

TC.

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**KADIN YOKSULLUĞUNUN SOSYO-EKONOMİK ÖNEMİ:
TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ KARŞILAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Meltem BAYİR

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mevlüdiye ŞİMŞEK

Bilecik,2018

10125901

**T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**KADIN YOKSULLUĞUNUN SOSYO-EKONOMİK ÖNEMİ:
TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ KARŞILAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Meltem BAYİR

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mevlüdiye ŞİMŞEK**

Bilecik, 2018

10125901

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI
JÜRİ ONAY FORMU

BŞEÜ-KAYSİS Belge No	DFR-172
İlk Yayın Tarihi/Sayısı	03.01.2017 / 28
Revizyon Tarihi	
Revizyon No'su	00
Toplam Sayfa	1

Öğrencinin Adı Soyadı: Meltem Bayır
Anabilim Dalı : İktisat Anabilim Dalı
Programı : İktisat Yüksek Lisans
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mevlüdiye ŞİMŞEK
Tezin Özgün Adı : Kadın Yoksulluğunun Sosyo-Ekonomik Önemi:
Türkiye - Avrupa Birliği Karşılaştırmaları
Tezin İngilizce Adı : Socio-Economic importance of the women poverty
: Comparison between Turkey and European Union

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 05 / 06 / 2018

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışması ilgili EYK kararıyla oluşturulan jüri tarafından OY BİRLİĞİ /OY ÇOKLUĞU ile İKTİSAT Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mevlüdiye ŞİMŞEK

Üye Prof. Dr. Aykut EKİNCİ

Üye : Doç. Dr. Meltem ERDOĞAN

Üye : Dr. Öğr. Üye Eylül KADAKÇI GÜNEY

Üye : Dr. Öğr. Üye Hasan İSLATINÇE

İmza

ONAY

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / 20.... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BEYAN

"Kadın Yoksulluğunun Sosyo-Ekonomik Önemi: Türkiye- Avrupa Birliği Karşılaştırması" adlı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel ahlak kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmını Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Meltem BAYİR

05.06.2018

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden danışmanım Prof. Dr. Mevlüdiye ŞİMŞEK'e değerli katkı ve emekleri için içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Kendisi bütün süreç boyunca her anlamda yanımda olmuş, desteğini ve katkılarını esirgememiştir. Son olarak bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim ve benimle her daim gurur duyan aileme şükranlarımı sunarım.

Meltem BAYİR

ÖZET

Son yılların en fazla tartışılan konularından bir tanesi de yoksulluk olgusu olup; kadın yoksulluğu konusu ise gerek akademik, gerekse politik çevrelerde özenle izlenen ve çalışılan konulardan bir tanesidir. Bu çalışmanın amacı, kadın yoksulluğu ve kadın yoksulluğunu etkileyebileceği düşünülen ekonomik, sosyal ve politik göstergeler itibariyle Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkeleri arasında karşılaştırma yaparak; Türkiye'deki kadınların Avrupa Birliği içerisinde yoksulluk itibariyle ve O'nu etkileyebilecek sosyo-ekonomik ve sosyo politik- durumlarını saptamaktır. Çalışmanın metodu karşılaştırmalı analiz yapmaya yönelik olup; kadın yoksulluğu ve kadınların sosyo-ekonomik ve sosyo -politik verileri TÜİK, EUROSTAT, Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı veri setlerinden elde edilmiştir. Belirtilen veriler itibariyle yapılan karşılaştırma daha ziyade 2000-2015 dönemini kapsamıştır. Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konuya genelden özele doğru yaklaşım; önce genel olarak yoksulluk olgusu ele alınmıştır. Bu kapsamda, yoksulluğun kavramsal çerçevesi tartışılmış, daha sonra yoksulluk türleri üzerinde durulmuş, ardından, yoksulluk ölçüm yöntemleri ile sosyolojik ve ekonomik yönden yoksulluk kıstası incelenmiştir. İzleyen kısımlarda ise; kadın yoksulluğunun önemi, İktisat kuramlarının kadın yoksulluğuna bakışı, kadın istihdamındaki değişimler incelenmiştir. İkinci bölümde; Türkiye'de kadın yoksulluğu ve kadınların sosyo-ekonomik statüsü başlığı altında Türkiye'de kadın yoksulluğunun boyutu, Türkiye'de kadın istihdamının boyutu, Kadınların gelir dağılımı payları, iş gelirleri, kişi başına düşen brüt milli gelir tahmini, eğitim, sağlık, İnsani kalkınma ve politik göstergeler itibariyle çoğunlukla Türkiye'deki erkeklerle kıyaslanarak, Türkiye'deki kadınların mevcut durumları saptanmıştır. Diğer yandan, bu bölümde söz konusu saptamalar eşliğinde Türkiye'de kadın yoksulluğunun nedenleri ekonomik, sosyal ve politik anlamda değerlendirilmiştir. Bu bölümün son kısmında ise Türkiye'de kadın yoksulluğuna yönelik doğrudan veya dolaylı olarak çözüm odaklı politikalar ele alınmıştır. Bölümün temel amacı Türkiye'de kadın yoksulluğu ve bunu etkileyen sosyal, ekonomik ve politik açılardan Türkiye'deki kadınların durumunu, özellikle erkeklerle kıyaslamak suretiyle belirlemektir. Üçüncü bölümde ise kadın yoksulluğu bakımından Türkiye ve Avrupa Birliği karşılaştırması yapılmıştır. Bu kapsamda ilk olarak Avrupa Birliği'nin kadın yoksulluğuna ilişkin temel nitelikteki politikaları ele alınmıştır. Daha sonra çalışmanın esasını oluşturan kadın

yoksulluğu bakımından Türkiye-Avrupa Birliği karşılaştırması yapılmıştır. Söz konusu karşılaştırma önce medyan gelir gruplarına göre kadın yoksulluğu bakımından yapılmıştır. Daha sonra, yine Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde kadınların çalıştıkları halde yoksulluk riski altında olup olmadıklarını saptamak üzere yaş gruplarına göre yoksulluk riski oranları itibariyle karşılaştırma yapılmıştır. Bundan sonra, Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde en zengin ve en yoksul kadınlar arasındaki gelir farkı dikkate alınarak karşılaştırma yapılmıştır. Ayrıca, gelirle ilgili olarak kadınların kişi başına gayri safi milli gelir tahmini değerleri itibariyle de karşılaştırma yapılmıştır. Söz konusu analizden sonra yine bu bölümde Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkeleri arasında kadınların ekonomik statüsünü belirlemek için istihdam, kadın işverenler, kendi hesabına çalışan işçiler, tarım, endüstri ve hizmet sektörlerinde istihdam edilen kadın oranları ve kadın işsizlik oranları itibariyle karşılaştırma yapılmıştır. Ayrıca, Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde kadınların sosyal statüsünü belirlemek ve ülkeler arasında karşılaştırma yapmak amacıyla eğitim seviyesi itibariyle kadınların işgücüne katılımı, işsizlik oranları, ilk ve orta öğretim seviyesinden daha az eğitim seviyesinde olan kadınların oranı, lisans ve dengi seviyesindeki kadınların oranı, Yüksek lisans ve doktora mezunu kadınların oranı, kadınların sosyal dışlanmışlık oranları, doğurganlık hızı, doğumda beklenen yaşam süresi, anne ölüm oranları, AIDS ve HIV hastalığı nedeniyle ölüm oranları ve kadınlarda insani kalkınma seviyesi gibi konular ele alınmıştır. Bu bölümün son kısmında ise yine Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkeleri arasında politik açıdan karşılaştırma yapmak için ve kadınların politik statüsünü belirlemek için parlamentoda kadınların sandalye oranı ve kadın bakan oranı dikkate alınmıştır. Sonuç kısmında, ulaşılan karşılaştırma bulguları ve Türkiye için kadın yoksulluğunu azaltmak adına ekonomik, sosyal ve politik anlamda öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Kadın Yoksulluğu, Cinsiyet Eşitsizliği

ABSTRACT

Phenomenon of poverty is one of the most hotly debated topics in recent years; and particularly the female poverty has received significant attention in academic and policy discussions. The aim of this study is to compare Turkey and EU countries in the context of women's poverty and the political, social and economic indicators which may affect female poverty. For this purpose, we employ a comparative analysis as a research methodology and use data of female poverty and related socio-economic and socio-political indicators for the period 2000-20015, extracted from the Turkish Statistical Institute (TURKSTAT), the *Statistical Office* of the *European Union* (Eurostat), the World Bank (WB) and the United Nations Development Program (UNDP) databases. This study is mainly a collection of three chapters. Specifically, in the first chapter, we analyze the phenomenon of poverty in a general to specific procedure. In this context, we first discuss the conceptual framework of poverty, the types of poverty, poverty measurement methods, and poverty criterion in sociological and economical context. Then, in the following sections, we examine the importance of female poverty, the place of female poverty in economic theory and the changes in female employment. The second chapter compares men and women in Turkey in terms of the extent of poverty and employment, share in income distribution, the average pay, per capita gross national income, education, health, human development and political indicators. In this context, on the other hand, we assess the economic, social and political causes of women's poverty in this chapter. Finally, the last section of the chapter discusses the policy recommendations to combat female poverty. The third chapter focuses on Turkey and European Union comparison for women's poverty. In this sense, first of all, we analyze essential policies of EU against women's poverty. Then, we compare Turkey and EU in terms of female poverty. Particularly, first, we compare Turkey and EU based on female poverty according to median income groups. Second, Turkey and EU are compared in terms of poverty risk rate according to age groups to determine if women are at risk of poverty even though they work. Third, we compare Turkey and EU considering income gap between richest and poorest women as well as estimations regarding to per woman gross national income. We also make a comparison, to determine the economic status of women, with respect to employment, female employers, self-employed workers, female employment rates in agricultural, industrial and service sectors, and female

unemployment rates. On the other hand, to determine the social status of women, another comparison is made in terms of women's participation in workforce, unemployment rates, the proportion of women with lower level of education than primary and secondary education, the proportion of women with bachelor and equivalent schools degree, the proportion of women with graduate and postgraduate degree, the rates of social exclusion of women, fertility rates, life expectancy at birth, the rates of maternal death, death rates due to AIDS and HIV, and the level of human development for women. Finally, in the last section of this chapter, to determine the political status of women, we compare Turkey and EU according to the rate of seats hold by women in the parliament and the rate of female ministers. Finally, the concluding section of this study presents the findings of the comparative analysis, and discuss the economic and social policy recommendations to reduce female poverty in Turkey.

Keyword: Poverty, Women Poverty, Gender inequality

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK VE KADIN YOKSULLUĞU: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. YOKSULLUK VE YOKSULLUĞUN KAVRAMSAL BOYUTU	4
1.1.1. Yoksulluk Tanımları	5
1.1.2. Mutlak Yoksulluk	6
1.1.3. Göreli Yoksulluk	7
1.1.4. Objektif Yoksulluk.....	9
1.1.5. Subjektif Yoksulluk.....	9
1.1.6. Gelir Yoksulluğu.....	11
1.1.7. İnsani Yoksulluk.....	12
1.1.8. Kırsal Yoksulluk.....	13
1.1.9. Kentsel Yoksulluk.....	15
1.1.10. Geçici Yoksulluk-Kronik Yoksulluk.....	15
1.2.SOSYOLOJİK VE EKONOMİK YÖNDEN YOKSULLUK KİSTASI.....	17
1.2.1. Toplumsal ve Sosyal Dışlanmışlık.....	18
1.2.2. Alt Sınıf (Underclass) Yaklaşımı.....	19
1.2.3. Yoksulluk Kültürü Yaklaşımı.....	20

1.2.4. Kenardalık (Marginality) Yaklaşımı.....	20
1.3. YOKSULLUK SINIRININ TESPİTİ.....	20
1.3.1. Mutlak Yoksulluk Sınırı.....	21
1.3.2. Görelî Yoksulluk Sınırı.....	22
1.3.3. Subjektif Yoksulluk Sınırı.....	22
1.3.4. Lorenz Eğrisi.....	23
1.3.5. Gini Katsayısı.....	23
1.3.6. Yüzde Paylar.....	24
1.4. YOKSULLUK ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ.....	24
1.4.1. Kafa Sayısı Yoksulluk Endeksi.....	25
1.4.2. Yoksulluk Açığı Endeksi.....	26
1.4.3. Leyden Yoksulluk Sınırı.....	28
1.4.4. Foster, Greer ve Thorbecke Yoksulluk Endeksi.....	28
1.4.5. Sen Endeksi.....	30
1.4.6. Dalton Ölçütü- Atkinson Endeksi.....	30
1.4.7. İnsani Kalkınma Endeksi.....	31
1.5. KADIN YOKSULLUĞU.....	32
1.6. KADIN YOKSULLUĞUNUN ÖNEMİ.....	35
1.6.1. Kadın Yoksulluğunun Nedenleri.....	36
1.6.1.1. Ayrımcılık.....	37
1.6.1.2. Aile İçi Şiddet.....	37
1.6.1.3. Eğitim.....	38
1.6.1.4. İş Gücü.....	39
1.6.1.5. Yasal Eşitsizlik.....	39
1.6.1.6. Sağlık Eşitsizliği.....	40

1.6.1.7. Hane Reisinin Kadın Olması.....	40
1.6.1.8. Küreselleşmenin Kadın Yoksulluğuna Etkisi.....	40
1.7. İKTİSAT KURAMLARININ YOKSULLUK VE KADIN YOKSULLUĞUNA BAKIŞI.....	41
1.7.1. Merkantilist İktisat Düşüncesinde Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu.....	41
1.7.2. Klasik İktisat Düşüncesinde Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu.....	42
1.7.3. Neoklasik İktisat Yaklaşımında Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu.....	43
1.7.4. Keynesyen İktisat Düşüncesinde Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu.....	44
1.7.5. Marksist İktisat Yaklaşımında Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu	45
1.7.6. Kalkınma İktisadında Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu.....	46
1.8. KALKINMA EKONOMİSİNDE KADININ ÖNEMİ.....	48
1.8.1. İlkel Toplum Düzeninde Kadın.....	48
1.8.2. Sanayi Toplumunu Düzeninde Kadın.....	49
1.8.3. Bilgi Çağında Kadın.....	51
1.9. KADINLARIN EKONOMİDEKİ ROLÜNÜ ZAYIFLATAN NEDENLER	51
1.9.1. Toplumda Cinsiyet Temelli Bakış Açısı.....	52
1.9.2. Cam Tavan Sendromu.....	52
1.9.3. Kraliçe Arı Sendromu.....	53
1.9.4. Mobbing.....	53
1.9.5. Ücretsiz Aile İşçiliği.....	54
1.9.6. Cinsiyete Dayalı Ücret Eşitsizliği.....	54

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KADIN YOKSULLUĞU VE KADINLARIN SOSYO- EKONOMİK STATÜSÜ

2.1. TÜRKİYE'DE KADIN YOKSULLUĞU VE KADINLARIN EKONOMİK STATÜSÜ.....	55
2.1.1. Türkiye'de Kadın Yoksulluğu.....	55
2.1.2. Türkiye'de Kadınların İstihdam Durumu.....	58
2.1.3. Türkiye'de Kadın ve Gelir Dağılımı.....	64
2.2. TÜRKİYE'DE SOSYAL GÖSTERGELER BAKIMINDAN KADININ STATÜSÜ.....	66
2.2.1. Türkiye'de Kadın Eğitimi.....	66
2.2.2. Türkiye'de Kadın Sağlığı.....	69
2.2.3. Türkiye'de Kadınların İnsani Kalkınma Seviyesi.....	71
2.2.4. Türkiye'de Kadınlara Yönelik Politik Göstergeler.....	72
2.3. TÜRKİYE'DE KADIN YOKSULLUĞUNUN NEDENLERİ.....	73
2.3.1. Türkiye'de Kadın Yoksulluğunun Ekonomik Nedenleri.....	74
2.3.2. Türkiye'de Kadın Yoksulluğunun Sosyal Nedenleri.....	74
2.3.3. Türkiye'de Kadın Yoksulluğunun Siyasi Nedenleri.....	75
2.4. TÜRKİYE'DE KADIN YOKSULLUĞUNA YÖNELİK POLİTİKALAR.....	75
2.4.1. Türkiye'de Kadın Yoksulluğuna Yönelik Dolaylı Politikalar.....	75
2.4.2. Türkiye'de Kadın Yoksulluğunu Yönelik Doğrudan Politikalar Mikro Krediler.....	80

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADIN YOKSULLUĞU BAKIMINDAN TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ KARŞILAŞTIRMASI

3.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KADIN YOKSULLUĞUNA İLİŞKİN POLİTİKALARI.....	85
3.2. KADIN YOKSULLUĞU BAKIMINDAN TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ KARŞILAŞTIRMASI.....	92
3.3. KADINLARIN EKONOMİK STATÜSÜ BAKIMINDAN TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ KARŞILAŞTIRMASI.....	102
3.4. KADINLARIN SOSYAL STATÜSÜ BAKIMINDAN TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ KARŞILAŞTIRMASI.....	108
3.5 KADINLARIN SİYASİ STATÜSÜ BAKIMINDAN TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ KARŞILAŞTIRMASI.....	125
SONUÇ VE ÖNERİLER	127
KAYNAKÇA.....	138
ÖZGEÇMİŞ	153

KISALTMALAR

P₁	: Yoksulluk Açığı Endeksi
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
CEDAW	: Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi/ Kadın Hakları
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
FGT	: Foster, Greer, Thorbecke Endeksi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
H	: Kafa Sayısı Yoksulluk Endeksi
HDI	: İnsani Kalkınma Endeksi
HPI	: İnsani Yoksulluk Endeksi
KEDV	: Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı
MPI	: Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi
Orta*	: Ortalama
Sıra*	: Sıralama
TGMP	: Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı
TGV	: Toplum Gönüllüleri Vakfı
TL	: Türk Lirası
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
EUROSTAT	: Avrupa İstatistik Ofisi

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1: İnsani Kalkınma Endeksinin Değer Aralığı.....	32
Tablo 2.1: Türkiye’de (2006- 2015) Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine (%50 ve %60 Medyan Gelire) ve Hanehalkı Tipine Göre Yoksul Sayısı (Bin Kişi), Yoksulluk Oranı (Yüzde).....	56
Tablo 2.2: Türkiye’de (2004-2015) Cinsiyetler Arasındaki Medeni Duruma Göre İstihdam Oranı (Yüzde).....	58
Tablo 2.3: Türkiye’de (2004-2015) 15 Yaş ve Üzerindeki Nüfusun Cinsiyetler Arasındaki İş Gücü Durumu (Bin Kişi).....	59
Tablo 2.4: Türkiye’de (2004-2015) 15 Yaş ve Üzeri Cinsiyetler Arasında Eğitim Durumlarına Göre İş Gücüne Katılım Durumu (Bin Kişi).....	60
Tablo 2.5: Türkiye’de (2000-2016) 15 Yaş ve Üzeri İstihdam Edilen Bireylerin İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Analizi (Bin Kişi).....	61
Tablo 2.6: Türkiye’de 15 Yaş ve Üzeri (2004-2015) Yıllarına Ait Cinsiyetler Arasındaki İşsiz Sayısı (Bin Kişi), İşsizlik Oranı (Yüzde), Tarım-dışı İşsizlik Oranı (Yüzde).....	62
Tablo 2.7: Türkiye’de (2004-2015), (15-24) Yaş Arasındaki Genç Nüfusun Cinsiyetler Arasındaki İşsizlik Oranı (Yüzde).....	63
Tablo 2.8: Türkiye’de (2004-2015) Eğitim Durumuna Göre 15 Yaş ve Üzeri Nüfusun Cinsiyetler Arasındaki İşsizlik Durumu (Bin Kişi).....	63
Tablo 2.9: Türkiye’de (2006-2016) Hanehalkındaki Fertlerin Cinsiyetler Arasında İşteki Durumlarına Göre Yıllık Ortalama Esas İş Gelirleri (TL).....	64
Tablo 2.10: Türkiye’de (2006-2016) Hanehalkı Fertlerinin Cinsiyetler Arasındaki Eğitim Durumlarına Göre Yıllık Ortalama Esas İş Gelirleri (TL).....	65
Tablo 2.11: Türkiye’de (2000-2015) Cinsiyetler Arasındaki Kişi Başına Düşen Brüt Milli Gelir Tahmini (\$).....	66
Tablo 2.12: Türkiye’de (1935-2000) 15 Yaş ve Üzeri Nüfusun Cinsiyetler Arasındaki Okur-Yazarlık Oranı (Yüzde).....	67

Tablo 2.13: Türkiye’de (2007-2016) Cinsiyete Göre Okuryazarlık Oranı (Yüzde).....	67
Tablo 2.14: Türkiye’de Eğitim Seviyesine Göre Kadın ve Erkeklerde Okullaşma Oranları (Yüzde).....	68
Tablo 2.15: Türkiye’de (2000- 2016) Yükseköğretimde Lisansüstü Eğitime Göre Cinsiyetler Arasındaki Öğrenci Sayısı.....	68
Tablo 2.16: Türkiye’de (1990-2015) Kadın ve Erkeklerin Beklenen Ortalama Yaşam Süresi (Yıl).....	69
Tablo 2.17: Türkiye’de (2001-2015) Kadınların Temel Doğurganlık Göstergeleri.....	70
Tablo 2.18: Türkiye’de (2009-2015) Bebek Ölüm Göstergeleri.....	70
Tablo 2.19: Türkiye’de Kadın ve Erkeklerin HIV/AIDS Görülme Sayıları.....	71
Tablo 2.20: Türkiye’de (2000-2015) Cinsiyetler Arasındaki İnsani Kalkınma İndeksi.....	71
Tablo 2.21: Türkiye’de (2002-2016) Mecliste Cinsiyetler Arasındaki Milletvekili Sayısı.....	72
Tablo 2.22: Türkiye’de (2000-2017) Cinsiyet Göre Bakan Sayısı.....	73
Tablo 2.23: Türkiye’de (1999-2017) Cinsiyete Göre Belediye Başkanı Sayısı.....	73
Tablo 3.1: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde % 40 Medyan Gelire Göre Kadın Yoksul Sayısı (Bin Kişi) (2005-2015).....	93
Tablo 3.2: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde % 50 Medyan Gelire Göre Kadın Yoksul Sayısı (Bin Kişi) (2005-2015).....	94
Tablo 3.3: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde % 60 Medyan Gelire Göre Kadın Yoksul Sayısı (Bin Kişi) (2005-2015).....	95
Tablo 3.4: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde % 70 Medyan Gelire Göre Kadın Yoksul Sayısı (Bin Kişi) (2005-2015).....	96
Tablo 3.5: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde 18-24 Yaş Arasındaki Kadınların Çalıştıkları Halde Yoksulluk Riski Altında Olma Oranı (Yüzde) (2005-2015).....	97

Tablo 3.6: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde (25-29) Yaş Arasındaki Kadınların Çalıştıkları Halde Yoksulluk Riski Altında Olma Oranı (Yüzde) (2005-2015).....	98
Tablo 3.7: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde %60 Medyan Gelire Göre Yoksulluk Riskinde Olan 65 Yaş ve Üzeri Emekli Kadınların Oranı (Yüzde) (2005-2015).....	99
Tablo 3.8: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde S80 / S20 Kadınların Gelir Paylaşım Payı Oranı (Yüzde) (2005-2015).....	100
Tablo 3.9: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kadınların Kişi Başına Gayri Safi Milli Geliri Brüt Tahmini (2011 PPP \$) (2000-2015).....	101
Tablo 3.10: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kadın Aktif Nüfusunun İstihdamı (Yüzde) (2005-2016).....	102
Tablo 3.11: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kadın İşverenlerin Oranı (Yüzde) (2005-2016).....	103
Tablo 3.12: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kendi Hesabına Çalışan Kadın İşçiler (Çalışan Kadınların Yüzdesi) (2005-2016).....	104
Tablo 3.13: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Tarım İstihdamında Kadın (Yüzde) (2005-2016).....	105
Tablo 3.14: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Endüstri İstihdamında Kadın (Yüzde) (2005-2016).....	106
Tablo 3.15: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Hizmet İstihdamında Kadın (Yüzde) (2005-2016).....	107
Tablo 3.16: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kadın Aktif Nüfusun İşsizlik Oranı (Yüzde) (2005-2016).....	108
Tablo 3.17: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Temel Eğitim Seviyesindeki Kadınların İşgücüne Katılım Oranı (Yüzde) (2005-2016).....	109
Tablo 3.18: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Orta Öğretim Mezunu Kadınların İş Gücüne Katılım Oranı (Yüzde) (2005-2016).....	110
Tablo 3.19: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde İleri Eğitim Seviyesindeki Kadınların İş Gücüne Katılma Oranı (Yüzde) (2005-2016).....	111

Tablo 3.20: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Temel Eğitim Seviyesindeki Kadınların İşsizlik Oranı (Yüzde) (2005-2016).....	112
Tablo 3.21: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Orta Eğitim Seviyesindeki Kadınların İşsizlik Oranı (Yüzde) (2005-2016).....	113
Tablo 3.22: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde İleri Eğitim Seviyesindeki Kadınların İşsizlik Oranı (Yüzde) (2005-2016).....	114
Tablo 3.23: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde (15-64) Yaş Arasındaki İlk ve Orta Öğretim Seviyesinden Daha Az Eğitim Seviyesine Mensup Olan Kadınların Oranı (Yüzde) (2005-2017).....	115
Tablo 3.24: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Lisans ve Dengi Seviyede Mezun Olan Kadınların Oranı (Yüzde) (2013-2015).....	116
Tablo 3.25: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Yüksek Lisans Mezunu Olan Kadınların Oranı (Yüzde) (2013-2015).....	117
Tablo 3.26: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Doktora Mezunu Olan Kadınların Oranı (Yüzde) (2013-2015).....	118
Tablo 3.27: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde 18 Yaş ve Üzeri Kadın Nüfusunun Sosyal Dışlanmıslık Riski Altında Bulunma Oranı (Yüzde) (2005-2015).....	119
Tablo 3.28: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde (15-19) Yaş Arası Kadınların Erken Yaşta Doğurganlık Hızı (1000 Kadına Göre Doğum Sayısı) (2005-2015).....	120
Tablo 3.29: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kadınların Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Yıl) (2005-2015).....	121
Tablo 3.30: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Anne Ölüm Oranı (100.000 Canlı Doğumda Ölüm) (2010-2015).....	122
Tablo 3.31: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Cinsiyete Göre Kadınların AIDS'e Bağlı Ölüm (HIV-hastalığı), (100 000) Nüfusa Göre Standart Ölüm Oranı (Yüzde) (2011-2015).....	123
Tablo 3.32: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Cinsiyete Dayalı İnsani Kalkınma Endeksi (2010-2015)	124

Tablo 3.33: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Ulusal Parlamentoda Kadınların Tuttuğu Sandalye Oranı (Yüzde) (2005-2016).....	125
Tablo 3.34: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kadın Bakanların Oranı (Yüzde) (2005-2015).....	126

GİRİŞ

Yoksulluk ve özellikle kadın yoksulluğu tüm dünya ülkelerinde temel sosyo-ekonomik sorunlardan biri olup; gerek akademik gerekse politik çevrelerce sıkça dile getirilen ve söz konusu soruna yönelik ulusal ya da uluslararası düzeyde politika geliştirilmeye çalışılan alanlardan birisidir. “Yoksulluk” kavramı O’nun tanımı itibariyle tüm çevrelerin tek bir paydada buluşarak tanımlayabildikleri bir konu değildir. Aslında, birden fazla tanımının olması bu kavramın çok boyutlu bir niteliğe sahip olduğunu da göstermektedir. Ancak, yoksullukla ilgili bazı tanımlamalardan bahsetmek gerekirse, örneğin; Lipton (1997), bireylerin elde ettikleri gelirler ile özel tüketim harcamalarını karşılayamaması olarak tanımlar. Drewnowski (1977), yoksulluğun tanımını kişilerin ve hanehalkının kendileri için uygun görecekları bir gelire sahip olmamaları şeklinde ifade eder. Dünya Bankası ise yoksulluğu bireylerin asgari yaşam standardına erişememesi şeklinde ifade etmektedir. Bu bağlamda çalışma konusunu oluşturan kadın yoksulluğu ise kadınların asgari yaşam standardına erişememesi, kendi gelirleri ile özel tüketim harcamalarını karşılayamaması ve buna bağlı olarak toplumsal anlamda eğitim ve sağlık gibi temel gereksinimlerini karşılayamaması; hatta sosyal dışlanmışlık olgusunu yaşama halidir. Söz konusu tanımdan da anlaşılacağı gibi genelde yoksulluk, özelde ise kadın yoksulluğu sadece ekonomik anlamda değil, O’nun yanında sosyal ve politik unsurları da içinde barındıran çok daha geniş kapsamlı bir olgudur. Yoksulluk sorunu dünya varoluşundan itibaren olagelen bir sorun olmakla birlikte, kadın yoksulluğu vurgusu ilk defa bilimsel anlamda Ester Boserup tarafından 1970 yılında dile getirilmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı kadın yoksulluğu ve kadın yoksulluğunu etkileyebileceği düşünülen ekonomik, sosyal ve politik göstergeler itibariyle Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkeleri arasında karşılaştırma yaparak; Türkiye’deki kadınların Avrupa Birliği içerisinde yoksulluk itibariyle ve O’nu etkileyebilecek sosyo-ekonomik ve sosyo- politik durumlarını saptamaktır.

Çalışmanın metodu karşılaştırmalı analiz yapmaya yönelik olup; kadın yoksulluğu ve kadınların sosyo-ekonomik ve sosyo-politik verileri TÜİK, EUROSTAT, Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı veri setlerinden elde edilmiştir. Belirtilen veriler itibariyle yapılacak olan karşılaştırma daha ziyade 2000-2015 dönemini kapsayacaktır.

Yukarıda belirtilen amaç çerçevesinde hazırlanan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel anlamda yoksulluğun kavramsal çerçevesi ele alınarak, yoksulluk tanımları, yoksulluk ölçüm yöntemleri, Kadın yoksulluğu, Kadın yoksulluğunun önemi, Dünyada kadın yoksulluğunun nedenleri ve iktisat kuramlarının kadın yoksulluğuna yaklaşımı gibi temel nitelikteki konular ele alınmıştır. Bu bölümde söz konusu konulara yer verilmesinin temel amacı sonraki iki bölüme yol gösterici teorik bilgileri sunabilmektir.

İkinci bölümde; Türkiye’de kadın yoksulluğu ve kadınların sosyo-ekonomik statüsü başlığı altında Türkiye’de kadın yoksulluğunun boyutu, Türkiye’de kadın istihdamının boyutu, Kadınların gelir dağılımı payları, iş gelirleri, kişi başına düşen brüt milli gelir tahmini, eğitim, sağlık, insani kalkınma ve politik göstergeler itibariyle çoğunlukla Türkiye’deki erkeklerle kıyaslanarak Türkiye’deki kadınların mevcut durumları saptanmıştır. Diğer yandan, bu bölümde söz konusu saptamalar eşliğinde Türkiye’de kadın yoksulluğunun nedenleri ekonomik, sosyal ve politik anlamda değerlendirilmiştir. Bu bölümün son kısmında ise Türkiye’de kadın yoksulluğuna yönelik doğrudan veya dolaylı olarak çözüm odaklı politikalar ele alınmıştır. Bölümün temel amacı Türkiye’de kadın yoksulluğu ve bunu etkileyen sosyal, ekonomik ve politik açılardan Türkiye’deki kadınların durumunu, özellikle erkeklerle kıyaslamak suretiyle belirlemektir.

Üçüncü ve son bölümde ise kadın yoksulluğu bakımından Türkiye ve Avrupa Birliği karşılaştırması yapılmıştır. Bu kapsamda ilk olarak Avrupa Birliği’nin kadın yoksulluğuna ilişkin temel nitelikteki politikaları ele alınmıştır. Daha sonra çalışmanın esasını oluşturan kadın yoksulluğu bakımından Türkiye-Avrupa Birliği karşılaştırması yapılmıştır. Söz konusu karşılaştırma önce medyan gelir gruplarına göre kadın yoksulluğu bakımından yapılmıştır. Daha sonra, yine Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde kadınların çalıştıkları halde yoksulluk riski altında olup olmadıklarını saptamak üzere yaş gruplarına göre yoksulluk riski oranları itibariyle karşılaştırma yapılmıştır. Bundan sonra, Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde en zengin ve en yoksul kadınlar arasındaki gelir farkı dikkate alınarak karşılaştırma yapılmıştır. Ayrıca, gelirle ilgili olarak kadınların kişi başına gayri safi milli gelir tahmini değerleri itibariyle de karşılaştırma yapılmıştır. Söz konusu analizden sonra yine bu bölümde Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkeleri arasında kadınların ekonomik statüsünü belirlemek için istihdam, kadın işverenler, kendi hesabına çalışan işçiler, tarım, endüstri ve hizmet sektörlerinde istihdam edilen kadın

oranları ve kadın işsizlik oranları itibariyle karşılaştırma yapılmıştır. Ayrıca, Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde kadınların sosyal statüsünü belirlemek ve ülkeler arasında karşılaştırma yapmak amacıyla eğitim seviyesi itibariyle kadınların işgücüne katılımı, işsizlik oranları, ilk ve orta öğretim seviyesinden daha az eğitim seviyesinde olan kadınların oranı, lisans ve dengi seviyesindeki kadınların oranı, Yüksek lisans ve doktora mezunu kadınların oranı, kadınların sosyal dışlanmışlık oranları, doğurganlık hızı, doğumda beklenen yaşam süresi, anne ölüm oranları, AIDS ve HIV hastalığı nedeniyle ölüm oranları ve kadınlarda insani kalkınma seviyesi gibi konular ele alınmıştır. Bu bölümün son kısmında ise yine Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkeleri arasında politik açıdan karşılaştırma yapmak için ve kadınların politik statüsünü belirlemek için parlamentoda kadınların sandalye oranı ve kadın bakan oranı dikkate alınmıştır.

Çalışmanın sonuç kısmında ise Türkiye ve AB Ülkeleri arasında yapılan karşılaştırma bulguları, bunların nedenleri ve Türkiye için öneri sunulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK VE KADIN YOKSULLUĞU: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Son yılların giderek en fazla tartışılan konularından birisi de yoksulluk ve özellikle kadın yoksulluğudur. “Yoksulluk” çok boyutlu bir olgu olması nedeniyle, onun farklı açılardan ele alınıp, tanımlanmasına neden olmaktadır. Alcock’un yoksulluk tanımına göre, yoksulluk politik bir kavram olup; bilimsel olarak kabul edilmiş bir tanım yoktur (Alcock, 1997:3). Bununla birlikte, yoksulluk olgusu ekonomik açıdan mutlak ve göreceli yoksulluk kavramlarının yanı sıra sosyal yönden de birçok kavramı içerisinde barındırmaktadır. Bu bölümde, yoksulluğun kavramsal çerçevesi, yoksulluk ölçüm yöntemleri, özellikle kadın yoksulluğu konusu, genel olarak kadın yoksulluğunun nedenleri ve iktisat kuramlarının kadın yoksulluğuna yaklaşımı konularına değinilecektir.

1.1. Yoksulluk ve Yoksulluğun Kavramsal Boyutu

Yoksulluk; ekonomik olmakla birlikte, diğer sosyal disiplinler tarafından da ele alınan bir olgudur (Şenses, 2001:53). Yoksulluk kavramı, sosyal bilimciler tarafından farklı şekillerde ele alınarak; yoksulluğun iktisadi, sosyolojik, psikolojik ve antropolojik olarak bireyleri etkileyen tüm boyutları farklı açılardan değerlendirilmiştir. Yapılan bu araştırmalarda, yoksulluğun tek bir açıdan değil tüm yönleriyle incelenmesi gereği vurgulanmaktadır.

Bireylerin, temel özgürlükleri ile yaşam standartları ele alındığında; yeterli besin maddesine erişmeme, hastalıklara çare bulamama, yeterli giyinme ve barınma ihtiyacını karşılayamama, temiz su kaynaklarına erişememe, sağlık koşullarının elverişsiz olması gibi unsurlar ve bireylerin özgürlüğünü kısıtlayan unsurlar iktisadi yoksullukla doğrudan ilişkilidir. Buradan hareketle bireylerin özgür olmaması da yoksulluğun göstergesidir. Amartya Sen, bireylerin temel haklardan yoksun olmasını bir yoksulluk boyutu olarak ifade etmektedir (Sen, 2004:18).

Yoksulluk; elde edilen gelirin, yaşam koşulunu sürdürebilmek amacıyla gerekli olan asgari ihtiyaçları karşılayamaması olarak tanımlanır (Bircan, 2002:119). Asgari

ihtiyaçlar beslenme, barınma, giyimin yanı sıra; yaşam için gerekli olan temiz içme su-
yuna ulaşım, elektrik, sağlık, eğitim ve alt yapı hizmetlerini de ele alan tüm sosyal ve
ekonomik ihtiyaçları kapsamaktadır (Kümbetoğlu, 2002:129). Ancak, bireylerin ihtiyaç-
ları kültürden kültüre farklılık göstermektedir. İnsanların yaşadıkları toplumdan topluma
beslenme alışkanlıkları arasında farklılık bulunmaktadır. Bu nedenle temel olan gıda
maddeleri sepeti de değişkenlik göstermektedir.

Günümüzde yoksulluk için politika araçları iki şekilde ele alınmaktadır. Birinci-
si, gelir ve tüketim unsurunu ele alırken; ikincisi, bireylerin yaşamlarını devam ettire-
bilmesi için gerekli olan beslenme, sağlık, eğitim ve boş zamanlarını değerlendirmesi
gibi unsurları da ele almaktadır (Şener, 2009:1). Hane halkının gelir seviyesi yeterli
olmadığı durumda tüketim alışkanlıkları da temel gıda maddelerinden öteye gidemeye-
cektir. Bireylerin hayatlarını devam ettirebilmesi için gerekli olan temel ihtiyaçlar da ele
alınmalıdır. Bu ihtiyaçlardan yoksun olan bireyler de yoksulluk kategorisinde yer al-
maktadır.

Bireylerin, temel ihtiyaçlarını karşılayamaması halinde, yoksulluk sorunu süre-
lilik arz etmektedir. Oscar Lewis, yoksulluk kültürü tanımında; yoksulluğun nesilden
nesile aktarılan bir unsur olduğunu ele almaktadır. Yoksulluk kültürü, yeni nesile ailele-
rinden miras kalmaktadır (Erdoğan, 2011:32). Böylece bireyler yoksulluk sarmalından
kurtulamayıp, bunun bir kader olduğu görüşünü benimsemektedirler.

Yoksulluk kavramı, hem ekonomik hem de sosyal yönden ele alınması gereken
geniş kapsamlı bir kavramdır. Bu nedenle yoksulluğun kavramsal boyutu, hem ekono-
mik hem de sosyal açıdan tüm yönleri ile ele alınacaktır.

1.1.1. Yoksulluk Tanımları

Yoksulluk; ilk olarak gelir endeksini baz alan mutlak ve görelî yoksulluk boyu-
tuyla ele alınmaktadır. Mutlak yoksulluk; asgari gıda tüketimi, gelir ve harcama unsur-
larına dayanmaktadır. Ülkeden ülkeye, kültürden kültüre farklılık gösteren insan ihti-
yaçları, yaşanılan topluma göre farklılık arz eden durumları ise objektif ve sübjektif
yoksulluk kavramı içinde ele alınacaktır. Bu kavramlardan hareketle hane halkının ya-
şadığı topluma ve tüketim kalıplarına göre yoksulluk durumu değişecektir.

Yoksulluk kavramının bir diğer çeşidi ise, gelir ve insani yoksulluk boyutudur.
Gelir yoksulluğunda, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılama durumu esas alınmaktadır.

İnsani yoksulluk boyutuna göre, bireylerin asgari gıda ihtiyacı, eğitim, sağlık, barınma vb. sosyal ve ekonomik ihtiyaçların bir arada bulunması durumu ele alınmaktadır. Bireylerin bu ihtiyaçlardan yoksun olması yoksulluk olarak tanımlanmaktadır.

Yoksulluk, hem kırsal hem de kentsel yaşamda etkisini göstermektedir. Kırsal kesimde, tarımda modernleşmeyle beraber işsizlik sorunu baş göstermektedir. Yaşanılan işsizlik sorunu ile geçimlerini sağlayamayan hane halkları kırdan kente göç ederek, yeni iş sahası aramaktadır. Kente göç eden vasıfsız iş gücünün kırsal alandaki yoksulluğu kente taşıdığı görülmektedir. Bir diğer yoksulluk çeşidi de geçici ve kronik yoksulluktur. Hane halkının kısa süreli bir yoksulluk yaşaması ya da uzun süreli bir yoksulluk çıkmazı ile karşı karşıya olmasını ifade eder.

1.1.2. Mutlak Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, (Absolute Poverty) hane halkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyine erişememesi durumudur (Gürsel vd., 2000:96). Asgari refah seviyesi; hanehalkının biyolojik olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri için minimum gelir ve harcama durumunu ifade etmektedir. Tanımdan anlaşılacağı üzere hanehalkı veya bireyin yaşamını sürdürebilmeleri için mecburi olan asgari besin bileşenleri veya kaloriyi baz alması ona mutlaklık niteliğini kazandırmaktadır (Aktan ve Vural, 2002:5). Bu nedenle, günlük kalori ihtiyacına göre hesaplanan mutlak yoksulluk, yoksulluğun en bilinen şeklidir (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012:83). Mutlak yoksulluk, bireylerin hayatta kalabilmesi için en düşük maliyetli gıda harcamalarının parasal değeri olup; bu gelir düzeyinin altında kalanları yoksul kabul etmektedir. Oluşan bu yoksulluk çizgisi öznel değerlendirmelerin bir sonucu olarak değil, uzmanların üzerinde mutabık olduğu nesnel yoksulluk çizgisi olarak tanımlanmaktadır (Şenses, 2001: 63). Mutlak yoksulluk çizgisi iki farklı şekilde hesaplanmaktadır. Bunlardan ilki sadece asgari gıda harcaması maliyetini esas alır. Bir kişinin yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan asgari kalori ihtiyacını ele almaktadır. İkinci yöntem ise, hanehalkının asgari gıda harcamasının yanında aynı zamanda diğer temel ihtiyaçlarının da (giyinme, barınma, ısınma vd.) ele alınması gereklidir. Böylece ikinci yöntem daha yüksek yoksulluk çizgisini tanımlamaktadır. Yoksulluk çizgisi ele alınırken; bireylerin yaşları, cinsiyetleri, yapılan işe göre kalori ihtiyacı farklılık arz etmektedir (Gürsel vd., 2000:96).

Yoksulluk sınırı Dünya Bankası raporuna göre 2008 yılında günde 1,25\$ iken; yeni küresel yoksulluk sınırı Ekim 2015'den itibaren günde 1,90\$ olarak hesaplanmıştır. Değişen yoksulluk sınırı, dünyadaki hayat pahalılığının değişimini ifade etmektedir. 2012 yılında 900 milyon insan bu sınırın altında yaşıyorken; 2015 yılında ise 700 milyona inmiştir. (UNDP, 2015) (<http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/brief/global-poverty-line-faq>)

1.1.3. Göreli Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, gıda, barınma, giyim gibi bireylerin temel ihtiyaçlardan yoksun olma durumunu ele alırken; göreli yoksulluk, (relative poverty) daha geniş kapsamda ele alınmaktadır. Göreli yoksulluk; temel ihtiyaçlarla birlikte bireylerin eğitim, sağlık, temiz içme suyu hizmetlerine erişimi, uzun yaşam beklentisi gibi kavramları da ele almaktadır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 84).

Mutlak yoksulluğa göre fertler, temel ihtiyaçlarını karşıladığı sürece yoksul olarak kabul edilmemektedir. Göreli yoksulluk ise bireylerin temel ihtiyaçlarının yanı sıra bir takım sosyal ihtiyaçlarından yoksun olma durumunu ele alır. Sosyal ihtiyaçlardan yoksun olan bireyler, toplumdan dışlanmış olarak kabul edilir. Bununla birlikte mutlak yoksulluk tanımına göre toplumda hiçbir fert yoksul olmazken; göreli yoksulluk tanımına göre toplumda her zaman yoksul bir fert olabilir (Bildirici, 2011:7).

Townsend (1979) tarafından verilen, ancak kökenleri Adam Smith'in tanımına dayanan göreli yoksullar, temel ihtiyaçlarını mutlak olarak karşılayabilen fakat, kişisel kaynakların yetersiz oluşu, toplumun genel refah düzeyi altında bulunan gelir ile topluma sosyal yönden katılımları engellenmiş olanları ifade etmektedir (Şenses, 2001:91). Townsend'e göre mutlak yoksulluğun yanında, kültürel öğelerin de ele alınması gereklidir. Tarihsel ve kültürel faktörlerle birlikte yoksulluk boyutu göreli olarak tanımlanmaktadır (Menton, 2007:5).

Göreli yoksullar, birinci dereceden yoksul olmaktan ziyade, daha çok ikinci dereceden dar gelire sahip olan, minimum yaşam seviyesini yakalayamayan, ortalama refah seviyesinin altında kalan fertlerdir. Temel ihtiyaçlarının bir kısmını karşılamakla birlikte eğitim, sağlık, sosyal katılım gibi ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalmaktadırlar (Taş ve Özcan 2012:424).

İnsan, dünyanın neresinde olursa olsun evrensel olarak belirlenen temel ihtiyaçların altına düştüğünde yoksul olarak kabul edilmektedir. Fakat günümüz şartlarında Küresel Eşitsizlik¹ kavramı mutlak yoksulluk içinde yaşamakta ve ölmektedir. Göreli yoksulluk kavramını savunanlar, yoksulluğu kültürel olarak tanımlarken, evrensel bir yoksulluk sınırı ile ölçümün olmaması gerektiği düşüncesini savunmaktadırlar. İnsan gereksinimleri her yerde aynı olmadığı gibi, bu gereksinimlerin toplumdan topluma farklılık arz ettiği kanısına varılmaktadır. Bir toplumda gerekli olarak görülen bir ihtiyaç, başka bir toplumda lüks ihtiyaç kategorisinde yer alabilir. Örnek vermek gerekirse; birçok sanayileşmiş ülkede temiz musluk suları, sebze ve meyvelerin düzenli tüketimi bireylerin sağlıklı yaşam sürdürebilmeleri için gerekli temel ihtiyaç olarak kabul edilmektedir (Giddens, 2008:386). Fakat; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde temel gereksinim olarak görülen bu ihtiyaçlar, yoksul ülkelerde lüks ihtiyaç olarak görülmektedir. Yoksulluk kavramının göreceli olduğu savı kanıtlanmaktadır.

Göreceli yoksulluk sınırı medyan gelirin bir unsuru olarak ele alınmaktadır. Medyan gelirin hesaplanmasında ülkede yaşayan tüm fertlerin kişi başına düşen gelirleri en yüksekten en düşük gelire doğru sıralanır. Oluşan bu dizinin ortasında yer alan gelir medyan geliri oluşturmaktadır. Belirlenen medyan gelirin altında olan fertler yoksul olarak kabul edilmektedir. Göreceli yoksulluk da bireylerin hayatta kalmaya yetecek kadar gelire sahip olmasından ziyade, büyüyen pastadan pay alıp almaması ile ilgili olmaktadır. Bu nedenle, mutlak yoksulluk oranını aşmış belli bir gelire sahip olan ülkeler için daha uygun olan bir yoksulluk ölçüsüdür. OECD ülkeleri göreceli yoksulluk ölçümünü esas alır (Caner, 2008:6). Göreceli yoksulluk, yoksulluk çizgisini belirlemede esas alınan orta gelir düzeyi hesaplanması için medyan gelirin %50'si ele alınmaktadır (http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Europe_2020_indicators_-_poverty_and_social_exclusion).

¹ Küresel eşitsizlik; ülkeler arasındaki gelir dağılımı, zenginlik, çalışma koşullarında farklılıklar dünya düzenindeki eşitsizliği ifade etmektedir.

1.1.4. Objektif Yoksulluk

Objektif yoksulluk; (Objective Poverty) (refah yaklaşımı) yoksulluğun nasıl meydana geldiği, bireylerin yoksulluk kısıncından çıkabilmek için nelerin gerekli olduğu konusunda önceden belirlenen normatif değerlendirmeleri içermektedir (Aktan ve Vural, 2002:6).

Refah yaklaşımında hanehalkının temel ihtiyaçlarını karşılayamayan gelire sahip olması, onları objektif yoksul olarak tanımlar. Tanımdan da anlaşılacağı üzere objektif yoksulluk, mutlak ve görel yoksulluk kriterlerine göre ele alınır (Başaran ve Çetinkaya, 2013:245).

Objektif yoksulluk; hem mutlak yoksulluk yaklaşımındaki günlük asgari kalori miktarını hem de görel yoksulluk yaklaşımındaki gelir ve harcama unsurlarını ele almaktadır.

1.1.5. Subjektif Yoksulluk

Subjektif yoksulluk (Subjective Poverty); öznel ve katılımcı yaklaşımlardan hareketle; bireylerin asgari ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadıklarını ve böylece yoksul olup olmadıklarını kendilerinin belirlemesi durumunu ifade etmektedir (Şenses, 2001:93). Bu yoksulluk tanımı, temel ihtiyaçları karşılamak için gerekli olan minimum gelirin belirlenmesinde ilgili sorulara hanehalkları tarafından verilen cevaplara dayanmaktadır. Kendilerinin bildirdiği minimum gelir düzeyinin altında kalan tüm hanehalkları yoksul olarak kabul edilirler. Bu yoksulluk çeşidi, anket unsuruna dayanmaktadır. Aynı gelir düzeyine sahip olsalar dahi, hanehalkları tarafından anket sorularına verilen cevaplar farklı olabilir ve böylelikle hanehalklarının yoksulluğu farklı şekilde yaşadıklarını gözlemlenebilir (Aktan, 2002:57). Subjektif yoksulluk adından da anlaşılacağı üzere öznel cevaplara dayanır ve fertlerin verdikleri cevapların doğru kabul edilmesiyle yapılan bir analiz çeşididir.

İnsanların kendi görüşlerine göre, yoksulluk içinde yaşayıp yaşamadıklarının değerlendirmeleri gerçek bir yorumu ifade etmemektedir. Uzmanlar tarafından belirlenen, belli bir asgari tutarın üzerinde olan bireyler yoksul olmamaktadır (Marks, 2005:15). Bununla birlikte anlaşılmaktadır ki, yoksulluk göstergeleri herkes tarafından kabul edilen fertlerin kişisel düşüncelerine göre değil, belli standartlar ve ölçüm yöntemlerine dayalı olan objektif unsurlara dayanmaktadır. Buradan hareketle, bireyler ya-

şadıkları topluma ait olduklarını, onlar gibi lüks tüketim ihtiyaçlarına yönelmeleri onları daha da yoksullaştırmaktadır. Bu nedenle, bireylerin gelirlerini etkin bir şekilde kullanmaması onları yoksul olma düşüncesine iter. Bu şekilde bireyler o topluma ait olmak isterken yaşam şartlarını zorlamaktadır. Subjektif yoksulluk kavramı, yoksulluğun kişiden kişiye değiştiğini ve tüketim alışkanlıklarına göre farklılık gösterdiğini ifade etmektedir.

Subjektif yoksulluk cinsiyetler arasında değerlendirildiğinde, çok değişkenli analizlere göre erkeklerin subjektif yoksulluğa yakalanma oranı kadınlardan daha fazla olmaktadır. Bu durum iş gücü piyasasında cinsiyetler arasındaki eşitsizliğe bağlanabilir. Bununla birlikte, genç insanların subjektif yoksulluk oranları da yüksek çıkmaktadır (Marks, 2005:9). Bireylerin gelirleri yeterli düzeyde olmadığında, kadınlar çalışmasalar dahi gelir getirici kısa süreliğine el işleri, temizlik işleri gibi iş kollarına yönelerek bu açığı kapatmaya yönelirler. Yaş gruplarına göre ihtiyaç kalıpları farklılık göstermektedir. Bireyler genç yaşta daha fazla lüks tüketim kalıplarına yönelirken, ilerleyen yaşlarda lüks tüketim oranı düşmektedir.

Subjektif yoksulluk ölçümünde üç yöntem kullanılır. Bunlar; Leyden Yaklaşım, Subjektif Yaklaşım, Merkezi Sosyal Politika Yaklaşımıdır. İlk yöntem olan Leyden yaklaşımında; gelir değerlendirme anketi oluşturularak "gelirin refah fonksiyonu" ele alınır (Flik ve Van Praag, 1991:312-313). Kişilerin gelirlerine yapılan bu analiz çeşidinde fertlerin gelirleri göz ardı edilerek geçinme durumlarına yönelik sorular esas alınır. Anket sorularının şıklarında; çok kötü, kötü, yetersiz, yeterli, iyi, çok iyi gibi cevap şıkları yer almaktadır. Bireyler kendi yaşam seviyelerine göre soruların cevabını verirler (Erdoğan, 2002:9). İkinci ölçüm yöntemi olan subjektif yaklaşımdır. Goedhart tarafından 1977 yılında geliştirilen bu yaklaşımda, hanehalkı gelirlerinin temel ihtiyaçları karşılayamaması durumu üzerinde durulmuş ve bu ihtiyaçları karşılayamayan hanehalkı ise yoksul olarak nitelendirilmiştir. Yapılan anket çalışmasında gelir "Minimum Gelir Yaklaşımı" şeklinde ele alınmaktadır. Üçüncü ölçüm yöntemi ise; 1984 yılında geliştirilen Sosyal Politika Yoksulluk yaklaşımıdır. Yöntemin içeriğinde ise; anketi cevaplayan bireyleri alt örneklem olarak ele almaktadır. Araştırmalara göre uygulanan üç ölçüm yöntemi de birbirini etkilemektedir (Flik ve Van Praag, 1991:313). Subjektif yoksullukta bireyler kendilerini yoksul olarak hissedebilirler. Bireylerin yaşadıkları toplumdaki ihtiyaç kalıplarının farklı oluşu onları yoksul olarak nitelendirmektedir.

Subjektif yoksulluk bireylerin temel ihtiyaçlarını barındıran mutlak yoksulluk tanımını da ele almaktadır. Rowntree'ye göre bireylerin temel ihtiyaçlarına çay ve gazeteyi de ekleyerek bu ihtiyaçların alınmaması durumunda bireyleri yoksul olarak nitelendirmektedir. Oluşan bu ihtiyaçların yıllar itibariyle değişebileceğini de savunmaktadır. Buradan hareketle mutlak yoksulluk, bireylerin yaşam standartlarının iyileşmesi ve minimum yaşam standartların yükselmesi olarak ele alınır. Rowntree'nin geçim metodolojisine Stitt ve Grant'da bireylerin boş zamanlarını değerlendirme de yüzmek, sinemaya gitmenin de ihtiyaçlar arasında yer alabileceğini savunmuşlardır. İhtiyaç unsurunu sadece geçim için gerekli değil, bireylerin bir takım özel ihtiyaçlarını da kapsamaktadır (Alcock, 1997:71).

1.1.6. Gelir Yoksulluğu

Gelir yoksulluğu, (income poverty) bireylerin hayatlarını idame ettirmesi için minimum yaşam standardını karşılaması ve gerekli miktarda gelirin elde edilmesini ifade etmektedir (Can Aktan ve Vural, 2002:6). Gelir yoksulluğunun hesaplanmasında, asgari geçim düzeyi esas alınır. Asgari gelir düzeyinin alt sınırında olan fertler, gelir yoksulu olmaktadır. Gelir yoksulluğu, objektif yoksulluğa dayanır. Ölçüm esnasında ise mutlak ve görelî yoksulluk tanımları esas alınmaktadır.

Bireyler, standart gelir yoksulluğu yanında temel kapasite yoksunluğu da yaşamaktadır. Kapasite yoksunluk; düşük geliri yoksulluk için başlıca bir neden olduğunu ele alırken; gelir yetersizliği olduğunda bireylerin birtakım temel gereksinimlerinden yoksun olmasını ifade eder. Yoksulluğa kapasite yaklaşımından yana iddialar şu şekilde ele alınmaktadır. Bunlar (Sen, 2004:127);

1-) Yoksulluk kapasite yoksunluğu bakımından makul biçimde saptanabilir. Bu yaklaşım bireylerin hayatlarında karşılaştıkları tüm sosyal ve ekonomik yoksunlukları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

2-) Kapasite yoksunluğu, gerçek yoksulluğun gelir yetersizliğinden başka etkilerinin de olduğunu ifade etmektedir.

3-) Düşük gelir ile düşük kapasite arasındaki ilişki farklı toplumlar arasında hatta hanehalkları arasında değişkenlik göstermektedir.

Birinci maddeye göre, bireylerin kontrolünde olmayan birden ortaya çıkan bir harcama onları kısa süreliğine yoksulluğa itmektedir. Bireylerin; yaş grupları, toplumsal statüleri, yerleşim yerleri onların tüketim alışkanlıklarını etkilemektedir. Toplumda karşılaşılan salgın hastalık gibi birçok unsur da hanehalkının kısa süreliğine kapasite yoksulluğuna itmektedir.

İkinci maddede bireyler, ileri yaş, sakatlık ya da hastalık gibi dezavantajlı durumlara sahipse; bu durum bireylerin gelir elde etme kapasitesini azaltmaktadır. Bu nedenle, fertlerin gelir elde etme olanakları azaldığından kapasite sorunu ortaya çıkmaktadır. Özel durumlarda ise bireylere, devlet tarafından yardım yapılarak; düşük gelir sorunlarının devlet yardımı ile toparlanması sağlanmaktadır.

Üçüncü madde ise; hanehalkı gelirinin aile üyelerine orantısız bir şekilde paylaşılması durumudur. Örneğin; hanehalkında erkek çocukları, kız çocuklarına göre ön planda yer alırsa gelirden daha fazla pay almasına sebep olur. Böylece bu durum hanehalkındaki kız çocuklarının ihmal edilmesine neden olur (Sen, 2004: 127-129).

1.1.7. İnsani Yoksulluk

İnsani Kalkınma Endeksi, (Human Development Index) 1990 yılından beri Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından kullanılarak, insani yoksulluğun açığa çıkarılabilmesi için en kapsamlı gösterge olmaktadır. İnsani Kalkınma Endeksinin ölçüm yönteminde; uzun yaşam beklentisi, eğitim düzeyi, kişi başına gayri safi milli gelir, iyi yaşam standardı elde etme becerisi parametreleri kullanılmaktadır. Belirlenen endeks sonuçlarına göre ülkeler insani kalkınma endeksine göre sıralanır. İnsani Kalkınma Endeksi; en düşük 0, en yüksek 1 değerini alır. Bu sıralamada düşük insani kalkınma endeksine sahip olan ülkeler, insani yoksulluğun olduğu ülkeler kategorisinde yer almaktadır (UNDP, 2013:1; UNDP, 2015:3,4).

İnsani Kalkınma Endeksi'nin parametrelerine bakıldığında parasal göstergelerin yanı sıra sosyal ve kültürel göstergeleri de ele alıp bireylerin yoksunluk durumlarını incelediği görülür. Bu nedenle, Amartya Sen'in kapasite yoksunluğu temeline dayanmaktadır. Bireylerin kapasite yoksunluğundan kurtulması; iyi bir yaşam standardı elde etmesi, sağlık koşullarının elverişli olması, temiz su kaynaklarına ulaşımı gibi birçok insani yaşam koşullarının elverişli şekilde ulaşması gereklidir (Sen, 2004: 107,108). Kapasite yoksunluğu yaklaşımı, düşük gelirin bir fonksiyonu olarak ele alınmaktadır.

İnsani yoksulluk, (human poverty) sadece gelir düzeyini içermeyip; fertlerin insanca yaşaması için gereksinim duydukları tüm sosyo-ekonomik faaliyetleri de ele alır. UNDP'nin tanımına göre insani yoksulluk; sürdürülebilir bir yaşam standardı için gerekli olan uzun yaşam beklentisi, eğitilmiş bireyler, mal ve hizmetlere erişim kolaylığı, sağlık hizmetlerine erişim durumu, okur-yazarlık durumu, bilgiye erişim, kişi başına düşen gayri safi milli gelir unsurlarına dayanmaktadır (UNDP, 2010: 26).

UNDP tarafından hazırlanan raporlarda insani yoksulluk boyutunun ölçülmesi için insani kalkınma endeksi yanında bazı endeksler daha geliştirilmiştir. Bunlar;

a) İnsani Yoksulluk Endeksi (Human Poverty Index-HPI): 1997 yılından itibaren yayınlanmakta olan bu endeks, sağlık, eğitim, yaşam standardına dayalı yoksulluk ölçümüne dayanmaktadır (UNDP, 2009:210).

b) Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (Multi-dimensional Poverty Index-MPI): İlk olarak 2010 yılında yayınlanan bu endeksin parametreleri; insani yoksulluk, sağlık açısından beslenme, çocuk ölümleri, okula kayıtlı olan çocuklar, yaşam standardı açısından temiz suya erişimdir (UNDP, 2015:228).

İnsani yoksulluk endeksi, 2009 yılından sonraki raporlarda yer almayıp onun yerine daha kapsamlı bir şekilde genişletilmiş çok boyutlu yoksulluk endeksi yer almıştır. 2015 yılında UNDP raporunda, cinsiyet eşitsizliğine de yer verilmiştir (UNDP, 2015:203).

1.1.8. Kırsal Yoksulluk

Dünyadaki yoksul kesimin büyük bölümü kırsal alanda yaşamını sürdürmektedir. Ayrıca, kırsal kesimin geçim kaynağının büyük bir bölümünü tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır (Öztürk, 2008:612). Kırsal yoksulluk (rural poverty) ILO'ya göre kırsal alandaki açık veya gizli işsizlik² olarak tanımlanırken, azalan gelir ile birlikte kırsal alanda hızlı bir yoksullaşma süreci gelişir (DPT, 2001:105). Gelir oranlarında artışı sağlamak için günümüz şartlarına uygun modern anlamda tarım aletleri kullanılmalıdır. Bu bağlamda kırsal yoksulluğun azaltılması için tarım sektörünün ekonomik büyümesinin sağlanması gerekmektedir.

² Açık İşsizlik; bir kişinin geçimini temin etmek üzere yapacak bir işinin olmaması durumuna denir. Gizli işsizlik ise, bir kişinin açık bir şekilde işsiz görünmemesine rağmen, gerçekte üretime hiçbir katkısının olmaması durumuna denir. (Yıldırım, Karaman, Taşdemir,2012:362)

Lipton'a göre, (2005) tarım sektöründe büyüme oluşursa yoksulluk oranları düşebilir. Lipton'un bu düşüncesine göre (Lipton, 2005:196);

1. Tarım sektöründe kalifiye olmayan iş gücü ihtiyacı yüksek olduğundan, büyümeyle birlikte vasıfsız iş gücüne talep artacaktır. Bu nedenle kalifiye olmayan işçilere iş sahası oluşmuş olup, işsizlik oranı düşecektir. Tarım sektöründe oluşacak olan büyümenin işçi ücretlerinin artışını da sağlayacaktır. Her ne kadar büyüyen işletmeler teknolojiye yönelseler de sermayesi az olan işletmeler emek-yoğun üretimde kalacaktır.
2. Tarım sektörünün gelişimi bireyleri topraklarını kullanıma yöneltecektir. Bununla birlikte, kırsal alanda yaşayan bireylerin istihdamını da sağlayacaktır.
3. Büyüyen tarım sektörü verimli üretimle ucuz gıda elde etmeyi sağlayacaktır. Yoksul kesimin ucuz gıda ürünlerine ulaşımı kolaylaşacaktır.

Tarım sektöründeki büyüme, yoksulluğu gidermede ve kalkınmada tek başına etkili olmayabilir. Bununla ilgili belli başlı görüşler aşağıda sunulmuştur (Wiggins, 2006:6-7).

1-) Tarım sektöründe yıllık olarak nüfusun % 1-2'si kadar bir büyüme oluşmaz ise, kırsal kesimde yoksulluğun azalmasında tarım sektörü tek başına yeterli olmayacaktır.

2-) Kırsal yoksulluğun doğrudan azalması durumu, tarımsal büyüme yoluyla ortaya çıkmamaktadır. Kırsal alanda vasıfsız işgücü talep edilenden çok daha fazla bulunmaktadır. Kırsal alanda gıda fiyatlarındaki düşüşün sağlanmasında emek-yoğun sektörün yerini teknoloji-yoğun sektöre bırakması ile oluşacaktır.

3-) Kırsal alanda yaşayan bireyler; genelde yaşlılar, engelliler ve hastalardan oluşmaktadır. Bu bireylerin çalışması söz konusu olmayacak ve bu bireyler daha çok devlet tarafından sosyal yardımlara bağlı kalacaktır.

Modern tarıma ayak uyduramayan kırsal kesimin, kazançlarının düşmesiyle elde edilen gelirlerin hanehalkının giderlerini karşılayamaz duruma gelmesi durumu, kırsal yoksulluğun oluştuğunun bir göstergesidir. Kırsal alanda topraksız olan bireylerde yoksulluk daha da şiddetli olmaktadır. Kırsal alanda yaşanan yoksulluktan kurtulmak için hanehalkının kente göçü söz konusudur. Hanehalkının ihtiyaçları sadece parasal unsur-

lar olmamakla birlikte eğitim, sağlık, kültürel aktiviteler vb. sebeplerden dolayı kırdan kente göç oluşabilir.

1.1.9. Kentsel Yoksulluk

Kentsel yoksulluğun (Urban Poverty) oluşumu kırsal alandan kente doğru göç edilmesi ile olmuştur. Kentsel yoksulluk; kırsal alandaki yoksulluğu hanehalkının kente taşınması ile oluşmaktadır. Kırsal alandaki kalifiye olmayan bireyler kentsel alana göç ederken, oluşan bu sorunu da yanlarında getirmektedir. Fertlerin bu sorunu, onları günlük, haftalık çalışmalara yani kayıt dışı istihdama yönlendirmektedir. Süreklilik arz etmeyen bu iş kolları bireyleri yoksul olmaya itmiştir.

Kentsel yoksul olan bireyler, gelir yetersizliği ile kentte gecekondulaşma kültürünü geliştirmiştir. Kırsaldan kente göç eden hanehalkı; eğitim, sağlık, altyapı, konut, güvenlik gibi sorunları kentte de yaşamak durumunda kalmıştır. Kentte yoksul olan hanehalkı; ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda kentli olma kültürüne adapte olamayıp, yaşam standartlarında kalitesizlik ve eşitsizlik sorunları yaşamaktadır (Kasalak, 2013:23). Bu durum ise kentsel alanda yaşanan yoksulluğun kırsal alana göre daha şiddetli yaşandığı sonucuna götürmektedir. Kırdan kente göç ile birlikte bireylerin, tüketim alışkanlıklarında farklılıklar meydana gelmektedir. Kentsel alanda gıda ürünlerine ulaşım kırsal alana göre daha da maliyetli olmaktadır.

Kentsel yoksulluk, dünyada ve özellikle az gelişmiş ülkelerde çok önemli bir sorundur. Kentsel yoksullukta; ekonomik sorunlar, politik istikrarsızlıklardan kaynaklanmaktadır (Es,vd. 2013:29). Kentsel yoksulluk sorunu kalkınmış ülkelerde daha az görülmektedir.

1.1.10. Geçici Yoksulluk-Kronik Yoksulluk

Geçici yoksulluk (temporary poverty); kısa süreli, dönemsel olarak adlandırılabilirken; kronik yoksulluk ise uzun süreli ya da yapısal yoksulluk olarak tanımlanabilir (HDR, 1997:13). Geçici yoksulluk, yaşam standartlarındaki bir kereye mahsus olan bir düşüşün veya hanehalkının gelirlerinde oluşan dalgalanmaların bir sonucu olmaktadır. Bu dalgalanmalar ise; şoklar, doğal afetler, krizlerden kaynaklanmaktadır (Beken, 2006:16).

Kronik yoksulluğu (Chronic Poverty) tanımlamak gerekirse; sık sık ve çok boyutlu gelişen, etkisi uzun süre devam eden, yaşamlarının büyük bir bölümünde etkili olan, nesilden nesile aktarılan yoksulluk çeşididir (Barrientos, Shepherd, 2003:3). Temel insani gereksinimlerden yoksun olma durumları barınma, gelir, sağlık vb. ihtiyaçlardan mahrum olma durumunu da ele alır (Temiz, 2008:63).

Yoksulluk durumları beş yıldan daha fazla sürmesi durumunda uzun süre devam eden yoksulluk sorunundan kurtulamayan hanehalkı ‘kronik yoksulluk’ sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır (The Chronic Poverty Report, 2014-2015:17). Bu çerçevede, hanehalklarının geçici yoksulluktan kurtulması mümkünken, kronik yoksulluk grubuna katılanların kurtulma olasılığı minimum düzeydedir.

Yoksulluğun kronikleşmesine neden olan unsurlar şunlardır (The Chronic Poverty Report, ODI, 2014-2015:16).

- 1-) Sosyal normlar ve kurumlar
- 2-) Olumsuz ekonomik durumlarda toplumların oluşan bu durumu anlayabilmesi
- 3-) Kesişen eşitsizlik durumları
- 4-) Yoksul yanlısı engellere siyasi bir çözüm bulunamaması

Makro-ekonomik politikaların etkinsizliği, ekonomideki istikrarsız durumlar ülkede yoksulluk politikalarının oluşmasını engellemektedir. Böylece hanehalkı yoksullukla mücadelede tek başına kalmaktadır. Sosyal normlardan kasıt ise; cehalet, içselleştirme, dayatmalardır. Uzun süre yaşanan yoksulluk bireylerin bir süre sonra bu durumu kader şeklinde benimsemelerine sebebiyet vermektedir. Böylece bireyler mevcut koşullarını değiştirmedikleri sürece yoksulluk uzun süre devam etmektedir. Uzun süreli yaşanan yoksulluk sorunlarında, hanehalkına katkı sağlamak için kadınlar çocuk bakıcısı, temizlik işçisi olarak düzensiz ve devamlılık arz etmeyen iş kollarında çalışmaktadır. Kadın istihdamının devamlılığı olmadığı için hanehalkında kısa süreliğine iyileşme göstermektedir.

Gunnar Myrdal’ın literatüre kazandırdığı “dip sınıf” kavramı genelde ırksal özelliklere bağlantılı olarak yoksulluğun kronikleşmesi ve derinleşmesi olgusundan söz etmektedir. 1980’lerden sonra dip sınıf üzerine yoğunlaşan tartışmaların temel özelliğindedir, bireylerin niteliksiz iş gücü olması durumu yer alır. ABD’de ise; dip sınıfta yer alan

bireylerin siyah ırka sahip olması onların farklı bir grupta yer almasına neden olmaktadır. Hartigan'a (1987) göre dip sınıf tanımlaması farklı ırka mensup olmaktan bağımsız olarak, niteliksiz iş gücü nedeniyle artan kronik yoksulluğa dayanmaktadır (DPT, 2001:107).

1.2. Sosyolojik ve Ekonomik Yönden Yoksulluk Kıstası

Bireylerin yaşadıkları topluma göre ihtiyaçları da farklılık göstermektedir. Rowntree, bireylerin ihtiyaçlarını tanımlarken zorunlu tüketim sepetine çay ve gazeteyi eklemesi; Stitt ve Grant'a göre bireylerin boş zamanlarını değerlendirmeleri de ihtiyaç grubu içerisinde yer alması gerektiğini ifade etmiştir. Yoksulluk tanımları arasındaki farklılıklar yoksulluğun toplumsal yönden ele alınması gerektiğini göstermiştir.

Küresel ekonomik eşitsizlik, dünya düzeninde oluşan farklılığı gözler önüne sermektedir. Zenginlik dağılımının farklı olmasının nedeni; ülkeler arasındaki gelir dağılımı, çalışma koşulları ve toplumsal ihtiyaçlardaki farklılığından kaynaklanmaktadır. Bugünün en zengin ülkesinde dahi yoksul nüfus sayısı gün geçtikçe artmaktadır (Giddens, 2008:434). Buradan hareketle, ülkeler arasındaki bu eşitsizlik durumu ülkelerin GSYH oranlarına göre belirlenmektedir. Dünya Bankası, ülkeleri sıralarken; yüksek gelirli, orta gelirli, düşük-orta gelirli ve düşük gelirli olarak sınıflandırmaktadır. Yüksek gelirli ülkeler beslenme, barınma, temiz içme suyuna ulaşım gibi temel ihtiyaçları rahatlıkla elde edebilmektedir. Bu ihtiyaçlara kolaylıkla ulaşan bu ülkeler, lüks ihtiyaçlara ulaşımı düşünmektedir. Kalkınmış ülkelerde de gelir adaletsizliği sorunu ile karşılaşmaktadır. Yoksulluk sorunu bu ülkelerde, gelir adaletsizliği şeklinde görülmektedir (Giddens, 2008:435).

Ülkelerin gelişmişlik durumlarına göre yoksulluk boyutu farklılık arz etmektedir. Gelişmiş olan ülkelerde temel ihtiyaçlara erişim zor olmamaktadır. Gelişmekte olan ülkeler ile geri kalmış ülkelerde ise, temel ihtiyaçlara ulaşım zor olmaktadır. Bu ülkelerde, yoksulluk sorunu çok şiddetli boyutta hissedilmektedir. Temel ihtiyaçlarını karşılayamayan bireyler sağlık sorunu ve gelir adaletsizliği sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Hanhalkları gelir adaletsizliği sorunu ile baş etmek için bir takım çıkış yolları belirlemektedir. İhtiyaçlarını karşılayabilmek adına, bireylerin bir takım ekonomik uğraşları bulunmaktadır. Bireyler süreklilik arz eden işlerinin yanında, kendilerine yetecek kadar tarımsal üretim yapmaktadır. Böylece, hanhalkı buradan elde ettiği faydayı diğer

ihtiyaçlarına yönlendirmektedir. Kırsal alanda yaşayan bireyler bu şekilde ek gelir sağlarken; kentlerde yaşayan bireyler ise ek işler ya da mesaiye kalarak kazanç elde etmektedir. Bireyler gelir adaletsizliği sorununu, bu şekilde çözüm yolu üreterek gidermektedir.

Stanley Fischer'e göre, küresel gelir eşitsizliği iki farklı yönden ele alınır. Birincisi, ülkelerarası gelir eşitsizliğini ele alırken; ikincisi ise, ülkelerin nüfus oranını dikkate almaktadır. Fischer'e göre yoksul olan ülkelerin geliri, gelişmiş olan ülkelerin geliri-ne göre yavaş artar. Gelişmiş ülkeler gün geçtikçe, daha da büyüyerek küresel anlamda eşitsizlik sorunu ile karşılaşmaktadır (Giddens, 2008:437).

Küresel eşitsizliği etkileyen nüfus artışı da ülkelerin ekonomik gelişmişlik veya yoksul ülke olma durumunu etkilemektedir. Yoksul olan ülkelerde nitelikli nüfus artışı gelişmenin ön koşulunu teşkil etmektedir (Giddens, 2008:438). Fakat, yoksul olan ülkeler incelendiğinde nüfusun kalabalık ama niteliksiz nüfusun ağırlıklı olduğu görülmektedir. Niteliksiz nüfusun artışı, GSMH'nın düşmesine ve artan nüfus ile bireylerin gelirden aldıkları payları da düşürecektir. Nüfus artışı olan ülkelerde, devletin yardımları da azalmaktadır. Kalifiye olmayan nüfus iş bulmada zorlanmaktadır. Uzun süre işsiz olan hanehalkı sosyal yardımlara bağımlı olarak hayatlarını devam ettirme durumunda kalmaktadır.

1.2.1. Toplumsal ve Sosyal Dışlanmışlık

Toplumsal dışlanmışlık, ilk olarak 1980'li yıllarda Fransa'da son derece geniş bir kitlenin toplumdan dışlanması ve işsizlik sorunu meydana gelmiştir. İşsizlik sorunu, gelir elde edemeyen bireylerin, aile hayatındaki düzensizliklerin oluşumu ile gecekondulaşma kültürünü meydana getirmiştir. Sosyal refah devletinin sekteye uğratılması durumu ise, savaş sonrasında yaşanan ekonomik bunalımlar ile işsizlik sorunu oluşması sosyal yardımları engellemiştir. Dışlanma, çoğu zaman sınıf altı, yoksulluk, eşitsizlik, yabancılaşma gibi terimleri de beraberinde getirmiştir (Özhasar, 2013:1).

Sosyal dışlanma sorunu, kişilerin temel eğitim haklarından mahrum bırakılması ya da ayrımcılık unsuru ile toplumun dışına itilmeleri toplumsal hayata katılımlarının engellenmesi durumlarını ele almaktadır. Bu durum yoksul kesimin eğitim ve öğretim imkânlarına ulaşmasındaki zorluklar yaşamasını getirirken, diğer taraftan da bireyler toplumsal ve çevresel alanda dışlanmışlık hissi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu kesim

genelde kendilerini güçsüz hissederek önemli kararlar alma konusunda çekimser kalmaktadır (Adaman ve Keyder, 2006:6). Bireylerin yer aldıkları toplumun ihtiyaç kalıplarına göre hareket edememe durumu da sosyal anlamda dışlanmışlık hissi uyandıracaktır.

Townsend'in yoksulluk endeksi, bireylerin sübjektif ihtiyaçlarını ele almaktadır. Anket çalışmasını ele alan endeks bireylerin yaşam koşullarını, beslenme alışkanlıklarını, boş vakitlerini değerlendirme durumlarını, toplumsal etkinlik durumlarını ifade ederek bireylerin gelir durumları ile ilgili bilgi vermektedir. Townsend'in yoksulluk endeksinde bulunan birçok kategori, David Piachaud göre, öznel nitelikli durumları ifade etmektedir. Öznel nitelikli sorular daha çok bireylerin toplumsal, kültürel yargılarını ortaya çıkarma esasına dayanmaktadır. Eğer bir kişi et yememeyi ve kahvaltı yapmamayı tercih ediyorsa böyle bir insan tercihlerinden dolayı yoksul değildir. Gordon ve ekibi Townsend'in çalışmasından yararlanarak, Britanya'da Yoksulluk ve Toplumsal Dışlanma adında, 2000 yılında bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada, bireylerin lüks ihtiyaçlarını da ele almıştır. Yoksulluk tanımı, gelişen teknoloji ile yeni ihtiyaç kalıplarını da oluşturur. Bunlar; televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi, derin dondurucu, vb. ihtiyaçları da çalışmada ele almıştır. Gordon ve arkadaşları düşük gelir grubunda yer alan bireylerin yeni ihtiyaç kalıplarını karşılama durumunda zorluk çektiğini ifade etmektedir (Giddens, 2008:389-391).

1.2.2. Alt Sınıf (Underclass) Yaklaşımı

Yeni yoksulluk yaklaşımına ait olan alt sınıf yaklaşımı, ilk olarak 1950 yılında ABD'de yoksulluk tartışmalarında yer almıştır. Bu yaklaşıma göre; ABD'de büyük kentlerde nüfusun artışı ile istihdam olanaklarının azalmasına ve iş gücünde sürekli bir şekilde yer almama, çalışma konusunda isteksizliğe neden olmuştur. Oluşan bu durum bireylerde davranış bozukluğuna neden olarak sosyal açıdan da dışlanmışlık hissi oluşturmaktadır (Şenses, 2001:90).

Murray'a göre (1984), bireylerin yoksul olmasında kişisel açıdan sorumlu olması ile onların alt sınıf grubunda yer almasına neden olmuştur. Böylece bireyler bağımlılık kültürünün bir parçasını oluşturmaktadır. Murray, bireylerin iş gücü piyasasında yer almak yerine devletin sosyal yardımlarından yararlanmayı tercih etmesini ele alır. Bireyler, gelecekteki yaşamlarını planlamak yerine, günlük refahlarını sağlayan sadakaları

tercih etmektedir. Sosyal yardımlara bağımlı olan bireyler, çalışmaya yönelik şevkleri kırılmaktadır (Giddens, 2008:397).

1.2.3. Yoksulluk Kültürü Yaklaşımı

Oscar Lewis'in yaygın çalışmasına dayanan yoksulluk kültürü (culture of poverty), Lewis'in Porto Rikolu ve Meksikalılar üzerinde yapmış olduğu alan çalışmasına dayanmaktadır. Yoksulluk kültürü yaklaşımında anlatılmak istenilen bireylerin sosyal yardımlar ile yoksulluk kültürüne alıştırılma durumu ele alınmaktadır. Yoksulluk kültürü, böylece nesilden nesile aktarılan bir kısır döngüye dönmektedir (Özdoğan, 2009:98). Yoksulluk kültürü, kendine özgü ekonomik ve sosyo-psikolojik etkileri de barındırmaktadır. Lewis'in belirttiği gibi bir toplumda yoksulluk kültürünü yok etmek yoksulluğu yok etmekten daha da zordur.

1.2.4. Kenardalık (Marginality) Yaklaşımı

Kenardalık Yaklaşımı, daha çok Latin Amerika'da kullanılan ve sisteme entegre olmamışları belirten kavram olarak ele alınmaktadır. Bu kavram, bireylerin hiçbir beklenti içinde bulunmadığı ekonomik, politik ve kültürel bütünün dışında kalarak kendi kendilerine çözüm yolları bulmayı amaçlamıştır (Buğra ve Keyder, 2003:20).

1.3. Yoksulluk Sınırının Tespiti

Yoksul olan bireyler ile yoksul olmayan bireylerin bir kırılma noktasını ifade eden yoksulluk sınırı, ele alınan ölçüm yöntemlerine göre değişmektedir. Refah göstergesinin parasal durumlara göre belirlenmesi gelir ve harcama seviyesi olarak ele alınırken; parasal olmayan durumlarda ise eğitim, fiziksel güvenlik, sağlık seviyesi eşik noktalarını oluşturmaktadır (Zanbak, 2014:15). Göstergelere ilişkin belirli sınırların bulunduğu ve bu sınırların altında kalan bireyler yoksul olarak nitelendirilmektedir. Bu sınır, yoksulluk sınırı olarak adlandırılmaktadır (Eryıldız, 2015:25).

Yoksulluk sınırının belirleyicileri ise farklılık arz etmektedir. Ülkeler arasında tüketim alışkanlıkları bireylerin ihtiyaçlarına göre farklılık göstermektedir. Yoksulluk sınırı ölçüm yöntemleri farklılığı, yoksulluğu farklı açılardan ele almamızı sağlayacaktır.

1.3.1. Mutlak Yoksulluk Sınırı

Mutlak yoksulluğun ölçülmesi ve yoksulluk sınırının oluşumunda, iki yöntem mevcuttur. Birinci unsur, bireylerin, hayatta kalabilmesi için asgari kalori miktarını (açlık sınırı) ele almaktadır. İkinci unsurdaki ise; gıda harcamalarına ilaveten gerekli olan bir takım temel ihtiyaçların eklenmesiyle (giyim, barınma, sağlık, eğitim vb.) yoksulluk sınırının elde edilmesini sağlamaktadır (Zanbak, 2014:16).

Açlık sınırı, diğer sosyal kesimlerin hayat standardından bağımsız olarak ele alınmaktadır. Birinci dereceden yoksul olan bireyler, mutlak anlamda yardıma muhtaç, temel insani ihtiyaçlarını karşılama durumlarının yeterli olmayan bireyleri ele almaktadır. Böyle bir durumda ise, bireyler devlet tarafından sosyal yardım almadıklarında, ölüm riski ile karşı karşıya kalmaktadır (Seyyar, 2003:41).

Mutlak anlamda açlık sınırı minimum temel gıda maddelerini ele almaktadır. Minimum temel gıda maddeleri ise toplumsal alışkanlıklara göre farklılık göstermektedir. Kimi toplumlarda çay temel besin maddesi grubunda yer alırken; farklı bir toplumda ise gıda sepetinde yer almamaktadır.

Bazı bireyler, hanehalkının ihtiyaçlarını karşılayacak kadar gelire sahip olsalar dahi, sosyal harcamaları ile açlık sınırının altına düşebilmektedirler. Böylece açlık sınırını belirlemek için bireylerin, özel sosyal konumunu dikkate almadan, toplumun genel refah seviyesinden, bireylerin çalışma fırsatlarından alışkanlıklarına kadar, yaşam tarzını tümüyle ele almak gerekmektedir. Mutlak yoksulluk sınırı, belirlenmesi kolay olarak görülse dahi toplumsal bir mutabakat oluşmamasından dolayı açlık sınırının parasal boyutu ele alınamamaktadır. Ancak, açlık sınırı parasal boyutu toplumdan topluma, bireyler arasında farklılık göstermektedir (Seyyar, 2003:42).

Rowntree, (1901) tarafından yaş ve cinsiyet farkına göre minimum kalori ihtiyacını belirlemek üzere "standart diyet" kuramını oluşturmuştur. Bu diyet o dönemde en düşük yaşam standardını ifade etmektedir. Ancak, hanehalkında bireylerin yaşları ve cinsiyetlerine göre, tüketecekleri gıda oranı farklıdır. Bu nedenle, hanehalkında iki yetişkin ve üç çocuktan oluşan bir aile için standart diyeti ele alarak minimum haftalık gelirini hesaplamış ve bu sınıra da "yoksulluk sınırı" denilmiştir. Bu sınır, yoksullukla mücadele politikalarında kullanılmıştır (Dinçoflaz, 2009:17).

1.3.2. Göreli Yoksulluk Sınırı

Adam Smith'in tanımına göre göreli yoksulluk sınırı; temel ihtiyaçlarını mutlak olarak karşılayabilen ancak, kişisel kaynakların yetersizliği yüzünden toplumun genel refah düzeyinin altında kalan, toplumsal ve sosyal katılımları engellenmiş olan bireyleri göreli yoksul olarak tanımlamaktadır (Taş ve Özcan, 2012:424). Bireyler, mutlak anlamda ihtiyaçlarını karşılayabilirler fakat, eğitim, sağlık vb. ihtiyaçlarını sosyal devlet tarafından karşılanmaktadır.

Göreli yoksulluk sınırı; toplam nüfusun belirli bir yüzdesinin, gelir ya da harcama düzeyinden ele alınarak; medyan gelirin yarısından daha az gelir veya harcama seviyesine sahip olan bireyleri yoksul olarak kabul edilmesiyle belirlenmektedir. Ancak, yoksulluk belirli bir zaman dilimi için tespit edilecekse bu yaklaşım doğru sonuç vermeyecektir. Zaman içerisinde hanehalkının yaşam standartları değişkenlik gösterip, yoksulluk sınırından kurtulma durumları olmaktadır (Aktan, 2002:19).

Göreli yoksulluk sınırı için, yoksulluk çizgisi medyan gelirin yüzdelik durumlarını (%40, %50, %60) ifade etmektedir. Yoksulluk sınırı için standart olan medyan gelirin %50'lik oranı ele alınmaktadır. Araştırmalarda, aritmetik ortalama yerine medyan gelir tercih edilmektedir. Toplumda, ortalama gelirin yarısı yoksulluk sınırını oluşturmaktadır. Bu sınırın, altında kalan bireyler göreli yoksul olarak adlandırılır. Eğer toplumların genel gelir düzeyi yüksek ise yoksulluk sınırı da yüksek bulunacaktır (Canbay ve Selim, 2010:630).

1.3.3. Subjektif Yoksulluk Sınırı

Yoksulluk sınırının belirlenmesi için, temel ihtiyaçların tespitinde subjektif yoksulluk sınırı esas alınmıştır. Özne yoksulluk sınırı, hanehalkına sorulan sorulara verilen cevaplara göre belirlenmektedir. Böylece, hanehalkı bizzat kendi görüşlerine göre yoksulluk sınırını belirlemektedir. Hanehalkının bildirdiği asgari gelirin altında bulunan bireyler yoksul sayılırlar. Fakat, cevapların niteliği bireylerin öznel ifadelerine dayandığından kimi hanehalkı kendilerini yoksul olarak nitelerken; kimileri ise, yoksul olarak ifade etmemektedir. Bu sonuç, bireylerin yaşadıkları toplumun yapısına göre farklılık göstermektedir (Aktan, 2002:20).

1.3.4. Lorenz Eğrisi

Gelir dağılımı eşitsizliği ile ilgilenen Lorenz eğrisi, Amerikalı istatistikçi Max Lorenz tarafından geliştirilmiştir. Lorenz eğrisi, gelir dağılımı eşitsizliğinde ölçüm yöntemi olarak baz alınmaktadır. Eğriyi oluşturabilmek için hanehalklarının gelirlerinin büyüklüğüne göre en az gelirden en yüksek gelire doğru sıralanmaktadır. Lorenz eğrisinin yatay ekseninde bu şekilde sıralanmış hanehalklarının nüfusunun birikimli yüzde payları ele alınırken, dikey ekseninde ise hanehalklarının elde ettikleri gelirlerin birikimli yüzde payları bulunmaktadır. Lorenz eğrisinin oluşumunda bir kümülatif (birikimli) yüzde değerlerin bulunduğu bir kutu diyagramı kullanılmaktadır. Bu diyagramın dikey ekseninde toplam gelirin %100'ü yer alırken, yatay ekseninde de nüfusun %100'ü yer almaktadır (Öztürk, 2009:54). Gelir dağılımının adaletli dağılıp dağılmamasını ele alan Lorenz eğrisi, yoksulluk ölçüm yöntemlerinden birini oluşturmaktadır. Yoksulluğun önlenmesi için, gelir dağılımının adaletli olması gerekmektedir. Günümüzde gelişmiş ülkelerin hâlâ gelir dağılımı adaletsizliği sorunu mevcuttur. Adaletsiz gelir dağılımında, zengin daha da zenginleştiği, fakirin de daha da fakirleştiği görülmektedir.

1.3.5. Gini Katsayısı

Gelir bölüşümü eşitsizliği olarak ele alınan Gini katsayısı, İtalyan istatistikçi Corrado Gini tarafından geliştirilmiştir. Lorenz Eğrisi gösteriminden elde edilen Gini katsayısı, eşitsizlik düzeyini tek bir sayı olarak ele alan çeşitli gelir bölüşümlerinden oluşmaktadır. Gini katsayısı, farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Gini Katsayısının değeri sıfır ile bir arasında değer almaktadır. Gelir bölüşümü adaletsizliği azaldıkça katsayı sıfıra yaklaşırken; gelir bölüşümü adaletsizliği artması durumunda ise katsayı bire yaklaşır. Gini katsayısının değeri gelir düzeyinin büyüklüğüne göre değil, farklı gelir düzeyleri arasında kalan bireylerin sayısına bağlıdır. Gini katsayısının artması eşitsizliğin arttığını gösterirken; azalması ise gelir eşitsizliğinin azaldığını gösterir. Gini katsayısı tam olarak sıfır ya da tam olarak bir değeri almamaktadır. Böylelikle gelir dağılımı tam adaletli olarak dağılımı olmadığı gibi aynı şekilde tam olarak adaletsiz bir dağılımda söz konusu değildir (Öztürk, 2009:56). Yoksulluğun önlenmesi için gini katsayısı sıfıra yakın değer alması gerekmektedir. Gelirden alınan payın hanehalkında bulunan bütün bireylere eşit dağılımı olması, adaletli olması yoksulluğun önlenmesinde önemli bir adım olmaktadır.

1.3.6. Yüzde Paylar

Yüzde paylar, gelir dağılımı ölçümünde yaygın olarak kullanılan ve eşitsizlik ölçütlerinde en açık olan endekstir. Bu yöntemde, hanehalklarının gelirlerini en küçük olanından en büyük olanına göre sıralanmakta ve gelirden aldıkları yüzde oranları belirlenmektedir. Bireysel gelir dağılımı ölçümünde kullanılan yüzde paylar analizinde haneler; %1'lik 100, %5'lik 20, %10'luk 10, %20'lik 5 gruba ayrılmaktadır. Bu şekilde sınıflandırılan grupların toplam gelirden, alınan payları karşılaştırılmaktadır. Yüzde payların hesaplanabilmesi için hanehalkının toplam kullanılabilir gelirin'e göre küçükten büyüğe doğru sıralanıp, hangi yüzde paylar analizi uygulanacağını ve hangi gruba dâhil olunacağı karar verilir. Tüm yüzde gruplarına ayrıldıktan sonra her yüzde grubunun geliri toplam gelire oranlanarak hanehalklarının gelirin'e ilişkin yüzde paylarına ulaşılmaktadır. Yüzde paylar analizinde gelirin eşit bölüşümü olması için her grupta gelirden alınan pay ile nüfustan alınan payın eşit olması gereklidir (Öztürk, 2009:51). Gelir dağılımı sıralamasında düşük gelire sahip olan bireylerin ne kadarının yoksulluk sınırı altında kaldığını ele alınmaktadır.

1.4. Yoksulluk Ölçüm Yöntemleri

Yoksulluğun ölçülmesinde, yoksulluk çizgisinin belirlenmesinde bir diğer aşama ise ölçüm yöntemleri analizidir. Yoksulluk kıstasının belirlenmesinde hangi ölçüm yönteminin kullanılması gerektiği önemlidir. 1970'li yıllarda ele alınan yoksulluk ölçüm yöntemleri, günümüzde daha da fazla önem kazanmıştır (Şenses, 2001:65).

Yoksulluğun ölçümündeki en büyük sorunlarından biri, yoksulluk tanımının ne-ler ifade ettiğidir. Yoksulluk tanımları, birden fazla tanımla ifade edildiğinden ölçüm yöntemleri arasında da farklılık olmaktadır. Yoksulluğun ölçümünü, eş değer fert düzeyinde mi yoksa hanehalkı düzeyinde mi, salt ekonomik ölçütler mi yoksa ekonomik olmayan ölçütler üzerinden mi; belirli bir tarih mi yoksa zaman aralığı mı; gelir ya da tüketim unsuru mu; nesnel ya da öznel yoksulluk kıstaslarından hangilerine göre yoksulluk sınırı belirlenmesi gerektiği önem arz etmektedir. Böylece, yoksulluğun hangi yoksulluk türü olduğunu belirleyip daha sonrasında da uygun ölçüm yöntemi ele alınmalıdır (Eryıldız, 2015:21).

Yoksulluk ölçütünün hesaplanmasında üç bileşen bulunmaktadır. Birinci durumda, yoksulluğun ilgili boyut ve refahını ifade eden göstergenin seçilmesi gereklidir. İkinci durumda, bir yoksulluk sınırı yani, yoksulluk eşiği seçilmesi gereklidir. Üçüncü durumda ise; nüfusun tamamı ya da nüfus alt grubu için raporlama yapılarak yoksulluk ölçütü seçilmelidir (Coudouel v.d., 2002:30).

Yoksulluğun sınırlarının belirlenmesi için, ülkelerin gelişmişlik seviyesinin ölçülmesi önem arz etmektedir. Mutlak yoksulluk ile açlık sınırını, görelî yoksulluk ile yoksulluk sınırı ilişkilendirilerek bir sınırın belirlenmesi gereklidir (Taşci, 2016:33). Yoksulluğun ölçülmesinin en önemli nedenlerinden biri de yoksulluk boyutu belirlenerek, yoksullukla mücadelede etkin politikaların ele alınmasını sağlamaktadır.

1.4.1. Kafa Sayısı Yoksulluk Endeksi

Kafa Sayısı Yoksulluk Endeksi, ilk olarak 1901'de Rowntree tarafından ele alınmıştır. Endeks, yoksulluğun ölçülmesinde kullanılan en yaygın ölçüm yöntemidir. Kafa sayısı yoksulluk endeksi, "H" olarak ifade edilirken, belirlenmiş yoksulluk çizgisinin altında kalanları "q", toplam nüfus ise "n" olarak ifade edilir. Sonuç olarak bir oran ortaya çıkar (Çınar, 2015:25).

$$H=q/n \quad (1.1)$$

Bir örnek vermek gerekirse;

Ülkede belirlenen yoksulluk sınırı altında olan kişi sayısı 70, ülkenin toplam nüfusunun da 210 olduğu ele kabul edilirse;

$$70/210=0,3 \quad (1.2)$$

yani %30 yoksulluk ölçüsü ortaya çıkmaktadır.

Bu endekste, nüfusun yoksul olan ile yoksul olmayanların oranı ele alınmaktadır. Kafa Sayısı Yoksulluk Endeksi, anlaşılması ve hesaplanması kolay olduğu için yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak; yoksulluk oranı, yoksulluğun şiddeti ve yoksullar arasındaki gelir farklılıklarını ele almamaktadır. Kullanılan ölçüm yöntemine göre, iki ülkede de yoksulluk boyutu eşit olarak ele alınır. Yoksulluk sınırının altında olan bir bireyin mevcut durumundan daha yoksul oluşu ya da yoksulluk çizgisinin üstünde oluşu bu oranın değiştiğini göstermemektedir. Çünkü, ilgili yılda bir birey zengin durumda iken; diğer yıl yoksul olabilmektedir. Endeks sonucunun önemini ele alan ölçüm yön-

temi, bireylerin özel olarak yoksulluk durumları ile ilgilenmemektedir. Bireylerin yoksulluk kıskacından kurtulması için gelirlerinde ne kadarlık bir artışın olmasını incelemektedir. Sen, yoksul bir kişinin daha da yoksul olması durumunda yoksulluk oranında değişim olmazken; bir kişinin ölmesi durumunda ise, yoksulluk oranının düşecek olması ile bu endeksi eleştirmektedir (Gedikoğlu, 2015:12).

Amartya Sen'e göre çok yoksul bir bireyden daha az yoksul olan bir bireye geçmesi durumunda kişi sayısı oranını değiştirmeyeceği gibi azaltılabilecektir. Yoksulluk sınırı etrafında yoğunlaşan bireyler için önemli değişikliklere neden olacaktır. Yoksul bir bireyin yoksulluk şiddeti de bu orandan anlaşılmamaktadır. Bu durum endeksin tartışmalı durumunu göstermektedir (Zanbak, 2014:32-33).

Amartya Sen'e göre kafa sayısı endeksinin yaygın kullanılması yoksulluk ölçümü gibi geniş kamu ilgisine sahip olan bu endeksin ölçümünü kolaylaştırmaktadır. Sen'in bir diğer eleştirisi ise kullanılan yoksulluk ölçüsünün gelir göstergesini ele almamasıdır. Refah kavramı eksik olan bu endeksin; okuryazarlık, bebek ölümleri, uzun yaşam beklentisi, gibi unsurları da göz ardı etmektedir. Sosyal göstergelerin kullanımının yer almaması yoksulluk ölçümünün net sonuçlarını ifade etmediğini göstermektedir (Sen, 1976: 220).

Kafa sayısı endeksinin bir diğer eksik yanı ise; gelir dağılımında yoksullar arasında eşit bir dağılım olduğu söz konusudur. Kafa Sayısı Endeksi'ne göre yoksulluk sınırı altında olan bireyler milli gelirden aldığı payları gerçek olarak yansıtmamaktadır (Foster, 1998:336).

1.4.2. Yoksulluk Açığı Endeksi

Yoksulluk açığı endeksi, 1971 yılında Batchelder tarafından kullanılmıştır. Yoksulluk açığı endeksi, yoksulluğun derinliğini ölçebilmek için yoksulluk oranının, yoksulluk çizgisine olan duyarlılığını ele almaktadır (Şenses, 2001: 66). Yoksulluk açığı endeksi kaç kişinin yoksul olduğu hakkında bilgi vermediği gibi gelir dağılımının da nasıl olduğunu ifade etmemektedir.

$$P_1 = \sum_{n=1}^{N_y} \frac{(z-y_i)/z}{N} \quad (1.3)$$

$$P_1 = \text{Yoksulluk Açığı Endeksi}$$

Z= Yoksulluk Sınırı

(Y_i) =i'nci Bireyin Geliri

N_y = Geliri Yoksulluk Sınırı Altında Kalan Nüfus

N= Toplam Nüfus

Kafa Sayısı Endeksi (H), kişi başına yoksulluk açığının genişliğine duyarsız olduğu gibi, yoksulluk açığı endeksi de yoksul bireylerin sayısına duyarsız kalmaktadır. Yoksulluk açığı endeksi, Kafa sayısı endeksindeki gibi yoksullar arasında gelir dağılımına duyarsız olmaktadır. Tüm koşullar aynı olduğunda yoksulluk sınırı altındaki kişilerin gelirinde azalma, yoksulluk ölçütünü arttırmakta böylece tekdüze aksiyomunu sağlamaktadır. Fakat, diğer koşullar aynı kaldığında, yoksul bir bireyin gelirden daha az pay alan yoksul bir bireyin gelirine yapılacak transfer yoksulluk ölçütünü arttırmaktadır. Böylece, transfer aksiyomunu da ihmal etmektedir. Yoksulluk açığı endeksi yoksulların gelirlerinin yoksul olmayanların gelirlerinden bağımsız olduğunu açıklamak üzere odak aksiyomunu sağlamaktadır (Şengül, 2004:53). Yoksulluk ölçüsü için, refah düşüncelerine dayalı olan bazı aksiyomlar bulunmaktadır. Bunlar; (Mabughi ve Selim, 2006: 198-199)

a) Odak Aksiyomu (Focus Axiom): Odak Aksiyomuna göre yoksulluk endeksi sadece yoksul bireylerin sayısına ve gelire duyarlı olmaktadır. Gelir düzeyi yüksek olan bireyler endekse dahil edilmemektedir.

b) Tekdüzelik Aksiyomu (Monotonicity): Tekdüzelik aksiyomunda, yoksul kişilerin gelir değişikliklerine duyarlı olması gereklidir. Tekdüzelik aksiyomunun analizinde diğer tüm koşulların sabit olduğu varsayımı altında yoksul bir bireyin gelirinin azalması ile yoksulluk ölçütünün artması; tersi durumda ise bu oranın azalması söz konusudur. Endeks, her yoksul bireyin yoksul olma durumuna duyarlı olmaktadır.

c) Süreklilik Aksiyomu (Continuity Axiom): Yoksul olan bir bireyin gelirlerinin devamlı bir fonksiyonunu oluşturmaktadır.

d) Transfer Aksiyomu (Transfer Axiom): Endeks, yoksulların gelir dağılımına duyarlılığını ele almaktadır. Bir başka ifadeyle yoksul bir bireyin gelirindeki değişim yoksullar arasındaki endeksin değişmesine ve gelir eşitsizliği oranında değişim olduğunu ifade etmektedir.

1.4.3. Leyden Yoksulluk Sınırı

Theo Goedhart, Victor Halberstadt, Arie Kapteyn ve Bernard Van Praag tarafından 1977’de Leyden Yoksulluk sınırı geliştirilmiştir. Bu yoksulluk sınırının belirlenmesinde hanehalklarının veya bireylerin kişisel kararlarını ön plana çıkartarak bireylerin kendi durumlarını daha iyi değerlendireceklerini ifade etmektedir. Kendilerini yoksul olarak hissettikleri gelir düzeylerini yoksulluk sınırı olarak tanımlayıp bu yoksulluk sınırına da Leyden yoksulluk sınırı denilmiştir (Gül, 2010:20).

$$\ln(y_{\min}) = (\alpha_0 + \alpha_1 \ln(f_s) + \alpha_2 \ln(y)) + \epsilon \quad (1.4)$$

(f_s) = Hanedeki birey sayısı

(y) = Hanehalkı net geliri

(ϵ) = Hata terimi

Yoksulluğu sübjektif yönden ele alan bu yoksulluk sınırı anket unsuruna dayanmaktadır. Bireylerin ankette verdikleri cevapları ele alarak yoksulluk sınırı belirlenmektedir. Bireylerin aylık gelirleri kategorize edilerek, yoksulluk sınırı elde edilmektedir. Bireylerin anket sorularına verecekleri cevapları baz alarak, (y_{\min}) yani minimum gelir düzeyi elde edilmektedir.

1.4.4. Foster, Greer ve Thorbecke Yoksulluk Endeksi

Foster, Greer, Thorbecke (FGT) Endeksi, Cornell Üniversitesi’nde, araştırmacı Foster ve iki araştırmacı arkadaşı Greer ve Thorbecke kalkınma iktisatçıları tarafından ortaya atılan bir analiz yöntemidir. Thorbecke, Maliye Bakanlığının desteklediği projesinde, Kenya’daki gıda yoksulluğunu değerlendirmiştir. Foster ise, konunun sosyal seçim teorisi³ üzerinde araştırma yapmıştır. Amartya Sen, 1979 yılında Cornell Üniversitesinde FGT projesinin, önemli bir araştırma konusu olduğunu belirtmiştir. 1980 yılında kabul edilerek, 1984 yılında önemli bir yoksulluk ölçüm yöntemi olarak ele alınmıştır (Foster vd. 2010:6-7). FGT endeksine göre, yoksul kitle birbirinden kesin çizgilerle ayrılmıştır. Sosyo ekonomik bölgelere ve gruplara ayrılarak; nüfus paylarına göre ağırlıklandırılarak hesaplanmaktadır (Şenses, 2001:67).

³ Sosyal seçim teorisi; bir grup insanın yoksulluk sorunu ile baş edebilmek için ortaklaşa karar vermelerini ifade etmektedir.

FGT (1984) endeksi, yoksulluk çalışmalarında, yoksulluğun bölgesel, etnik ve alt gruplarına göre ele alarak; toplam yoksulları gruplandırarak her grubun kendi içerisinde yoksulluk ölçümü yapılmaktadır. Bu şekilde ele alınan yoksulluk ölçüm yöntemi bireylerin benzer gelirlerine göre yoksulluğun ölçümünü esas almaktadır. Toplumda bulunan bir bireyin gelirinde ufak bir değişimle yoksulluk sarmalından kurtulmasını da ele almaktadır. FGT endeksinin ufak değişimlere duyarlı olması, endeksin Tekdüze, Aktarma ve Aktarıma Duyarlı aksiyomları da sağlamaktadır. Yoksulluk boyutunun gö-reli mahrumiyet yönünü ele alır (Şengül, 2004:55).

$$P^\alpha = \sum_{i=1}^q \left[\frac{\left(\frac{z-y_i}{z} \right)^\alpha}{n} \right], 0 \leq \alpha \quad (1.5)$$

z =Yoksulluk Sınırı

q =Yoksul nüfus veya hanehalkı sayısı

y_i =Yoksulluk sınırı altında gelire sahip olan

i =bireyin geliri

n =toplam nüfus sayısı

P^α =Foster, Greer ve thorbecke endeksi

FGT endeksinde; α 'nın değeri şunları ifade etmektedir. Bunlar; (Foster vd. 2010:8)

$\alpha=0$ olduğunda yoksul kişi oranına

$\alpha=1$ olduğunda yoksulluk açığı oranına

$\alpha=2$ olduğunda ise kendisine eşittir.

Hanehalkında bir bireyin gelirindeki değişimi ele alan aksiyomlar yönünden konu ele alınacak olursa (Foster vd, 2010:11);

$\alpha > 0$ Tekdüze Aksiyomu

$\alpha > 1$ Aktarma Aksiyomu

$\alpha > 2$ olduğunda da Transfere Duyarlı Aksiyomu'nu

sağlar. Endeks, ufak değişimleri de ele alarak daha kapsamlı bir ölçüm yöntemi ele almaktadır.

1.4.5. Sen Endeksi

Amartya Sen (1976) tarafından ele alınan Sen endeksi, kafa sayısı yoksulluk endeksi ile yoksulluk açığı endeksinin eksik yönlerini dikkate alarak, yoksulluk boyutunun ölçümünde gelir dağılımını göz ardı etmeksizin, oluşturulmuş bir endekstir. Sen endeksinde, diğer ölçüm yöntemlerinin eksik yanları olan yoksulluğun şiddeti, gelir dağılımı ve yoksulluğun derinliği gibi unsurları da ele almaktadır. Tekdüzelik, odak ve destekleme aksiyomlarını sağlar (Sen, 1976:219-231). Sen endeksinin, FGT endeksi ile aynı yönleri de bulunmaktadır. Sen, yoksul hanelere daha büyük ağırlık vermesine karşılık, FGT’de aynı koşulu sağlamıştır. Sen endeksi (İbrişim, 2008:33);

$$P_s = H[I + (1-I)*G] \quad (1.6)$$

H=Kafa Sayısı Oranı

I=Yoksulluk Açığı Oranı

G=Yoksullar arasındaki gelir dağılımını gini katsayısı ile ele alınmıştır.

Sen endeksi (P_s), 0 ile 1 arasında değer alır. Yoksul bireyler arasında eşitsizlik olduğu durumda ($P_s = 1$) iken; bireyler adaletli olduğunda ($P_s = 0$)’a yakın değerler almaktadır. Gelir dağılımındaki adaleti ele almaktadır. Eğer yoksul bireyler arasında gelir dağılımı adaletli olursa, Gini Katsayısı da sıfıra eşit olur (Sen, 1976:219-231). Sen endeksinin diğer endekslerden farkı ise analizlerini Gini Katsayısını ele almasıdır.

1.4.6. Dalton Ölçütü- Atkinson Endeksi

Dalton Atkinson Endeksi, gelir dağılımındaki eşitsizliği ele alan bir ölçüttür. Lorenz eğrisi ve Gini katsayısı gibi ölçütler gelir dağılımında sıralama ölçütünde çeşitli kıstasları barındırmaktadır. Bu ölçütlere göre, gelir dağılımı adaletsizliği söz konusudur. Ancak, bu farklılığın oluşumunda sosyal refah unsurunun ele alınmadığı görülmektedir (Öztürk, 2009:57). Dalton Atkinson Endeksi, sosyal refah unsurunu da ele alarak, iki şekilde ölçümü söz konusudur. Bunlar; Dalton Ölçütü ve Atkinson Endeksidir.

Dalton ölçütü; ekonomik refahı ele alan ölçüt, gelirin marjinal faydası yani gelir arttıkça marjinal faydanın düştüğü varsayımından hareketle, gelirin eşit dağılması ile toplam fayda düzeyini karşılaştırmaktadır. Toplumda tüm bireyler için fayda fonksiyonu eşit olduğu varsayımından hareketle, toplam faydayı maksimize etmek ve gelirin eşit şekilde bölüşülmesi unsuruna dayanmaktadır (Can Aktan ve Vural, 2002:18).

$$D = [\sum_{i=1}^n U(y_i)]/nU . (\mu) \quad (1.7)$$

D= Dalton Ölçütü

$$U(y_i) = i'nci \text{ kişinin fayda fonksiyonu}$$

μ =Gelirlerin aritmetik ortalaması

n= Örneklemdenki kişi sayısı

Atkinson Endeksi; toplumsal refah fonksiyonu her bir bireyin refah fonksiyonunun toplamından oluşarak toplanabilir, simetrik ve iç bükey bir fonksiyonu oluşturmaktadır. Atkinson endeksine göre kişisel faydanın karşılaştırılabilir olduğunu ele alır.

$$A_{\epsilon} = 1 - \left(\left[\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left(\frac{y_i}{\mu} \right)^{1-\epsilon} \right] \right)^{1/1-\epsilon} \quad (1.8)$$

A= Atkinson Ölçütü

Y_i = i'nci kişinin geliri

ϵ = eşitsizlik parametresi, $0 < \epsilon < \infty$

ϵ 'nin değeri arttıkça toplum eşitsizliğe olan duyarlılığı artmaktadır. Toplam gelir 100 birim iken; endeks 0,26 değeri alması gelirin 74 birimi ile toplumsal refaha ulaşıldığı 26 birimi ise refah kaybı yaşanmaktadır (Can Aktan ve Vural, 2002:19).

1.4.7. İnsani Kalkınma Endeksi

İnsani Kalkınma Endeksi, yoksulluğu gelir dışı unsurlarla ele alan bir ölçüm yöntemidir. Bu endekste, insani yoksulluk boyutunun üç temel unsuru ele alınmaktadır. Bunlar (Mabughi ve Selim, 2006:199);

- Uzun ve sağlıklı yaşam beklentisi, bireylerin doğumdan ölüme kadar yaşam sürelerini ölçer.

• Bireylerin beklenen eğitim süreleri ile ortalama eğitim sürelerini ele alarak bir oran oluşturmaktadır.

• Satınalma gücü paritesine göre hesaplanan, kişi başına düşen GSMH oranının iyi yaşam standardı için gerekli olan ölçütü ele alır.

İnsani Kalkınma Endeksinde üç unsur ele alınarak hesaplanır.

$$HDI=(I_{sağlık} \times I_{eğitim} \times I_{gelir})^{1/3} \quad (1.9)$$

2015 yılı İnsani kalkınma raporunda, endeks değeri dört grupta kategorize edilmiştir. Bunlar;

Tablo 1.1: İnsani Kalkınma Endeksinin Değer Aralığı

Çok yüksek insani kalkınma endeksi	0.800 ve yukarısı
Yüksek insani kalkınma endeksi	0.700-0.799 arası
Orta insani kalkınma endeksi	0.550-0.699 arası
Düşük insani kalkınma endeksi	0.550 ve altında

Kaynak:(UNDP, 2015:3)

HDI değeri 0 ile 1 arasında bir değer alır. Endeks değeri 1'e yakın değer alırsa yüksek insani kalkınmayı ifade ederken; 1'den uzaklaşırsa insani kalkınma seviyesi düşer (UNDP, 2015:2-3).

1.5. Kadın Yoksulluğu

Yoksulluğun birden fazla tanımı olduğu gibi, ölçüm yöntemlerinde de farklılık göstermektedir. Yoksulluğun tanımı ve ölçüm yöntemleri konusunda kesin bir uzlaşmaya varılamamış olması, kadın yoksulluğu (Women Poverty) tanımının da birden fazla kavramla ifade edildiğinin bir göstergesidir. Bize göre kadın yoksulluğu, kadınların kendi gelirleriyle temel ihtiyaç ve haklarını sağlayamamaları halidir.

Kalkınma iktisadında kadının rolü ilk defa Ester Boserup'un "Kadınların İktisadi Kalkınmadaki Rolü" isimli çalışmasında ele alınmıştır. Boserup'un çalışmasında, kadın emeği, kadın iş gücü ilişkisini bir arada ele alarak, tarımsal üretimde kadın emeğini belirlemeye çalışmıştır. Boserup'a göre, kırsal kesimde kadın emeği, ilkel tarımsal aletleri ile emek-yoğun üretime dayanmaktadır. Teknolojinin gelişimi, tarımsal üretimde kadın emeğini azaltmıştır. Sanayileşme ile erkeklerin, kırdan kente iş amacıyla göç etmesi

durumunda, kırsal kesimdeki tarımsal üretim tekrardan kadın emeğine bırakmıştır (Boserup, 1970:15). Boserup, az gelişmiş ülkelerdeki kırsal kesimleri ele alırken; kadınların, toplumsal rollerini doğrudan tarımsal üretimle ilişkilendirmiştir. Kırsal kesimde üretim unsuru; poligami (çok eşlilik), sömürgecilik ve dış ticaret unsuruna dayanmaktadır. Kadın iş gücüne daha fazla ihtiyaç duyulan kırsal kesimde ve poligaminin yaygın olduğu yerlerde, erkekler evlendikleri eşlerinin ailesinin kaybettiği emeğe karşılık olarak "başlık parası" ödemektedir. Kadınların evlendikten sonra üretim sürecine dâhil olmaması durumunda ve monogami (tek eşlilik) gözlemlenen toplumlarda ise; kadının ailesi erkek tarafına çeyiz parası ödemektedir (Boserup, 1970:35-36).

"Kadın Yoksulluğu" kavramı, Diane Pearce tarafından 1978 yılında ifade edilmiştir. Diane Pearce bu kavramı, 1978 yılında Amerika'da kadınların iş gücüne katılımında artış olmasına rağmen; yoksul kadın sayısının da giderek artması durumunu açıklamak için kullanmıştır. 1950 ve 1970'li yıllarda kadınların, ekonomik konumlarının giderek kötüleşmesine dikkat çekmek amacıyla kullanılmıştır (Ulutaş, 2009:25).

1990 yılından itibaren, Birleşmiş Milletler Konferanslarında özellikle Kopenhag Dünya Kalkınma Zirvesi ve Pekin 4. Dünya Kadın Konferansı'nda kadınların yoksulluğunun bir dünya sorunu olduğu ifade edilmiştir. Yoksulluk, 1995 yılında Kopenhag'da saptanan üç temel sorundan biri olarak ele alınmıştır. Pekin zirvesinde, 180 hükümetin on eylem planı konusunda mütabık olduğu ve eylem planının 2. sırasında ise, kadın yoksulluğu sorununa yer verilmiştir. Konferansta, kadınların mutlak anlamda yoksulluk içinde oldukları ele alınmıştır. 1995 yılında Pekin 4. Dünya Kadın Konferansında kabul edilen, kadın yoksulluğu sorunu şu şekilde ele alınmaktadır. Bunlar (Ecevit, 2003:85).

- Yoksulluk cinsiyetler arasında ele alındığında kadınların yoksullukla karşılaşma oranları daha yüksektir.
- Kadınların yoksulluğu, erkeklerin yoksulluğundan daha ciddi boyutta bulunmaktadır.
- Kadınlar arasında görülen yoksulluk boyutu, erkekler arasında görülen yoksulluk boyutuna göre zaman içinde daha da artmaktadır.

Kadın Yoksulluğu sorununun, en fazla reisi kadın olan hanelerde görüldüğü iddia edilmektedir. Söz konusu iddiaya göre, bu haneler erkek reisi hanelere göre, yoksulluk boyutunu daha fazla yaşamaktadır. Bu hanelerde, yoksulluğun nesiller arası transfer-

leri söz konusudur. Reisi kadın olan haneler, boşanan kadınlar ile evlilik dışı çocuk sahibi olan kadınlardan oluşmaktadır. Reisi kadın olan hanelerin yoksulluk nedenleri şu şekilde sıralanmaktadır. Kadınlar iş gücünde erkeklere göre daha fazla ayrımcılığa uğramaktadır. Kadınlar erkeklere oranla daha fazla mülke sahip olduğu halde, yoksulluk kadınlarda daha fazla hissedilmektedir. Reisleri kadın olan hanelerde, kadın hem ailenin reisi konumunda hem de evin reisi konumunda yer alır. Reisi kadın olan hanelerde, kadının yükü daha da artmaktadır (Dinçoflaz, 2009:60).

Reisi kadın olan hanelerin, yoksulun en yoksulu olduğuna dair, feministler şu açıdan eleştirmektedir. Bunlar (Dinçoflaz, 2009:62) ;

- Reisi kadın olan hanelerin yoksulluk boyutunun yüksek olduğunu doğrulayacak makro ve mikro düzeyde kanıt olmaması,
- Reisi kadın olan hanelerin homojen birimlere sahip olmaması, farklı sosyal, kültürel, demografik ve ekonomik yapılarda yer alması ile evli olmama, ayrılma, boşanma, dulluk gibi açılardan heterojen olmaları,

Hanehalkında kadın emeğinin karşılığı bulunmadığı için, ekonomide ciddi bir kayıp oluşturmaktadır. Kadınlar emeklerinin karşılıkları olan ücreti alamamaktadır. Cinsiyetler arasındaki, bu fark aynı iş yerinde, aynı görevde çalışan kadın-erkek ücret eşitsizliği bu savı doğrular niteliktedir. Kadınların istihdamı genellikle ev ve hanehalkının yararına olacak işler olmaktadır. Ücretsiz aile işçiliği yada yarı zamanlı enformel sektörlerde çalışan kadınlar emeklerinin karşılığını, eksiksiz bir şekilde alamamaktadır. Hanehalkına fayda sağlamak için enformel sektörlere yönelen kadınlar düşük ücretle karşı karşıya kalmaktadırlar. Evli kadınlar, eşlerinin gelirleri ile geçimlerini sağladıkları için sistemde yoksul olarak adlandırılmamaktadır. Boşanan kadınlar ve eşlerini kaybeden kadınlar, yani reisi kadın olan haneler ise yoksul olarak adlandırılmaktadır.

Kadın yoksulluğu konusu birçok yönden ele alınarak incelenmesi gereken bir sorundur. Kadın yoksulluğu sorunu incelenmeden önce; önemi, nedenleri, kadının iktisattaki yeri üzerinde durularak tüm yönden ele alınması gereklidir. Literatüre yeni eklenen kadın yoksulluğu kavramı aslında çok eskiden beri var olduğu, sadece günümüz şartlarında sorunun daha da hissedilebilir boyutta yer aldığı gözlenmektedir.

1.6. Kadın Yoksulluğunun Önemi

Kadınlar arasındaki yoksulluk; sadece gelir yetersizliği ile ele alınmamaktadır. Kadınlar ekonomik sorunların yanında bir takım sosyal sorunlarla da karşılaşmaktadır. (Heyzer, 2006:3). Kadın yoksulluğu kavramı; yoksulluğun özünden ziyade toplumsal eşitsizliklerden daha fazla etkilenmektedir. Toplumsal eşitsizlikleri incelemek gerekirse kaynaklardaki eşitsizlik, ekonomik faaliyet alanında eşitsizlik, sağlık hizmetlerine erişiminin olmaması, şiddet-taciz-istismara uğrama, kamusal yaşam ve siyasal alanda eşitsizlik gibi sorunlar görülmektedir (Ecevit, 2003:83-84). Kadınlar bu fırsat eşitsizliklerini kültürel ve toplumsal değerler, normlar karşısında daha derinden yaşamaktadır (DPT, 2001:105).

Ekonomik yaşamdaki cinsiyet eşitsizlikleri, sadece kadının değil tüm hanehalkının yoksullaşmasına neden olan etmenler arasında yer almıştır. Kadın yoksulluğunun önemi; hanehalkındaki kız çocuklarının eğitimlerine karşı ön yargıların bulunması, kız çocuklarının erken yaşta evlenmesi, genç yaşta evlilikle birlikte erken yaşta anne oluşu, kadının toplumdaki hareket özgürlüğünün kısıtlanması, iş gücü piyasasında kadın erkek ücret farklılığının bulunması gibi nedenler kadın yoksulluğuna sebep olmaktadır (Çağatay, 1998:11). Bir toplumda cinsiyetler arasındaki eşitsizlik durumu, sadece kadının yoksulluğuna sebep olmamaktadır. Toplumsal refah ve ülkelerin kalkınması için kadınlar da erkekler gibi eşit haklara sahip olması gereklidir. Kadın erkek eşitsizliği durumu bir toplumun kalkınmasında önemli rol oynamaktadır.

Kadın yoksulluğu nesiller arası geçişkenlik sağlamakla birlikte, annenin yoksul olması kızının da yoksul olmasına zemin hazırlamaktadır. Kadınların çalışmasına gerek olmadığını ifade eden ataerkil toplumlarda, kadına biçilen görevler ev işi ve çocuk bakımı sorumluluğudur. Kadınların hanehalkındaki görevleri ile iş gücü piyasası dışında yer almaktadır. Bu düşünce sistemi kadınların çocuklarına da nüfuz etmektedir. Özellikle kız çocuklarının okumasına engel teşkil eden bu yapı ilerideki nesillerde kadınların da çalışma hayatında yer almasını engellemektedir. Böylece anneden çocuğa geçen bir yoksulluk boyutu ortaya çıkmaktadır. İş gücü piyasasına dâhil edilen kadınların kazandıkları geliri çocuklarına harcayarak bu kısır döngüyü kırması gereklidir.

Kadın yoksulluğu, en fazla reisi kadın olan hanelerde gözlenmektedir. Reisi kadın olan hanelerde kadının görevleri daha da artmaktadır. Kadın ev işleri ve çocuk ba-

kımının yanında, hanehalkının geçiminden de sorumlu olmaktadır. Reisi kadın olan hanelerde kadının sorumluluğu daha da artmaktadır. Fakat, kadın boşanarak aile içi şiddetten kaçtığı veya çalışmasının önündeki ataerkil baskının ortadan kalktığı durumda, aile reisi kadın olan hanelerde refah artışından da söz edilmektedir (Heintz, 2006:34).

Kalkınma ve kadın konusu; kadının daha üretken olması, emeğini daha etkin kullanması olarak değil, kadının güçlenmesi, kadının üretim sürecindeki rolü, iş gücüne katılımı ve modern kuramlara ulaşabilme (eğitim, kredi, sağlık ve sosyal hizmetler vb.), erkeklerle eşit şekilde kalkınma sürecine katılabilmesi olarak ele alınmaktadır. Kadınlar, insani bir biçimde yaşamlarını sürdürebilmesi için gereken temel desteklerden yoksundurlar. Sağlık, eğitim, iş hayatı ve diğer sosyal alanlarda karşılaştıkları eşitsizlik durumları bireylerin kadın oluşundan kaynaklanmaktadır (Kaymak, 2011:37).

1.6.1. Kadın Yoksulluğunun Nedenleri

Çalışmamızın önceki kısımlarında da belirtildiği gibi, yoksulluk olgusu, çok eski dönemden beri varlığını sürdürmektedir. Küreselleşme ile bu sorun gittikçe daha da büyük bir hal almıştır. Küreselleşme ile artan rekabet, piyasa odaklı yaklaşım unsurları, özelleştirmeler, teknolojiye ve yeni ekonomik düzene ayak uyduramayan rekabet unsuru yitiren şirketlerin kapatılması ve buradan hareketle yüksek işsizlik sorunu doğmaktadır (Olufemi, 2000:225).

Kadınların eğitim düzeyinin düşük olması ve onların erkeklere göre daha zor şartlarda çalışmasına yol açmıştır. Hanehalkının, gelir yetersizliği sorunu karşısında kadınlar enformel sektörde aile gelirine katkı sağlamaktadır. Esnek çalışma saatleri, düşük ücretle birlikte bu sektörün sosyal güvenceden de mahrum olduğunun bir göstergesi durumundadır.

Moghadam'a göre yoksulluğun feminenleştirilmesi konusunda kadınların erkeklere göre daha yoksul olduğunu ifade eden üç sebep üzerinde durulmuştur. Bunlar; (Chant, 2003:6)

- İş hayatında kadınlar erkeklere göre daha dezavantajlıdır.
- İş gücü piyasasında, kadınların daha ağır koşullarda ve düşük ücret almaları
- Kültürel engeller, yasal engeller, iş gücünde bulunan engeller kadınların sosyo-ekonomik konumlarını sınırlı hale getirmektedir.

Kadın yoksulluğunu etkileyen nedenler ise; ayrımcılık, aile içi şiddet, eğitim, iş gücü, yasal eşitsizlik, sağlık eşitsizliği, hane reisinin kadın olması ve küreselleşmedir.

1.6.1.1. Ayrımcılık

Kadın yoksulluğunun en önemli nedenlerinden biri de ayrımcılık sorunudur. Kadınlar; sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamlarında ayrımcılık sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. İş gücü piyasasında kadın ve erkek arasındaki ücret farklılığı da ayrımcılık konusunda ele alınması gereken bir başka durumdur. Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik durumu, tüm dünya ülkelerinde rastlanmaktadır. Yönetici konumunda olan kadınlar, erkeklere göre daha az bulunmaktadır. Kadınlar yönetici konumunda yer alsalar bile, erkeklere göre daha düşük ücret ile karşılaşmaktadır (Açıkgöz, 2010:53).

Ayrımcılık iki şekilde meydana gelmektedir. Birincisi ırk ve etnik kökene bağlı ayrımcılık iken; ikincisi ise toplumsal cinsiyete bağlı ayrımcılık şeklindedir. ırk ve etnik kökene bağlı ayrımcılıkta, en çok ABD’de siyah ve beyaz ırk ayrımına dayalı olmaktadır. ırk ayrımı ile bireyler birçok sosyo-ekonomik haklarından yoksun bırakılmaktadır. İkinci ayrımcılık, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıktır. Kadın ve erkekler arasındaki istihdam, eğitim, sağlık, servet bölüşümünde cinsiyete dayalı ayrımcılığı ifade etmektedir. Kadınlar erkekler gibi eğitim olanaklarına eşit şekilde erişimi söz konusu olmamaktadır. Hanehalkında servet bölüşümü sırasında eşit hakları bulunmayan kadınlar, cinsiyetler arasındaki ayrımcılığın olduğunun bir göstergesi konumundadır (Şenses, 2001:175).

İş gücü piyasalarında kadınlara yönelik ayrımcılık ise iki şekilde ele alınmaktadır. Bunlardan birincisi, aynı iş ve aynı görevde yer almalarına rağmen, kadınların düşük ücret almaları ile doğrudan ayrımcılık; ikincisi ise, kadınların iş gücünde daha düşük verimlilik arz eden işler ile daha düşük ücret düzeyi bulunan iş kollarına yönelmesini ele alan dolaylı ayrımcılıktır (Şenses, 2001:177).

1.6.1.2. Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddete en çok maruz kalan kadınlardır. Evlenmeden önce kendi ailesinden şiddete maruz kalan kadın, evlendikten sonra aynı baskı ve şiddeti eşinden görmektedir. Kadın bunu kader olarak görüp, kabul etmektedir (Tömen, 2013:19).

Aile içi şiddetin bir diğer yüzü ise, kadınların haneye getirdiği gelirin tasarrufundan mahrum kalması ile tüm geliri kocası ve çocuklarının ihtiyaçlarına harcamaktadır. Eğer, kadın bu duruma itiraz edecek olursa aile içi şiddete maruz kalmaktadır. Kadın, ekonomik bir güvenceye sahip ise kendisinin ve çocuklarının yaşamını idame ettirebilecek güçteyse, bu sefer de evlilikte yaşanan sorunlar boşanma ile sonuçlanacaktır (Moghadam, 2005:14). Eğitimsiz olan kadınlar iş gücüne katıldıklarında nitelikli iş kollarına dâhil olamadıkları için düşük ücret ve kol gücü gerektiren işlerde çalışmaktadır. Ancak, yeterli miktarda kazanç elde edemeyen kadınlar, eşlerinin gelirlerine bağımlı bir şekilde hayatlarını idame ettirmektedirler. Hane refahı için çalışmak zorunda olan kadınlar, ev işleri ve çocuk bakımı yanında dışarıda kol gücüyle çalışma durumunun eklenmesiyle, kadının üzerinde bulunan yük artmaktadır. Bu durum, aile içi şiddetin bir diğer ayağını oluşturmaktadır.

1.6.1.3. Eğitim

Eğitim düzeyi düşük olan kadınlar, yoksulluk boyutunun kadın yönlü olduğunu göstermektedir. Yeterli şekilde eğitim olanaklarından yararlanamayan kadınlar, çoğunlukla nitelik gerektirmeyen, sosyal güvencesiz, enformel sektörde, düşük ücretle çalışma durumuyla karşı karşıya kalmaktadır (Topgül, 2013:292).

Kentte yaşayan kadınlar, sosyal güvencesi olmayan çocuk bakımı, yemek pişirme ve temizlik gibi işlerde çalışmaktadır. Bu çerçevede, düşük getirisi olan bu iş kollarında çalışan kadınlar, çocuklarına özellikle kız çocuklarının eğitim düzeyine yetersiz yatırım yapacaklardır. Bu durum da yetersiz katılım çıkmazını oluşturacaktır (DPT ve World Bank, 2009:22). Kız çocuklarına yeterli düzeyde yatırım yapılmadığı durumda yeni nesillerde de kadın yoksulluğu devam edip, süreklilik arz edecektir..

Kırsal alanda iş gücüne duyulan gereksinim, hanehalkında ilk olarak kız çocuklarının eğitimlerini tamamlamasına engel teşkil etmektedir. Kız çocuklarının eğitim hayatlarının kısa sürmesinin nedeni, ailelerinin onlara kayıp gözüyle bakmasıdır. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışma durumunda olan kız çocukları, hanehalkının refah unsurunu sağlamaktadır. Böylece, küçük yaşta çalışmak zorunda olan kız çocukları eğitim hayatlarından mahrum kalmakta; erken evlenerek kadın yoksulluğunun devamına katkı sağlayarak, bu sorunun çözülmesinde bir engel teşkil etmektedir (Topgül, 2013:293).

1.6.1.4. İş Gücü

Kadın istihdamının düşük olması kadın yoksulluğunun bir diğer önemli nedenidir. Cinsiyete dayalı gelir dağılımı eşitsizliğinde, kadınlar enformel sektörde düşük ücret ve ağır iş koşullarında çalışarak, kadın yoksulluğu ile karşılaşmaktadır. Hayatlarını devam ettirmek için yeterli düzeyde gelir elde etmek isteyen kadınlar, asgari gelirin yanında, ekonomik anlamda da refah düzeylerinde artış beklemektedirler. Kadınlar, iş gücü piyasasında erkeklerle eşit konuma sahip değildir (Topgül, 2013:291). Kadınların toplum tarafından yüklenen ilk görevleri ev hanımı ve çocuk bakımı olması, onların iş gücünde yer almasını engellemektedir. Kadınlar, ailedeki görevlerinin ağırlığı nedeniyle hayatlarını devam ettirmek için eşlerine bağımlı kalmaktadır. Düşük gelir elde eden kadınlar, sağlık ve gelir ihtiyaçlarını hane reisi olan eşleri vasıtası ile sağlamaktadır (Şener, 2009:6).

Kadınlar iş gücü piyasasında yer alsalar bile yoksulluk kısırcısından kurtulamamaktadırlar. Kadınların elde ettiği gelirler, asgari düzeydeki ihtiyaçlarını karşılaması için yeterli düzeyde bulunmamaktadır. Literatürde "çalışan yoksullar" olarak ifade edilen bu durum, kadınların iş gücünde düzensiz ve yarı zamanlı çalışmaları, niteliksiz iş gücü oluşu, onları düşük ücretli iş kollarına yönlendirmektedir. Düzenli bir işte çalışan kadınlarda, erkeklerle eşit ücret alamama sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Kadınlar iş gücüne dâhil olsun ya da olmasın yoksulluk kısır döngüsünden kurtulamamaktadır (Şener, 2009:4).

Kariyer sahibi kadınlara bakıldığında; iş gücü piyasasında yeterli düzeyde gelir elde etmek için çok çalışıp, aynı çalışma temposunu ev içi sorumluluk ve çocuk bakımına da ayırması ve kadınların kendilerine ayıracakları vakitlerinin kalmaması durumunda, kadınlar "zaman yoksulluğu" kavramı ile karşılaşmaktadırlar (Şener, 2009:5).

1.6.1.5. Yasal Eşitsizlik

Cinsiyetler arasında kamusal hizmetlerin eşitsiz dağılımının iki sebebi bulunmaktadır. Birincisi, devlet tarafından yeterince sunulamayan sosyal hizmetlerin önemli bir bölümü kadınlar tarafından karşılıksız olarak üstlenilmiştir. Bunlar; çocuk ve yaşlı bakımı hizmetleridir. Devletin bu hizmetleri ücretsiz olarak sunmaması, sağlık hizmetlerine ulaşımın zor olması, alt yapı eksikliği gibi sorunlar karşısında kadınlar tek başlarına mücadele etme durumunda kalmaktadır. Kadınlar, hanehalkının refahı için uzak

mesafelerden su ihtiyacını karşılamaktadır. Kaynaklara yeterli düzeyde erişemeyen hanehalkındaki kız çocuklarının eğitimi de kısa sürerek annelerine yardım etme durumunda kalacaklardır. Kadınların karar alma mekanizmasında yer alamaması, karar merciiinin sadece erkeklerin elinde olması yasal eşitsizliği göstermektedir. Bu kapsamda, kadınlar hayatlarının her evresinde erkeklere bağımlı şekilde hayatlarını devam etme durumunda kalmaktadır. Kadınlar birçok sosyal hizmetlere; eğitim, sağlık, adalet, sosyal güvenlik gibi hizmetlere eşleri aracılığıyla erişimi sağlanmaktadır (Ünlütürk ve Ulutaş, 2009:31). Kadınlar hayatlarında tek başlarına söz hakkına sahip olmayıp, kamusal alanda erkeklere göre daha az yer almaktadır. Bunlar; (Ecevit, 2003:84)

- Birçok ülkede hâlâ kadınların seçme ve seçilme haklarının olmaması
- Siyasal partilerin yönetim organlarında yer almamaları
- Parlamentoda kadın temsil sayısının düşük olması
- Kadın bakan veya kadın başbakan olmaması

gibi sebepler kadınların siyasal hayatta da eşitsiz konumda yer aldığı bir göstergesidir.

1.6.1.6. Sağlık Eşitsizliği

İş gücü piyasasında yer alsalar dahi sosyal güvencesi olmayan kadınlar sosyal güvenlik ve sağlık ihtiyaçlarını erkeklere bağımlı şekilde yürütmektedir. Evli olan kadınlar eşleri üzerinden sağlık güvencesine bağlı iken; bekar kadınlar babalarının sosyal güvencesinden yararlanmaktadır.

1.6.1.7. Hane Reisinin Kadın Olması

Hane reisinin kadın olması birçok zorlukları beraberinde getirmektedir. Düşük ücret ve enformel sektörde ağır iş koşullarında çalışan kadınların sosyal güvencesi de bulunmamaktadır. Reisi kadın olan hanelerde kadın hem evin tek gelir kaynağı, hem de ailede anne misyonunu aynı anda üstlenmektedir. Bu nedenle, kadın yoksulluğu reisi kadın olan hanelerde de hissedilmektedir.

1.6.1.8. Küreselleşmenin Kadın Yoksulluğuna Etkisi

1980 sonrasında yeniden yapılanma toplumsal hayatta dönüşümleri de beraberinde getirmiştir. Küreselleşme olgusu, özelleştirmeleri de beraberinde getirmiştir. Ka-

mu işletmelerinin özelleştirilmesi bu bağlamda en can alıcı nokta olmuştur. Kamu sektöründe özelleştirmelerle birlikte, işsizlik oranı artmış ve böylece yeni kuşakların istihdam alanları daralmıştır. Bu değişim süreciyle, birçok dünya ülkesinde sağlık ve eğitimde katkı payı uygulaması bireylerin bu hizmetlere ulaşımını zorlaştırmıştır (Yaman Öztürk, 2010:109).

Küreselleşme ile önemini kaybeden kadın emeği, düşük ücretler ile nitelik gerektirmeyen, yani enformel sektörde çalışmaya itilmiştir. Günümüzde, sosyal devlet anlayışı, batı toplumlarında yaygınlaşması ile hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde işsizlik sorununun daha da artmasına neden olmuştur. Mavi yakalı işçilerin ücretlerinin düşmesi yoksulluğun şiddetini daha da artmıştır. Literatürde "çalışan yoksullar" olarak ele alınan kadınlar, iş gücünde yer alsalar dahi yeterli ücret düzeyinde çalışmadıklarının bir göstergesidir (Ofloğlu ve Balcı, 2016:58). Küreselleşme ile birlikte emek yani kol gücü önemini kaybedip yerini; bilginin önem kazandığı, nitelikli kişilere bırakmıştır.

1.7. İktisat Kuramlarının Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğuna Bakışı

İktisadi kuramlarında merkantilist iktisat, klasik iktisat, neoklasik, keynesyen iktisat ve marksist iktisatta kadının yeri ve önemi üzerinde durulacaktır.

1.7.1. Merkantilist İktisat Düşüncesinde Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu

Merkantilistler, bir ülkenin en büyük hazinesi, iyi beslenmiş insan sayısı olduğu fikrini savunmuşlardır. Ulusal zenginlik ölçütü, devlet hazinesinde bulunan değerli madden miktarına bağlanmıştır. Nüfus artışı, üretim ve vergi gelirlerinin artışı sağlayarak devamında da servet artışını sağlayacaktır (Hasimi Gunes, 2009:131).

19.yüzyılda devletin müdahaleci karakterinin yanı sıra, fabrika yasalarında kadın ve çocuk emeği korumasına yönelik önlemler alınmıştır. Merkantilist dönemde, İngiliz Yoksul yasaları ele alınmıştır (Kovancı, 2003:10). İngiliz Yoksul Yasalarına göre, yoksul kim sorusu iki farklı şekilde cevap bulmuştur. Bunlar; (Kovancı, 2003:20)

- Çalışmaz durumda olan yoksullar
- Fiziksel olarak çalışabilir konumda olan yoksullardır.

İlk kategoride yer alan yoksul bireyler yardım almaya uygun görülürken; ikinci kategoride yer alan yoksullar ise aylak yoksullar olarak ifade edilmiştir. İkinci kategori-

de yer alan bireylerin, yoksul olmaları kendilerinin suçu olduğu ifade edilmiştir. Zira, ikinci grupta yer alan bireyler mülkiyet ve sosyal düzene karşı potansiyel tehlikeli konumda yer almıştır. İkinci grupta yer alan bireyler sosyal yardımları hak etmeyenlerdir.

1.7.2. Klasik İktisat Düşüncesinde Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu

Pujol (1992), Adam Smith'in "Ulusların Zenginliği" isimli eserinde, kadınların nüfus artışından başka sağladıkları fayda olmadığını, nispi olarak diğer tüm rollerde ise görünmez olduğunu ifade etmektedir. Bodkin, Smith'in eserinde ifade ettiği gibi kadınların, eğitimi için devlet kurumları olmadığını, kadınların eğitiminde her şeyin faydasız olduğunu ifade etmiştir. Kadınlar, kendileri için faydalı ve gerekli olan şeyleri öğrenmeleri gerektiğini savunmuştur. Smith'in eserinde, kadınların alacakları eğitim düzeyinde aileleri veya vasilerin kararı ile hareket etmeleri gerektiğini savunmuştur. Kadınlar eğitim haklarında tek başlarına söz sahibi değildirler. Erkekler çok çeşitli meslek gruplarını seçebilme hakkına sahip iken; kadınlar ise toplum tarafından kadına biçilen meslek grupları olan ev hanımlığı, hemşirelik, öğretmenlik gibi meslekler kadın meslek grupları olarak ifade edilmiştir (Bodkin, 1999:46). Smith, kadınların rasyonel karar almalarına şüphe etmektedir. Kadınların böyle önemli bir kararı tek başlarına almalarının doğru olmadığını savunmaktadır.

Klasik ekonomistler kadınların sorunlarını ihmal etmiştir. Jean Baptiste Say'ın iddiası ise, kadınlar tüketim konusunda gerçekçi olmayan kararlar vermektedir (Bodkin, 1999:55). Jean Baptiste Say "Olbie" eserinde, kadınların ücretlerinin erkeklerin ücretlerinden düşük olması gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü, ailenin geçimini erkeklerin sağladığını kadınların ise aileye destek niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. Jean Baptiste Say; kadınların kamusal alanda çalışmalarında kısıtlamaların yer alması gerektiğini savunmuştur. Kamu kurum ve kuruluşlarında hakimlik, doktorluk gibi meslek gruplarında sadece erkeklerin yer alması gerektiğini savunmuştur (Forget, 1997:109).

William Godwin'in "Politik Adalet Üzerine Bir İnceleme" kitabı 1793 yılında yayımlanmıştır. Godwin, kadın ve erkeklerin rasyonel şekilde bir arada olabileceğini bunun için yasalar ve özel mülkiyete ihtiyaç olmadığını ifade etmiştir. Bireyler, devlet kurumları olmadan da barış ve refah içinde yaşamlarını sürdürebilirler. Maltus 1798 yılında "Nüfus İlkesi Üzerine Bir Deneme" adlı eleştiri eserini yayımlatmıştır. Eserde Godwin'in kadın ve erkeklere ithaf ettiği kimlikleri eleştirmiştir (Dorfman, 1989:155).

Malthus'un eserinde en çok dikkat çeken taraf nüfus artışı üzerine ele aldığı konu olmuştur. Nüfusun artışı, devam ederse insanlığın ahlakında bozulmalara yol açacaktır. Nüfus artışı ile birçok hastalık ortaya çıkarak çok sayıda insanın ölümü ile sonuçlanacaktır. Nüfus artışının devam etmesi durumunda, artan nüfusa yetecek yiyecek bulunamayıp kıtlık oluşacak, devamında da büyük bir yoksulluk olgusu ortaya çıkacaktır (Malthus, 1798).

Kadınların sadece aile içi sorumlulukları bulunmaktadır. Kadınların görevleri, erkeklere hizmet etmekle yükümlü olmuştur (Malthus, 1789). J.S.Mill; Smith'in "Adalet Üzerine Notlar" adlı eserinde önemle ifade ettiği, sosyo-ekonomik gelişmelerin cinsiyetler arasında fiziksel farklılıkları önemsiz hâle getireceği savına katılmaktadır. Eşitsizlik sorunu, tam olarak ortadan kaldırılması için kadınların, rasyonel bireyler olarak karar alma süreçlerine dâhil edilmesi gerektiği savını savunmuştur. Karar alma sürecinde, kadınların tüm iktisadi ve politik kararlarda söz haklarının olması gerektiğini ifade etmiştir (Dimand, Forget, Nyland, 2004:235).

1.7.3. Neoklasik İktisat Yaklaşımında Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu

Piyasa odaklı olan neoklasik iktisat, hane içi çalışma unsurunu görmezden gelmektedir. Neoklasik iktisat, sadece değişim değeri olan, değeri parayla ölçülen ekonomik faaliyetleri ele alırken, piyasa işlemi dışında olan kısımları incelememiştir. Milli gelir hesaplamasında hane içi üretim unsurunda harcanan emeğin hesaplanmaması milli gelirin düşük çıkmasına neden olmuştur (Jefferson, King, 2001:74-75). Hane içinde çalışan, ücretsiz emek olarak adlandırılan kadın emeği milli gelir hesaplamasının dışında kalmaktadır. Ekonomik olarak, ev içi emeğin değeri olmadığı ve hesaplamalara dâhil edilmediği görülmektedir. Hanehalkı tarımsal faaliyetlerinden sağladıkları faydanın da hesaplanması mümkün değildir. Hanehalkına fayda sağlayacak kadar yapılan küçük üretim hesaplamalara dâhil edilememektedir.

Neoklasik teori, hane içi emeği analizlere dâhil etmesi durumunda kadınlar, bu emek karşılığında gelir elde etmemesi durumu ile yoksulluk oranlarını daha fazla çıkaracaktır. Maddi durum ifade etmeyen ev içi emek, sevgi ve fedakârlık unsuru ile kadınlar tarafından yapılarak, parasal karşılığı da bulunmamaktadır (Jefferson-King, 2001:94). Kadınlar iş gücü piyasasında yer alsalar dahi, ev içi görevlerinden dolayı etkin ve verimli bir şekilde çalışmaları söz konusu değildir.

Neoklasik İktisat, cinsiyetler arasındaki eşitsizlik konusunu, kadınların rasyonel seçimine bağlamıştır. Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik durumunu, kadının bu eşitsizliği seçmesine bağlamıştır. Neoklasik yaklaşımda işçi ve işverenlerin rasyonel davranışları, iş gücü piyasasının talep unsuruna göre hareket etmiştir. Kadınlar iş gücü piyasasında düşük ücretler ile karşı karşıya kalması onların, eğitim düzeylerinin düşük olmasından kaynaklanmıştır. Firmalar, kâr oranlarını arttırmak için aynı işte ve aynı görevde erkekler yerine kadınları tercih etmiştir. İşverene maliyeti düşük olan kadın iş gücü, firmanın kârlılık oranını arttırmıştır. Eğitim seviyesi düşük olan kadın iş gücünün erkeklerle göre ayrımcılığı söz konusudur.

1980'lerde neoklasik iktisat yaklaşımı; Washington uzlaşısında iktisat politikalarının başarısız oluşu ile 1990'lı yıllarda neoliberal politikaların önemini arttırmıştır. BM'ler tarafından, New York uzlaşısı olarak adlandırılan bu süreçte kalkınma yaklaşımı, iktisadi temelin yanında sosyal boyutları da ele alarak hareket etmiştir (Stiglitz, 2002:16). Sosyal boyutlar; yoksulluk, cinsiyet eşitsizliği, çevre sorunları gibi sorunları içerisinde barındırmaktadır. Dünya Bankası ilk toplumsal cinsiyet raporunda şunlardan bahsetmiştir:

Kadınların, kendilerine ait zamanlarını düzenlerken yaptıkları seçimler görünür ve görünmez ekonomi şeklinde ele alınmıştır (World Bank- Advancing Gender Inequality, 1995:15). Kadınların ev içi emeği görünmez ekonomiyi oluştururken; ekonomik anlamda iş gücü piyasasında yer alması görünür ekonomiyi oluşturmaktadır. Dünya Bankası, Kalkınmada Kadınlar programında kadınlara uygulanan proje ve programlarda özel hedef olarak ele alınmasını söylemiştir. Bankalar; yoksulluğu azaltmak ve büyümeyi arttırmak gibi konuları cinsiyetler arasında ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Kadınların kalkınmadaki katkısı ele alınarak, Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma başlığında incelenmesi gereken bir konu olmuştur (World Bank-Advancing Gender Inequality, 1995: 12).

1.7.4. Keynesyen İktisat Düşüncesinde Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu

Neoklasik iktisat teorisinden, Keynesçi iktisat teorisine geçişte hümanizmden yapısalcılığa geçiş söz konusudur. Bir yapısalcı teori olan Keynesyen iktisat iki şekilde ele alınır. Bunlar; birincisi ekonomiye genel yapısını kazandıran kurallar yer alırken; ikincisinde bu yapının üretici ve tüketici etkinliklerinin belirlenmesi olmuştur. Örneğin;

tüketiciler, gelirlerinin ne kadarını tüketime, ne kadarını tasarrufa ayırdıklarını belirleyen yapısalıcı kuralları belirlemektedir (Wolff, Resnick, 2016:42). Böylece kadınlar düşük ücretle çalıştıkları için gelirlerinin hepsini tüketime harcamaktadır. Reisi kadın olan hanelerde tek çalışan kadın olduğu için, tasarruf oranı da düşük çıkacaktır.

1929 Büyük Bunalım; kitlesel işsizlik, düşen ücret ve fiyatlar, iflaslar, kredi borçlarında icralık olma ve toplumsal karmaşalar ile doluydu. Büyük Bunalım ile birlikte dünyada bir daralma meydana gelerek, işsizlik sorunu baş göstermiştir (Wolff, Resnick, 2016:39). İşsizlik sorunu ile baş etmek için kadınlar çalışma durumunda kalmıştır. Düşük ücret ve uzun çalışma saatlerini göze alan kadınlar, erkeklere göre daha fazla tercih edilmektedir. Erkeklerle aynı iş kolunda çalışan kadınlar niteliksiz oldukları için düşük ücreti kabul etme durumunda olmuştur.

Keynesyen İktisat düşüncesinin oluşturduğu modern istihdam teorisinde toplumun modernleşmesi ile kadına yüklenen ev işi, çocuk bakımı gibi geleneksel rollerin ortadan kaldırılacağı düşüncesi yer almıştır. Çalışma yaşamında bulunan cinsiyet ayrımcılığının yok olacağını varsayan bu yaklaşıma göre; insan hayatında teknolojik gelişmenin önemli olduğunu insanların hayatlarının her evresinde değişikliğe neden olan bu yeniliklerin geleneksel toplum kalıplarını da kıracağını söylemiştir (Gunday, 2011:67).

1.7.5. Marksist İktisat Yaklaşımında Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu

Karl Marx'a göre, emek iş gücüne giren bir meta olarak adlandırılıp; emekçi emeğini ifa etmesi ile kapitalist işveren de bu emeği talep ederek yani satın almaktadır. Marx'a göre emek gücü, insanların tüm düşünsel ve bedensel güç olarak kullanım değerlerinin yani emeklerinin kullanımı olarak ele alınır. Emek gücü; bireylerin hayatta kalmalarını sağlayacak mal ve geçim unsurlarını ele alır. Emek gücünün, değeri emekçinin her gün emek sarf ettiği malın değeri tarafından oluşmaktadır (Marks, 2013:189-190).

Kapitalist bir ülkede emek arzının emek talebinden fazla olması ile ücretler asgari geçim seviyesinde kalmaktadır. İşsizlik artışı yani, Karl Marx'ın deyimiyle "yedek işsizler ordusu" çoğalmaktadır. Artan işsizlikle yoksulluk sorunu ortaya çıkmaktadır (Hiç, 1994:37).

Marksist yaklaşımda kadının iş gücü piyasasında emeği, ücretli, ücretsiz emek ya da üretken, yeniden üretken olmak üzere iki kategoride ifade edilmiştir. Kadın emeği hane içi ücretsiz emek ya da hane dışındaki ücretli emek gibi kategorize edilmiştir. Üretkenlik unsuru ise; üretim için üretim ya da piyasa için üretime göre şekil almaktadır (Günday, 2011:68). Fakat; kadın istihdamında ucuz emek ön planda yer almaktadır. Kadınlar, düşük ücretli iş gücünü kabul ettikleri için emek piyasasında tercih edilebilir konumda yer almaktadır.

1970'li yıllarda gelişen kadın hareketi, Marksizm'in cinsiyet körü olduğuna dair eleştirilerine karşı olarak çalışmalarında ev içi emek ve kapitalizm olgusuna odaklanmıştır. Bu ilişkinin belirlenmesi durumunda, kadınlar üzerindeki baskının rolü ortaya konmuş olacaktır. Kapitalist toplumda var olabilmek için üç alanda yeniden üretim gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar; üretim araçları, emek gücü, üretim ilişkileridir. Ev içi emek, aile kurumunda bulunan bireylerin günlük ihtiyaçlarını kapsamaktadır. Aile bir tüketim birimi haline dönüşünce kadın, ailenin tüketimini sağlamak için evde üretim unsurunda yer almaktadır. Erkekler ise, kapitalist üretim sistemini üretmek adına sanayi sektöründe istihdamları söz konusudur. Yani, kadın kullanım değeri malları üretirken; erkek ise, değişim değeri bulan malları üretmektedir. Ev içi üretimin, sermaye unsuru ile değişimi söz konusu olmadığı için, üretken kesim olarak kabul edilmemektedir. Erkeklerin üretimi sermaye unsuruna dayandığından üretken olarak kabul edilmektedir (Toksöz, 2011:94). Kadın emeği Marksist sistemde ekonomik unsur olarak satışı bulunmadığından değeri bulunmamaktadır. Kapitalist sistemin işleyişinin devam etmesi için kadınlar ev içi üretimlerde bulunup ailenin ihtiyaçlarını karşılamak durumundadır. Kadınların bu ihtiyaçları karşılamaması durumunda piyasada verimlilik sorunu ortaya çıkacaktır. Bireyler, temel ihtiyaçları olan yemek ve temizlik ihtiyaçlarını gideremediği durumda iş gücünde aksaklıkların bulunduğu gözlemlenecektir. Gelecek nesillerin, yetişmesi için iş gücü piyasasına katılmasında kadın emeğinin önemi bulunmaktadır.

1.7.6. Kalkınma İktisadında Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu

Lewis'in kalkınma teorisi 1950'li yıllarda John Fei ve Gustav Ranis tarafından geliştirilen teoreme az gelişmiş ülkelerde ekonomi iki sektör üzerine kurulmaktadır. Tarım sektöründe çalışanların sayısı çok fazla olduğundan verimlilikleri düşüktür. Lewis bu durumu "artık iş gücü" olarak adlandırmıştır. Bir diğer sektörde sanayi sektö-

ründe reel ücretler yüksek ve iş gücü arzı ise düşüktür. Kırdan kente göç eden bireyler kırsal kesimdeki artık iş gücünün kente gelmesi ile sonuçlanacaktır. Kente göç eden bireylerin sanayi sektöründe istihdamı sağlanarak, elde edilen gelirden tasarruf edilmesi durumunda kalkınmanın sağlanacağını öne sürmektedir (Todaro ve Smith, 2003:115). Böylece kırsal alanda yaşanan yoksulluk azalacak ve bireylere yeni istihdam alanları açılarak, ülke refahını sağlamış olacaktır. Kırsal alanda tarım sektöründe daha fazla kadın istihdamı söz konusu olduğu için hanehalkının refahı kadınların da yoksulluktan kurtulacağını bir göstergesidir.

Ülkelerin iktisadi kalkınma sürecinde geçirmesi gereken evreleri ele almak gerekirse Rostow'un "Büyümenin Aşamaları" (Stages of Growth) ile "Harrod-Domar" büyüme modelidir. Walt Withman Rostow (Rostow, 1960:1) tarafından öne sürülen yaklaşımda az gelişmiş ülkelerin iktisadi kalkınmayı gerçekleştirmesi beş büyüme modeli aşamasına bağlı kılmaktadır. Bunlar; geleneksel toplum, kalkışın ön koşulları, kalkış, olgunluğa gidiş, kitlesel tüketim toplumdur. Rostow'a göre az gelişmiş ülkeler bu aşamalardan geçerek kalkınma seviyesine ulaşacaklardır.

Harrod (1939) ve Domar (1946) ayrı ayrı çalışmaları, Harrod-Domar modeli iş gücü birleşimine yönelik bir model olmuştur. Modele göre, ekonominin kalkış sürecine girmesi için ülkenin belli miktarda tasarruf yapması gereklidir. Az gelişmiş ülkeler de; daha çok emek yoğun sektörler ön planda olurken, sermaye yoğun sektör geri planda kalmaktadır. Ancak; az gelişmiş ülkeler de tasarruf oranlarının düşük olacaktır. Kalkınma sürecine dâhil olmak isteyen az gelişmiş ülkeler yatırımlarını dış borç alarak finanse etme durumunda kalacaklardır. Ülkelerin yoksulluk kısılacından kurtulmaları için bu süreçleri izlemeleri gerekmektedir. Ancak bu şekilde refah seviyesine erişmiş kalkınmış ülke grubunda yer almaları mümkün olacaktır. Az gelişmiş ülkelerde emek yoğun sektörlerin yer alması, kadın iş gücünün önemli olduğunu göstermektedir. Kalkınma teorileri, bu yönüyle kadın yoksulluğunu en aza indirgenmesini sağlamaktadır.

Kadın yoksulluğu konusu değerlendirilirken kalkınma ekonomisinde kadın konusu ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Bu nedenle aşağıda kalkınma ekonomisinde kadının önemi incelenecektir.

1.8. Kalkınma Ekonomisinde Kadının Önemi

Kadının ekonomik kalkınmadaki önemi iki açıdan ele alınabilir. Bunlardan ilki, kadının işgücü olarak üretime yapacağı katkı, ikincisi ise gelecek neslin yetiştirilmesindeki rolü ile beşeri sermaye birikimine sağlayacağı katkıdır. Dolayısıyla, kadınların eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaç niteliğindeki olgulara erişiminin kolaylaşması, kadının işgücü olarak niteliğini güçlendirici bir etki yaratabilir. Söz konusu etki hem kadınların ekonomideki rolünü artırabilir; hem de kadının ekonomik ve sosyal statüsünü güçlendirici bir etki yaratabilir. Diğer yandan, kadınların ekonomik rolünün yanı sıra anne olma özelliği nedeniyle, çocuk yetiştirmede üstleneceği rol ile gelecek nesillerin oluşumuna katkı sağlayarak, beşeri sermaye birikiminde etkili olabilir. Ancak, kadınların söz konusu rolünü güçlendiren en önemli olgu kadınların eğitim ve sağlık seviyesidir. Dolayısıyla, kadınların sağlıklı ve eğitilmiş birer birey olması bir yandan ekonomideki rolünü artırırken, diğer yandan gelecek kuşakların yetiştirilmesinde rol alarak beşeri sermaye birikime katkı sağlayabilir.

Kadınların dünya ölçeğinde ekonomideki rolünü üç ayrı başlık altında incelemek gerekirse, bunlar; ilkel toplum düzeninde kadın, sanayi toplumu düzeninde kadın, bilgi çağında kadındır.

1.8.1. İkel Toplum Düzeninde Kadın

İkel toplumlarda, insanlar göçebe yaşam tarzı ile hayatlarını sürdürmüşlerdir. İlk insanların geçim kaynağı avcılık ve toplayıcılık olmuştur. İkel toplum düzeninde cinsiyetler arasında iş bölümü olmuştur. Erkekler daha çok dışarıda toplayıcılık ile uğraşırken, kadınlar çocuk bakımı, beslenme gibi ev işleri ile uğraşmışlardır.

Yeni gelişmeler ile iş bölümü meydana gelmiştir. Silahların gelişimi ile erkek kara ve deniz avcılığında uğraşırken; kadının görevi ise yeni gelişmelerle azalmıştır. Tarımın keşfiyle, insanlığın faaliyet alanları genişlemiştir. Kadınlar, tohumları kullanmayı keşfedip, tarımla uğraşmaya ve çanak çömlek yapmaya başlamışlardır. Kadınlar, çapayı hayvanlar vasıtası ile kullanarak, yük taşıma işlerini hafifletmiştir. Buradan hareketle, kol gücü ile olan kadın emeği ikinci plana düşmüştür. Kadın emeğine duyulan ihtiyaç yemek ve el sanatlarında devam etmiştir (Karataş, 1989:28).

İkel toplumlarda ihtiyaçlar, günlük olarak karşılandığı için temel ihtiyaçlar grubunda yer alan barınma ve beslenme ihtiyacı kadın emeğine bağımlılığı devam ettirmiş-

tir. Her ne kadar icatların oluşumu ile kadın emeği azalsa da temel ihtiyaçlarda kadının rolü ön planda yer almıştır.

1.8.2. Sanayi Toplumu Düzeninde Kadın

Kadınlar emek piyasaları dışında vazgeçilmez bir üretim unsuru olmalarına rağmen, kadınların emek piyasalarındaki durumu "ikincil iş gücü" olarak adlandırılmaktadır. Kadınların ikincil iş gücü rolleri, geleneksel iş gücü rollerine yakın olması gereklidir.

1750 yılında İngiltere de Sanayi Devrimi ile çırkrık makinesi icadı, 1782 yılında James Watt'ın buharlı makine icadı ile demir-çelik sanayi sektörü oluşmuştur. Sanayi Devrimiyle kitlesel üretimin önem kazanması, teknolojik gelişmeler ile tarımda kol gücünün önemini kaybetmesi gibi durumlar kadın emeğinin değer kaybetmesine neden olmuştur (Özer ve Biçerli, 2003:57). Kadınlar, ilk olarak emeklerinin karşılığı olan ücreti, Sanayi Devrimi ile hak etmiştir. Kadın işçilerin çalışma yaşamına dair yasalar ilk defa İngiltere'de çıkarılmış ve buradan diğer toplumlara yayılmaya başlamıştır (Kocacık ve Gökkaya, 2005:196).

Sanayi Devrimi ile dokuma sanayinde kadın emeğinin önemi artmıştır. Kadın iş gücü, erkek iş gücüne göre düşük ücret ve ağır çalışma koşullarına adapte oluşu, kadınların dokuma sanayinde daha fazla yer almasını sağlamıştır (Humphries, 2001:1). Pamuk ve keten fabrikalarında çalışan kadın ve genç kızların, çalışma koşulları nedeniyle bir takım hastalıklara neden olmuştur. Bu fabrikalarda, havalanma ve tarama odalarında lifli toz uçuşması çalışanların göğüs hastalıklarına yakalanmasına neden olmuştur. Solunan hava sonucunda bir süre sonra çalışanlarda kan tükürme, göğüs ağrıları, öksürük gibi bir takım belirtiler bulunmuştur (Marks, Engels ve Lenin, 2006:32).

Sanayi Devrimi, seri üretim unsurunu getirerek kadınların el tezgâhındaki dokumacılık ücretlerinin düşmesine neden olmuştur. Kadınlar, el tezgâhının önemini kaybetmesi ile fabrikada seri üretimde çalışma durumunda kalmıştır. İşlerini kaybetmek istemeyen kadınlar, doğumdan 3 hafta sonra fabrikadaki işlerine geri dönme durumunda kalmışlardır. Fabrikada, çocukları ile çalışmak durumunda kalan kadınlar, mola süresince çocukları ile ilgilenmişlerdir. Çocukları biraz daha büyük olan anneler ise, evde rahat durmaları için afyon içirme zorunda kalmışlardır. Uzun çalışma saatleri, sağlıksız çalışma koşulları, düşük ücret devamında sendikal hakları da getirecektir. 1847 yılında

kadınların çalışma koşullarında iyileştirilmelere gidilmiş, çalışma saatleri 10 saatle sınırlandırılmıştır (Humphries, 2001:1).

Sanayi devrimi, kadını çalışma hayatına çekmekte ve o dönemde katı şekilde uygulanmakta olan liberal ekonomi anlayışıyla gerek ücret gerekse de uzun çalışma koşulları kadınların aleyhine eşitsizliği ifade etmekteydi (Şimşek, 2008:13). Kadınların iş gücü piyasasında düşük ücrete razı olma nedenleri üzerine şunlar ifade edilmektedir. Bunlar (Karataş, 1989: 43);

- Kalifiye olmayan kadın iş gücü düşük ücrete razı olmaktadır. Genel nitelik gerektiren iş sahasında yer alan kadınların, sendikal faaliyetleri oldukça düşüktür.
- Kadınlar ve erkekler eşit biçimde çalışmamaktadır.
- Kadınlar erkeklere göre işten ayrılma oranı daha da yüksektir.
- Kadınların deneyimleri bulunmamaktadır.
- Kadınlara yüklenen annelik misyonu bulunmaktadır.
- Part-Time çalışan kadınlar sosyal haklardan mahrum kalmaktadır.

Niteliksiz olan kadın iş gücü, fabrikada daha fazla emek sarf etme durumunda yer alan mavi yakalı işçi olarak nitelendirilirken; kalifiye olan erkek iş gücü ise, işi koordine eden beyaz yakalı işçi durumunda yer almıştır. Kadınların iş gücü piyasasında; düşük ücrete tabi olmaları, part-time çalışmaları, deneyimsiz oluşları onları sosyal haklardan mahrum bırakacaktır. Sosyal haklardan mahrum kalan kadınların, iş gücü piyasasında dışlanmışlık hissi ile karşılaşacaklardır. Kadınların, hem annelik misyonu hem de fabrikada ağır iş koşulları onların yaşamlarını daha da ağırlaştırmıştır.

Tekstil sanayinde iyi örgütlü olan kadınlar, 1885 yılında sendikal haklarını kullanarak eşit ücret hakkını talep etmişlerdir. 1930'larda eşit ücret erkek işçiler için bir nevi koruma olarak görülüyordu. Nedeni ise, düşük ücret alan kadınlar erkeklerin çalışma alanını daraltıyordu. 1936 yılında ise, kadınların gece çalışması yasaklandı. II. Dünya Savaşı ile kadınların iş sahası artmış, devlet tarafından kadınların çalışması için kreşler açılmıştır (Humphries, 2001:1). II. Dünya Savaşından sonra erkeklerin savaşta ölmesiyle hanehalkının geçimini kadınların kazancına bağlı olmuştur. Erkek nüfusunun azalması kadınlara iş sahası açmıştır.

1.8.3. Bilgi Çağında Kadın

Kadınların iş gücü piyasasında yer alması Sanayi Devrimi, II. Dünya Savaşı ve son dönemde küreselleşme ile birlikte artış göstermiştir. Kadın iş gücünün önemi bilgi çağında artış göstermiştir. Kadınlar her türlü enformasyonu derlemede erkeklere göre daha hızlı olmaktadır (Dura, 1990:82). Kadınlar erkeklere göre daha fazla işi bir arada yürüttükleri için daha pratik düşünce yapısına sahip olmaktadır. Enformasyonun önem kazandığı bilgi çağında, pratik ve hızlı düşünmek gerekli olmaktadır. Bu nedenle kadın iş gücü bilgi çağıyla artış göstermektedir.

Aklın ön planda olduğu dönemde, kol gücü önemini yitirip yerini bilgi çağı almıştır. Bilgi çağı; üretim alanında, teknolojinin gelişmesi ile verimlilik artışını sağlamıştır. Kol gücünün önemini yitirip bilgi çağının önem kazanması ile iş gücünde kadın işi ve erkek işi ayrımı azalmıştır. Teknolojik gelişmeler kadınların, iş gücü piyasasında daha fazla yer almasını sağlamıştır. Teknolojik gelişmelerin sağladığı olumlu etkiler şunlardır: (Yorgun, 2010:172)

- Üretim ve hizmetlerde kullanılan ileri teknolojiler kadınların çalışma hayatında yer almasını kolaylaştırır.

- Teknolojik gelişmelerle, kadınlar ev işlerine harcadıkları zamanları azaltmıştır.

Teknolojik yenilikler, kadınların ev işlerinde harcadıkları zamanı azaltmıştır. Zamanlarını etkin kullanmaya başlayan kadınlar, iş gücünde etkin rol almaya başlamıştır. Tüm bu gelişmelerle birlikte, günümüz literatürüne mavi ve beyaz yakalı iş gücü kavramına ilaveten "pembe yakalı iş gücü" kavramı eklenmiştir. Pembe yakalı iş gücü kavramı, kadın iş gücünü temsil etmektedir. Bilgi çağı ile birlikte kadın, kamu ve özel sektörde daha fazla yer almaya başlamıştır (Kocacık ve Gökkaya, 2005:199).

1.9. Kadınların Ekonomideki Rolünü Zayıflatan Nedenler

Kadınların ekonomideki rolünü zayıflatan nedenler literatürde şu şekilde yer almaktadır. Bunlar; toplumda cinsiyet temelli bakış açısı, cam tavan sendromu, kraliçe arı sendromu, mobbing, ücretsiz aile işçiliği, cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği olarak ele alınmaktadır.

1.9.1. Toplumda Cinsiyet Temelli Bakış Açısı

Kadınlar erkeklerle aynı işi yapmalarına rağmen, düşük ücret almalarına yol açan unsura doğrudan ayrımcılık denilirken; kadınların daha düşük verimlilik ve ücret düzeyi düşük olan iş gücünde yoğunlaşmasını ise dolaylı ayrımcılık denilmektedir (Şenses, 2001:177). Sanayileşme dönemi ile birlikte kadın, iş gücü piyasasına dâhil olmaya başlamıştır. Kadının hem evdeki hem de iş yerindeki görevi ile yükü daha da ağırlaşmıştır. İş gücü piyasasında kadın işi ve erkek işi olarak adlandırılan meslekler toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gözler önüne sermektedir. Kadınlara uygun olarak görülen mesleklerin başında öğretmenlik, hemşirelik ve sekreterlik gelmektedir. Daha çok kadının ev içi görevleri ile eş değer olan ve iş gücü piyasasına dâhil olmakla birlikte, her iki işi de rahatça yürütebileceği iş kolları kadın işi olarak adlandırılmaktadır. Kadınlar, ekonomik hayatta düşük statülü ve düşük ücret bulunan iş sahalarında yoğunlaşmaktadır. İş gücünde kadınlar, erkeklerden daha az kazanması onların yoksulluğuna ve erkeklere bağımlı bir şekilde hayatlarını devam ettirdiğinin göstergesidir. Kadınlar, iş gücü piyasasında yer alsalar dahi kadın emeği hanehalkının ek geliri olarak ele alınmaktadır. Hanehalkının asıl geçim kaynağını erkekler sağlamaktadır. İş yaşamında kadınların hamilelik döneminde iş bulamamaları, bazı iş ilanlarında sadece erkeklerin arandığı da iş gücü piyasasında kadınlara yönelik bir ayrımcılığın olduğunun göstergesidir.

Kadınların iş gücü piyasasında yer almaları için cinsiyet temelli bu ayrımcılığı ortadan kaldıracak kanuni düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır. Tek başına yeterli olmayan bu kanuni düzenlemelerin yanında toplumun kadına yönelik bakış açısı da değişmesi gereklidir. Kadınların toplumsal açıdan iş gücü piyasasında yer almasını engelleyen değer ve yargıların da kırılması ile kadının toplumdaki yeri ve önemi de artacaktır.

1.9.2. Cam Tavan Sendromu

Cam tavan sendromu 1970'li yıllarda ABD'de ortaya çıkmıştır. Kadınların üst düzey yönetim pozisyonlarına gelmelerini engelleyen yapay engeller olarak ifade edilmektedir (Wirth, 2001:1). Cam tavan sendromu, adından da anlaşılacağı üzere görünmez bir engeli ifade etmektedir. Bir kadının yönetici pozisyonunda tam terfi alacağı zaman adını koyamadığı bir nedenden dolayı terfi alamaması durumudur. Cam Tavan Sendromunu oluşturan iki önemli faktör mevcuttur. Bunlar; (Şiyve, 2004)

- Kadının kendisine koyduğu engeller
- Dışsal veya çevresel engellerdir.

Birinci nedende, kadınların iş hayatında yaşadıkları özgüven eksikliği, kadınlar kendi hem cinslerini rakip olarak görmeleri, kadınlar çalıştıkları zaman aile hayatlarının zarar görmesinden endişe etmeleri onların iş yaşamında yükselmelerini ve devamlılık arz etmelerine engel teşkil etmektedir. İkinci neden, çevresel faktörler tarafından kadınların iş gücünde yükselmesinin mümkün olmadığını, kadınlar iş gücünde yer alsalar dahi bir yerden sonra ailesine vakit ayırmayı tercih edip kariyer basamağını bırakacağını savunan düşünce sistemi bulunmaktadır. Erkekler tarafından savunulan düşünce yapısı ile kadınların ekonomik özgürlüklerini kısıtlamaktadır (Şiyve, 2004).

1.9.3. Kraliçe Arı Sendromu

Kadın yöneticiler, hem cinslerinin üst düzey yönetici pozisyonuna gelmelerini istememesi durumu kadınlar arasındaki, kariyer basamağında kıskançlık ve çekememezliği oluşturmaktadır (Örücü ve Kılıç, 2007:133). Kadınların iş gücü piyasasında karşılaştıkları engeller sadece erkekler tarafından değil, kadının hemcinsinin de engelleri söz konusudur. Kadınlar, istihdam edildikleri üst düzey sektörlerde sadece kendilerinin bulunmasını isterler. Üst düzey pozisyonlarda başka kadın yönetici onlar için tehlike arz etmektedir. Üst yönetimde yer alan kadınlar, hemcinslerini rakip olarak görüp onların yükselmesini engellemektedir.

1.9.4. Mobbing

Mobbing, iş yaşamında kadını geri püskürterek, kadının konumunu ev hanımı olarak tanımlamaktadır. Kadın iş gücüne katılsa dahi eril iktidarın tacizine maruz kalmaktadır. Mobbing, kadın hayatında ve iş hayatında en önemli sorunu teşkil etmektedir. Kelime anlamı olarak saldırı, rahatsız etme, dışlama gibi anlamlara da sahiptir. En çok moral ve motivasyonu hedef alan ezici durumu ifade etmektedir. Kadınlara yönelik olarak mobbing, cinsel aşağılama içerebileceği gibi; yanlışlardan sürekli sorumlu tutulan kadınların olması, tehdit, hakaret, çelişkili kuralların dayatılması gibi engellerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Mobbing, sadece kadının iş yaşamında karşılaştığı engeller olmamakla birlikte, hayatın her alanında kadınların dışlanmışlığı, ailedeki görevleri ile kadınların iş yaşamından engellenmesi gibi durumlarda birer mobbing türüdür. Mobbing, kadınların karşılaştığı tüm olumsuz engelleri kapsamaktadır (Yücel, 2000:31).

1.9.5. Ücretsiz Aile İşçiliği

Gelişmiş ülkelerde kalkınma, tarım sektöründe iş gücünün azalması ile azalan iş gücünün sanayi ve hizmet sektörüne transferi şeklinde görülmektedir. Kente göç ile birlikte tarımsal alanda iş gücünün çözülmesi durumu sanayi ve hizmet sektörüne geçiş olmaktadır. Kırsal alanda, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlar, kente göç ile birlikte kayıtdışı istihdam da ve düşük ücretli iş kollarında yer almaktadır (Karabıyık, 2012:242). Kadın emeği ücretsiz emek oluşu iş gücünde yer alma durumlarında da enformel sektörde yarı zamanlı çalışma durumları olması onların ekonomik kalkınmaya katkılarının ölçülemediğini göstermektedir. Niteliksiz olan kadın iş gücü istihdamı olsa dahi kayıtdışı istihdamları söz konusudur. Hanehalkında ücretsiz aile işçisi olan kadınlar, hanehalkının gelirinden mahrum kalmakla birlikte, karar mekanizmalarında da söz hakları da kısıtlı kalmaktadır (Çakır, 2008:29).

1.9.6. Cinsiyete Dayalı Ücret Eşitsizliği

Cinsiyetler arasındaki ücret eşitsizliği durumu günümüzde hâlâ devam etmektedir. Aynı iş yerinde aynı statüde bulunan kadın ve erkeklerin ücret farklılığı günümüz şartlarında da devamlılık arz etmektedir. Kadınlar, iş gücü piyasasında yer alsalar dahi onların kazançları toplum tarafından ek ücret olarak adlandırılmaktadır. Hanehalkının asıl geçimini erkeklerin kazancı sağladığı toplumumuz tarafından kabul edilmektedir. Bu nedenle, kriz dönemlerinde işten çıkarılan ilk olarak kadın iş gücü olmaktadır. Kadınlar iş gücü piyasasında cinsiyete dayalı ayrımcılıklarla karşı karşıya kalmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KADIN YOKSULLUĞU VE KADINLARIN SOSYO-EKONOMİK STATÜSÜ

Yoksulluk, bütün dünya ülkelerinin önemli sorunlarından biri olarak görülmele birlikte, daha ziyade az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde söz konusu sorunun derinliği ve kapsamı daha anlamlı büyüklüktedir. Kadın yoksulluğu ise, son yıllarda etkisini daha da hissettiren bir sorun olarak görülmektedir. Birinci bölümde de ifade edildiği gibi kadın yoksulluğunun nedenleri ülkeler arasındaki kültürel farklılığa bağlı olmakla birlikte ortak bazı nedenleri vardır. Bu bölümde, Türkiye’de kadın yoksulluğu bazı ekonomik ve sosyal göstergelerden faydalanarak ele alınacak ve söz konusu göstergelerden faydalanarak Türkiye’de kadın yoksulluğunun nedenleri üzerinde durulacaktır.

2.1. Türkiye’de Kadın Yoksulluğu ve Kadınların Ekonomik Statüsü

Günümüzde kadının toplumsal yaşamdaki konumu ülkelerin gelişmişlik göstergelerinden biri olarak ele alınmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’e göre “bir toplumun gelişmişlik seviyesi ile o toplumdaki kadının iktisadi ve sosyal yaşamdaki rolü arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır”. Mustafa Kemal Atatürk bu bakış açısına dayalı olarak Türk kadınına şu anki çoğu gelişmiş ülkelerden önce bazı sosyal ve siyasi hakları vermiştir. Yani, Türk kadınına verilen değer ve yüklenen anlam oldukça yüksektir. Çalışmanın bu kısmında Türkiye’de kadınların ekonomik statüsünü belirlemek ve kadın yoksulluğu ile kadınlarda kişi başına düşen kazanç, kadın işsizliği gibi konular değerlendirilecektir.

2.1.1. Türkiye’de Kadın Yoksulluğu

Bu başlık altında yüzde 50 ve yüzde 60 medyan gelire göre Türkiye’de kadın ve erkeklerin yoksulluk durumuna ilişkin bir durum saptaması yapılacaktır. Temel amaç, Türkiye’de hem kadınların yoksulluk durumunu görebilmek hem de erkeklerle karşılaştırma yapabilmektir. Bu durumu aşağıdaki Tablo 2.1’de izlemek mümkündür.

Tablo 2.1: Türkiye’de (2006- 2015) Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine (%50 ve %60 Medyan Gelire) ve Hanehalkı Tipine Göre Yoksul Sayısı (Bin Kişi), Yoksulluk Oranı (Yüzde)

Hanehalkı Tipi	%50 Medyan Gelir			%60 Medyan Gelir		
	Yoksulluk Sınırı (TL)	Yoksul Sayısı (Bin Kişi)	Yoksulluk Oranı (%)	Yoksulluk Sınırı (TL)	Yoksul Sayısı (Bin Kişi)	Yoksulluk Oranı (%)
2006						
Toplam	2351	12548	18,6	2821	17165	25,4
Tek kişilik Hanehalkı	2351	84	8,0	2821	110	10,5
Erkek	2351	28	8,6	2821	36	10,9
Kadın	2351	56	7,7	2821	74	10,3
Çocuklu Hanehalkı	2351	764	6,5	2821	1166	9,9
Çocuksuz Hanehalkı	2351	11663	21,3	2821	15837	29,0
2007						
Toplam	3041	11 163	16,3	3 649	16 053	23,4
Tek kişilik Hanehalkı	3041	74	6,5	3649	103	9,0
Erkek	3041	13	3,7	3649	19	5,6
Kadın	3041	62	7,7	3649	83	10,4
Çocuklu Hanehalkı	3041	671	5,1	3649	1 136	8,7
Çocuksuz Hanehalkı	3041	10 394	19,2	3649	14 752	27,3
2008						
Toplam	3164	11580	16,7	3797	16 714	24,1
Tek kişilik Hanehalkı	3164	65	5,1	3797	95	7,6
Erkek	3164	15	4,1	3797	19	5,2
Kadın	3164	49	5,5	3797	76	8,5
Çocuklu Hanehalkı	3164	688	4,9	3797	1 303	9,3
Çocuksuz Hanehalkı	3164	10 819	20,1	3797	15 268	28,4
2009						
Toplam	3 522	12 097	17,1	4 227	17 123	24,3
Tek kişilik Hanehalkı	3 522	109	7,4	4 227	165	11,2
Erkek	3 522	30	6,6	4 227	39	8,5
Kadın	3 522	78	7,8	4 227	126	12,4
Çocuklu Hanehalkı	3 522	1023	6,5	4 227	1 504	9,6
Çocuksuz Hanehalkı	3 522	10 960	20,6	4 227	15 449	29,0
2010						
Toplam	3 714	12 025	16,9	4 457	16 963	23,8
Tek kişilik Hanehalkı	3 714	103	7,0	4 457	147	10,1
Erkek	3 714	31	6,4	4 457	40	8,4
Kadın	3 714	72	7,4	4 457	107	10,9
Çocuklu Hanehalkı	3 714	815	5,3	4 457	1 256	8,2
Çocuksuz Hanehalkı	3 714	11 097	20,3	4 457	15 549	28,5
2011						
Toplam	4 069	11 670	16,1	4 883	16 569	22,9
Tek kişilik Hanehalkı	4 069	103	6,7	4 883	162	10,5

Erkek	4 069	26	4,9	4 883	46	8,7
Kadın	4 069	77	7,6	4 883	116	11,5
Çocuklu Hanehalkı	4 069	772	5,1	4 883	1 262	8,3
Çocuksuz Hanehalkı	4 069	10 792	19,4	4 883	15 143	27,3
2012						
Toplam	4 515	11 998	16,3	5 418	16 741	22,7
Tek kişilik Hanehalkı	4 515	167	9,6	5 418	234	13,4
Erkek	4 515	36	5,8	5 418	55	8,9
Kadın	4 515	131	11,7	5 418	179	15,9
Çocuklu Hanehalkı	4 515	893	5,5	5 418	1 269	7,8
Çocuksuz Hanehalkı	4 515	10 915	19,7	5 418	15 202	27,4
2013						
Toplam	5 007	11 137	15,0	6 012	16 706	22,4
Tek kişilik Hanehalkı	5 007	138	7,5	6 012	213	11,6
Erkek	5 007	41	6,2	6 012	60	9,1
Kadın	5 007	97	8,2	6 012	153	13,0
Çocuklu Hanehalkı	5 007	777	4,7	6 012	1 286	7,7
Çocuksuz Hanehalkı	5 007	10 223	18,3	6 012	15 206	27,2
2014						
Toplam	5 554	11 332	15,0	6 665	16 501	21,8
Tek kişilik Hanehalkı	5 554	212	7,2	6 665	348	11,8
Erkek	5 554	80	7,0	6 665	116	10,1
Kadın	5 554	132	7,4	6 665	232	12,9
Çocuklu Hanehalkı	5 554	778	4,7	6 665	1 245	7,5
Çocuksuz Hanehalkı	5 554	10 340	18,4	6 665	14 906	26,6
2015						
Toplam	6 246	11 219	14,7	7 495	16 706	21,9
Tek kişilik Hanehalkı	6 246	256	8,1	7 495	392	12,4
Erkek	6 246	71	5,8	7 495	101	8,3
Kadın	6 246	185	9,6	7 495	290	15,0
Çocuklu Hanehalkı	6 246	829	4,8	7 495	1 353	7,9
Çocuksuz Hanehalkı	6 246	10 133	18,1	7 495	14 960	26,7

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013) Erişim Tarihi: (22.03.2017)

Yukarıdaki Tablo 2.1’de Türkiye’de 2006-2015 dönemine ait kadın ve erkek yoksulluk durumunu özetleyen bir sonuç görülmektedir. Tabloya göre; 2006 yılında kadınların yoksulluk oranı (yüzde 50 medyan gelire göre yüzde 7.7) erkeklerin yoksulluk oranına (yüzde 50 medyan gelire göre yüzde 8.6) göre daha düşük olduğu izlenmektedir. 2015 yılında ise kadın yoksulluk oranı (yüzde 9.6) erkeklerin yoksulluk oranından daha yüksek olduğu görülmektedir. Tabloda dikkat çeken en önemli hususlardan biri, 2008 küresel kriz sonrası Türkiye’de kadın yoksulluk oranının erkeklere göre daha hızlı arttığıdır. Kanımızca bunun en önemli nedeni küresel kriz sonucunda kadınların erkeklere göre söz konusu krizden daha fazla etkilenmiş olmalarıdır. Yüzde 60 medyan

gelire göre Türkiye’de kadın ve erkek yoksulluk oranları dikkate alındığında; kadınların 2006 yılında yoksulluk oranı yüzde 10,3 ve erkeklerin yoksulluk oranı yüzde 10,9 olarak gerçekleşmiştir. 2006 sonrasında kadın ve erkeklerin yoksulluk oranında bir düşme eğilimi görülmekle birlikte, söz konusu düşüşün kadınlarda oldukça düşük olduğu gözlenmektedir. Hatta, 2012 yılında kadınların yoksulluk oranının çarpıcı bir şekilde arttığı gözlenmektedir. Buradan hareketle, Türkiye’de gerek yüzde 50 medyan gelire göre gerekse yüzde 60 medyan gelire göre yoksulluk sorununun kadınlarda erkeklere göre daha kapsamlı ve derin bir sorun olduğu görülmektedir.

2.1.2. Türkiye’de Kadınların İstihdam Durumu

Kalkınma yazımlarında kadınların işgücü piyasasındaki ekonomik konumu ülke ekonomilerinin geleceği için oldukça önemlidir. Başka bir ifadeyle, dünya nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturan kadınların işgücü piyasasında aktif bir şekilde konumlanması ülke ekonomilerinin geleceği ve kıt kaynakların etkin kullanımı bakımından önem arz etmektedir. Bu nedenle, aşağıdaki Tablo 2.2’de Türkiye’de kadınların medeni durumuna göre ve Tablo 2.3’de yaş dağılımına göre istihdam oranları incelenecektir.

Tablo 2.2: Türkiye’de (2004-2015) Cinsiyetler Arasındaki Medeni Duruma Göre İstihdam Oranı (Yüzde)

Yıllar	KADIN				ERKEK			
	Bekâr	Evli	Boşanmış	Eşi Ölmüş	Bekâr	Evli	Boşanmış	Eşi Ölmüş
2004	26	20,5	32	8,6	44	71,9	58,6	22,8
2005	26,7	20	33,8	8,7	45,9	71,7	55,1	21,1
2006	27,5	20,2	32,9	8,3	46,2	71,2	52,5	19,2
2007	27,6	20,3	32,9	7,7	46,6	70,6	55,2	19,9
2008	28,2	20,9	34,2	8,2	46,8	70,3	55,2	18,4
2009	27,6	22,1	34,2	8,4	44,8	68,7	53,1	18,6
2010	28,3	24,2	37,5	8,6	47,0	70,7	58,3	17,6
2011	29,1	26,1	39,8	9,5	50,4	72,8	58,4	20,0
2012	28,9	27,3	41,2	9,0	50,5	72,8	61,1	19,2
2013	30,2	28,0	41,3	8,5	51,7	72,6	62,1	18,5
2014	30,7	27,6	39,7	7,8	53,1	72,1	63,2	16,4
2015	32,1	28,6	39,5	7,4	53,6	72,1	63,2	15,9

Kaynak: TÜİK (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068) Erişim Tarihi: 01.03.2017

Yukarıdaki Tablo 2.2’de Türkiye’de 2004-2015 dönemine ait kadın ve erkeklerin medeni durumlarına göre istihdam oranları görülmektedir. Bu kapsamda, Türkiye’de bekar ve boşanmış kadınların evli kadınlara göre tüm yıllarda istihdam oranlarının yüksek olduğu gözlenmektedir. Erkeklerin istihdam oranları (evli-bekar-boşanmış-eşi ölmüş) ise tüm yıllarda kadın istihdam oranına göre daha yüksektir.

Kadınların ekonomik statüsüyle ilgili bakılması gereken önemli bir gösterge de kadınların iş gücü piyasasına katılım oranlarıdır*. Bu nedenle, aşağıdaki Tablo 2.3’de Türkiye’de kadın ve erkeklerin iş gücü piyasasına katılım oranlarına bakılacaktır.

Tablo 2.3: Türkiye’de (2004-2015) 15 Yaş ve Üzerindeki Nüfusun Cinsiyetler Arasındaki İş Gücü Durumu (Bin Kişi)

KADIN				ERKEK			
Yıllar	15 Yaş ve Üzeri Nüfus	İş gücü	İşgücüne Katılma Oranı	Yıllar	15 Yaş ve Üzeri Nüfus	İşgücü	İş gücüne Katılma Oranı
2004	24293	5669	23,3	2004	23251	16348	70,3
2005	24686	5750	23,3	2005	23673	16704	70,6
2006	25080	5916	23,6	2006	24094	16836	69,9
2007	25480	6016	23,6	2007	24513	17098	69,8
2008	25855	6329	24,5	2008	24917	17476	70,1
2009	26317	6851	26,0	2009	25369	17898	70,5
2010	26740	7383	27,6	2010	25801	18257	70,8
2011	27273	7859	28,8	2011	26320	18867	71,7
2012	27773	8192	29,5	2012	26951	19147	71,0
2013	28197	8674	30,8	2013	27411	19597	71,5
2014	28841	8729	30,3	2014	28145	20057	71,3
2015	29281	9225	31,5	2015	28573	20453	71,6

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068) Erişim Tarihi: (05.03.2017)

Tablo 2.3’de elde edinilen gözlemlere göre 2004-2015 yılları arasında Türkiye’de kadınların iş gücüne katılım oranları erkeklere göre daha düşüktür. Örneğin; 2015 yılına göre kadınların iş gücüne katılım oranı yaklaşık olarak erkeklerden yüzde 55 oranında daha düşüktür. Bir başka husus kadınların iş gücüne katılım oranı erkeklerden düşük olmakla birlikte 2004-2015 yılları arasında kadınların iş gücüne katılım oranının arttığı gözlenmektedir. Bu iyiye bir işaret olmakla birlikte, erkeklerle kıyaslandığında önemli bir eşitsizliğin varlığını göstermektedir.

Eğitim seviyeleri itibariyle Türkiye’de kadınların iş gücü piyasasına katılım oranları değerlendirildiğinde aşağıdaki Tablo 2.4 eşliğinde şu gözlemler edinilmiştir.

* İş gücüne katılım oranı, iş gücünün kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır.

Tablo 2.4: Türkiye’de (2004-2015) 15 Yaş ve Üzeri Cinsiyetler Arasında Eğitim Durumlarına Göre İş Gücüne Katılım Durumu (Bin Kişi)

Yıllar	Okuryazar olmayanlar %		Lise Altı Eğitimliler %		Lise %		Mesleki veya Teknik Lise %		Yüksek Öğretim %	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004	16,6	44,3	20,2	69,9	26,1	67,1	39,4	79,9	70,3	84,2
2005	15,6	41,9	19,9	69,9	26,9	69,9	36,8	80,9	69,1	83,5
2006	14,7	39,2	20,1	69,1	27,9	69,1	36,2	79,8	68,8	82,6
2007	14,4	36,9	19,6	69,0	28,4	69,0	36,4	80,6	69,4	82,6
2008	14,5	36,0	20,2	69,2	29,1	69,2	38,3	80,3	70,0	82,7
2009	15,0	37,1	21,8	69,1	30,4	69,1	39,1	81,0	70,8	83,1
2010	16,3	36,8	23,8	69,2	30,4	69,2	39,8	81,2	71,0	84,3
2011	17,1	37,8	25,1	69,9	30,3	69,9	39,2	81,2	70,8	85,3
2012	16,7	34,0	25,6	69,1	30,6	69,1	38,1	80,5	70,9	85,1
2013	17,4	33,8	26,3	69,1	32,1	69,1	39,3	81,3	72,2	86,1
2014	16,0	33,6	25,8	68,9	31,9	71,0	39,8	80,4	71,3	85,0
2015	16,1	30,9	26,6	68,8	32,7	71,3	40,8	81,1	71,6	86,2

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007) Erişim Tarihi: (17.03.2017)

Kadınların eğitim seviyesi arttıkça iş gücü piyasasına katılım oranlarının da arttığı anlaşılmaktadır. Aynı durum erkekler için de geçerlidir. Ancak, Türkiye’de tüm eğitim gruplarında işgücüne katılımda kadın ve erkekler arasında ciddi bir eşitsizlik söz konusudur.

Türkiye’de kadınların istihdam durumlarına ilişkin bakılması gereken önemli göstergelerden bir tanesi de kadın istihdamının sektörel dağılımıdır. Bu kapsamdaki değişim süreci aşağıdaki Tablo 2.5’den izlenebilir.

Tablo 2.5: Türkiye’de (2000-2016) 15 Yaş ve Üzeri İstihdam Edilen Bireylerin İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Analizi (Bin Kişi)

Yıllar	Kadın			Erkek		
	Tarım	Sanayi	Hizmet	Tarım	Sanayi	Hizmet
2000	3.508	730	1.529	4.178	3.080	7.108
2001	3.780	703	1.465	4.309	3.071	7.086
2002	6.674	817	1.607	3.784	3.137	7.377
2003	3.447	762	1.654	3.718	3.083	7.517
2004	2.565	812	1.669	3.148	4.073	7.364
2005	2.367	849	1.892	2.787	4.435	7.736
2006	2.295	861	2.102	2.613	4.603	7.948
2007	2.288	863	2.204	2.578	4.681	8.122
2008	2.354	880	2.362	2.663	4.802	8.134
2009	2.445	897	2.529	2.795	4.488	8.124
2010	2.724	1.022	2.679	2.959	4.905	8.305
2011	2.944	1.057	2.972	3.199	5.322	8.616
2012	2.872	1.088	3.349	3.225	5.372	8.915
2013	2.826	1.171	3.644	3.189	5.566	9.127
2014	2.533	1.315	3.841	2.937	5.912	9.394
2015	2.842	1.215	4.216	3.155	4.165	9.690
2016	2.574	1.291	4.619	3.003	4.039	10.060

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007) Erişim Tarihi: (16.03.2017)

Türkiye’de kadınların temel ekonomik sektörlerdeki istihdam durumlarına bakıldığında 15 yaş üzeri kadınların en fazla istihdam edildiği sektör 2000 yılı itibariyle tarım sektörü olmakla birlikte, kadınların 2000 yılı sonrası tarım sektöründeki istihdamları azalsa da sanayi ve hizmet sektörüne göre daha yüksektir. Ancak, sonraki yıllarda 2002 yılı hariç kadınların tarım sektöründeki istihdam payları azalmakta; hizmet sektöründeki payları ise artmaktadır. Bununla birlikte erkeklerin hizmet sektöründeki istihdam payları kadınlara göre daha yüksektir. Öte yandan, kadınların sanayii sektöründeki istihdam payları erkeklere göre daha düşüktür. Tabloda dikkati çeken önemli durumlardan bir tanesi, Türkiye’de 2002 yılında kadınların tarım sektöründeki istihdam paylarının önemli ölçüde artmış olmasıdır. Söz konusu artışın nedeni; 2000 ve 2001 yıllarında Türkiye’de yaşanan ekonomik kriz olabilir.

İşsizlik sorunu ülke ekonomilerinin en önemli ekonomik ve sosyal sorunlarından bir tanesidir. Dolayısıyla kadın işsizliği de önem arz eden bir konudur.

Tablo 2.6: Türkiye’de 15 Yaş ve Üzeri (2004-2015) Yıllarına Ait Cinsiyetler Arasındaki İşsiz Sayısı (Bin Kişi), İşsizlik Oranı (Yüzde), Tarım-dışı İşsizlik Oranı (Yüzde)

KADIN				ERKEK			
Yıllar	İşsiz Sayısı (Bin Kişi)	İşsizlik Oranı (%)	Tarım-dışı İşsizlik Oranı	Yıllar	İşsiz Sayısı (Bin Kişi)	İşsizlik Oranı (%)	Tarım-dışı İşsizlik Oranı
2004	622	11,0	19,6	2004	1762	10,8	12,9
2005	642	11,2	18,7	2005	1746	10,5	12,2
2006	658	11,1	17,9	2006	1671	9,9	11,3
2007	660	11,0	17,3	2007	1716	10,0	11,4
2008	734	11,6	18,1	2008	1877	10,7	12,3
2009	979	14,3	21,9	2009	2491	13,9	16,0
2010	959	13,0	20,2	2010	2088	11,4	13,2
2011	885	11,3	17,7	2011	1730	9,2	10,7
2012	883	10,8	16,4	2012	1635	8,5	9,9
2013	1033	11,9	17,4	2013	1714	8,7	10,1
2014	1040	11,9	16,5	2014	1813	9,0	10,3
2015	1167	12,6	17,2	2015	1891	9,2	10,5

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068) Erişim Tarihi :(02.03.2017)

Türkiye’de 2004-2015 yılları arasında kadınların işsizlik oranlarına bakıldığında bir artış eğilimi görülmektedir. Bu artışın özellikle 2009 ve 2010 yıllarına tekabül ettiği görülmektedir. Kadın işsizliğindeki söz konusu artışın yukarıda da bahsedildiği üzere dünyada yaşanan küresel krize dayandığı tahmin edilmektedir. Bunun yanında, erkeklerin işsizlik oranının kadınlara göre daha düşük olduğu gözlenmektedir. Öte yandan, tarım dışı işsizlik oranına bakıldığında kadınlarda söz konusu işsizliğin erkeklere göre daha yüksek olduğu izlenmiştir. İşsizliğin önemli bir boyutu da genç işsizliktir. Bu nedenle aşağıdaki Tablo 2.7’de Türkiye’ye ait kadın ve erkeklerin genç işsizlik oranları verilmiştir.

Tablo 2.7: Türkiye’de (2004-2015), (15-24) Yaş Arasındaki Genç Nüfusun Cinsiyetler Arasındaki İşsizlik Oranı (Yüzde)

Yıllar	Erkekler (%)	Kadınlar (%)
2004	20,5	20,7
2005	19,5	20,5
2006	18,3	20,6
2007	19,6	20,8
2008	20,1	21,2
2009	25,4	25,0
2010	21,0	23,0
2011	17,1	20,7
2012	16,3	19,9
2013	17,0	21,9
2014	16,6	20,4
2015	16,5	22,2

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/PrTablo.do?alt_id=1068) TÜİK iş gücü verileri
Erişim Tarihi: (03.03.2017)

Yukarıdaki Tablo 2.7’de genç işsizlik oranlarına ilişkin verilere bakıldığında kadın istihdamı ve bu bağlamda kadın işsizliği sorununun en önemli sorunlardan bir tanesi olduğu görülmektedir. Zira, yukarıdaki tabloya bakıldığında kadınlarda genç işsizlik oranlarının oldukça yüksek olduğu izlenmektedir.

İşsizlik konusu incelenirken eğitim seviyesine göre işsizlik oranlarına bakmak da gerektiği için aşağıdaki Tablo 2.8 düzenlenmiştir.

Tablo 2.8: Türkiye’de (2004-2015) Eğitim Durumuna Göre 15 Yaş ve Üzeri Nüfusun Cinsiyetler Arasındaki İşsizlik Durumu (Bin Kişi)

Yıllar	Okuryazar Olmayanlar %		Lise Altı Eğitimliler %		Lise %		Mesleki veya Teknik Lise %		Yüksek Öğretim %	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004	1,7	8,9	7,3	10,4	22,9	12,3	26,6	13,0	17,0	9,8
2005	2,3	10,1	8,1	10,7	23,2	11,1	23,9	11,0	14,1	7,9
2006	1,6	11,0	8,6	10,1	23,0	11,1	20,9	9,4	13,0	7,7
2007	1,7	12,4	7,8	10,3	22,1	11,0	20,9	9,7	13,9	7,4
2008	2,5	14,1	8,9	11,3	20,6	11,8	20,6	9,2	14,3	8,1
2009	3,0	17,6	11,4	14,7	26,3	15,1	25,9	12,7	16,3	9,6
2010	2,4	13,7	10,3	12,1	24,9	12,6	22,5	10,5	15,9	8,0
2011	2,0	10,7	8,5	9,6	21,3	9,5	20,0	8,4	15,2	7,6
2012	1,4	9,9	8,1	8,9	19,0	9,2	19,4	7,5	14,7	7,2
2013	2,3	11,6	9,4	9,3	20,1	9,0	20,4	7,5	15,1	7,4
2014	3,0	13,6	9,3	9,5	19,1	9,3	19,3	8,0	15,5	7,6
2015	2,9	11,3	10,1	10,0	20,3	9,5	18,1	7,7	16,3	7,6

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007) Erişim Tarihi: (18.03.2017)

Tablodaki verilere bakıldığında okur-yazar olmayan kadınlarda işsizlik oranının düşük olduğu görülmektedir. Genel olarak ifade edilirse, kadınların eğitim seviyesi arttıkça işsizlik oranlarının da yükseldiği görülmektedir. Benzer eğilimin erkekler için de geçerli olduğu izlenmektedir. Kanımızca bunun temel nedeni nitelikli işgücüne dayalı istihdam olanaklarının düşük olmasından kaynaklanabilir.

2.1.3. Türkiye’de Kadın ve Gelir Dağılımı

Kadınların işgücü piyasasına katılımı ve istihdamı, onların ekonomik statüsünü güçlendiren birer olgu olmakla birlikte, istihdam edilen kadınların milli gelirden aldıkları pay da kadınların ekonomik statüsünü belirleyen veya güçlendiren bir unsurdur. Dolayısıyla, kadın statüsü değerlendirilirken kadınların milli gelirden aldığı paya da bakmak gereği doğmuştur.

Tablo 2.9: Türkiye’de (2006-2016) Hanehalkındaki Fertlerin Cinsiyetler Arasında İşteki Durumlarına Göre Yıllık Ortalama Esas İş Gelirleri (TL)

İşteki Durum	Yıllar										
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Erkek											
Toplam	9 297	10 616	11 542	12 614	13 202	14 899	15 962	18 125	20 074	22 673	26 438
Ücretli, Maaşlı	9 268	10 529	11 770	13 409	14 080	15 355	16 478	18 709	20 470	22 782	
Yevmiyeli	3 782	4 837	5 071	4 994	5 730	6 168	6 669	7 187	8 610	9 667	25 498
İşveren	20 864	26 279	27 450	27 977	27 363	33 917	35 671	39 679	45 402	48 722	11 093
Kendi Hesabına	7 757	8 801	9 224	9 407	10 369	11 970	12 959	14 582	16 038	19 093	68 689
Kadın											
Toplam	6 453	7 470	8 400	9 446	10 034	11 355	12 363	14 350	15 681	17 956	20 645
Ücretli, maaşlı	8 262	9 490	10 422	11 732	12 470	13 488	14 328	16 444	17 838	19 767	21 637
Yevmiyeli	1 875	2 263	2 496	2 446	2 472	2 652	3 126	3 272	4 052	4 605	5 357
İşveren	15 476	14 501	19 765	17 821	16 956	27 123	35 781	39 033	34 960	35 116	59 835
Kendi Hesabına	3 390	4 176	3 724	3 935	4 616	5 628	6 179	7 333	7 907	10 483	11 797

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1011) Erişim Tarihi : (19.03.2017)

Yukarıdaki Tablo 2.9’da iş grupları itibariyle kadınların ve erkeklerin ortalama iş gelirleri görülmektedir. Söz konusu iş grupları; ücretli, maaşlı, yevmiyeli, işveren ve kendi hesabına çalışan kategorilerinde ele alınmıştır. Bu kapsamda, tüm iş grupları itibariyle 2006-2016 döneminde kadınların iş geliri erkeklerin altında görülmektedir. Bu-

na göre, gerek kendi işinin patronu olan, gerekse günlük yevmiyeli çalışan kadının iş geliri erkeklerin oldukça gerisinde gözlenmektedir.

Söz konusu sorun eğitimi dikkate alarak değerlendirildiğinde aşağıdaki Tablo 2.10'dan destekle saptanacaktır.

Tablo 2.10: Türkiye’de (2006-2016) Hanehalkı Fertlerinin Cinsiyetler Arasındaki Eğitim Durumlarına Göre Yıllık Ortalama Esas İş Gelirleri (TL)

Erkeklerin Eğitim Durumları/Yıl	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Toplam	9 297	10 616	11 542	12 614	13 202	14 899	15 962	18 125	20 074	22 673	26 438
Okur-yazar Olmayanlar	3 831	5 246	5 011	4 613	5 703	7 464	7 637	8 424	9 619	9 988	12 338
Bir okul bitirmeyenler	5 373	5 762	5 650	5 484	6 401	8 053	8 065	9 285	11 533	12 564	15 183
Lise altı eğitimliler	7 838	8 579	9 467	10 088	10 353	11 684	12 498	13 915	15 369	17 518	20 032
Lise ve dengi okul Mezunları	11 180	12 333	13 639	14 336	14 394	16 098	16 680	18 379	20 760	23 521	27 073
Yükseköğretim Mezunları	16 160	19 753	20 613	23 140	25 017	27 626	28 993	33 629	35 398	38 097	43 598
Kadınların Eğitim Durumları/Yıl	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Toplam	6 453	7 470	8 400	9 446	10 034	11 355	12 363	14 350	15 681	17 956	20 645
Okur-yazar Olmayanlar	2 659	2 831	3 019	2 657	3 270	4 535	4 739	5 582	5 897	6 844	9 289
Bir okul bitirmeyenler	3 403	3 158	3 583	3 634	3 537	5 572	5 553	5 707	7 105	8 528	8 509
Lise altı eğitimliler	3 729	4 311	4 923	5 348	5 207	6 025	6 534	7 553	8 339	9 857	11 345
Lise ve dengi okul Mezunları	7 082	7 620	9 219	9 472	9 955	10 492	11 760	13 677	14 033	16 124	17 107
Yükseköğretim Mezunları	13 029	14 938	15 841	17 336	18 447	20 725	22 483	25 771	27 206	29 238	32 847

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1011) Erişim Tarihi: (20.03.2017)

Tablo 2.10’da en fazla dikkat çeken husus kadınların eğitim seviyesi arttıkça iş gelirlerinin de artmasıdır. Aynı durum, erkekler için de geçerlidir. Böyle olmakla birlikte, kadın ve erkekler arasında önemli büyüklükte iş gelirleri itibariyle kadınlar aleyhine fark bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle, aynı eğitim seviyesindeki kadın ve erkeklerin iş gelirleri birbirinden farklı olup, kadınların iş geliri erkeklerden düşüktür. Diğer bir husus ise; 2006-2016 döneminde yıllar itibariyle kadınların iş gelirlerinin artma eğiliminde olmasıdır. Bu iyiye bir işaret olarak değerlendirilebilir.

İş gelirlerinin dışında genel olarak bakıldığında kadın ve erkeklerde kişi başına düşen gelire bakıldığında da benzer sonuçlara varılmaktadır (Tablo 2.11).

Tablo 2.11: Türkiye’de (2000-2015) Cinsiyetler Arasındaki Kişi Başına Düşen Brüt Milli Gelir Tahmini (\$)

Yıllar	Kadın	Erkek
2000	6869.5	18953.0
2005	5992.6	24263.3
2010	9312.0	23907.4
2011	9961.0	25570.0
2012	10003.7	25671.4
2013	9674.0	26765.3
2014	10424.5	26469.3
2015	10649.2	27034.2

Kaynak: <http://hdr.undp.org/en/data> Erişim Tarihi: 24.03.2017

Türkiye’de 2000-2015 döneminde kadın ve erkeklerin kişi başına düşen gelirlerini yukarıdaki Tablo 2.11’den izlemek mümkündür. Buna göre, kadınların kişi başına düşen gelirlerinin 2000 yılından itibaren bir artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Ancak, erkeklerle kıyaslandığında; örneğin 2016 yılında erkeklerin kişi başına düşen geliri yaklaşık 2.6 kat kadınlardan fazladır.

2.2. Türkiye’de Sosyal Göstergeler Bakımından Kadının Statüsü

Çalışmanın bu kısmında Türkiye’de kadınların sosyal statüsünü değerlendiren kadın eğitimi ve kadın sağlığı ile ilgili veriler dikkate alınarak Türkiye’de kadının sosyal statüsüne ilişkin durum saptamasında bulunulacaktır.

2.2.1. Türkiye’de Kadın Eğitimi

Kadın eğitimi gerek insan gücünün etkin kullanımı gerekse gelecek neslin niteliği açısından oldukça önemli olup; kadının sosyal ve ekonomik statüsünü belirleyen en önemli göstergelerden bir tanesidir. Bu nedenle, Türkiye’de kadınların sosyal statüsünü belirlerken eğitim seviyesinin de dikkate alınması gerekir. Bu bağlamda, aşağıda Türkiye’de kadınların okuryazarlık oranı, ilk, orta ve yükseköğrenimdeki kadın verileri incelenecektir.

Tablo 2.12: Türkiye’de (1935-2000) 15 Yaş ve Üzeri Nüfusun Cinsiyetler Arasındaki Okur-Yazarlık Oranı (Yüzde)

Yıllar	KADIN		ERKEK	
	Okuma Yazma Bilen	Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma Yazma Bilen	Okuma Yazma Bilmeyen
1935	8,04	91,96	30,81	69,19
1945	13,51	86,49	44,25	55,75
1950	16,72	82,90	47,60	52,10
1955	21,20	78,40	56,10	43,60
1960	21,15	78,80	54,70	45,21
1965	27,50	72,45	64,60	35,31
1970	36,24	63,76	70,96	29,04
1975	45,00	54,92	77,20	22,55
1980	49,77	50,23	81,33	18,67
1985	64,23	35,70	87,50	12,38
1990	68,52	31,48	89,85	10,10
2000	78,50	21,50	94,42	5,58

Kaynak: Tük 1923-2011 İstatistiki Göstergeler

Türkiye’de 1935-2000 yılları arasındaki on yıllık ve beş yıllık aralıklarla kadın ve erkek okur-yazarlığı incelendiğinde; 1935’den 2000 yılına kadar kadınların okuryazarlık oranlarında önemli bir iyileşme olduğu görülmektedir. Ancak, erkeklerle karşılaştırıldığında kadınlarda 1935-2000 döneminde okuryazarlık oranı erkeklerin gerisindedir. Aynı durum, 2007-2016 dönemi için de geçerlidir. Bu durumu aşağıdaki Tablo 2.13’den görmek mümkündür.

Tablo 2.13: Türkiye’de (2007-2016) Cinsiyete Göre Okuryazarlık Oranı (Yüzde)

Yıllar	Kadın %	Erkek %
2007	87.1	96.6
2008	87.7	96.9
2009	88.4	97.2
2010	90.5	97.9
2011	92.2	98.4
2012	93.2	98.6
2013	93.6	98.7
2014	93.7	98.7
2015	93.8	98.7
2016	94.1	98.9

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068 Erişim Tarihi:03.04.2018

2007-2016 döneminde kadın okuryazarlık oranı artmakla birlikte, söz konusu oranların erkeklerin gerisinde kaldığı görülmektedir. Yani, Türkiye’de gerek kadın gerekse erkek nüfusun içinde okumaz yazmaz olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum kadınlar için daha belirgin durumdadır.

Kadınların eğitim seviyesini incelerken dikkate alınması gereken önemli göstergelerden bir tanesi de okullaşma oranıdır. Tablo 2. 14’de eğitim seviyelerine göre Türkiye’de kadın ve erkeklerin okullaşma oranlarını görmek mümkündür.

Tablo 2.14: Türkiye’de Eğitim Seviyesine Göre Kadın ve Erkeklerde Okullaşma Oranları (Yüzde)

Eğitim Düzeyi/Yıl	İlköğretim		Ortaöğretim		Yükseköğretim	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
2005-2006	92,3	87,2	61,1	52,0	20,2	17,4
2006-2007	92,2	87,9	60,7	52,2	21,6	18,7
2007-2008	98,5	96,1	61,2	55,8	22,4	19,7
2008-2009	97,0	96,0	60,6	56,3	29,4	25,9
2009-2010	98,5	97,8	67,6	62,2	31,2	29,6
2010-2011	98,6	98,2	68,2	63,9	33,4	32,7
2011-2012	98,8	98,6	68,5	66,1	35,6	35,4
2012-2013	-	-	70,8	69,3	38,4	38,6
2013-2014	-	-	77,2	76,1	38,9	40,9
2014-2015	-	-	79,5	79,3	38,0	41,1
2015-2016	-	-	79,4	80,2	39,2	42,6
2016-2017	96,4	96,6	82,7	82,4	-	-

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068 Erişim Tarihi: 03.04.2018

Yukarıdaki Tablo 2.14’e genel olarak bakmak gerekirse eğitim seviyesi arttıkça kadınların okullaşma oranı düşmektedir. Benzer bir durum erkekler için de söz konusudur. Ancak kadınlardaki okullaşma oranının erkeklere göre tüm eğitim seviyeleri için düşük olduğu gözlenmektedir. Diğer taraftan 2005 yılından itibaren veri eksikliği olan yıllar hariç tüm eğitim seviyesinde kadınların okullaşma oranı artmıştır.

Kadınların eğitim seviyesi ile ilgili yüksek lisans ve doktora öğrenci sayıları da bilgi verebilir düşüncesiyle aşağıdaki Tablo 2.15 düzenlenmiştir.

Tablo 2.15: Türkiye’de (2000- 2016) Yükseköğretimde Lisansüstü Eğitime Göre Cinsiyetler Arasındaki Öğrenci Sayısı

Yıl	Yüksek Lisans	Doktora	Yıl	Yüksek Lisans	Doktora
Kadın			Erkek		
2000-2001	22270	7763	2000-2001	42806	14026
2001-2002	26386	8134	2001-2002	47147	14431
2002-2003	32585	8688	2002-2003	49899	14540
2003-2004	37671	9663	2003-2004	52662	15228
2004-2005	39711	10951	2004-2005	53151	16442
2005-2006	46870	12823	2005-2006	65219	19752
2006-2007	46359	13857	2006-2007	62639	19977
2007-2008	47095	15031	2007-2008	57378	20039
2008-2009	52038	16004	2008-2009	57807	19942
2009-2010	64968	19438	2009-2010	75075	25330
2010-2011	58773	19185	2010-2011	67595	24220
2011-2012	73513	22160	2011-2012	95498	29799
2012-2013	92797	25644	2012-2013	125833	34667
2013-2014	111393	28890	2013-2014	154502	38267
2014-2015	141504	32688	2014-2015	200597	45535
2015-2016	167586	35702	2015-2016	249498	50392

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068) Erişim Tarihi: (18.03.2017)

2000-2015 döneminde Türkiye’de gerek yüksek lisans gerekse doktora yapan kız öğrenci sayısı artmıştır. Ancak kız öğrencilerin yüksek lisans ve doktora yapan erkek öğrencilerden daha az olduğu görülmektedir.

2.2.2. Türkiye’de Kadın Sağlığı

İnsan gücünün verimliliğini etkileyen en önemli unsurlardan bir tanesi eğitim olmakla birlikte bunlardan birisi de sağlıktır. Zira, sağlıklı bireylerin eğitimle birlikte üretime yapacağı katkı daha yüksek olacaktır. Dolayısıyla kadın sağlığı hem ekonomik hem sosyal anlamda oldukça güçlü bir olgudur. Bu nedenle, Türkiye’de kadın yoksulluğu değerlendirilirken kadın sağlığının da dikkate alınması bir zorunluluktur.

Kadınlarda sağlık seviyesini saptamaya çalışırken dikkate alınacak temel veriler; kadınlarda beklenen ortalama yaşam süresi, doğurganlık oranı, doğurganlık yaşı ve bebek ölüm oranları ile sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda, aşağıda Tablo 2.16’da Türkiye’de kadınların ortalama yaşam süresi incelenecektir.

Tablo 2.16: Türkiye’de (1990-2015) Kadın ve Erkeklerin Beklenen Ortalama Yaşam Süresi (Yıl)

Yıllar	Kadın	Erkek
1990	68.0	60.7
1995	71.0	63.2
2000	73.8	66.4
2005	76.0	69.1
2010	77.6	70.8
2011	77.8	71.1
2012	78.0	71.4
2013	78.3	71.7
2014	78.5	72.0
2015	78.7	72.3

Kaynak: <http://hdr.undp.org/en/data> Erişim Tarihi: 24.03.2017

1990-2010 döneminde her beş yıllık ortalama yaşam süresine bakıldığında Türkiye’de kadınların ortalama yaşam süresinde bir iyileşme olduğu gözlenmektedir. 2010 yılından sonra da aynı iyileşmenin yıllar itibariyle devam ettiği görülmektedir. Bu çerçevede, 1990’dan 2015’e kadar yaklaşık yüzde 15 oranında kadınların ortalama yaşam süresinin arttığı görülmektedir. Erkeklerle kıyaslandığında; kadınların ortalama yaşam süresi erkeklere göre daha yüksektir. Bu kapsamda ortalama yaşam süresi itibariyle kadınlar aleyhine bir eşitsizlik söz konusu değildir. Esas itibariyle, ortalama yaşam süresi bireylerin sağlık seviyesinin dolaylı bir göstergesidir. Bu kapsamda; 1990’dan itibaren kadınların sağlık seviyesinde bir iyileşme olduğu tahmin edilebilir.

Sağlık seviyesini saptamaya çalışırken, dikkate alınabilecek diğer bir gösterge de kadınlar da doğurganlık göstergeleridir (Tablo 2.17).

Tablo 2.17: Türkiye’de (2001-2015) Kadınların Temel Doğurganlık Göstergeleri

Yıllar	Toplam Doğurganlık Hızı (Çocuk Sayısı)	Kaba Doğum Hızı (%)	Doğum Sayısı	Annenin Ortalama Yaşı
2001	2,38	20,3	1 323 341	26,2
2002	2,17	18,6	1 229 555	26,3
2003	2,09	17,9	1 198 927	26,5
2004	2,11	18,1	1 222 484	26,5
2005	2,12	18,2	1 244 041	26,5
2006	2,12	18,1	1 255 432	26,6
2007	2,16	18,4	1 289 992	26,7
2008	2,15	18,2	1 295 511	26,8
2009	2,10	17,6	1 266 751	26,9
2010	2,08	17,2	1 261 169	27,2
2011	2,05	16,8	1 248 550	27,3
2012	2,11	17,2	1 292 380	27,5
2013	2,10	17,0	1 294 088	27,7
2014	2,18	17,4	1 345 286	27,9
2015	2,14	16,9	1 325 783	28,0

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1060 Erişim Tarihi: 23.03.2017

2001-2015 döneminde Türkiye’de Toplam doğurganlık oranında genel olarak bir azalma eğilimi görülmektedir. Diğer yandan, annenin ortalama yaşının aynı dönemlerde arttığı görülmektedir. Bunun nedeni kanımızca; Türkiye’de kadınların işgücü piyasasına katılımının artmasıdır.

Türkiye’de kadın sağlık seviyesi ile alakalı üçüncü gösterge bebek ölümleridir. Bu nedenle aşağıda 2009-2015 dönemine ait bebek ölüm göstergeleriyle ilgili Tablo 2.18’de düzenlenmiştir.

Tablo 2.18: Türkiye’de (2009-2015) Bebek Ölüm Göstergeleri

YIL	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bebek ölüm hızı (%)							
Toplam	13,9	12,0	11,7	11,6	10,8	11,3	10,7
Erkek	14,6	12,7	12,2	12,1	11,4	12,0	11,3
Kız	13,1	11,3	11,1	11,1	10,2	10,5	10,0
Bebek ölüm sayısı	17 607	15 164	14 567	14 974	14 014	15 165	14 164

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1060 Erişim Tarihi: 23.03.2017

2009-2015 döneminde bebek ölüm oranlarının azaldığı görülmektedir. Bu durum dolaylı olarak anne sağlığının iyileştiğine dair bir işaret olarak algılanabilir.

Sağlık seviyesiyle alakalı dördüncü gösterge kadınlarda HIV/AIDS görülme sayılarıdır. Bu nedenle aşağıda Tablo 2.19’da Türkiye’de kadın ve erkeklerde HIV/AIDS görülme sayıları sunulmuştur.

Tablo 2.19:Türkiye’de Kadın ve Erkeklerin HIV/AİDS Görülme Sayıları

Yıllar	Kadın	Erkek
2006	816	1 780
2007	925	2 046
2008	1 058	2 364
2009	1 187	2 761
2010	1 361	3 189
2011	1 544	3 730
2012	1 793	4 554
2013	2 048	5 706
2014	2 429	7 352
2015	2 794	9 235
2016	3 067	10 699
2017	3 514	13 130

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1060) Erişim Tarihi:04.04.2018

Yıllar itibariyle Türkiye’de kadınların 2006 yılından itibaren HIV görülme sayılarında %43 oranında bir artış görülmektedir. Yaklaşık 11 yıl içerisinde %43 oranındaki artış ciddi bir artma olup, bu kadın sağlığındaki bozulmanın bir göstergesidir. Erkeklerle kıyaslandığında kadınlarda HIV/AIDS görülme sayısı daha düşük olmakla birlikte, artış oranının yüksek olarak görülmesi ciddi bir soruna işaretir.

2.2.3. Türkiye’de Kadınların İnsani Kalkınma Seviyesi

İnsani Kalkınma bir toplumda ekonomik büyümenin kalitesini gösteren ve ekonomik kalkınmanın temel bileşenlerinden bir tanesidir. Son yıllarda Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından İnsani Kalkınma İndeksinin dışında Cinsiyete Dayalı İnsani Kalkınma İndeksi de hesaplanarak yayınlanmaktadır. Cinsiyete Dayalı İnsani Kalkınma İndeksinin önemi kadın ve erkeklerde ayrı ayrı İnsani Kalkınma Seviyesini gösterebilme gücüne sahip olmasıdır. Aşağıdaki Tablo 2.20’de Türkiye’de kadın ve erkeklerin İnsani Kalkınma İndeksi sunulmuştur.

Tablo 2.20: Türkiye’de (2000-2015) Cinsiyetler Arasındaki İnsani Kalkınma İndeksi

Yıllar	Kadın	Erkek
2000	0.598	0.694
2005	0.621	0.730
2010	0.693	0.769
2011	0.707	0.782
2012	0.712	0.785
2013	0.714	0.791
2014	0.722	0.795
2015	0.724	0.797

Kaynak: <http://hdr.undp.org/en/data> Erişim Tarihi: 25.03.2017

2000 yılından itibaren her beş yılda bir 2010 yılına kadar kadınların İnsani Kalkınma Seviyesinin yükseldiği gözlenmektedir. Aynı yükseliş 2010-2015 döneminde de görülmektedir. 2000-2015 döneminde Türkiye’de kadınların İnsani Kalkınma Seviyesi-

nin yaklaşık yüzde 21 oranında arttığı görülmektedir. Erkeklerdeki iyileşme oranı ise yaklaşık yüzde 15 olarak hesaplanmıştır. Buna rağmen, erkeklerin İnsani Kalkınma Seviyesinin kadınlara göre daha yüksek olduğu izlenmektedir. Bu çerçevede, Türkiye’deki ekonomik büyümenin kadınların refahına; başka bir ifadeyle kadınların İnsani Kalkınma Seviyesine yansımalarının erkeklere göre daha düşük olduğu tahmin edilmektedir.

2.2.4. Türkiye’de Kadınlara Yönelik Politik Göstergeler

Kadınların politik sürece dahil olmaları onların kadın sorunlarına daha yakın olmaları sebebiyle politik süreç içinde söz hakkına sahip olarak, kadın sorunlarına yönelik çözüm üretmeleri kalıcı ve etkin sonuçlar yaratabilir. Bu nedenle; Türkiye’de kadınların politik sürece dahil olma konusundaki yeterliliklerini/yetersizliklerini görebilmek için dikkate alınacak başlıca göstergeler, milletvekili sayısı, bakan sayısı ve yerel yönetici sayısıdır.

Bu kapsamda, aşağıdaki Tablo 2.21’de Türkiye’de 2002-2016 dönemine ait kadın ve erkek milletvekili sayısı gösterilmiştir.

Tablo 2.21: Türkiye’de (2002-2016) Mecliste Cinsiyetler Arasındaki Milletvekili Sayısı

Seçim yılı	Toplam Milletvekili Sayısı	Erkek	Kadın
2002	550	526	24
2007	550	500	50
2011	550	471	79
2012	548	469	79
2013	548	469	79
2014	535	458	77
2015	550	469	81
2016	550	469	81

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068) Erişim Tarihi: (15.03.2017)

Türkiye’de kadın milletvekili sayısı itibariyle bir değerlendirme yapıldığında, politik sürece dahil olmalarında 2002-2016 döneminde bir iyileşme söz konusudur. Bu iyileşmenin yaklaşık %34 olduğu görülmektedir. Ancak, kadın ve erkek milletvekili sayısı karşılaştırıldığında ciddi bir eşitsizlik söz konusu olup; politika gelişiminde erkeklerin kadınlara göre söz hakkının ve oylama gücünün daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

Aynı saptama Türkiye’deki kadın bakan sayısında da görülmektedir. (Tablo 2.22)

Tablo 2.22: Türkiye’de (2000-2017) Cinsiyet Göre Bakan Sayısı

Yıllar	Toplam	Kadın	Erkek
2000	36	-	36
2001	36	-	36
2002	25	1	24
2003	22	1	21
2004	22	1	21
2005	22	1	21
2006	22	1	21
2007	24	1	23
2008	24	1	23
2009	24	2	22
2010	24	2	22
2011	25	1	24
2012	25	1	24
2013	25	1	24
2014	25	1	24
2015	27	2	25
2016	27	1	26
2017	27	2	25

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068) Erişim Tarihi: 15.03.2017)

Yukarıdaki Tablo 2.22 incelendiğinde 2000 ve 2001 yıllarında Türkiye’de hiç kadın bakan yok iken; 2002 yılından itibaren bir veya iki kadın bakan şeklinde bir eğitim görülmektedir. Bu durum, Türkiye’de kadınların etkin karar verme mekanizmalarında yer alamamasının önemli bir göstergesidir.

Tablo 2.23: Türkiye’de (1999-2017) Cinsiyete Göre Belediye Başkanı Sayısı

Yıllar	Toplam	Erkek	Kadın
1999	3.215	3.197	18
2004	3225	3207	18
2009	2948	2922	26
2014	1396	1356	40
2017	1351	1314	37

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068) Erişim Tarihi: (15.03.2017)
:(www.ysk.gov.tr, Şubat 2017)Erişim Tarihi: 04.04.2018

İl ve ilçelerdeki belediye başkanı sayısı da kadınların politik sürece dahil olmalarının bir göstergesi olduğu için yukarıdaki Tablo 2.23 düzenlenmiştir. Tablodaki veriler incelendiğinde Türkiye’de kadın belediye başkanı sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Özellikle erkeklerle kıyaslandığında ciddi bir eşitsizlik vardır. Bu da Türkiye’de kadınların siyasi statüsünün zayıflığına ve karar mekanizmalarında kadınların oylama gücünün zayıflığına işaret etmektedir.

2.3. Türkiye’de Kadın Yoksulluğunun Nedenleri

Türkiye’de kadın yoksulluğunun nedenleri üç başlık altında ele alınabilir. Bunlar, ekonomik, sosyal ve politik nedenlerdir.

2.3.1. Türkiye’de Kadın Yoksulluğunun Ekonomik Nedenleri

Yukarıda incelendiği üzere; Türkiye’de geçmişten günümüze kadınların işgücü piyasasına katılım oranları artmakla birlikte erkeklerle kıyaslandığında ciddi bir eşitsizlik mevcuttur. Aslında, kadınların işgücüne katılım oranlarının düşük olması kadın yoksulluğunun da bir nedeni olarak değerlendirilebilir. Bu konu kadın istihdamı ve özellikle kadın işsizliği ile birlikte ele alındığında, Türkiye’de ekonomik anlamda kadın yoksulluğunun nedenini ortaya koymaktadır. Bu görüşü; kadınların işgücüne katılımı ve kişi başına düşen gelirlerinin erkeklere kıyasla düşük olması destekler niteliktedir.

2.3.2. Türkiye’de Kadın Yoksulluğunun Sosyal Nedenleri

Bu bölümün bir önceki kısmında kadınların eğitim ve sağlık göstergeleri incelenmişti. Söz konusu incelemenin bulgularına göre; Türkiye’de kadınların özellikle, eğitim seviyelerinin erkeklerin gerisinde olduğu belirtilmişti. Oysa; kadın eğitimi iki açıdan önem arz etmektedir. Birincisi eğitim kanalıyla kadınların ekonomik statüsünü güçlendirmek olasıdır. Zira, Türkiye’de eğitim göstergeleri dikkate alındığında, kadın eğitim seviyesi arttıkça, istihdam ve işgücüne katılım oranlarının arttığı görülmektedir. Bunun yanında eğitim seviyesi arttıkça iş geliri de artmaktadır. Bu kapsamda, Türkiye’de kadın yoksulluğunun en önemli sosyal nedeni, kadınlarda eğitim seviyesinin erkeklere göre düşük olmasıdır. İkincisi; kadın eğitimi artırmak suretiyle kadınların verimliliklerini de artırmak mümkün olacağından, kadınların ekonomik büyümeye ve milli gelir artışına, hatta kişi başına düşen gelir artışına katkı sağlaması mümkün olabilecektir. Kanımızca söz konusu olasılık yoksulluğu da azaltıcı etki yaratabilecektir.

Diğer taraftan, kanımızca, Türkiye’de geleneksel değer yargıları ve toplumun kadına bakış açısı da zaman zaman kadın yoksulluğuna katkı sağlar nitelik taşıyabilir. Şöyle ki; ataerkil aile tipi kadını gerek aile içinde gerekse toplumsal düzeyde ikinci plana itebilmektedir. Yani; kadının toplumdaki cinsiyet rolü, öncelikli olarak eş ve anne şeklinde belirlenmiştir. Dolayısıyla, kadının işgücü piyasasına katılımı arka planda kalmaktadır. Söz konusu sosyo-kültürel yapı kadın yoksulluğunu tırmandıran bir özellik olarak nitelendirilebilir. Diğer yandan, cinsiyet eşitsizliği de kadın yoksulluğunun dolaylı bir nedeni olarak kabul edilebilir.

2.3.3. Türkiye’de Kadın Yoksulluğunun Siyasi Nedenleri

Yukarıda da ifade edildiği gibi kadınların siyasi statüsünün ve politik katılım süreçlerinin artırılması, kadın sorunlarına ilişkin çözüm üretmede kolaylık sağlayacaktır. Türkiye’de bu anlamda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının olması olumlu bir adımdır. Ancak, kadın milletvekili, yerel yönetici sayısı ve kadın bakan sayısı Türkiye’de erkeklerin oldukça gerisinde görülmektedir. Yoksulluk sorununu Türkiye’de en fazla yaşayan kesimin kadınlar olduğuna göre kadın yoksulluğuna çözüm üretme sürecinde siyasi anlamda kadınların yetersiz olması bir sorun olarak addedilebilir.

2.4. Türkiye’de Kadın Yoksulluğuna Yönelik Politikalar

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan itibaren kadınların sosyal ve ekonomik statüsünü zenginleştirmek için birçok düzenleme yapılmıştır. Ulu önder Atatürk’ün Kurtuluş Savaşı’nda kadınların göstermiş olduğu çabayı takdir ettiği ve Türk kadınına çok zengin haklar getirdiği bilinen bir gerçektir. Örneğin seçme ve seçilme, eğitim, medeni kanundaki kadın hakları, işgücüne katılım hakkı gibi burada saymakla bitmeyecek Atatürk’ün Türk kadınlarına verdiği önemi ve değeri gösteren birçok düzenleme yapılmıştır. Yine, son yıllarda, kadınlara ilişkin mevzuat düzenlemelerinin yapılması ve kadından sorumlu bir bakanlığın bulunması da kadın sorunlarına verilen önemin bir göstergesidir.

Çalışmanın bu kısmında Türkiye’de kadınların ekonomik ve sosyal statüsünü güçlendirerek kadınlarda yoksulluk sorununu azaltmaya yönelik düzenlemeler ve değişimler üzerinde durulacaktır. Söz konusu düzenlemeler iki başlık altında ele alınacaktır. Bunlar; kadın yoksulluğunu gidermeye yönelik dolaylı politikalar ve kadın yoksulluğuna yönelik doğrudan politikalardır.

2.4.1. Türkiye’de Kadın Yoksulluğuna Yönelik Dolaylı Politikalar

Türkiye’de Kadınları güçlendirmeye ve bu bağlamda dolaylı yollarla kadın yoksulluğunu engellemeye yönelik bazı düzenlemeler bulunmaktadır. Örneğin, Türkiye uluslararası düzeyde kadının statüsünü geliştirmeye yönelik anlaşmalara imza atarak, ortak olmuştur. Bunlardan bir tanesi, kadına karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi (CEDAW) sözleşmesidir. CEDAW Sözleşmesi Birleşmiş Milletler düzeyinde 18 Aralık 1979 yılında kabul edilerek, 3 Eylül 1981’de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, bu sözleşmeyi 1985 yılında imzalamıştır. CEDAW Sözleşmesiyle; sözleşmeye taraf olan ülkeler

Birleşmiş Milletler Şartı'nın temel insan haklarına, insanlık onuru ve insanın değeri ile erkeklerin ve kadınların haklar bakımından eşitliğine olan inancını yeniden teyit ederek, kadına karşı her türlü ayrımcılığı reddeden bir anlayışı kabul etmişlerdir. CEDAW'da cinsiyetler arasındaki insan hakları eşitsizliği düzenlenmiştir. Alınan kararlara göre; ülkeler her yıl rapor halinde Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin kadın haklarındaki eşitsizliğin düzenlendiği kadarıyla rapor sunulmuştur (<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf>, 1981). Türkiye'nin CEDAW'daki kadına karşı ayrımcılığı reddeden anlayışı kabul etmesi, hayata geçirilmesi halinde gerek dünya kadınları için gerekse Türkiye'deki kadınlar için oldukça önemli bir adımdır.

Kadına yönelik en önemli adımlardan bir tanesi de uluslararası düzeyde Milenyum Kalkınma hedefleri olarak anılan ve Birleşmiş Milletler bünyesinde düzenlenen uygulamadır. Söz konusu Milenyum kalkınma hedeflerini Türkiye de kabul etmiştir.

Bu çerçevede, 2000 yılında yapılan G8 zirvesinde küresel yoksulluk raporu hazırlanmış ve küresel yoksulluğa dikkat çekilmek istenmiştir. Birleşmiş Milletler bünyesinde 2015 yılına kadar 191 üye ülkenin gerçekleştirmeyi taahhüt ettiği, Milenyum Kalkınma Hedefleri imzalanmıştır. Bu hedefler şunlardır (Dolun, 2005:1); Aşırı yoksulluk ile açlığın ortadan kaldırılması, ilköğrenim imkânı tüm dünya da ülke çocuklarına sağlanması, cinsler arasında eşitliğin desteklenmesi ve bu eşitlikle kadınların konumlarının güçlenmesi, çocuk ölüm oranlarının azalması, anne sağlığının iyileştirilmesi, HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele edilmesi, ekolojik sürdürülebilirliğin sağlanması ve kalkınma için küresel bir ortaklığın sağlanmasıdır.

Milenyum kalkınma hedeflerinde dikkat çeken unsur, cinsiyetler arasında eşitliğin sağlanması ile yoksulluk oranlarının minimuma çekilmesidir. Kadın yoksulluğu ile kadınlara yönelik eşitsizlikleri gidermeyi hedefleyen bu politikaların, 2014 yılı bin yıl kalkınma hedeflerine bakılarak ne kadarının gerçekleştiğini ifade etmek gerekirse (www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/mdg/millennium-development-goals-report-2014.html);

- Yoksulluk oranı 1990 ve 2010 yılları arasında yarı yarıya azaldı, ama hâlâ 1,2 milyar insan aşırı yoksulluk sorunu ile karşı karşıyadır.

- 2000'li yılların başlarında kayda değer ilerleme kaydedilse de, okula devam eden çocukların sayısı artmıştır.

- Kadınlar kota sisteminin desteği ile parlamentoda daha fazla söz hakkına sahip olmuştur.

- Hâlâ çocuk ölüm oranı artışı devam etmektedir.

- Anne ölüm oranını azaltmak için daha fazla ilerleme kaydedilmesi gereklidir. Anne ölüm oranı; yoksulluğun, eğitimsizliğin ve ergenlik çağında doğum oranının fazla olmasını tetiklemektedir.

- Hâlâ çok sayıda HIV enfeksiyonu vakası görölmektedir.

- Milyonlarca hektar ağaç yok olurken; sera gazı salınımı devam etmektedir.

- Resmi kalkınma yardımları artmıştır.

Yukarıdaki maddelere bakıldığında kadınlarla ilgili sorunların henüz çözülemediği görölmektedir. Başka bir ifadeyle, Milenyum kalkınma hedefleri tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir. Şöyle ki, dünyada kadınların eğitim düzeyindeki düşüklüğün devam etmesi, anne ölüm oranlarında görölen artış, açlık düzeyinde yoksulluk sorunu devam eden ölkelerin bulunması, dünya ölkelerinin harekete geçmesini ve hedeflerin düzenlenerek ele alınmasını gerektirmiştir. 2000 yılında başlatılan bu hedeflerin hepsini gerçekleştirmek adına, tekrardan düzenlemeye gidilerek ele alınmıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 17 madde olarak tekrardan düzenlenmiştir. Bunlar (www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals); Yoksulluğa son, açlığa son, sağlıklı bireyler, nitelikli eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği, temiz su ve sıhhi koşullar, erişilebilir ve temiz enerji, insana yakışır iş ve ekonomik büyüme, sanayi, yenilikçilik ve altyapı, eşitsizliklerin azaltılması, sürdürülebilir şehir ve yaşam alanları, sorumlu tüketim ve üretim, iklim eylemi, sudaki yaşam, karasal yaşam, barış ve adalet, hedefler için ortaklıklar şeklinde belirlenmiştir.

Burada, özellikle konumuzla alakalı kadınlarla ilgili olarak dünyada hala toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve yoksulluk sorunlarına vurgu yapılmaktadır. Günümüzde söz konusu sorunların çözümlü için hala çaba sarf edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, Türkiye’de kadın yoksulluğunu azaltacağı tahmin edilen bir başka dolaylı uygulama, 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren Yeni Türk Medeni Kanunu kadın-erkek eşitliğini gözetken; cinsiyet ayrımcılığına son veren; kadınları, aile ve toplum içerisinde erkeklerle eşit kılan; kadın emeğini değerlendiren bir düzenlemenin ya-

pılmış olmasıdır. Söz konusu düzenlemeler şunlardır: (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2017:4-5).

- "Aile reisi kocadır" hükmü değiştirilerek "evlilik birliğini eşler beraber yönetirler." şeklinde düzenlenmiştir.

- Eski Kanunda evlilik birliğinin temsil hakkı kocaya ait iken, Yeni Kanunda evlilik birliğinin temsili eşlerin her ikisine birlikte verilmiştir.

- Kadının evlenmeden önceki soyadını kocasının soyadından önce gelmek üzere kullanabilme hakkı veren düzenleme 1997 yılında yapılmıştır. Yeni kanunda da bu değişiklik aynen devam etmiştir.

- Yeni Kanunda eşlerden birinin meslek ve iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda olmadığı hükmü getirilmiştir.

Yukarıda belirtilen ve Medeni Kanunda kadına yönelik düzenlemeler Türkiye’de kadının aile içi söz hakkını arttırıcı bir özellik taşımaktadır.

Türkiye’de dolaylı olarak kadınların yoksulluğunu azaltmaya ve onların statüsünü güçlendirmeye yönelik hayata geçirilen başka bir düzenleme 10 Haziran 2003 tarihinde yapılmış olup ve yürürlüğe giren Yeni İş Kanununun “İşçi-İşveren ilişkisinde Cinsiyete Yönelik Hiçbir Nedenle Temel İnsan Hakları Bakımından Ayrım Yapılamayacağı” hususunda hükümler yer almıştır. Bu kapsamda (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2017: 7);

- İş sözleşmesinin yapılmasında veya sona erdirilmesinde cinsiyet esaslı gebelik nedeniyle doğrudan yahut dolaylı işlem yapılmayacağı,

- Cinsiyet nedeniyle eşit değerdeki işe düşük ücret verilmeyeceği,

- İş akdinin feshi için; cinsiyet, medeni hal ve aile yükümlülükleri gibi hamilelik ve doğum geçerli sebep olmayacaktır.

- Kadın çalışanlara verilen ücretli ve ücretsiz doğum izni ile süt izni süresine ilişkin hükümler kanunda yer aldığı gibi ele alınmak zorundadır.

Türkiye’de Kadın yoksulluğuna yönelik dolaylı olarak etkilemesi beklenen diğer bir düzenleme, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın bazı alanlarda yapmış olduğu yardımlara yöneliktir. Söz konusu yardımlar, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tara-

findan gıda, nakdi, kömür, şartlı eğitim ve sağlık yardımları, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımları kapsamaktadır. (sosyalyardimlar.aile.gov.tr). Eşi vefat etmiş kadınlara yönelik düzenli nakdi yardım programında kadınların yoksulluktan daha fazla etkilendiği gerçeğinden hareketle oluşturulan bu yardım projesi Boğaziçi Üniversitesi iş birliği ile yapılmış ve 2010 yılında tamamlanmıştır. Eşi vefat eden kadınlara söz konusu proje, sosyal yardıma muhtaç olan kadınlara düzenli nakdi yardım sağlamıştır. Proje kapsamında eşi vefat eden kadınlara aylık 250 TL, iki aylık periyotlarla ise 500 TL düzenli yardım sağlanmıştır (<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz/esi-vefat-etmis-kadinlara-yonelik-nakdi-yardim-programi>).

2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planında da Türkiye’de kadın sorunlarına yönelik bir takım adımlar atılmıştır. Bu kapsamda, Türkiye’de kadınların sorunlarına ulusal düzeyde çözüm arayan Kalkınma Bakanlığı’nın Onuncu Kalkınma Planında; Kadınların eğitim seviyesini yükseltmek, ekonomik ve sosyal katılımlarını artırmak temel amacı olmuştur (Kalkınma Bakanlığı 10. Kalkınma Planı, 2013:40).

Türkiye’de kadınlara yönelik yapılan düzenlemelerden bir diğeri doğum yardımı uygulamasıdır. Söz konusu uygulama 15.05.2015 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Türk vatandaşlarına canlı doğan ilk çocuğa 300 TL, ikinci çocuğa 400TL, üçüncü ve sonraki çocuklara ise 600 TL tutarında doğum yardımı uygulaması başlatılmıştır (<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz/dogum-yardimi-uygulaması>).

Diğer yandan; Türkiye ve Avrupa Birliği’nin düzenlediği ortak bir proje kapsamında yine kadın eğitimine yönelik bir adım atılmıştır. Bu kapsamda, “Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi (ETCEP)” ile toplumsal cinsiyet eşitliği baz alınmıştır. Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortaklaşa finanse edilen ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın Orta Öğretim Genel Müdürlüğü koordinasyonunda yürütülen bu proje 19 Eylül 2014 yılında başlayan ve 2 yıl süren bir projedir. Söz konusu proje cinsiyetler arasındaki eğitim eşitsizliğinin farkına varılmasını sağlamıştır (etcep.meb.gov.tr) (Erişim Tarihi:14.03.2017).

Türkiye’de dolaylı yollarla kadın yoksulluğunu azaltıcı etki yaratabileceği düşünülen bir başka düzenleme 2017 yılında hayata geçirilen ve kapsamlı bir proje olan düzenlemedir. Bunlar (kadinstatusu.aile.gov.tr), “doğum ve süt izni”, “çalışan kadınlara

kreş ve gündüzlü bakım izni”, “ücretli ve ücretsiz izinler”, “yarı zamanlı çalışma hakkı” ve “büyükanne projelerinden” oluşmaktadır. Söz konusu projeler, çalışma hayatı ve iş hayatı arasındaki dengeyi sağlamada kadınların işlerini kolaylaştırıcı birer nitelik taşımaktadır. Böylece aile hayatına verilen her hizmetin kadının güçlenmesi ve iş hayatına adapte olmasını sağlaması olası olabilir. 2017 yılının Mart ayında başlayan büyükanne projesi ile kadın istihdamının desteklenmesi ön görülmektedir. Projenin genel kapsamında torunlarının bakımlarını üstlenen anneannelere ve babaannelere aylık 425TL verileceği öngörülmüştür. Pilot iller olarak seçilen İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Kayseri, Sakarya, Antalya, Konya, Tekirdağ ve Gaziantep’te yaşayan toplam 6 bin aileyi kapsaması öngörülmüştür. Bakımı üstlenilen çocukların 0-3 yaş aralığında olup, annenin 18 yaş ve üzeri olması esas alınmıştır.

Annenin sigortalı olarak bir işte çalışıyor olması, destek süresince işten ayrılmaması şartı gerekli olmaktadır. Proje 2018 yılında sona ermiştir. (<http://www.kadininstatusu.gov.tr/haberler/buyukanne-projesi-nedir>). Böylece kadınların doğum ile birlikte iş gücünden ayrılması önlenmiş olacaktır. Bu uygulamanın kadın istihdamını artırması beklenmektedir.

2.4.2. Türkiye’de Kadın Yoksulluğuna Yönelik Doğrudan Politikalar - Mikro Krediler

Kadın yoksulluğuna yönelik doğrudan bir önlem olarak değerlendirilen uygulama Mikro Kredi uygulamasıdır. Mikro kredi sistemi, 1974 yılında Bangladeş’te Prof. Dr. Muhammed Yunus tarafından geliştirilen ve uygulamaya konulan bir düzenlemedir. Özellikle, kadın yoksulluğu ile mücadele etmek adına düşünülmüştür. Prof..Dr. Yunus, geleneksel finans sisteminin yoksula el uzatmadığını ekonomik kalkınmanın sağlanması için yoksulluk durumunun en aza indirgenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Geleneksel bankacılık sisteminden farklı olarak, teminat göstermeden kredi almayı sağlayan, bireylerin borcunu geri ödeme sözüne dayanan, mikro finans ile yoksul bireylere ilk olarak Bangladeş’te mikro kredi verilmeye başlanmıştır (Kabakçı, 2012:78). Prof.Dr.Yunus, 2006 yılında mikro kredi projesiyle Nobel ekonomi ödülünü aldıktan sonra, söz konusu proje diğer ülkelerde de uygulanmaya başlamıştır.

Düşük gelir düzeyine sahip olan bireyler, mikro düzeyde işletme açma olanağı sağlayarak, yoksulluk sorununu azaltma şansı edinmişlerdir. Mikro kredi iş kurmak is-

teyen bireylerin ya da küçük bir sermayeye ihtiyacı olan yoksulların finansman aracıdır. Mikro kredilerde güvene dayalı olan, teminatsız, kefilsiz olarak verilen küçük sermaye olarak ele alınır. Yoksul olan bireylerin, yoksulluk sarmalından kurtulmalarını sağlayacağı düşünülen bir projedir (Dolun, 2005:2). Mikro kredilerin öneminin nedenleri şunlardır (Nader, 2007:2) ; Ekonomik büyümeyi sağlayan bir araç olarak görülmesi, ekonomide istikrarsızlığı yok etmek, kadınların girişimciliğini arttırmak ve kadın yoksulluğunu azaltmaktır.

Türkiye’de de mikro kredi uygulaması hayata geçirilmiş olup, özellikle kadın yoksulluğunu azaltma amaçlı kullanılmaya halen devam eden bir uygulama olarak görülmektedir. Türkiye’de mikro kredi veren kurum ve kuruluşlar şunlardır (Gökyay, 2008: 90; Altay, 2007: 64; Dündar, 2007: 24); Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) (MAYA Projesi), Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı (TGMP), Toplum Gönüllüleri Vakfı (TGV)

KEDV’nin mikro kredi uygulaması olan Maya hedef kitlesi kendi işini yapmak isteyen kadınlar olarak belirlenmiş ve söz konusu kadınlara borç para sağlamayı hedeflemiştir. Bu kapsamda, KEDV’nin mikro kredilerinden yararlanan kadın girişimcilerin Türkiye’deki sektörel dağılımı ve oranı, ticaret (%66), üretim (%26) ve hizmet (%8) sektörlerinde şeklinde olduğu görülmektedir. Kadın girişimciler mikro kredileri; küçük yiyecek işleri, evden satış, dikiş nakış, kuaförlük, el işleri gibi alanlarda ve küçük çapta girişimleri sağlamak adına talep etmektedirler (<http://www.kedv.org.tr/maya/mayanin-hedef-kitlesi/>).

MAYA, ekonomik olarak aktif olan veya olmak isteyen, ancak bankaların talep ettiği koşulları ve teminatları sağlayamadığı için finansal hizmetlere ulaşamayan dar gelirli kadınları hedef kitlesi olarak belirlemiştir. Bu sebeple, geleneksel teminat sistemi yerine kadınlar arasındaki dayanışmanın temel alındığı ‘Dayanışma Gruplarına’ kredi verilmektedir. Her üyenin kendi borcuyla beraber diğer üyelerin borcundan da sorumlu olduğu söz konusu Dayanışma Grupları, hem Maya’ya bir tür sosyal teminat sağlayarak riski azaltır, hem de kadınların sorunlarını paylaşmalarını sağlayarak dayanışmayı arttırmaktadır. Maya mikro kredilerinin koşulları şunlardır:

(<http://www.kedv.org.tr/maya/borc-verme-metodolojisi/>):

- Krediler 3-5 kadından oluşan Dayanışma Gruplarına verilmektedir.

- İlk kredi meblağı en az 100, en fazla 800TL'dir.
- Krediler 6-12 ay vadeli olup; geri ödemeler haftalık olarak yapılmaktadır.
- Maya'nın sürdürülebilirliğini sağlayacak bir hizmet bedeli alınmaktadır.
- Krediden yararlananlar istedikleri takdirde tekrar kredi alabilmektedir. Kredi miktarı tekrar kredilerde %25'i bulan düzeyde artar.

Maya'nın sunduğu mikro kredi çeşitleri şunlardır; (Ören, Negiz ve Akman, 2012:323)

- **Grup Kredisi (MayaBiz):** Grup kredisi, gelir getirici bir ekonomik faaliyeti geliştirmek için krediye ihtiyaç duyan bütün kadınlara verilebilmektedir.

- **Bireysel Kredi (MayaBen):** Kasım 2003 tarihi itibariyle bireysel kredi sunmaya başlanmıştır. Grup Kredisinde olduğu gibi iş kurmak isteyen kadın girişimcileri baz almaktadır.

- **İhtiyaç Kredisi (MayaAile):** Sağlık, okul giderleri, fatura ödemeleri gibi acil ihtiyaçları karşılamak adına maya üyesi olan grup ya da bireysel kredi ödemelerini düzenli yapan kadın girişimciler başvurmaktadır.

Türkiye Grameen mikro kredi çeşitleri ise şunlardır (Ören, Negiz ve Akman, 2012: 324);

- **Temel Kredi:** Temel kredi 1 yıllıktır. Bu kredi sisteminde üye, aldığı kredi tarihinden itibaren 6 ay sonra ödediği miktarı tekrar kredi olarak çekebilme imkânı bulunmaktadır. Üyelerin tasarruf hesabına para yatırma imkânları da vardır.

- **Hayvancılık Kredisi:** Bu kredi Mayıs ve haziran aylarında 500 ile 1.000 TL arasında verilmektedir. Üyeler, aldığı krediyi ilk olarak 6 ay boyunca haftalık aidatlarla, aldığı paranın % 15'ini hizmet bedeli olarak ödemektedir. Hayvan almak için alınan kredinin geri kalan kısmı da hayvanın satışından sonra ödenmektedir.

- **Mikro Girişimci Kredisi:** TGMP; yetenekli, başarılı, çalışkan ve tecrübeli üyelerine temel krediye ek olarak mikro girişimci kredisi de vermektedir.

- **Mücadeleci Vatandaş Kredisi:** Sokaklarda yaşamlarını sürdüren ve geçinen bireyleri ele alan kredi çok yoksullara yönelik uygulanmaktadır.

- **Sözleşmeli Kredi:** TGMP'den kredi alan yoksul üyelerden haftalık olarak tahsil edilen kredi geri dönüşlerinde meydana gelecek zorluklara karşı düşünülen alternatif durumu ele almaktadır.

- **Gönüllü Tasarruf Sistemi:** Gönüllü tasarrufun temel amacı, yoksul insanlarda tasarruf bilincinin gelişmesini sağlamaktır. Üye istediği zaman tasarruf sisteminden ayrılabilen ve biriken fonunu tamamen alabilmektedir.

Toplum Gönüllüleri Vakfı, Topluma Destek Projesi kapsamında başta kadınlar olmak üzere tüm ülkede 2,5 milyon kişiye ulaşılması hedefiyle yola çıkmıştır. TGV, proje kapsamında HSBC Bankası ile bir protokol imzalamış ve proje ilk olarak Samsun'da hayata geçirilmiştir. Toplum Gönüllüleri'nin Mikro Kredi Projesi, kredinin dağıtılması, takibi ve geri toplanması çalışmalarının gönüllü gençler tarafından yürütülmesi nedeniyle dünyadaki diğer uygulamalardan ayrılmaktadır (Gökyay,2008: 96).

Yoksulluk çoğu dünya ülkesinde bir sorun olduğu gibi, Türkiye'nin de bir sorundur. Türkiye'de kadın girişimciliğin düşük olması, kadın istihdamının düşük olması mikro kredi uygulamasının önemini arttırmaktadır. Mikro kredi uygulaması ilk olarak Kadın Emegi Değerlendirme Vakfı tarafından Maya Mikro Kredi ve Diyarbakır Mikro Kredi projesi olarak başlamıştır. Günümüzde ise tüm illerde yaygın olarak bulunmaktadır. Türkiye'de mikro kredilerin işleyişine bakılacak olursa (Buğra, 2007:1-2);

- Mikro kredilerin faiz oranlarının yüzde 20 gibi yüksek bir değerde olması kadın yoksulluğunu azaltmaya çalışırken, bir yandan da borç yükünü artırıcı bir etki yaratabilir.

- Mikro kredi kullanan kadınların iş kurmak mı yoksa acil ihtiyaçları karşılamak amacıyla mı aldıklarını iyi araştırmak gerek. Zira, eğer acil ihtiyaçları karşılamak için alınıyorsa, uzun vadede kadın yoksulluğuna yönelik bir önlem olmaktan çıkacaktır.

- Diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'de de mikro kredilerin gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşip ulaşmadığı önem arz etmektedir. Bu noktada verilen mikro kredilerin etkin denetimi söz konusu sorunu minimize edebilecektir.

Türkiye'de mikro kredi uygulaması henüz bebek aşamasında olup; UNDP'nin katkısı ile yaygınlaşmıştır (Şimşek, 2008:128).

Mikro kredilerin kadın yoksulluğunu azaltıcı etkisi olmakla birlikte bazı olumsuz yönleri de bulunabilmektedir (Gökyay, 2008:53-54);

- Mikro kredilerin hedef kitlesinin yoksullardan oluşması bazen avantaj oluştursa da, kimi açıdan da büyük bir risk barındırmaktadır. Yoksul olan bireylerin istikrarlı ve sürekli bir gelirinin olmaması, eğitim seviyelerinin düşük olması, mikro kredi alan yoksulların söz konusu kredi borçlarını ödeme sorunu yaratabilmektedir

- Düzenli gelire sahip olmayan bireylerin aldıkları mikro krediler, kısa dönemde kâr sağlayan ve gelir getiren faaliyet alanlarında kullanılmadığında yeniden bir borç sarmalının içine düşebilmektedirler.

- Mikro kredi alan yoksullar, ödeme yapamadığı takdirde yeniden mikro kredi alamazlar.

- Mikro kredi alan yoksullar kredi borçlarını ödeme sıkıntısına düştüklerinde, tefeci veya gayri resmi finansal araçların sömürüsüyle karşı karşıya gelerek ödenemez bir borç yükünün altına girebilirler.

- Yoksulların sosyal dışlanmışlık sorunu yaşaması sebebiyle mikro kredi başvurusu yapmakta her zaman rahat olamadıkları izlenmektedir. Başka bir ifadeyle, yoksul bireyler kredi kullanmakta ve finansal hizmet veren kurumlardan çekinmektedir.

- Mikro kredilerin yüksek faiz oranları olması dikkat çekmektedir.

Kadın yoksulluğuna yönelik hayata geçirilen mikro kredi uygulamasının olumlu yönleri olmakla birlikte yukarıda belirtildiği gibi olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Ancak, olumsuz yönlerini berteraf ederek olumlu etkileri artırmak mümkün olacaktır. Örneğin, mikro kredi faiz oranlarının düşürülmesi önemli bir etki yaratabilir. Mikro kredilerin etkinliği ile kadın eğitiminin yakın ilişki içinde olduğu belirtilebilir. Başka bir ifadeyle, kadınların eğitim seviyesi arttıkça kullanılan mikro kredilerin etkinliği de artacaktır. Bu nedenle, uzun vadede Türkiye’de kadın eğitiminin artması mikro kredilerin doğru kullanılma oranını da artıracaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADIN YOKSULLUĞU BAKIMINDAN TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ KARŞILAŞTIRMASI

Türkiye Avrupa Birliği'ne (AB) tam üye olma yolunda ve aday konumunda bir ülkedir. Bu nedenle, çevre, eğitim, sağlık, ekonomi gibi birçok alanda AB ile uyum sağlamak durumundadır. Bu alanlardan bir tanesi de kadınların ekonomik ve sosyal konumuna ilişkin düzenlemeler olacaktır. Bu nedenle, bölümün bu kısmında AB'nin kadın politikaları ele alınacaktır. Daha sonra, ekonomik ve sosyal göstergeler itibariyle Türkiye-AB karşılaştırması yapılacaktır. Buradaki temel amaç, Türkiye'de kadınların sosyo-ekonomik statüsü ile AB kadınlarının konumunu karşılaştırmaktır. Bu kanalla, doğrudan veya dolaylı olarak AB'deki kadın yoksulluğu ile Türkiye'deki kadın yoksulluğunun nedenleri kıyaslanacaktır. Diğer yandan, bu karşılaştırma ile Türkiye'deki kadınların AB içindeki konumunu belirlemek de bölümün ikinci amacıdır.

3.1. Avrupa Birliği'nin Kadın Yoksulluğuna İlişkin Politikaları

Çalışmanın daha önceki kısımlarında da belirtildiği gibi kadının sosyo-ekonomik statüsü ile ülke ekonomilerinin gelişimi arasında önemli bir ilişki vardır. Ancak, kadınların sosyo-ekonomik statüsünü zayıflatan birçok neden olmakla birlikte, bunlardan birisi de cinsiyet ayrımcılığıdır. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı çözülmesi gereken önemli sorunlardan bir tanesidir. AB, söz konusu cinsiyet ayrımcısına yönelik ve sorunun çözümüne ilişkin bazı düzenlemeler yapmıştır. Kanımızca, bunun birçok nedeni olmakla birlikte, önemli nedenlerinden birisi de kadınların sosyo-ekonomik statüsünü güçlendirerek, kadın yoksulluğunu minimize etmektir.

AB, cinsiyete dayalı ayrımcılık yasağına ilk defa Roma Antlaşması'nda (1958) yer vermiştir. Roma Antlaşması'nda; işçi, mal, sermaye ve hizmetlerin serbest dolaşımı için gerekli sosyal politika düzenlemesi yapılmıştır. Paris zirvesinde (1972); eşit işe eşit ücret ilkesi yönergesi getirilmiştir. İş gücünde kadın ve erkek ayrımcılığı yapılmayarak; işin birimi ve zamanı konusunda cinsiyetler arasında eşitlik esası alınmasına karar verilmiştir (Sayın, 2007:23). AB, ayrımcılık sorununu iki grupta ele almaktadır. Bunlar; doğrudan ve dolaylı ayrımcılıktır (Arısoy ve Demir, 2007:712-714). Doğrudan ayrımcılık; çalışanın sadece iş gücüne katılımda cinsiyetinden dolayı olumsuz şartlara ve mua-

meleye maruz kalmasını ifade etmektedir. Doğrudan ayrımcılığın bir diğer şekli ise kadın ve erkeklerin eşit işe eşit ücret ödenmemesi şeklindedir. Dolaylı ayrımcılık ise açıkça cinsiyet eşitsizliği görülmemekle birlikte, kadınların görülmeyen bir şekilde ayrımcılığa maruz kalma halidir. Örneğin, evlilik ya da aile içindeki konum, kısmi süreli çalışma durumları gibi.

AB, 9 Şubat 1970 tarihli yönergede doğrudan ve dolaylı yoldan ayrımcılığı yasaklayarak, cinsiyet ayrımını ve kadınların iş yaşamında erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiğini esas almıştır (Coşkun, 2007:66). Cinsiyet eşitsizliğinde en fazla vurgu yapılan konu eşit işe eşit ücret ilkesi olmuştur (Halat, 2007:14).

17 Şubat 1986 tarihinde Avrupa Tek Senedi; Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, Lüksemburg ve Portekiz tarafından ve 28 Şubat 1986 tarihinde de Danimarka, İtalya ve Yunanistan tarafından imzalanmış, 1987 yılında da yürürlüğü girmiştir (Canbey Özgüler, 2013:80). Avrupa Tek Senedi'nde 1988 yılında Jacques Delors; asgari ücret, sosyal güvenlik düzenlemeleri, işçi sağlığı ve iş güvenliği konularında asgari ortak düzenlemelerin yapılması gereği ele almıştır. AB, sosyal şartlarla ilgili 12 temel hakka yer vermiştir. Bunlar; serbest dolaşım hakkı, istihdam ve ücret hakkı, yaşama ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi hakkı, sosyal koruma hakkı, örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık hakkı, mesleki eğitim hakkı, erkek ve kadınlara eşit işlem yapma hakkı, cinsiyetler arasında yönetime katılmada eşitlik hakkı, işçi sağlığı ve iş güvenliği hakkı, çocukların ve gençlerin korunması hakkı, yaşlı ve engelli hakkı konularıdır (Çelik, 2004:37-38). Görüleceği üzere AB Avrupa Tek Senedi ile cinsiyet ayrımcılığı ve kadın ile erkeğin yönetime katılımında eşit haklara sahip olduğu konularına vurgu yapmıştır.

1990'lı yıllara kadar istihdam alanında düzenleme yetkisi olmayan Birliğin, Jacques Delors tarafından hazırlanan, 1993 tarihli Beyaz Kitap, istihdamla ilgili ele alınan ilk düzenleme olup; işsizlikle ilgili reformların ele alınması gerektiğini ifade etmiştir (Alpagut, 2008:8). AB'nin 1993 ve 1994 yıllarında yayınlanan iki Beyaz Kitabı bulunmaktadır. 1993 yılında yayınlanan Beyaz Kitap'ın alt başlıkları, eğitim ve mesleki eğitimin önemini vurgularken, iş gücünün nitelikli olmasının önemini ifade etmektedir. 1994 yılında yayınlanan Beyaz Kitap'ın alt başlıkları ise, işsizlik konusuna yönelik reformların belirlenmesi, istihdamın artması için gerekli önlemlerin vurgusudur. Söz ko-

nusu önlemler iş gücü piyasasında kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik çalışmaların önemini göstermektedir (Tekin, 2008:151).

Beyaz Kitap'ın yayınlanmasının ardından 9-10 Aralık 1994 tarihinde Essen Zirvesi yapılmıştır. Essen zirvesinde beş ana başlık belirlenmiştir. Bunlar (Canbey Özgüler, 2013:85);

- Mesleki eğitimin önemi,
- İlimli ücret politikaları ile verimli yatırımların teşvik edilmesi,
- İşgücü piyasaları kurumlarında etkinliğin sağlanması,
- Yerel girişimciler tarafından istihdam olanaklarının sağlanması,
- Genç işsizler, uzun dönemli işsizler, kadın işsizler gibi bazı özel grupların işgücü piyasasında yer almasını sağlamak gibi konular üzerinde durulmuştur.

Yukarıda görüleceği gibi Essen zirvesi sadece kadınlara yönelik olmamakla birlikte, kadın işsizliği sorunu üzerinde de durmuştur.

AB kadın politikalarıyla alakalı bir başka düzenleme, Maastricht Antlaşmasıyla olmuştur. Maastricht Antlaşması'nın (07.02.1992) Madde 2/1 Fıkrasında “eşit işe eşit ücretin” yanında, kadın ve erkeklerin çalışma hayatlarında fırsat eşitliğinin olması gerektiği ele alınmıştır. Madde 6/3 Fıkrasında ise kadın-erkek eşitliği sağlanana kadar kadınların lehine çeşitli imtiyazların düzenlenmesi kabul edilmiştir.

Amsterdam Antlaşmasında ise (02.10.1997) Madde 3/2 Fıkrasında kadın ve erkeklere eşit davranılması ilkesinden bahsedilmiştir. Madde 13'de ise, bireylerin cinsiyet, ırk, din, etnik köken, dünya görüşü, yaş, cinsel tercih ve bedensel engel konularındaki ayırımcılıkların önlenmesi kararı alınmıştır (Moroğlu, 2004:4-6).

Amsterdam Antlaşması ile getirilen hükümler, 1998 yılında Yeni İstihdam Stratejisi ile Lüksemburg Zirvesi eyleme geçirilmiştir. Lüksemburg Zirvesinde, istihdam politikasının unsurları şu şekilde belirlenmiştir (Sayın, 2007:33);

- İstihdam edilebilirlik,
- Uyum gücü/ intibak yeteneği,
- Girişimcilik,

- Kadın ve erkekler için istihdamda eşitlik.

1998 yılında ise Cardiff Zirvesi yapılmıştır. Cardiff Zirvesinde sürdürülebilir büyümenin istihdam yaratma üzerindeki etkisi ele alınmıştır. AB; büyüme ve refah artışı sağlayacak olan istihdam politikalarının geliştirilmesi üzerinde durmuştur. Kadın ve gençlerde daha fazla görülen işsizlik sorununun giderilebilmesi için yaşam boyu öğrenme stratejisi geliştirme gereği vurgulanmıştır (Canbey Özgüler, 2013:91).

2000 yılındaki Lizbon Zirvesinde tam istihdam hedefleri ele alınmıştır. 2010 yılına kadar %61 olan istihdam oranının, %70'e çıkarılması gerektiği ifade edilmiştir. Kadın istihdamının ise; %51'den %60'a çıkarılması hedeflenmiştir. Kadın istihdamında yaşam boyu öğrenme, mesleki ayrımcılığın azaltılması, aile ve iş yaşamında uyumlaştırma konuları esas alınmıştır. Sosyal politika alanında kadın ve erkek eşitliğinin sağlanması için beş stratejik hedef belirlenmiştir. Bunlar (Sayın, 2007:36);

- Kadın istihdamının iyileştirilmesi için kadınların yönetimde ve bilişim teknolojilerine erişiminin eşit şartlarda sağlanması ve ekonomik kaynakların daha adil bölüşülmesi.

- Kadınların iş gücüne eşit katılımı sağlanarak, siyasal yaşamda da eşit temsil edilmesi,

- İş yaşamında, kadın ve erkek haklarının dağılımını değiştirmek, boş zaman kullanımını, ev hayatı ve aile ilişkilerinin düzenlenmesi,

- Eğitim, medya ve kültür yoluyla davranış değişikliğini sağlanması,

- Kadın ve erkek eşitliğini sağlamak için yasaların hayata geçirilmesi gereğidir.

AB içinde yapılan bir başka düzenleme 2001 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, Stockholm Zirvesi'nde esas hedef kitle, yaşlı nüfus olmakla birlikte kadınlar ve özellikle cinsiyet eşitsizliği sorununa da vurgu yapılmıştır. (Canbey Özgüler, 2013:96).

Doğrudan olmamakla birlikte, dolaylı bir şekilde kadının statüsünü güçlendirmeye yönelik bir başka düzenleme Barcelona Zirvesiyle olmuştur. Barcelona Zirvesi Mart 2002 tarihinde gerçekleştirilmiş olup, çocuk bakımı hizmetlerine ilişkin Avrupa Standartları belirlenmiştir. Böylece, 2010 yılına kadar 3 yaşın altındaki çocukların en az %33'üne bakım hizmeti sunulması kararı alınmıştır Söz konusu düzenleme ile kadınlara

rın iş gücü piyasasına dâhil edilmesi hedeflenmiştir. Diğer yandan, 2003-2006 dönemi için Yeni Avrupa istihdam stratejisi belirlenmiştir. Stratejinin hedefleri arasında cinsiyet eşitliğini sağlamak, dezavantajlı olan bireylerin iş gücü piyasasına dâhil olmasını sağlamak, ayrımcılık ile mücadele etmek, kayıtdışı istihdamı azaltmak gibi hedefler belirlenmiştir (Koray, 2011: 22).

2010 yılının Mart ayında, Pekin’de düzenlenen Birleşmiş Milletler Dünya Konferansında kadınlara yönelik kararlar alan Avrupa Birliği bildirgesi kabul edilmiştir. Bu bildirmede, kadınlara yönelik tüm ayrımcılıkların kaldırılması, tüm politikalarda cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda uzlaşmaya varılmıştır. Böylelikle kadınların iş gücü piyasasına dâhil edilerek, kamu maliyesi ve sosyal güvenlik sistemi üzerindeki yükün azaltılması hedeflenmiştir. Söz konusu düzenlemeyle AB, 2020 yılı için kadın-erkek istihdam oranının %75’e çıkması konusunda hedef belirlemiştir. Bu politikaların etkin olabilmesi için yaşlı kadınlara, yalnız yaşayan annelere, özürlü kadınlara, mülteci ve etnik azınlık durumunda olan kadınlara özel ilgi gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır. AB’ne göre; kadınların iş gücü piyasasında yer almama nedeni olarak kadınların aile içi sorumluluklarının yüksekliğidir. Dolayısıyla, kadınların aile içi sorumluluklarını azaltacak düzenlemelerle, kadınların iş gücü piyasasına dâhil edilmesi ve artık iş gücünün etkin hale gelmesi sağlanacaktır. Yine AB’e göre; kadınların yoksulluk ile mücadele durumları farklılık arz etmektedir. İş gücü piyasasında yer alan kadınların, düşük ücretleri yaşlandıklarında emekli maaşlarının da düşük olmasının nedenidir. Dolayısıyla, kadın yoksulluğu süreklilik arz edecektir (Cinsiyet Eşitliği ve Ayrımcılıkla Mücadele Alanında Avrupa Birliği Politikaları)

AB’nin 2020 stratejisinde öngörülen konular şunlardır (Akses, 2014:11):

- Yenilikçi fikirlerin, araştırma ve büyümenin elde edilmesi için uygun koşullar ele alınmalıdır.
- Hayat boyu öğrenme sisteminin geliştirilmesi
- Yüksek eğitim ve öğretimde kalite ve verimlilik artışını sağlamak
- Genç nüfusun istihdam olanaklarının geliştirilmesi

- Kapsayıcı büyüme kapsamında kadın ve yaşlılar için daha fazla istihdam imkânı, eğitim alanında yatırım, iş gücü piyasasında ve sosyal yardım alanında reformların yapılması

- Yoksulluk ve sosyal dışlanmaya karşı AB platformunun fonlardan yararlanmasını sağlamak

- 20-64 yaş nüfusunun yüzde 75'inin istihdamını sağlamak gereklidir. Bu durum özellikle kadınlar için önem arz etmektedir.

- Yükseköğrenime katılımın yüzde 40'a çıkarılması

- Çalışanların yoksulluk sorunuyla mücadele etmenin önemi üzerinde durulmuştur.

AB'nin kadınlara yönelik politikalarındaki değişim sürecine ilişkin başka bir düzenleme, AB'nde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dikkat çekmek için 2016-2019 yılları arasında bir strateji planının oluşturulmasıdır. Söz konusu plana göre, kadın ve erkek arasındaki cinsiyet eşitliğinin sağlanması ekonomik büyümenin de temel itici gücü olarak kabul edilmiştir. Bu plana göre, AB'nde 2010-2015 yılları için beş alan belirlenmiştir. Bunlar (<http://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/strategic-engagement-gender-equality-2016-2019>) (Erişim Tarihi: 28.03.2017);

- Kadınlar ve erkekler için eşit ekonomik bağımsızlık,
- Eşit işe eşit ücret esası, emeklilik yaşı düzenleme ve yoksullukla mücadele,
- Karar vermede cinsiyetler arası eşitlik,
- Cinsiyete dayalı şiddeti sona erdirmek,
- Cinsiyet eşitliğini Avrupa Birliğinin ötesinde ele almak şeklindedir.

Bu plan eşliğinde bazı sonuçlar elde edilmiştir. Bunlar, AB'nde kadınların en yüksek istihdamı 2014 yılında yüzde 64 olarak gerçekleşmiştir. Kriz dönemlerinde ise kadın erkek işsizlik oranları artış göstermiştir. Söz konusu kriz dönemlerinde bazı aileler, kadının çalışmasına bağımlı olarak hayatlarını devam ettirmişlerdir. Bu kanalla kadınların, karar alma pozisyonları yükselmiştir (Strategic Engagement for Gender Equality 2016-2019 European Commission, 2015:7) . Bahsedilen stratejik plana göre, adınların iş gücü piyasasına katılımı önemli olmakla birlikte, aynı zamanda kadın ve erkeğin

eşit şekilde ekonomik bağımsızlık elde etmesi de önemlidir. AB'nin 2020 hedefinde kadın istihdamının %75'e ulaşmasını sağlamak hedef olarak belirlenmiştir. Böylece, kadınların iş gücü piyasasında yer almasını sağlayarak yoksulluk sorununu azaltmayı hedeflemiştir. 2016 yılında AB'nin çalışma programında vurgulandığı üzere kadınların bakım, ev sorumlulukları, mesleki sorumluluklar için harcanan zamanın cinsiyetler arasında eşit olmasının önemi vurgulanmıştır. Kadın ve erkeğin her alanda eşit şekilde yer alması sağlanarak, kadınların üzerindeki yükün ağırlığına dikkat çekilmiştir. Barcelona Zirvesi'nde bahsedildiği üzere, çocuk bakımının önemi vurgulanmıştı. İş dünyasına kadınların katılımını artırmak için iş ve aile yaşamlarına yönelik düzenlemelerin zorunluluğu getirilmiştir. Bu çerçevede anne ve babaların çocuk bakımı sorumlulukları ile ev ve iş hayatlarını dengeli sürdürebilmek için kadın ve erkeğin eşit şekilde izin alma ve esnek çalışma hakkı getirilmiştir (Strategic Engagement for Gender Equality 2016-2019 European Commission, 2015:10). Böylece, ailede iş bölümü oluşturularak, kadının geleneksel rolünden kurtulması sağlanacak ve sosyal güvenlik çerçevesinde kadın göçmenlerin istihdamı, kariyeri gibi alanlarda engellerin kaldırılması sağlanacaktı. Stratejik plana göre, Avrupa göç politikasını da toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınması kabul edildi. Benzer şekilde, kadınların iş gücü piyasasında yer alması için AB tarafından kadın girişimcilere web platformunun oluşturulması, kadın girişimciliğini desteklemek, cinsiyetler arası engelleri kaldırmak gibi düzenlemeler yapılmıştır. (Strategic Engagement for Gender Equality 2016-2019 European Commission, 2015:11) .

AB'ne göre gelir itibarıyla cinsiyet eşitsizliği emeklilik dönemi için de geçerlidir. Dolayısıyla, eşit işe eşit ücret ilkesi hayata geçirilerek emekli kadınların aleyhine olan çarpıklıklar da engellenecektir. Zira, yaşlı kadınların, yoksullukla karşı karşıya olma riski erkeklere göre daha yüksektir. Bu nedenle alınan önlemlerle söz konusu sorunu hafifletmek mümkün olacaktır.

Belirtilen stratejik planda ele alınan bir başka konu eğitim ve öğretimle alakalıdır. Bu kapsamda, kadın ve kız çocuklarının teknolojik becerilerini artırmak, eğitim ve öğretimde 2020 hedefleri doğrultusunda cinsiyetler arasında eşitliği sağlamak esas alınmıştır. Ayrıca, karar almada eşitlik sağlanabilmesi için AB'nde üst düzey yöneticilikte kadın sayısını artırmanın önemi üzerinde durulmuştur.. 2019 yılına kadar AB'nde üst ve orta yönetimde kadın yönetici oranında yüzde 40'lık bir artış hedeflenmiştir

(Strategic Engagement for Gender Equality 2016-2019 European Commission, 2015: 12-14).

Kadın haklarına ilişkin Pekin Deklerasyonu'nda ifade edilen Sürdürülebilir Kalkınma (2015) için hakların önemi çerçevesinde kadın ve çocuklara yönelik her türlü ayrımcılık reddedilmiştir. Söz konusu düzenleme AB tarafından da kabul edilmiştir. Kadın haklarına ilişkin 2030 Eylem Planı ve Pekin Deklarasyonunda ifade edildiği üzere, insan kaçakçılığı, cinsel sömürü, kamusal ve özel alanlarda kadına şiddetin sona ermesi, kız çocuklarının erken evlendirilmesi, kadın sünnetinin engellenmesi, kadınların tüm kamu hizmetlerine tam ve etkin katılımının sağlanması gibi konular ele alınmıştır (Global Compact Network Türkiye <http://www.globalcompactturkiye.org/globalcompact-turkiye/calismagruplari/skh-ve-hedef-5-toplumsal-cinsiyet-esitligi/>). Erişim Tarihi: (28.03.2017).

3.2. Kadın Yoksulluğu Bakımından Türkiye-Avrupa Birliği Karşılaştırması

Türkiye'nin kadın yoksulluğu itibariyle AB içindeki durumunu saptamak ve bir karşılaştırma yapmak suretiyle kadın yoksulluğu sorununun AB ülkelerinde ne boyutta olduğunu görebilmek için yüzde 40, yüzde 50, yüzde 60, yüzde 70 medyan gelire göre kadın yoksul sayısı ve oranları, sosyal dışlanmışlık nedeniyle çalıştığı halde yoksul konumundaki kadın oranları, yüzde 60 medyan gelire göre 65 yaş ve üzeri emekli kadınlardaki yoksulluk oranı, en zengin ve en yoksul kadınlar arasındaki gelir farkı ve kadınlarda kişi başına düşen brüt gelir itibariyle Türkiye ve AB arasında karşılaştırma yapılacaktır.

Türkiye ve AB ülkelerinde kadın yoksulluğu değerlendirilirken öncelikli olarak yüzde 40, yüzde 50, yüzde 60 ve yüzde 70 medyan gelire göre kadın yoksul sayıları karşılaştırılacaktır. (Tablo 3.1, Tablo 3.2, Tablo 3.3, Tablo 3.4, Tablo 3.5, Tablo 3.6, Tablo 3.7, Tablo 3.8, Tablo 3.9)

Tablo 3.1: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde % 40 Medyan Gelire Göre Kadın Yoksul Sayısı (Bin Kişi) (2005-2015)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ortalama	Sıralama
Belçika	238	273	255	262	279	308	278	283	282	261	253	270	13
Bulgaristan	-	424	578	586	547	554	607	512	551	553	595	550	11
Çek Cumhuriyeti	212	177	199	164	189	215	207	220	174	196	191	194	19
Danimarka	92	105	102	102	122	146	116	122	138	136	137	119	23
Almanya	1,796	2,096	3,137	3,138	2,916	2,767	2,945	2,907	2,954	3,335	3,201	2,835	3
Estonya	74	71	71	61	55	56	66	67	64	78	72	66,8	25
İrlanda	191	162	162	138	101	142	141	157	141	173	137	149	21
Yunanistan	616	671	662	647	588	604	647	737	784	732	672	669	10
İspanya	2,415	2,539	2,411	2,519	2,660	2,766	2,852	2,922	2,762	3,180	3,154	2,743	5
Fransa	1,476	1,551	1,380	1,501	1,939	1,985	1,975	1,893	1,840	1,630	1,616	1,707	7
Hırvatistan	-	-	-	-	-	256	251	254	250	230	227	244	15
İtalya	3,169	3,155	2,995	2,945	3,053	3,113	3,360	3,320	3,455	3,495	3,479	3,230	2
Güney Kıbrıs	29	30	32	28	31	33	31	34	35	40	48	33	27
Letonya	144	209	176	234	217	141	133	135	134	131	143	163	20
Litvanya	249	221	216	224	205	221	188	157	195	181	231	208	18
Lüksemburg	10	14	11	13	16	11	12	13	14	15	13	12	28
Macaristan	254	447	215	203	167	151	258	269	306	330	329	266	14
Malta	10	11	11	13	10	11	10	9	10	9	10	10	29
Hollanda	345	331	312	324	329	304	301	338	302	290	373	322	12
Avusturya	178	182	191	251	260	291	237	278	270	263	226	238	16
Polonya	2,507	2,031	1,801	1,577	1,691	1,624	1,566	1,602	1,624	1,600	1,516	1,719	6
Portekiz	776	741	757	694	612	581	604	591	635	714	677	671	9
Romanya	-	-	2,018	1,665	1,527	1,381	1,327	1,399	1,422	1,594	1,750	1,564	8
Slovenya	39	37	36	41	39	42	44	39	48	54	49	42,5	26
Slovakya	164	141	110	106	132	160	151	145	159	165	153	144	22
Finlandiya	83	79	89	94	91	82	87	86	82	82	81	85	24
İsveç	161	213	171	184	224	203	226	242	247	261	241	215	17
İngiltere	3,185	3,131	3,002	3,251	2,745	2,711	2,858	2,325	2,263	2,533	2,684	2,789	4
Türkiye	-	8,232	7,359	7,469	7,861	7,708	7,575	7,563	7,484	-	-	7,656	1
AB Ortalaması	20,803(e)	21,006(e)	21,101	20,963	20,745	20,601	21,228	20,804	20,892	22,031	22,022	17,3	

Kaynak: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Erişim Tarihi: 03.07.2017, (b): zaman serisinden kopma, (e): tahmini

Yüzde 40 medyan gelire göre 2005-2015 döneminde ortalama olarak AB ülkeleri içerisinde en yüksek kadın yoksul sayısına sahip olan ülke İtalya olarak görülmektedir. AB ülkeleri içerisinde ortalama olarak yoksul kadın sayısı en düşük olan ülke ise Malta'dır. Türkiye; yüzde 40 medyan gelire göre 2005-2015 döneminde ortalama olarak kadın yoksul sayısı bakımından AB ülkeleri içinde birinci Sırada yer almaktadır. Bu kapsamda, AB ülkeleri ile kıyaslandığında yüzde 40 medyan gelire göre kadın yoksul sayısı itibariyle, sorunun kapsamı ve derinliği en yüksek olan ülke Türkiye olarak görülmektedir.

Tablo 3.2: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde % 50 Medyan Gelire Göre Kadın Yoksul Sayısı (Bin Kişi) (2005-2015)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Orta*	Sıra*
Belçika	634	635	600	647	593	602	605	615	606	621	598	614	13
Bulgaristan	-	699	866	932	874	827	886	794	830	817	919	844	11
Çek Cumhuriyeti	479	436	451	394	412	403	447	432	388	425	459	429	17
Danimarka	190	189	205	210	213	244	222	236	229	266	241	222	24
Almanya	4,278	4,170	5,959	5,921	5,920	5,868	5,821	5,990	6,218	6,143	6,279	5,687	2
Estonya	145	142	154	142	139	113	117	125	140	171	163	141	25
İrlanda	397	402	384	318	285	319	291	352	344	371	327	344	19
Yunanistan	1,106	1,150	1,129	1,097	1,079	1,102	1,119	1,159	1,138	1,132	1,064	1,115	10
İspanya	4,192	4,244	4,130	4,511	4,538	4,637	4,592	4,582	4,259	4,930	4,741	4,486	5
Fransa	3,392	3,413	3,149	3,953	4,039	4,030	4,530	4,530	4,312	4,093	4,087	3,957	6
Hırvatistan	-	-	-	-	-	434	405	398	402	377	389	343	20
İtalya	5,707	5,610	5,683	5,416	5,525	5,510	5,805	5,756	5,538	5,590	5,705	5,622	3
Güney Kıbrıs	59	60	63	65	67	68	64	72	77	84	80	69	27
Letonya	265	335	280	337	329	242	215	222	231	250	262	269	21
Litvanya	417	383	386	394	391	360	298	291	348	351	396	365	18
Lüksemburg	25	26	28	29	33	29	27	31	35	33	32	29,8	28
Macaristan	589	804	519	458	466	431	585	591	634	641	628	576	14
Malta	23	23	22	27	25	27	26	24	28	26	28	25	29
Hollanda	652	601	729	723	774	684	686	707	647	793	740	703	12
Avusturya	415	448	466	549	507	552	527	529	514	529	505	503	15
Polonya	3,880	3,536	3,252	3,175	3,173	3,167	3,050	3,063	3,059	3,016	2,970	3,212	7
Portekiz	1,315	1,279	1,235	1,220	1,125	1,040	1,079	1,059	1,039	1,088	1,064	1,140	9
Romanya	-	-	2,750	2,546	2,281	2,174	2,173	2,188	2,208	2,337	2,480	2,348	8
Slovenya	103	99	93	95	93	103	111	102	114	116	115	104	26
Slovakya	297	284	234	222	267	268	276	283	284	280	255	268	22
Finlandiya	240	242	259	282	286	258	256	272	241	250	221	255	23
İsveç	313	393	315	367	425	435	482	484	509	528	513	433	16
İngiltere	6,073	5,710	5,659	6,162	5,407	5,532	5,626	4,765	4,668	5,354	5,394	5,486	4
Türkiye	-	11,168	10,547	10,761	11,322	11,148	11,239	11,190	10,983	-	-	11,044	1
AB Ortalaması	38,66 0(e)	38,089 e)	39,001	40,195	39,264	39,026	39,915	39,254	38,619	40,232	40,26 5	32,30	

Kaynak: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Erişim Tarihi:03.07.2017 (Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama), (b): zaman serisinden kopma, (e): tahmini

Yüzde 50 medyan gelire göre 2005-2015 döneminde ortalama olarak AB ülkeleri ile kıyaslandığında en yüksek kadın yoksul sayısına sahip olan ülke Türkiye olarak görülmektedir. Bu arada tabloda dikkat çeken önemli bir durum söz konusudur. Diğer AB ülkelerinde çok belirgin olmamakla birlikte, Türkiye’de 2008 küresel kriz sonrası yoksul kadın sayısında önemli bir artış izlenmiştir. Söz konusu artış oranı yaklaşık olarak yüzde üç civarındadır. Başka bir ifade ile tüm AB ülkeleri içerisinde küresel kriz sonrası yoksul kadın sayısı en yüksek oranda artan ülke Türkiye olmuştur. AB ülkeleri içerisinde yoksul kadın sayısı en düşük olan ülke ise Malta’dır. Türkiye hariç AB’ne üye ülkeleri içinde yoksul kadın sayısı en yüksek olan ülke ise Almanya’dır. Kadın yoksul sayısı yüksek olan ilk sıralardaki diğer AB ülkeleri ise İtalya, İngiltere ve İspanya olarak gözlenmektedir.

Tablo 3.3: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde % 60 Medyan Gelire Göre Kadın Yoksul Sayısı (Bin Kişi) (2005-2015)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Orta*	Sıra*
Belçika	1,200	1,119	1,114	1,205	1,091	1,166	1,120	1,149	1,149	1,154	1,208	1,152	13
Bulgaristan	-	1,088	1,203	1,323	1,195	1,159	1,226	1,108	1,143	1,114	1,239	1,179	12
Çek Cumhuriyeti	916	899	864	845	868	822	877	871	803	890	916	870	14
Danimarka	401	407	438	427	406	435	457	448	468	493	484	442	22
Almanya	7,571	7,397	9,442	9,775	9,346	9,439	9,461	9,333	9,695	9,623	9,894	9,179	2
Estonya	222	217	226	208	212	203	203	216	221	238	231	217	25
İrlanda	609	630	624	603	552	588	515	579	608	599	599	591	17
Yunanistan	1,524	1,610	1,643	1,551	1,470	1,577	1,597	1,618	1,647	1,565	1,508	1,573	10
İspanya	6,206	6,271	6,312	6,514	6,564	6,456	6,832	6,831	6,555	6,991	6,717	6,568	6
Fransa	6,590	6,195	5,875	7,256	7,561	7,222	7,502	7,489	7,543	7,212	7,151	7,0541	5
Hırvatistan	-	-	-	-	-	593	585	587	570	546	555	572	18
İtalya	8,519	8,417	8,429	8,097	8,416	8,202	8,459	8,566	8,636	8,201	8,328	8,388	4
Güney Kıbrıs	92	93	97	101	109	107	107	120	130	144	133	112	27
Letonya	387	459	407	426	417	365	339	362	358	358	366	385	23
Litvanya	602	572	556	552	562	533	465	474	500	508	568	535	19
Lüksemburg	42	44	49	48	56	55	55	59	64	59	58	53	28
Macaristan	1,014	1,314	904	890	848	854	1,019	1,002	1,029	1,063	1,043	318	24
Malta	44	41	41	48	47	48	44	45	47	48	51	45	29
Hollanda	1,379	1,351	1,556	1,470	1,436	1,394	1,304	1,334	1,376	1,417	1,521	1,412	11
Avusturya	772	775	790	890	856	905	877	879	859	895	870	851	15
Polonya	5,703	5,376	5,105	5,156	5,041	4,980	4,949	4,940	4,819	4,713	4,538	5,029	7
Portekiz	1,907	1,822	1,855	1,795	1,709	1,612	1,644	1,592	1,537	1,592	1,569	1,694	9
Romanya	-	-	3,757	3,372	3,088	2,990	3,021	2,975	3,126	3,066	3,213	3,178	8
Slovenya	170	172	163	163	160	176	178	175	186	190	186	174	26
Slovakya	496	525	451	438	400	468	463	465	436	442	374	450	21
Finlandiya	507	518	554	565	547	526	535	527	503	519	514	528	20
İsveç	654	702	666	759	842	849	926	954	950	962	986	840	16
İngiltere	9,159	8,906	8,596	9,432	8,720	9,032	8,904	8,057	8,191	8,661	8,886	8,776	3
Türkiye	-	13,938	13,675	14,228	14,392	14,332	14,646	14,662	14,787	-	-	14,332	1
AB Ortalaması	61,52 5(e)	60,673(e)	61,717	63,910	62,518	62,161	63,078	62,167	62,578	62,716	63,150	51,27	

Kaynak: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Erişim Tarihi: 03.07.2017 (Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama), (b): zaman serisinden kopma, (e): tahmini

Yüzde 60 medyan gelire göre 2005-2015 döneminde Türkiye ve AB ülkeleri birlikte değerlendirildiğinde yoksul kadın sayısı ortalama olarak en yüksek olan ülke Türkiye'dir. Türkiye hariç AB ülkeleri içinde kadın yoksul sayısı en yüksek olan ülke ise Almanya'dır. Bu durum, yüzde 40, yüzde 50 medyan gelire göre benzerlik göstermektedir. Türkiye hariç kadın yoksul sayısı diğer AB ülkelerine göre daha yüksek olan ülkeleri sırasıyla; Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa ve İspanya olarak sıralanmıştır. Öte yandan, kadın yoksul sayısı (yüzde 60 medyan gelire göre) en düşük olan ilk sıralardaki ülkeler sırasıyla; Malta, Lüksemburg, Güney Kıbrıs, Slovenya ve Estonya olarak sıralanmıştır.

Tablo 3.4: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde % 70 Medyan Gelire Göre Kadın Yoksul Sayısı (Bin Kişi) (2005-2015)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Orta*	Sıra*
Belçika	1,364	1,330	1,348	1,385	1,365	1,397	1,405	1,430	1,418	1,466	1,451	1,396	12
Bulgaristan	-	1,140	1,205	1,198	1,206	1,170	1,208	1,141	1,080	1,087	1,143	1,157	13
Çek Cumhuriyeti	979	1,025	971	985	956	919	979	986	945	1,011	1,035	702	17
Danimarka	556	554	571	568	583	614	590	583	581	584	594	579	21
Almanya	8,656	8,721	10,112	10,000	9,848	9,990	10,248	10,279	10,009	10,160	10,592	9,874	2
Estonya	203	207	216	219	215	195	201	208	211	218	215	209	26
İrlanda	615	611	606	605	583	586	520	594	590	583	622	592	20
Yunanistan	1,468	1,580	1,593	1,516	1,452	1,567	1,640	1,724	1,781	1,596	1,530	1,586	10
İspanya	6,389	6,576	6,623	6,587	6,729	6,529	6,816	6,896	6,665	7,069	6,842	6,701	6
Fransa	7,042	6,812	6,621	6,944	7,375	7,090	7,015	7,139	7,307	7,328	7,151	7,074	5
Hırvatistan	-	-	-	-	-	618	635	624	590	619	602	614	19
İtalya	8,627	8,656	8,776	8,571	8,628	8,603	8,940	8,895	9,034	8,654	8,918	8,754	3
Kıbrıs	95	98	98	102	110	106	109	114	114	110	116	106	27
Letonya	346	405	381	401	400	340	298	325	325	334	354	355	24
Litvanya	539	544	520	530	489	474	464	463	475	451	492	494	23
Lüksemburg	46	48	52	52	58	60	62	66	66	64	62	57	28
Macaristan	1,092	1,242	1,055	1,066	1,028	1,033	1,120	1,135	1,116	1,128	1,150	1,105	14
Malta	51	48	49	55	51	51	51	52	55	56	56	52	29
Hollanda	1,608	1,589	1,680	1,595	1,608	1,624	1,560	1,552	1,659	1,657	1,734	1,624	9
Avusturya	898	914	893	1,001	966	994	994	986	980	981	995	872	16
Polonya	5,353	5,180	4,930	4,931	4,981	5,049	5,054	4,940	4,882	4,831	4,748	4,989	7
Portekiz	1,523	1,455	1,458	1,544	1,451	1,467	1,448	1,399	1,415	1,522	1,524	1,473	11
Romanya	-	-	3,566	3,291	3,095	3,003	3,124	3,081	3,175	3,176	3,273	3,198	8
Slovenya	207	215	205	203	202	213	220	221	230	231	228	215	25
Slovakya	588	550	553	566	489	548	528	587	549	536	522	546	22
Finlandiya	586	614	629	636	640	617	623	629	592	636	608	619	18
İsveç	890	985	935	1,047	1,088	1,138	1,199	1,198	1,200	1,195	1,236	1,101	15
İngiltere	8,434	8,884	8,519	8,833	8,277	8,340	8,141	8,032	8,314	8,517	8,390	8,425	4
Türkiye	-	11,383	11,003	11,094	11,720	11,422	11,442	11,655	11,451	-	-	11,396	1
AB Ortalaması	62,89 6(e)	63,582 e)	64,164	64,430	63,871	63,719	64,556	64,656	64,768	65,180	65,581	52,8	

Kaynak: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Erişim Tarihi: 04.07.2017 (Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama)

Yüzde 70 medyan gelire göre 2005-2015 döneminde Türkiye ve tüm AB ülkeleri birlikte değerlendirildiğinde kadın yoksul sayısı en yüksek olan ülke Türkiye'dir. Kadın yoksul sayısı en düşük olan ülke ise Malta'dır. Türkiye hariç tutulduğunda ve tüm AB ülkeleri değerlendirmeye alındığında kadın yoksul sayısı en yüksek olan ülkeler sırasıyla, Almanya, İtalya, İngiltere, Fransa ve İspanya olarak saptanmıştır.

Tablo 3.5: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde 18-24 Yaş Arasındaki Kadınların Çalıştıkları Halde Yoksulluk Riski Altında Olma Oranı (Yüzde) (2005-2015)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Orta*	Sıra*
Belçika	3.3	4.3	5.3	7.4	4.6	5.5	4.7	3.9	3.7	11.4	8.2	5.66	24
Bulgaristan	-	5.2	4.1	6.1	5.1	4.5	6.2	10.6	5.9	9.6	3.4	6.07	21
Çek Cumhuriyeti	0.2	4.9	1.1	5.3	3.6	4.6	3.8	5.8	4.9	2.4	3.4	3.63	28
Danimarka	30.9	13.6	22.5	16.7	16.3	33.1	17.5(b)	20.7	32.2	18.5	10.5	21.13	2
Almanya	8.7	10.0	14.4	13.0	13.8	10.9	10.1	13.0	14.7	19.1	14.5	12.92	7
Estonya	5.6	4.4	4.5	5.0	3.1	8.2	8.4	11.2	9.1	7.7(b)	10.3	7.045	18
İrlanda	4.8	9.0	6.6	2.9	6.9	1.8	6.1	9.1	3.7	9.1	5.8	5.98	22
Yunanistan	14.0	14.5	14.5	18.3	11.3	3.8	10.0	13.8	10.4	10.0	16.5	12.46	8
İspanya	9.0	9.2	10.2	15.3(b)	16.1	17.3	17.1	13.1	19.6	23.3	26.1	16.02	5
Fransa	8.0	7.0	4.7	11.0(b)	8.2	12.6	14.1	13.6	10.8	13.6	7.0	10.054	12
Hırvatistan	-	-	-	-	-	8.5	8.6	2.7	5.3	4.2	3.7	5.5	25
İtalya	8.5	8.7	12.8	10.7	14.8	13.2	17.0	14.8	15.4	17.7	11.8	13.21	6
Güney Kıbrıs	6.6	12.2	7.8	5.2(b)	6.7	12.8	8.5	7.0	11.0	5.5	13.7	8.81	16
Letonya	1.5	6.1	3.4	6.3	8.7	7.3	8.5	4.0	9.4	8.1	11.1	6.76	20
Litvanya	8.3	5.3	6.5	8.7	4.4	17.1	7.8	4.6	7.0	8.1	3.9	7.42	17
Lüksemburg	14.6	12.1	7.2	6.9	14.5	11.4	16.9	14.6	8.3	8.3	11.6	11.49	10
Macaristan	8.7	5.5	2.0	3.1	5.4	5.7	6.0	2.4	7.3	5.6	12.2	5.80	23
Malta	1.0	2.1	2.4	2.4	2.0	5.3	4.9	4.9	5.8	2.5	2.5	3.25	29
Hollanda	5.0	5.7	2.9	2.8	2.8	4.0	7.2	3.7	6.6	6.7	10.6	5.27	26
Avusturya	8.0	4.9	3.9	8.4(b)	8.5	7.9	11.7	13.6	14.2	8.2	12.8	9.28	15
Polonya	12.5	13.5	12.4	12.4	9.7	11.3	10.8	10.6	14.8	10.7	8.2	11.53	9
Portekiz	8.3	6.4	9.1	13.7	5.8	11.3	17.2	12.6	14.0	11.0	9.4	10.8	11
Romanya	-	-	14.0	21.2	27.9	21.9	28.7	27.1	23.9	27.2	30.5	24.71	1
Slovenya	6.7	6.7	5.8	7.7	3.7	4.9	5.5	6.5	8.2	10.7	8.8	6.83	19
Slovakya	7.3	3.9	2.4	3.3	4.4	2.2	5.1	5.7	2.5	9.1	6.6	4.77	27
Finlandiya	13.4	11.6	18.8	14.6	7.9	10.9	6.7	5.8	7.5	4.8	3.6	9.6	14
İsveç	21.7	21.8	17.6	20.6	22.1	22.6	20.5	20.4	19.6	19.6	20.1	20.6	3
İngiltere	11.0	10.6	9.2	10.2	6.2	6.3	13.0	11.2(b)	7.2	13.1	11.9	9.99	13
Türkiye	-	19.3	16.0	18.8	22.8	23.0	18.6	16.9	17.2	-	-	19.075	4
AB Ortalaması	9.5(e)	9.6(e)	9.6	11.6	11.1	11.0	12.8	12.4	12.1	14.4	12.3		

Kaynak: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Erişim Tarihi: 14.07.2017 (Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama), (b): zaman serisinden kopma, (e): tahmini

Yoksulluk bir sorun olduğu gibi yoksulluk riskinin varlığı da ilerleyen dönemlerde yoksulluk sorununun gündemde kalacağını göstergelerinden birisidir. Bu nedenle, kadın yoksulluğu 18-24 yaş grubu için çalıştıkları halde yoksulluk riski altında olan kadın oranlarının incelenmesi faydalı olacaktır. Bu çerçevede, söz konusu kadın yoksulluğu risk oranlarına ilişkin Tablo 3.5 yukarıda düzenlenmiştir. Tablo 3.5'e göre; 18-24 yaş aralığında çalıştıkları halde kadın yoksulluğu riski ortalama olarak en yüksek olan ülkeler sırasıyla, Romanya, Danimarka, İsveç, Türkiye ve İspanya olarak gözlenmektedir. En düşük olan Ülkeler ise, Malta, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Hollanda ve Hırvatistan'dır. AB ülkeleri içerisinde, genç kadın istihdamının (18-24 yaş arası) çalıştıkları halde 2015 yılına ait en fazla yoksulluk riski altında olan ülke Romanya'dır. Çalıştıkları halde (18-24) yaş arasındaki kadınların AB ülkeleri içerisinde en az yoksulluk riski altında olan ülke ise Malta'dır. Söz konusu karşılaştırmaya göre Türkiye'de kadın yoksulluk riskinin AB ülkeleri içerisinde Dördüncü sırada bulunduğu ve kadınlarda yoksulluk riskinin önemli bir sorun olduğu görülmektedir.

Tablo 3.6: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde (25-29) Yaş Arasındaki Kadınların Çalıştıkları Halde Yoksulluk Riski Altında Olma Oranı (Yüzde) (2005-2015)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Orta*	Sıra*
Belçika	2.0	2.2	4.5	3.5	2.8	3.9	2.3	4.4	5.3	4.8	3.7	3.58	23
Bulgaristan	-	2.3	3.0	6.2	5.0	3.2	6.4	6.6	5.3	6.1	3.9	4.8	19
Çek Cumhuriyeti	2.1	1.6	1.3	2.6	3.3	2.8	4.0	1.5	2.5	1.8	4.3	2.52	27
Danimarka	4.0	2.7	0.2	5.1	6.0	7.2	9.5(b)	8.8	4.6	5.9	8.7	5.7	15
Almanya	7.5	9.2	13.5	12.7	7.9	9.6	7.8	8.2	8.4	9.2	13.4	9.76	3
Estonya	5.0	5.3	2.5	3.9	9.1	6.7	5.1	4.5	5.1	8.8(b)	12.0	6.18	13
İrlanda	1.8	0.1	0.7	1.6	3.1	1.2	3.1	1.8	5.4	3.2	2.0	2.18	28
Yunanistan	5.7	9.1	6.8	7.9	3.9	5.1	8.3	16.6	16.5	7.1	6.4	8.49	7
İspanya	8.0	5.1	9.6	7.9	6.6	8.5	14.0	10.1	6.7	14.4	12.3	9.38	4
Fransa	2.7	4.2	3.7	4.1	5.2	6.1	6.0	5.8	6.0	10.2	8.0	5.63	16
Hırvatistan	-	-	-	-	-	4.1	6.1	4.8	2.8	3.7	3.7	4.2	20
İtalya	6.3	6.3	6.1	6.1	6.5	6.1	12.0	9.2	11.7	12.4	11.5	8.56	6
Güney Kıbrıs	5.2	4.9	7.7	4.4(b)	7.8	11.7	8.0	8.8	9.3	6.6	9.7	7.64	11
Letonya	3.3	6.2	7.1	9.3	4.9	5.1	6.9	5.2	7.2	5.3	5.4	5.99	14
Litvanya	8.2	4.6	7.2	4.0	13.4	12.2	5.6	4.9	9.9	7.5	6.7	7.65	10
Lüksemburg	4.2	9.2	10.7	5.9	6.8	6.9	8.5	8.1	13.2	8.7	5.7	7.99	9
Macaristan	4.2	2.6	2.7	3.1	3.5	2.8	5.5	3.8	5.4	5.6	6.4	4.14	22
Malta	1.0	0.7	0.9	0.1	2.6	2.4	1.3	1.4	1.6	0.8	1.7	1.31	29
Hollanda	4.5	3.1	3.2	8.5	4.3	1.0	4.8	3.8	1.7	2.3	1.4	3.50	24
Avusturya	1.9	4.8	5.7	11.0	10.1	11.9	8.6	10.3	8.3	7.7	8.4	8	8
Polonya	9.1	6.8	6.4	6.3	6.5	7.9	7.8	4.6	6.3	5.7	8.6	6.90	12
Portekiz	5.5	2.4	3.7	5.0	7.8	3.1	7.2	4.9	6.5	6.4	8.9	5.58	17
Romanya	-	-	11.8	12.0	11.8	13.9	12.9	12.7	10.8	9.4	11.3	11.84	2
Slovenya	2.6	3.6	3.8	3.4	2.9	3.8	3.3	5.0	5.3	3.8	8.6	4.19	21
Slovakya	4.8	4.1	3.3	3.3	3.0	3.8	3.0	1.0	2.3	1.3	3.3	3.01	26
Finlandiya	2.9	3.3	6.4	3.8	1.6	1.8	3.9	4.2	4.4	3.0	2.8	3.46	25
İsveç	7.0	8.9	10.7	8.7	10.8	11.7	10.6	8.3	7.2	7.1	9.8	9.16	5
İngiltere	4.0	4.2	7.3	7.4	3.4	4.3	7.8	6.7(b)	5.5	5.1	4.6	5.48	18
Türkiye	-	17.2	-	-	-	-	11.6	-	10.2	-	-	13	1
AB Ortalaması	5.9(e)	5.7(e)	7.1	7.1	6.1	6.8	8.2	7.0	6.9	7.8	8.5		

Kaynak: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Erişim Tarihi:14.07.2017 (Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama), (b): zaman serisinden kopma, (e): tahmini

Yukarıdaki Tablo 3.6’da 25-29 yaş aralığında çalıştıkları halde yoksulluk riski altında olan kadın oranları görülmektedir. Buna göre, kadın yoksulluk riski en yüksek olan ülkeler sırasıyla, Türkiye, Romanya, Almanya, İspanya ve İsveç olarak gözlenmektedir. Kadın yoksulluk riski en düşük olan ülkeler ise Malta, İrlanda, Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Finlandiya olarak gözlenmektedir. Slovakya’da kadın yoksulluğu riskinin düşük çıkmasının en önemli nedeni, Slovakya’dan özellikle diğer AB Ülkelerine yapılan göçün, dolayısıyla kadın göçünün rolünden kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Diğer yandan, Türkiye’de çalıştıkları halde yoksulluk riski altında olan kadın oranının AB içinde en yüksek olan bir ülke konumunda olduğu gözlenmektedir. Türkiye hariç AB ülkelerine bakıldığında, yoksulluk riski en yüksek olan ilk iki ülke Romanya ve Almanya’dır. Burada, Almanya dikkat çekmektedir. Gelişmiş bir ülke olmasına rağmen, Almanya’da kadınlarda yoksulluk riskinin yüksek olması düşündürücü olmakla birlikte, göç alan bir ülke olmasından kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Genç kadınlarda yoksulluk riski önemli olmakla birlikte, yaşlı kadınlarda yoksulluk riski de önem arz etmekte ve değerlendirmeye katılması gerekmektedir. Bu nedenle, aşağıda 65 yaş üzeri emekli kadınlarda yoksulluk riski oranlarına ilişkin Tablo 3.7 sunulmuştur.

Tablo 3.7: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde %60 Medyan Gelire Göre Yoksulluk Riskinde Olan 65 Yaş ve Üzeri Emekli Kadınların Oranı (Yüzde) (2005-2015)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Orta*	Sıra*
Belçika	20.1	22.2	22.8	20.1	18.7	17.4	17.5	16.8	15.8(b)	13.8	12.9	18.00	14
Bulgaristan	-	20.9	30.2	36.8	44.7	37.8	37.8	34.7	33.4	26.2	39.2	34.17	4
Çek Cumhuriyeti	7.4	8.4	7.9	10.3	10.4	10.6	10.1	8.6	8.3	9.1	10.5	9.23	25
Danimarka	18.5	18.9	19.2	18.8	22.2	18.8	15.3(b)	15.0	12.3	10.8	10.0	16.34	17
Almanya	14.5	14.1	19.1	16.0	15.6	14.1	14.5	15.2	16.0	18.1	18.0	15.92	18
Estonya	27.9	33.7	42.9	49.8	44.7	20.1	17.4	21.5	32.0	42.2(b)	47.0	34.47	2
İrlanda	29.0	33.0	25.9	17.9	16.2	7.8	7.5	11.7	9.7	12.2	16.0	16.99	16
Yunanistan	34.1	31.6	29.3	26.3	21.9	24.5	22.8	16.1	14.8	14.6	14.0	22.72	10
İspanya	24.9	19.7	17.0	22.4(b)	18.2	15.2	13.7	8.9	8.6	8.4	8.8	15.072	20
Fransa	15.1	16.0	12.1	13.0(b)	12.5	9.0	10.0	10.0	9.9	9.0	8.1	11.33	23
Hırvatistan	-	-	-	-	-	30.7(b)	30.7	25.5	22.6	21.6	25.2	26.05	5
İtalya	21.0	19.9	18.6	17.3	16.1	14.5	14.4	13.8	12.5	11.1	11.4	15.50	19
Güney Kıbrıs	54.7	56.0	57.0	51.9(b)	50.8	43.2	39.5	34.6	23.9	26.9	20.9	39.86	1
Letonya	26.9	38.8	43.7	59.9	56.3	21.5	10.9	17.5	22.1	35.5	42.9	34.18	3
Litvanya	23.7	29.9	38.8	39.1	30.9	11.0	10.2	21.6	24.9	25.1	31.0	26.01	6
Lüksemburg	8.4	8.5	10.8	4.7	6.9	5.6	2.9	6.6	5.2	3.1	8.0	6.42	27
Macaristan	7.8	10.5	7.5	5.1	4.9	4.3	5.1	6.2	5.1	4.7	4.5	5.97	28
Malta	16.5	17.8	13.6	17.0	15.5	11.1	11.5	11.0	9.0	8.9	11.2	13.00	22
Hollanda	5.5	5.5	10.3	9.4	7.4	6.0	6.4	5.2	6.2	7.0	6.2	6.82	26
Avusturya	15.7	18.1	15.5	20.7(b)	20.2	19.2	18.9	17.4	17.6	15.9	13.9	17.55	15
Polonya	8.2	8.4	8.9	13.3	16.8	17.7	18.1	17.0	15.1	14.0	13.6	13.73	21
Portekiz	27.1	24.6	25.3	24.8	20.4	22.8	20.7	17.5	14.0	14.1	15.7	20.63	13
Romanya	-	-	31.2	28.5	24.8	20.6	17.1	16.5	16.7	18.5	22.3	21.80	11
Slovenya	25.8	24.7	24.8	27.4	25.6	27.2	27.9	24.9	25.4	21.4	22.0	25.19	7
Slovakya	9.7	10.8	11.4	13.6	14.6	10.0	8.2	9.0	7.7	7.6	6.9	9.95	24
Finlandiya	24.1	26.1	24.6	27.6	28.5	22.9	24.3	23.5	19.7	20.0	17.8	23.56	9
İsveç	13.4	15.2	12.9	20.0	24.5	22.2	25.7	24.4	23.3	22.3	24.7	20.78	12
İngiltere	28.4	30.3	30.7	31.1	26.0	25.6	26.4	18.0(b)	19.1	21.0	18.8	25.04	8
Türkiye	-	0.0	2.5	0.0	0.4	0.3	0.0	1.3	0.2	-	-	0.58	29
AB Ortalaması	18.3(e)	18.7(e)	19.6	19.6	18.5	16.4	16.4	14.8	14.6	14.9	15.0	16.98	

Kaynak: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Erişim Tarihi: 11.07.2017 (Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama), (b): zaman serisinden kopma, (e): tahmini

Yüzde 60 medyan gelire göre 65 yaş ve üzeri emekli kadınların yoksulluk riskiyle karşılaşma oranlarına bakıldığında elde edilen bulgular şunlardır. AB ülkeleri içerisinde yüzde 60 medyan gelire göre 65 yaş ve üzeri emekli kadınların en fazla yoksulluk riski altında olma oranları sırasıyla Güney Kıbrıs, Estonya, Letonya, Bulgaristan ve Hırvatistan iken; en az kadın yoksulluk riski altında olan ülkeler ise sırasıyla Türkiye, Macaristan, Lüksemburg, Hollanda ve Çek Cumhuriyeti'dir. Burada Türkiye'nin konumu dikkat çekicidir. Zira, genç kadınlarda yoksulluk riski yüksek iken, emekli yaşlı kadınlarda yoksulluk riskinin düşük olmasının nedeni Türkiye'de sosyal güvence konu-

sunda bir takım sorunların olduğu düşünülebilir. Başka bir ifadeyle emekli kadın sayısının düşük olması, riskin düşük hesaplanmasına yol açabilir.

Kadın yoksulluğu ile ilgili değerlendirilmesi gereken bir başka konu kadınlarda gelir paylaşımıdır. Dolayısıyla, gelirden aldıkları pay itibariyle en zengin ve en fakir kadınlar arasındaki fark ve kadınların brüt kişi başına düşen gelirleri aşağıdaki Tablo 3.8 ve Tablo 3.9 çerçevesinde değerlendirilecektir.

Tablo 3.8: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde S80 / S20 Kadınların Gelir Paylaşım Payı Oranı (Yüzde) (2005-2015)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ortalama	Sıralama
Belçika	3.8	4.0	3.8	4.1	3.9	3.9	3.8	4.0	3.7	3.7	3.7	3.85	22
Bulgaristan	-	5.1	7.0	6.5	6.0	6.0	6.5	6.3	6.7	6.6	6.9	6.36	4
Çek Cumhuriyeti	3.6	3.5	3.5	3.4	3.5	3.5	3.5	3.5	3.4	3.5	3.5	3.49	28
Danimarka	3.4	3.3	3.6	3.5	4.0	4.2(b)	3.8(b)	3.7	3.7	4.0	4.0	3.74	24
Almanya	3.7	3.9	4.8	4.7	4.4	4.4	4.3	4.2	4.5	5.0	4.7	4.41	16
Estonya	5.6	5.3	5.4	4.8	4.8	4.8	5.1	5.2	5.3	6.2(b)	5.8	5.30	10
İrlanda	4.8	4.7	4.8	4.5	4.2	4.7	4.5	4.7	4.7	4.9	4.4	4.62	15
Yunanistan	5.8	6.1	6.2	5.8	5.7	5.6	5.9	6.5	6.5	6.3	6.2	6.05	7
İspanya	5.5	5.6	5.5	5.6(b)	5.8	6.2	6.2	6.4	6.1	6.7	6.6	6.01	8
Fransa	4.0	4.0	3.8	4.4(b)	4.4	4.4	4.6	4.5	4.5	4.2	4.3	4.28	17
Hırvatistan	-	-	-	-	-	5.5(b)	5.4	5.3	5.4	5.0	5.1	5.28	11
İtalya	5.6	5.5	5.4	5.2	5.4	5.4	5.7	5.6	5.8	5.7	5.8	5.55	9
Güney Kıbrıs	4.5	4.5	4.7	4.5(b)	4.5	4.7	4.5	4.8	5.0	5.5	5.2	4.76	14
Letonya	6.2	7.3	6.2	7.2	7.1	6.4	6.0	6.1	6.0	6.1	6.3	6.44	3
Litvanya	6.5	6.1	5.8	5.9	5.8	6.6	5.7	5.2	5.9	6.0	7.2	6.06	6
Lüksemburg	3.8	4.1	3.9	4.0	4.3	4.0	3.9	4.1	4.4	4.3	4.2	4.09	18
Macaristan	3.9	5.3	3.6	3.5	3.4	3.3	3.8	3.9	4.1	4.2	4.2	3.92	21
Malta	4.0	4.1	3.9	4.3	4.0	4.3	4.0	3.9	4.0	4.0	4.1	4.05	19
Hollanda	3.8	3.8	3.9	4.0	4.0	3.7	3.7	3.6	3.6	3.8	3.8	3.79	23
Avusturya	3.8	3.7	3.8	4.2(b)	4.1	4.3	4.1	4.1	4.1	4.1	3.9	4.02	20
Polonya	6.4	5.5	5.1	5.0	4.9	4.9	4.8	4.8	4.8	4.8	4.8	5.07	13
Portekiz	7.0	6.9	6.6	6.1	6.0	5.5	5.6	5.7	5.9	6.1	5.9	6.11	5
Romanya	-	-	8.2	7.0	6.6	6.1	6.1	6.4	6.7	7.0	8.1	6.91	2
Slovenya	3.5	3.4	3.4	3.4	3.3	3.5	3.5	3.5	3.6	3.7	3.6	3.49	27
Slovakya	3.9	4.0	3.4	3.3	3.6	3.7	3.7	3.7	3.5	3.8	3.5	3.64	25
Finlandiya	3.6	3.6	3.7	3.7	3.7	3.5	3.6	3.6	3.5	3.6	3.5	3.60	26
İsveç	3.4	3.5	3.3	3.5	3.7	3.5	3.6	3.7	3.7	3.8	3.7	3.24	29
İngiltere	5.6	5.3	5.3	5.5	5.2	5.2	5.3	4.8(b)	4.6	5.0	5.0	5.11	12
Türkiye	-	11.6	9.5	9.4	10.4	9.9	9.5	9.3	8.7	-	-	9.78	1
AB Ortalaması	4.9	4.9	5.0	4.9	4.9	5.0	4.9	4.9	4.9	5.1	5.1	4.95	

Kaynak: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Erişim Tarihi: 16.07.2017, (b): zaman serisinden kopma, (e): tahmini

S80/S20; toplam gelirden en yüksek pay alan ilk yüzde 20 kadın oranı ile gelirden en az pay alan son yüzde 20 kadın oranı arasındaki farkı açıklamaktadır. Başka bir ifadeyle kadınlar arasındaki gelir eşitsizliğini ifade etmektedir. (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1011). Kadınlar arasında gelir eşitsizliği en yüksek olan ülkeler sırasıyla, Türkiye, Romanya, Letonya, Bulgaristan ve Portekiz olarak görülmektedir. AB ülkeleri içerisinde Türkiye'nin konumu Tablodan görüleceği üzere kadınlar arasındaki gelir eşitsizliği bakımından birinci sıradadır. Türkiye hariç tutulduğunda, kadınlar arasında gelir eşitsizliği en yüksek olan ülkeler; Romanya, Letonya, Bulgaristan ve Por-

tekiz'dir. Kadınlar arasında gelir eşitsizliği en düşük olan ülkeler ise; İsveç, Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Finlandiya ve Slovakya olarak belirlenmiştir. Türkiye'nin AB ortalamasının gerisinde olduğu görülmüştür.

Tablo 3.9: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kadınların Kişi Başına Gayri Safi Milli Geliri Brüt Tahmini (2011 PPP \$) (2000-2015)

Yıl/Ülkeler	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ortalama	Sıralama
Belçika	26700	29608	32273	31633	31989	32088	32345	32422	31132	6
Bulgaristan	6991	10177	12014	12127	12288	12320	12767	12975	11457	28
Çek Cumhuriyeti	15028	17677	18587	19408	19631	19624	20053	21001	18876	17
Danimarka	31989	34844	36081	36518	36504	36724	36749	36857	35783	3
Almanya	26453	29535	32718	33944	34580	34306	35357	35868	32845	4
Estonya	11513	17075	17665	19073	20339	21105	21590	21976	18792	18
İrlanda	23132	28716	28877	28728	28892	30153	32070	33497	29258	9
Yunanistan	16426	19798	19893	18062	17438	16915	17232	17299	17882	20
İspanya	19698	23000	24620	23991	23378	23052	23533	24377	23206	15
Fransa	26374	28405	30860	31415	31440	31532	31519	31734	30409	8
Hırvatistan	12128	15691	16256	16726	16371	16365	16170	16933	15830	24
İtalya	22363	24130	24313	24393	23673	22986	22738	22910	23438	13
Güney Kıbrıs	18591	22384	25694	26125	24255	22979	22792	23447	23283	14
Letonya	8579	13656	15025	16253	16966	17689	18243	18822	15654	25
Litvanya	9459	14112	17571	18659	19728	20748	21635	22144	18007	19
Lüksemburg	42201	57327	53740	50664	49401	47920	49930	47550	49841	1
Macaristan	12717	17018	17136	16692	16383	16885	17239	17793	16482	22
Malta	13371	14997	15162	15416	15573	15933	16436	17294	15522	26
Hollanda	31542	34921	29892	30561	30208	29962	29693	30112	30861	7
Avusturya	23830	25997	29036	29703	29943	30097	29753	29835	28524	10
Polonya	10897	12418	16537	17358	17653	17900	18186	18921	16233	23
Portekiz	19040	21528	22102	21535	20771	20631	20829	21097	20941	16
Romanya	8282	11240	13913	14043	14432	15145	15837	16276	13646	27
Slovenya	17294	23505	25343	25397	24608	24373	25141	25651	23914	12
Slovakya	11387	14149	18295	17924	18555	19230	19411	20170	17390	21
Finlandiya	27013	32587	33507	33122	33673	32105	32029	32081	32014	5
İsveç	31958	36624	38798	39582	39398	39483	39041	40327	38151	2
İngiltere	24547	29321	25164	25456	25552	25598	25923	26311	25984	11
Türkiye	6869	5993	9312	9961	10004	9674	10425	10649	9110	29

Kaynak: <http://hdr.undp.org/en/data> Erişim Tarihi: 17.07.2017

Kadın yoksulluğu ile ilgili değerlendirme yaparken, kadın yoksulluk oranlarının veya sayılarının dışında dikkate alınması gereken en temel göstergelerden birisi de kadınlarda kişi başına düşen gelirdir. Yukarıdaki Tablo 3.9'a göre, Türkiye'de kadınların brüt kişi başına düşen gelirleri tüm AB ülkelerinin gerisinde gözlenmektedir. Kadınlarda brüt kişi başına düşen gelirin en yüksek olduğu AB ülkeleri sırasıyla, Lüksemburg, İsveç, Danimarka, Almanya, Finlandiya, Belçika, Hollanda ve Fransa'dır. Türkiye dışında AB ülkelerinde kadınlarda en düşük kişi başına düşen gelire sahip olan ülkeler; sırasıyla, Bulgaristan, Romanya, Malta, Letonya, Hırvatistan ve Polonya olarak saptanmıştır.

3.3. Kadınların Ekonomik Statüsü Bakımından Türkiye-Avrupa Birliği Karşılaştırması

Kadınların ekonomik statüsü değerlendirilirken temelde dikkate alınması gereken bazı göstergeler vardır. Bunlar, kadınların iş gücü piyasasına katılımı, kadın işsizliği, kadın istihdamı ve sektörel dağılımı, eğitim seviyesine göre kadın istihdamı gibi temel göstergelerdir. Çalışmanın bu kısmında, bahsedilen göstergeler itibariyle Türkiye ve AB arasında karşılaştırma yapılacaktır. Buradaki esas amaç, kadın yoksulluğunun belirleyicileri olan belirtilen bazı kadın göstergeleri bakımından Türkiye'deki kadınların AB içerisindeki konumu veya ekonomik statüsünü saptamaktır.

Tablo 3.10: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kadın Aktif Nüfusunun İstihdamı (Yüzde) (2005-2016)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Orta*	Sıra*
Belçika	32.3	31.9	31.6	30.8	29.9	29.8	29.8	27.9	28.2	28.1	27.1	26.2	29.46	17
Bulgaristan	24.5	26.4	26.0	26.1	24.8	26.6(b)	24.8(b)	25.3	24.7	22.7	21.2	19.6	24.39	27
Çek Cumhuriyeti	28.9	29.2	26.9	26.1	26.1	25.3	24.1	25.9	26.1	26.1	27.4	26.2	26.52	21
Danimarka	66.2	69.3	69.1	71.5	70.0	67.4	67.1	64.0	62.4	62.0	62.5	67.3(b)	66.56	2
Almanya	46.7(b)	47.6	49.0	49.5	49.2	48.8(b)	50.0(b)	48.0	48.7	47.7	47.1	47.4	48.30	8
Estonya	31.1	30.4	32.1	37.1	34.1	34.3	36.5	37.2	38.2	37.0	37.7	40.4	35.50	12
İrlanda	49.9	50.6	52.5(b)	50.6	47.1(b)	42.5	40.3	39.7	38.7	35.8	34.2	37.3	43.26	9
Yunanistan	30.4	28.6	27.5	26.1	27.4(b)	27.1	26.6	27.0	25.3	26.1	24.3	22.9	26.60	20
İspanya	43.0	44.0	43.4	43.7	41.7	40.0	39.2	37.6	35.9	34.0	33.2	31.3	38.91	10
Fransa	34.2	34.1	34.9	34.7	36.2	35.2	34.5	34.0	33.9	33.7	34.2	34.3	34.49	15
Hırvatistan	33.2(e)	32.0(e)	31.5	29.9	30.0	30.7	26.9	25.3	24.8	28.5	28.0	32.3	29.42	18
İtalya	28.7	26.9	25.4	25.5	23.7	23.1	22.8	24.0	23.4	23.1	21.7	22.8	24.25	28
Güney Kıbrıs	39.0	38.3	39.7	40.5	38.8(b)	40.2	36.6	35.5	36.3	39.5	38.9	37.8	38.42	11
Letonya	32.0	34.0	35.8	36.5	35.9	37.2	33.7	36.1	36.0	35.3	37.1	35.9	35.45	13
Litvanya	20.6	23.3	22.3	25.3	25.9	25.4	24.1	26.1	27.0	29.6	30.8	31.9	26.03	24
Lüksemburg	25.5	25.0	22.3	27.1	29.5	22.7	23.4	24.7	21.8	23.0	34.1	31.0	25.84	25
Macaristan	23.8	23.2	21.8	21.4	21.5	22.0	21.5	23.4	23.6	25.9	27.5	28.3	23.65	29
Malta	51.3	49.1	50.5	50.0	48.3	48.1	48.0	47.7	49.5	51.8	49.8	48.8	49.40	7
Hollanda	70.8	70.1	72.4	72.6	72.9	69.4(b)	69.2(b)	70.8	70.0	67.7	69.4	69.2	70.37	1
Avusturya	54.1	54.1	56.0(b)	56.2	56.2	54.0	54.8	55.4	55.3	55.4	54.1	54.6	55.02	4
Polonya	31.8	30.7	29.3	29.6	29.4	29.6(b)	28.1	28.4	27.9	28.7	26.9	28.9	29.11	19
Portekiz	38.1	37.6	37.8	38.1	37.2	34.2	35.9(b)	34.9	33.8	33.8	32.8	31.2	35.45	14
Romanya	26.5	25.9	24.9	24.7	25.8	25.6	25.8	25.5	24.7	24.0	25.2	21.8	25.04	26
Slovenya	36.3	36.4	35.4	37.4	35.8	34.8	32.3	30.0	30.2	30.4	31.7	30.6	33.44	16
Slovakya	32.4	30.9	30.2	26.7	25.4	25.5	22.7(b)	23.6	23.7	23.6	24.9	24.7	26.20	22
Finlandiya	50.4	51.0	53.6	53.5	51.2	49.3	50.5	52.0	52.9	52.6	53.3	53.1	51.95	6
İsveç	50.8(b)	51.9	52.7	53.1	51.0	51.3	52.8	53.4	55.2	56.0	56.5	55.5	53.35	5
İngiltere	59.2	59.7	58.6	58.2	57.1	55.9	55.7	56.3	56.4	56.1	57.1	57.6	57.32	3
Türkiye	-	23.4	23.5	24.4	24.9	25.5	26.2	25.2	26.8	27.6(b)	29.6	30.3	26.13	23
AB Ortalaması	40.5	40.6	40.5	40.6	40.2	39.6	39.4	39.3	39.2	38.9	38.8	39.0	39.72	

Kaynak: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Erişim Tarihi: 20.07.2017 (Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama) (b): zaman serisinden kopma, (e): tahmini

Türkiye ve AB ülkelerinde kadın aktif nüfusunun istihdamı ele alındığında, AB ülkeleri içerisinde ortalama olarak en fazla kadın istihdamına sahip olan ülkeler sırasıyla, Hollanda, Danimarka, İngiltere, Avusturya ve İsveç'tir. AB ülkeleri içerisinde orta-

lama en az kadın istihdamına sahip olan ülkeler ise sırasıyla Macaristan, İtalya, Bulgaristan, Romanya ve Lüksemburg'dur. Türkiye ise AB ülkeleri içerisinde kadın istihdamında 23. sırada yer almaktadır. Bu anlamda, AB ülkeleriyle kıyaslandığında Türkiye'de kadın istihdamının düşük olduğu gözlenmektedir. Türkiye'nin gerisinde olan AB ülkeleri sadece, Litvanya, Lüksemburg, Romanya, Bulgaristan ve İtalya'dır.

Ülkelerde kadınların ekonomik statüsünü belirlemeye çalışırken dikkat çekilmesi gereken konulardan birisi de kadın işveren oranları ve kendi adına çalışan kadın oranlarıdır. Bu nedenle aşağıdaki tablolar eşliğinde konuya yaklaşılabacaktır.

Tablo 3.11: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kadın İşverenlerin Oranı (Yüzde)
(2005-2016)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Orta*	Sıra*
Belçika	2,30	2,41	2,27	2,08	2,28	2,40	1,88	2,06	2,26	2,36	2,38	-	2,25	12
Bulgaristan	2,27	2,21	2,34	2,26	2,06	2,24	2,27	2,20	2,26	2,21	1,96	-	2,21	13
Çek Cumhuriyeti	1,99	2,21	1,86	1,88	1,96	1,78	1,83	1,78	1,89	1,65	1,86	-	1,8	18
Danimarka	1,29	1,78	1,65	1,67	1,72	1,62	1,69	1,54	1,66	1,66	1,73	1,77	1,6	21
Almanya	2,61	2,59	2,51	2,50	2,53	2,57	2,5	2,48	2,5	2,50	2,50		2,5	8
Estonya	1,25	1,12	1,58	1,55	1,75	1,37	1,59	1,35	1,44	1,38	1,89		1,4	24
İrlanda	2,32	2,20	2,41	2,32	2,43	2,34	2,25	2,29	2,48	2,24	2,29		2,3	10
Yunanistan	3,96	4,11	4,13	4,26	4,19	4,05	4,26	4,21	4,25	3,94	4,40		4,1	1
İspanya	3,04	3,24	3,23	3,41	3,58	3,48	3,27	3,39	3,34	3,47	3,29	3,39	3,3	3
Fransa	2,09	2,10	2,29	2,55	2,18	2,10	2,26	2,22	2,17	2,03	2,22	2,28	2,2	14
Hırvatistan	2,84	3,18	2,95	3	2,57	2,86	3,03	2,94	2,44	3,09	3,19		2,9	6
İtalya	3,91	3,99	3,93	3,85	3,68	3,63	3,66	3,82	4,09	3,75	4,07		3,8	2
Güney Kıbrıs	2,06	1,70	1,78	1,33	1,60	1,39	1,55	1,40	1,29	0,99	0,95		1,4	25
Letonya	2,36	2,42	2	1,90	1,89	2,65	2,43	2,54	2,91	2,35	2,57		2,3	11
Litvanya	1,21	1,37	1,12	0,99	1,27	1,15	1,34	1,28	1,22	1,30	1,33		1,2	27
Lüksemburg	1,62	1,44	1,75	1,34	1,37	1,75	1,5	1,84	1,80	1,21	2,30		1,6	22
Macaristan	3,58	3,29	3,19	2,99	3,20	3,40	3,18	3,09	3,15	3,02	3,08		3,2	4
Malta	1,63	1,50	1,57	1,32	1,49	1,35	1,89	1,69	1,39	1,58	1,89		1,5	23
Hollanda	1,91	1,98	1,96	1,77	1,90	1,91	2,02	2,02	2,02	2,06	2,10		1,9	16
Avusturya	2,26	2,58	2,64	2,61	2,59	2,61	2,45	2,34	2,27	2,42	2,46		2,4	9
Polonya	2,75	2,76	2,76	2,73	2,69	2,72	2,88	2,85	2,84	2,77	2,58		2,7	7
Portekiz	3,23	3,19	3,43	3,30	3,03	2,95	2,99	3,28	3,28	3,09	2,82	3,04	3,1	5
Romanya	0,91	0,87	0,68	0,68	0,76	0,70	0,68	0,77	0,79	0,69	0,66		0,74	29
Slovenya	1,92	2,17	1,58	1,69	1,85	2,09	2,06	1,92	1,82	2,00	2,03		1,9	17
Slovakya	1,83	1,87	1,96	1,70	1,87	2,03	2,13	1,88	1,75	1,83	1,86		1,8	19
Finlandiya	1,97	2,17	2,17	1,92	1,92	2,10	2,21	1,87	1,83	1,96	2,14		2,02	15
İsveç	1,62	1,61	1,53	1,57	1,61	1,75	1,65	1,70	1,70	1,65	1,70		1,64	20
İngiltere	1,53	1,51	1,53	1,37	1,42	1,46	1,34	1,41	1,42	1,42	1,34		1,4	26
Türkiye	0,88	1,30	1,39	1,38	1,30	1,28	1,24	1,27	1,23	1,23	1,17		1,2	28
AB Ortalaması	2,41	2,45	2,44	2,44	2,41	2,41	2,39	2,40	2,42	2,37	2,39		2,4	

Kaynak: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics> Erişim Tarihi: 21.07.2017

(Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama)

Yukarıdaki Tablo 3.11'e göre kadın işveren oranı en yüksek olan ülkeler; Yunanistan, İtalya, İspanya, Macaristan ve Portekiz'dir. En düşük olan ülkeler ise Romanya, Türkiye, Litvanya, İngiltere ve Güney Kıbrıs olarak izlenmektedir. Türkiye'nin konumu AB ortalamasının gerisinde görülmektedir.

Tablo 3.12: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kendi Hesabına Çalışan Kadın İşçiler
(Çalışan Kadımların Yüzdesi) (2005-2016)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Orta*	Sıra*
Belçika	6,55	6,44	6,78	6,5	6,80	6,57	6,73	7,05	6,96	7,01	7,34		6,7	15
Bulgaristan	6,53	6,01	5,40	6,03	6,21	6,38	5,82	5,46	5,86	6,09	5,96		5,9	18
Çek Cumhuriyeti	7,15	7,38	7,61	7,69	8,44	9,31	10,0	10,6	10,0	10,1	9,86		8,9	8
Danimarka	2,70	2,79	2,84	2,77	3,18	3,48	3,38	3,61	3,66	3,59	3,29	3,29	3,2	29
Almanya	4,86	4,90	4,94	4,82	4,88	4,96	5,11	5,09	4,90	4,80	4,65		4,9	22
Estonya	3,42	3,47	3,61	3,16	3,29	3,83	3,36	3,46	4,15	4,05	4,5		3,6	28
İrlanda	3,90	3,65	3,84	4,36	4,15	4,53	4,51	4,38	4,80	5,01	5,03		4,3	26
Yunanistan	16,6	16,70	16,04	16,73	16,79	17,86	18,67	19,43	19,93	19,40	18,90		17,9	1
İspanya	8,85	8,44	8,52	8,35	7,86	7,76	7,92	8,44	8,90	8,71	8,81	8,75	8,4	10
Fransa	3,78	4,21	4,03	3,79	4,11	4,63	4,67	4,73	4,84	5,40	5,34	5,48	4,5	25
Hırvatistan	17,45	14,46	12,39	12,60	12,60	14,03	13,18	11,35	10,56	6,94	6,21		11,9	6
İtalya	13,81	13,72	13,47	12,97	12,60	12,63	12,39	12,51	12,14	12,76	12,36		12,8	4
Güney Kıbrıs	9,21	9,56	8,68	8,52	8,98	8,78	8,17	7,26	8,06	9,27	9,25		8,7	9
Letonya	5,30	5,94	5,09	4,42	5,46	5,34	5,57	5,69	5,80	5,86	6,30		5,5	19
Litvanya	9,68	9,53	7,86	6,01	6,17	5,88	5,92	6,19	6,98	7,57	7,26		7,1	12
Lüksemburg	4,82	4,59	3,95	4,55	4,44	4,26	5,15	5,55	5,55	5,55	5,34		4,8	23
Macaristan	5,55	5,01	5,34	5,13	5,5	5,09	4,73	5,07	4,61	4,36	4,63		5	21
Malta	4,46	4,28	5,51	4,94	5,15	4,76	4,09	4,51	4,76	5,26	5,11		4,8	24
Hollanda	6,84	6,94	7,15	7,51	7,82	8,46	8,52	8,81	9,42	9,78	10,3		8,3	11
Avusturya	6,26	5,94	5,98	5,82	5,98	6,17	6,03	6,07	6,30	6,03	6,19		6,07	17
Polonya	13,30	12,75	12,18	11,80	11,64	11,77	11,68	11,35	10,88	10,47	10,84		12,87	3
Portekiz	18,86	18,21	17,96	18,13	17,34	16,27	13,46	13,60	13,39	11,14	10,51	9,68	14,8	2
Romanya	12,67	12,14	12,81	12,72	12,48	13,43	13,11	13,22	13,14	12,76	12,18		12,7	5
Slovenya	3,86	4,03	4,96	4,17	4,07	5,73	6,03	5,71	5,71	5,98	5,98		5,1	20
Slovakya	4,98	5,40	5,21	5,94	7,67	7,13	7,51	7,94	7,90	7,94	8,19		6,9	14
Finlandiya	6,07	5,80	5,61	6,21	6,69	6,38	6,23	6,59	6,63	6,98	6,94		6,3	16
İsveç	3,81	3,91	4	4,07	4,36	4,44	4,15	3,97	4,30	4,32	4,28		4,1	27
İngiltere	5,80	6,15	6,23	6,32	6,71	7,15	7,44	7,80	7,88	8,61	8,67		7,1	13
Türkiye	13,57	12,5	11,47	11,01	12,75	12,81	11,69	10,78	10,73	9,11	8,85		11,3	7

Kaynak: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics>

Erişim Tarihi: 21.07.2017 (Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama)

Kendi hesabına çalışan kadın işçi oranları değerlendirildiğinde; bu konuda önde gelen ülkeler sırasıyla, Yunanistan, Portekiz, Polonya, Hırvatistan ve Romanya'dır. En düşük olan ülkeler ise; Danimarka, Estonya, İsveç, İrlanda ve Fransa'dır. Türkiye AB ülkeleri içerisinde yedinci sırada bulunmaktadır. Türkiye'de kendi adına çalışan kadın işçi sayısının yüksek olmasının en önemli nedeni tarım sektöründe istihdam edilen kadın payının yüksek olmasıdır. Aynı durum, Yunanistan, Portekiz ve Polonya için de geçerlidir. Söz konusu bu saptama kadın istihdamının sektörel dağılımına bakıldığında açıkça görülmektedir (Tablo 3.13, 3.14, 3.15)

Tablo 3.13: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Tarım İstihdamında Kadın (Yüzde)
(2005-2016)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Orta*	Sıra*
Belçika	1,48	1,27	1,30	1,02	0,99	0,88	0,88	0,69	0,83	0,83	0,73	-	0,9	26
Bulgaristan	6,84	6,13	5,67	5,82	5,36	5,21	4,80	4,28	4,44	4,55	4,32	-	5,2	10
Çek Cumhuriyeti	2,81	2,78	2,52	2,29	2,22	1,91	1,87	1,92	2,06	1,63	1,63	-	2,15	18
Danimarka	1,61	1,46	1,57	1,09	1,12	0,85	0,87	1,09	0,99	0,88	1,05	1,02	1,1	24
Almanya	1,74	1,61	1,62	1,32	1,25	1,20	1,17	1,10	1,00	1,00	0,95	-	1,27	23
Estonya	3,24	3,18	3,05	2,42	2,61	2,81	2,46	2,51	2,26	2,24	2,5	-	2,66	13
İrlanda	1,29	1,32	1,33	1,42	1,04	1,04	1,01	1,21	1,45	1,5	1,41	-	1,28	22
Yunanistan	13,5	12,8	12,1	11,6	11,8	12,6	12,6	12,9	13,4	13	12,3	-	12,64	5
İspanya	3,52	3,27	2,95	2,56	2,45	2,45	2,39	2,41	2,24	2,25	2,10	2,14	2,56	14
Fransa	2,28	2,25	2,16	1,84	1,88	1,77	1,88	1,85	1,84	1,64	1,63	1,62	1,89	20
Hırvatistan	18,8	14,9	13,5	13,9	14,1	15,4	15,3	12,1	9,88	7,96	7,32	-	13,06	3
İtalya	3,26	3,32	3,05	2,82	2,67	2,72	2,64	2,57	2,44	2,41	2,44	-	2,76	12
Güney Kıbrıs	3,5	2,93	2,40	2,70	3,00	2,53	2,42	1,88	1,73	2,13	2,13	-	2,48	17
Letonya	8,02	8,46	7,78	5,76	6,19	5,75	5,36	4,88	4,92	4,48	5,05	-	6,06	9
Litvanya	11,51	11,46	8,59	5,90	6,65	6,48	6,46	6,34	6,09	6,73	6,63	-	7,53	8
Lüksemburg	1,08	1,20	1,15	1,16	0,83	0,70	0,79	0,87	0,88	0,82	0,68	-	0,93	25
Macaristan	2,65	2,63	2,28	2,31	2,58	2,30	2,65	2,79	2,60	2,63	2,64	-	2,5	15
Malta	0,58	0,31	0,38	0,40	0,44	0,28	0,20	0,34	0,46	0,43	0,38	-	0,3	29
Hollanda	2,06	1,99	1,82	1,70	1,61	1,72	1,51	1,5	1,12	1,28	1,38	-	1,6	21
Avusturya	5,28	5,28	5,61	5,23	5,21	5	4,65	4,25	4,19	4,57	4,21	-	4,8	11
Polonya	16,64	15,02	14,18	13,84	13,18	12,65	12,22	11,71	10,93	10,25	10,34	-	12,8	4
Portekiz	13,10	12,52	12,38	12,05	11,68	10,90	8,800	8,909	7,889	6,300	5,389	4,78	9,5	6
Romanya	33,06	31,43	31,01	30,38	30,70	32,34	31,09	31,01	30,34	29,29	25,57	-	30,5	2
Slovenya	9,06	9,18	10,09	8,34	8,94	8,48	7,88	7,80	8,15	9,56	7,03	-	8,5	7
Slovakya	2,63	2,39	2,25	2,18	2,03	1,76	1,42	1,65	1,65	1,69	1,32	-	1,9	19
Finlandiya	2,92	2,79	2,58	2,69	2,83	2,75	2,40	2,30	2,25	2,30	2,20	-	2,5	16
İsveç	1,04	0,98	0,93	0,86	0,97	0,95	0,89	0,99	0,97	0,89	1,00	-	0,9	27
İngiltere	0,73	0,67	0,75	0,73	0,55	0,60	0,64	0,68	0,60	0,70	0,63	-	0,6	28
Türkiye	51,6	43,70	42,77	42,06	37,91	39,34	39,40	37,24	35,70	32,90	31,12	-	39,4	1
AB Ortalaması	5,28	4,98	4,77	4,47	4,36	4,33	4,13	4,02	3,80	3,67	3,44	-	4,3	

Kaynak: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics> Erişim Tarihi: 22.08.2017

(Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama)

Tarım sektöründe istihdam edilen kadın oranı en yüksek olan ülkeler; Türkiye, Romanya, Hırvatistan, Polonya ve Yunanistan'dır. Bu ülkelerde yukarıda da bahsedildiği gibi kendi hesabına çalışan kadın oranı yüksek çıkmıştı. Dolayısıyla, kendi hesabına çalışanların daha ziyade tarım uğraşından ibaret olduğu tahmin edilebilir. Aynı durum Türkiye için de geçerlidir. Tarım sektöründe istihdam edilen kadın işgücü oranı en düşük olan ülkeler ise, Malta, İngiltere, İsveç, Belçika ve Lüksemburg olarak belirlenmiştir.

Tablo 3.14: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Endüstri İstihdamında Kadın (Yüzde)
(2005-2016)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Ortalama	Sıralama
Belçika	11,35	10,77	11,03	10,31	9,73	10,10	9,69	8,64	8,59	8,32	8,38		9,7	22
Bulgaristan	28,85	28,05	28,52	28,69	26,88	24,07	23,90	25,09	23,84	23,21	22,75		25,8	1
Çek Cumhuriyeti	26,46	27	26,79	26,71	24,04	23,20	23,88	23,34	22,90	23,60	23,73		24,7	2
Danimarka	12,40	11,61	12,64	12,25	10,05	9,22	9,35	9,47	9,18	9,27	9,64	10,22	10,4	19
Almanya	16,05	16,04	16	15,05	14,60	14,34	14,26	14,21	14,06	14,19	13,89		14,7	14
Estonya	24,23	21,62	21,79	22,13	19,42	18	19,06	17,69	17,17	17,54	17,45		19,6	7
İrlanda	11,89	11,31	10,60	9,89	9,36	8,77	8,73	8,77	8,76	8,47	8,52		9,5	23
Yunanistan	9,94	9,88	9,86	9,39	8,64	7,82	7,51	7,44	7,51	7,53	8		8,5	25
İspanya	12,43	11,64	11,61	11,22	10,09	9,56	8,92	9,06	8,5	8,46	8,68	8,44	9,8	21
Fransa	12,06	11,73	11,55	10,93	10,28	10,14	10,52	10,25	10,10	9,65	9,35		10,6	18
Hırvatistan	18,10	17,82	18,10	18,02	16,37	14,85	16,30	16,75	15,39	15,32	15,11		16,5	10
İtalya	17,42	16,73	16,51	15,89	14,86	14,14	14,28	13,85	13,75	13,39	13,28		14,9	13
Güney Kıbrıs	10,56	10,22	9,64	9,72	9,67	9,38	8,63	8,56	7,53	7,25	6,51		8,8	24
Letonya	17,27	16,37	15,51	17,42	15,28	13,63	13,98	14,06	13,56	12,89	12,75		14,7	15
Litvanya	20,76	19,34	19,73	18,96	17,64	16,61	16,38	16,14	16,18	16,18	16,46		17,6	8
Lüksemburg	5,78	5,25	5,51	6,13	3,95	4,59	4,13	3,86	4,19	4,17	4,07		4,6	29
Macaristan	21,21	20,88	21,11	20,95	19,38	19,79	19,86	19,06	19,05	19,09	18,92		19,9	6
Malta	16,87	15,18	13,34	10,97	12	13,22	12,73	10,72	11,64	10,27	8,89		12,3	17
Hollanda	8,10	7,82	7,55	7,07	6,57	6,21	6	6,01	5,61	5,53	5,55		6,5	28
Avusturya	12,93	13,44	13,01	12,30	11,46	11,51	12,5	12,69	13,05	12,73	12,18		12,5	16
Polonya	17,12	17,46	17,87	17,88	16,81	16,07	16,46	16,06	16,07	16,45	16,42		16,7	9
Portekiz	18,47	18,68	18,12	16,62	16,02	15,93	15,77	14,81	14,73	14,98	15,23	15,14	16,2	11
Romanya	24,77	25,30	24,65	23,84	21,94	19,88	19,86	19,96	20,05	20,65	19,97		21,9	4
Slovenya	25,29	23,53	22,67	22,53	21,61	20,48	18,26	18,17	18,26	17,76	18,03		20,6	5
Slovakya	25,20	24,73	24,29	24,39	22,15	21,07	21,30	20,87	19,19	19,92	20,70		22,1	3
Finlandiya	12,28	11,85	11,47	10,39	9,94	9,86	9,26	9,02	9,05	8,60	8,72		10	20
İsveç	9,27	9,25	9,09	8,22	7,67	7,59	7,53	7,71	7,71	7,13	6,84		8	27
İngiltere	9,39	9,43	9,43	9,42	7,65	7,40	7,48	7,61	7,65	7,90	7,63		8,2	26
Türkiye	15,05	16,37	16,10	15,72	15,27	15,89	15,17	14,88	15,31	17,10	16,18		15,7	12
AB Ortalaması	14,81	14,62	14,52	14,01	12,94	12,45	12,48	12,36	12,20	12,21	12,05		13,15	

Kaynak: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics> Erişim Tarihi: 23.08.2017

Endüstri sektöründe istihdam edilen kadın oranı en yüksek olan ülkeler, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Romanya ve Slovenya'dır. En düşük olan ülkeler ise Lüksemburg, Hollanda, İsveç, İngiltere ve Yunanistan'dır. Türkiye ise on ikinci sırada yer almaktadır.

Tablo 3.15: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Hizmet İstihdamında Kadın (Yüzde)
(2005-2016)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Orta*	Sıra*
Belçika	87,16	87,94	87,63	88,65	89,26	89	89,41	90,65	90,56	90,83	90,88		89,2	4
Bulgaristan	64,25	65,80	65,80	65,48	67,73	70,70	71,27	70,62	71,72	72,22	72,91		68,9	27
Çek Cumhuriyeti	70,68	70,18	70,66	70,97	73,73	74,87	74,22	74,73	75,01	74,76	74,61		73,1	23
Danimarka	85,87	86,75	85,69	86,66	88,79	89,87	89,70	89,34	89,66	89,58	89,05	88,66	88,3	7
Almanya	82,19	82,33	82,38	83,62	84,15	84,45	84,55	84,69	84,93	84,77	85,15		83,9	13
Estonya	72,51	75,08	75,01	75,40	77,91	79,16	78,38	79,76	80,54	80,13	79,84		77,6	18
İrlanda	86,80	86,93	87,72	88,31	89,23	89,83	90,04	89,91	89,73	89,88	89,73		88,9	5
Yunanistan	76,51	77,25	78	78,98	79,48	79,56	79,83	79,59	79,01	79,47	79,62		78,8	17
İspanya	84,04	85,08	85,43	86,19	87,45	87,98	88,68	88,51	89,26	89,30	89,19	86,09	87,2	8
Fransa	85,27	85,81	86,12	86,73	87,31	87,55	87,16	87,48	87,29	87,80	87,94	85,81	86,8	11
Hırvatistan	62,97	67,16	68,30	67,97	69,44	69,61	68,23	70,94	74,63	76,55	77,48		70,3	24
İtalya	79,30	79,93	80,43	81,26	82,45	83,12	83,06	83,55	83,80	84,19	84,26		82,3	15
Güney Kıbrıs	85,93	86,84	87,94	87,58	87,31	88,08	88,94	89,52	90,73	90,61	91,36		88,6	6
Letonya	74,69	75,08	76,56	76,75	78,51	80,58	80,62	80,98	81,43	82,58	82,12		79	16
Litvanya	67,73	69,20	71,66	75,12	75,69	76,90	77,15	77,5	77,72	77,08	76,91		74,7	21
Lüksemburg	93,01	93,51	93,27	92,66	93,04	89,97	92,45	93,19	92,31	92,95	87,02		92,1	1
Macaristan	76,12	76,48	76,59	76,73	78,01	77,88	77,48	78,12	78,33	77,87	78,26		77,4	19
Malta	82,54	84,48	86,26	88,62	87,55	86,5	87,05	88,91	87,90	89,29	90,72		87,2	9
Hollanda	84,87	85,70	86,91	86,37	84,87	84,12	83,77	84,16	84,66	85,16	84,87		85	12
Avusturya	81,76	81,26	81,37	82,47	83,33	83,48	82,83	83,05	82,76	82,69	83,61		82,6	14
Polonya	66,19	67,47	67,93	68,20	69,94	71,16	71,26	72,18	72,94	73,16	72,98		70,3	25
Portekiz	68,43	68,79	69,5	71,31	72,30	73,13	75,41	76,27	77,37	78,70	79,37	75,11	73,8	22
Romanya	42,16	43,25	44,33	45,77	47,34	47,75	49,06	49,02	49,59	50,04	54,43		47,5	28
Slovenya	65,30	66,77	66,02	68,66	68,94	70,69	73,27	73,41	73,16	72,04	73,77		70,1	26
Slovakya	71,97	72,75	73,44	73,40	75,77	77,15	77,25	77,44	79,12	78,40	77,94		75,8	20
Finlandiya	84,51	85,01	85,73	86,48	86,86	86,86	87,84	88,18	88,25	88,62	88,68		87	10
İsveç	89,41	89,48	89,69	90,47	91,05	91,19	91,13	90,81	90,75	91,34	91,43		90,6	2
İngiltere	89,66	89,66	89,48	89,56	91,09	91,27	91,16	90,86	90,94	90,58	91,04		90,4	3
Türkiye	33,33	39,93	41,13	42,22	46,79	44,77	45,41	47,86	48,97	49,99	52,70		44,8	29
AB Ortalaması	79,61	80,13	80,46	81,19	82,23	82,71	82,85	83,08	83,41	83,54	83,89		82,1	

Kaynak: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics>

Erişim Tarihi: 24.08.2017 (Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama)

Türkiye ve AB ülkelerinde hizmet sektöründe istihdam edilen işgücü oranı en yüksek olan ülkeler; Lüksemburg, İsveç, İngiltere, Belçika ve İrlanda olarak gözlenmektedir. En düşük olan ülkeler ise, Türkiye, Romanya, Bulgaristan, Slovenya ve Polonya'dır. Gelişmiş ülkelerde hizmet sektöründe istihdam edilen kadın işgücü oranının yüksek olması iktisadi gelişme bakımından beklenen bir sonuçtur. Türkiye'nin AB ülkeleri içerisindeki konumu yirmi dokuzuncu sırada olup AB ortalamasının gerisinde bulunmaktadır.

Kadınların ekonomik statüsünü belirleyen ya da olumsuz yönde etkileyen en önemli unsurlardan bir tanesi işsizliktir. Bu nedenle, aşağıdaki Tablo3.16'da kadın işsizliğine değinilecektir.

Tablo 3.16: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kadın Aktif Nüfusun İşsizlik Oranı (Yüzde)
(2005-2016)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Ortalama	Sıralama
Belçika	9.5	9.3	8.5	7.6	8.1	8.5	7.2	7.4	8.2	7.9	7.8	7.6	8.14	15
Bulgaristan	10.0	9.4	7.4	5.8	6.7	9.6	10.1	10.8	11.8	10.4	8.4	7.0	8.95	13
Çek Cumhuriyeti	9.8	8.8	6.7	5.6	7.7	8.5	7.9	8.2	8.3	7.4	6.1	4.7	7.47	20
Danimarka	5.3	4.5	4.2	3.7	5.3	6.5	7.5	7.5	7.3	6.8	6.4	6.6	5.97	26
Almanya	10.9	10.1	8.7	7.6	7.2	6.5	5.6	5.2	4.9	4.6	4.2	3.7	6.60	23
Estonya	6.9	5.6	3.8	5.1	10.3	14.1	11.6	9.1	8.2	6.8	6.1	6.1	7.80	17
İrlanda	4.1	4.3	4.3	4.9	8.2	9.9	10.8	11.0	10.7	9.4	7.7	6.5	7.65	19
Yunanistan	15.4	13.8	12.9	11.5	13.3	16.4	21.5	28.2	31.4	30.2	28.9	28.1	20.97	1
İspanya	12.0	11.4	10.7	12.8	18.1	20.2	21.8	25.1	26.7	25.4	23.6	21.4	19.10	2
Fransa	9.7	9.5	8.5	7.9	9.2	9.5	9.6	9.8	10.2	10.0	9.9	9.9	9.47	10
Hırvatistan	14.5	13.3	11.4	10.4	10.8	12.4	13.8	15.8	17.2	18.0	16.7	14.0	15.30	3
İtalya	10.0	8.8	7.8	8.5	9.2	9.6	9.5	11.8	13.1	13.8	12.7	12.8	10.64	7
Güney Kıbrıs	6.5	5.4	4.6	4.3	5.5	6.4	7.7	11.1	15.2	15.1	14.8	13.5	9.17	11
Letonya	10.0	6.7	5.6	7.1	14.1	16.3	13.8	14.0	11.1	9.8	8.6	8.4	10.46	9
Litvanya	8.5	5.6	4.3	5.6	10.5	14.5	12.9	11.6	10.5	9.2	8.2	6.7	9.01	12
Lüksemburg	6.1	5.9	5.1	5.9	5.9	5.5	6.0	5.8	6.2	6.4	7.1	6.6	6.05	25
Macaristan	7.4	7.8	7.7	8.0	9.7	10.7	11.0	10.6	10.1	7.9	7.0	5.1	8.59	14
Malta	8.4	8.3	7.9	6.8	7.6	7.1	7.1	7.3	6.3	5.3	5.2	5.2	6.87	22
Hollanda	6.9	6.2	5.2	4.5	4.9	5.5	5.4	6.2	7.3	7.8	7.3	6.5	6.15	24
Avusturya	5.9	5.6	5.3	4.4	5.1	4.6	4.6	4.8	5.3	5.4	5.3	5.6	5.16	29
Polonya	19.4	15.1	10.3	7.9	8.6	10.0	10.4	10.9	11.1	9.6	7.7	6.2	10.60	8
Portekiz	8.8	9.1	9.6	9.0	10.3	12.2	13.2	15.6	16.6	14.5	12.9	11.3	11.93	5
Romanya	6.4	6.0	5.2	4.4	5.4	6.2	6.5	6.1	6.3	6.1	5.8	5.0	5.79	28
Slovenya	7.1	7.2	5.9	4.8	5.8	7.1	8.2	9.4	10.9	10.6	10.1	8.6	7.98	16
Slovakya	17.4	14.8	12.8	11.0	12.9	14.7	13.7	14.5	14.5	13.6	12.9	10.7	13.63	4
Finlandiya	8.6	8.1	7.2	6.7	7.6	7.6	7.1	7.1	7.5	8.0	8.8	8.6	7.75	18
İsveç	7.6	7.2	6.5	6.6	8.0	8.5	7.7	7.7	7.9	7.7	7.3	6.5	7.44	21
İngiltere	4.3	4.9	5.0	5.1	6.4	6.9	7.4	7.4	7.1	5.8	5.1	4.7	5.85	27
Türkiye	11.0	9.0	9.0	9.9	12.5	11.2	10	9.3	10.4	11.7	12.5	13.5	10.84	6
AB Ortalaması	9.8	9.0	7.9	7.5	8.9	9.6	9.8	10.5	10.9	10.3	9.5	8.7	9.37	

Kaynak: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>;

<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.ZS> Erişim Tarihi:24.07.2017

Kadın işsizliği itibarıyla Türkiye ve AB ülkeleri birlikte değerlendirildiğinde kadın işsizliğinin en düşük olduğu ülkeler; Avusturya, Romanya, İngiltere, Danimarka ve Lüksemburg'dur. Kadın işsizliğinin en yüksek olduğu ülkeler ise Yunanistan, İspanya, Hırvatistan, Slovakya ve Portekiz'dir. Türkiye'de kadın işsizliği ise AB ortalamasının üzerinde olup ortalama olarak altıncı sırada bulunmaktadır.

3.4.Kadınların Sosyal Statüsü Bakımından Türkiye-Avrupa Birliği Karşılaştırması

Kadın yoksulluğu ekonomik yönünün yanı sıra sosyal yönden de ele alınması gereken bir konudur. Kadınların yoksulluk sorunu ile baş edebilmesi ve sosyal statüsünü zenginleştirmesi için yaşamlarının her alanında karşılaştıkları dezavantajlı durumlardan kurtulmaları gereklidir. Sosyal yönden kadın yoksulluğu sorunu bireylerin eğitim, sağlık ve uzun yaşam beklentisi gibi faktörle yakından ilişkilidir. Eğitim, sağlık vb diğer sosyal konularla birlikte sosyal dışlanılmışlık sorunu kadınların sosyal statüsünü değerlendirirken konuya dahil edilmesi gereken bir husustur. Bu nedenle, çalışmanın bu kısmında kadınların sosyal statüsünü belirleyebilmek için Türkiye ve AB ülkelerinde karşı-

laştırma yapılacaktır. Karşılaştırma yaparken dikkate alınacak başlıca sosyal göstergeler; eğitim, sağlık, sosyal dışlanmışlık ve insani kalkınma ile ilgili göstergelerdir.

Tablo 3.17: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Temel Eğitim Seviyesindeki Kadınların İşgücüne Katılım Oranı (Yüzde) (2005-2016)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Orta*	Sıra*
Belçika	24,18	23,71	24,31	23,46	22,69	24,34	22,87	22,69	23,11	22,54	21,38		23,2	19
Bulgaristan	19,57	19,13	19,45	19,79	18,96	19,05	18,48	18,45	18,71	19,65	18,97		19,1	25
Çek Cumhuriyeti	19,26	19,85	19,17	19,04	19,04	18,57	17,51	17,70	17,19	16,69	16,57		18,2	26
Danimarka	38,36	39,93	44,18	43,81	43,47	40,77	39,16	37,38	35,90	35,72	34,56	47,43	40,06	3
Almanya	28,81	29,84	29,62	29,07	29,05	28,44	30,44	30,43	30,79	28,54	28,76		29,4	9
Estonya	23,73	22,64	22,44	26,03	24,95	24,39	26,94	25,85	26,73	27,70	29,93		25,5	13
İrlanda	26,45	26,38	27,15	26,40	23,93	22,31	22,25	21,27	20,48	19,07	18,93		23,15	20
Yunanistan	25,44	24,55	24,34	26,03	27,11	27,05	26,01	25,12	24,75	25,35	24,68		25,4	14
İspanya	31,73	32,84	33,95	35,47	36,20	36,86	37,15	37,40	37,24	41,74	41,15	44	37,1	6
Fransa	30,80	30,76	30,22	29,17	29,20	29,5	29,31	28,72	27,34	26,21	25,07	32,13	29	11
Hırvatistan	22,57	20,97	22,29	22,42	22,92	22,85	22,34	19,71	17,88	17,95	18		20,9	24
İtalya	24,38	23,77	23,17	23,10	22,30	21,72	21,75	22,70	22,52	22,79	22,29		22,7	21
Güney Kıbrıs	36,88	36,81	35,47	35,52	37,33	40,13	37,25	34,65	33,38	33,97	32,86		35,8	7
Letonya	22,77	23,88	25,19	25,42	26,30	24,94	23,81	25,51	25,13	24,40	25,4		24,8	16
Litvanya	11,64	11,85	11,39	9,43	10,72	9,53	9,170	9,079	8,88	10,43	9,80		10,1	29
Lüksemburg	25,17	27,65	29,30	26,17	29,70	30,22	30,52	29,98	28,97	28,87	33,59		29,11	10
Macaristan	21,04	21,14	20,70	21,12	21,20	22,26	22,27	22,37	22,95	18,86	19,97		21,2	23
Malta	21,05	21,54	22,29	23,59	22,07	21,67	21,27	22,64	23,15	23,69	23,20		22,3	22
Hollanda	37,61	37,09	38,43	39,06	38,91	37,70	38,29	37,93	37,29	35,95	35,86		37,6	5
Avusturya	29,42	30,30	32,34	31,51	31,32	30,54	30,52	30,56	30,21	30,90	30,30		30,7	8
Polonya	18,06	16,13	15,39	14,69	14,30	14,11	14,10	13,59	12,64	12,17	11,86		14,2	28
Portekiz	58,00	57,90	57,63	56,72	55,31	54,47	52,27	50,59	48,41	46,20	45,20	47,16	52,4	1
Romanya	30,5	29,87	30,32	30,23	30,36	29,54	28,60	28,54	27,89	28,69	25,04		29	12
Slovenya	28,22	27,45	28,14	27,11	26,87	25,89	22,95	21,71	20,87	24,60	21,85		25	15
Slovakya	16,54	16,37	15,46	15	13,19	13,56	13,86	14,35	14,85	15,77	16,46		15	27
Finlandiya	27,60	27,57	27,40	26,90	25,79	24,56	23,89	24,02	23,03	21,62	20,87		24,8	17
İsveç	44,13	39,33	39,61	39,06	37,61	36,59	36,93	37,86	37,31	41,29	41,63		39,2	4
İngiltere	50,31	49,86	49,97	34,16	34,47	33,20	37,15	33,20	33,43	47,79	47,59		41,01	2
Türkiye	–	20,07	19,72	20,13	21,87	24	25,51	26,09	26,95	26,52	27,27		23,8	18
AB Ortalaması	31,50	31,41	31,48	29,20	29,11	28,70	29,41	28,76	28,41	30,21	29,76		29,8	

Kaynak: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics>

Erişim Tarihi: 28.08.2017 (Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama)

Yukarıdaki Tablo 3.17’de Türkiye ve AB ülkelerinde 2005-2016 döneminde kadınların temel eğitim seviyesi itibariyle kadınlardaki işgücüne katılım oranı görülmektedir. Temel eğitim düzeyi; sekizinci sınıfa kadar olan kadınları kapsamaktadır. Temel eğitim seviyesinde olan kadınların ortalama işgücüne katılım oranı en fazla olan ülkeler sırasıyla, Portekiz, İngiltere, Danimarka, İsveç ve Hollanda’dır. Temel eğitim seviyesinde olan kadınların ortalama işgücüne katılım oranı en az olan ülkeler ise sırasıyla Litvanya, Polonya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti ve Bulgaristan’dır. Türkiye’de temel eğitim seviyesinde olan kadınların AB ülkeleri içerisinde ortalama olarak 18. sırada yer aldığı gözlenmektedir. Bu kapsamda, Türkiye’de temel eğitim seviyesindeki kadınların işgücüne katılım oranının AB ortalamasının oldukça altında olduğu belirtilebilir. Fakat,

diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de yıllar itibariyle kadınların işgücüne katılım oranında bir iyileşme mevcuttur.

Tablo 3.18: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Orta Öğretim Mezunu Kadınların İş Gücüne Katılım Oranı (Yüzde) (2005-2016)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Orta*	Sıra*
Belçika	56,95	55,59	55,29	56,88	55,43	55,86	54,52	54,04	54,56	53,93	53,68		55,1	25
Bulgaristan	57,65	59,84	60,08	60,54	58,93	56,81	55,34	55,49	55,18	54,18	53,20		57	22
Çek Cumhuriyeti	59,68	58,79	57,68	56,77	56,08	55,43	55,41	55,29	55,56	54,95	55,36		56,4	23
Danimarka	68,08	67,12	71,34	69,09	67,06	66,98	66,33	64,69	64,09	63,54	62,79	68,30	66,6	5
Almanya	59,04	59,63	59,74	59,40	59,33	59,22	59,63	59,31	59,72	60,43	60,04		59,5	14
Estonya	63,79	65,44	64,26	66,55	65,23	65,47	65,77	64,16	63,97	62,36	64,16		64,6	7
İrlanda	61,74	62,08	62,49	61,38	60,47	58,81	57,43	57,08	56,72	56,70	55,65		59,1	16
Yunanistan	53,65	53,75	53,11	52,79	53,79	54,13	53,31	53,70	52,66	52,65	52,86		53,3	26
İspanya	61,36	62,68	63,90	65,44	66,48	65,76	65,88	66,22	65,23	64,83	63,79	64,69	64,6	8
Fransa	62,06	61,65	61,84	61,63	61,81	60,93	60,20	59,72	59,18	58,56	58,34	62,09	60,6	12
Hırvatistan	58,15	58,11	58,93	58,68	58,70	57,31	54,75	55,04	55,20	56,81	56,84		57,1	20
İtalya	59,25	59,52	58,65	58,95	58,29	57,97	57,18	57,79	56,84	56,86	55,84		57,9	17
Güney Kıbrıs	62,20	61,50	63,20	62,63	63,27	62,65	61,34	61,24	60,88	63	61,63		62,1	10
Letonya	63,70	64,91	65,45	66,7	65,12	63,11	60,93	61,18	61,13	60,63	60,88		63	9
Litvanya	63,18	60,66	59,79	59,88	60,75	59,90	58,79	58,34	56,56	56,84	55,75		59,13	15
Lüksemburg	49,81	51,81	51,22	50,56	47,72	47,86	47,18	50,22	49,56	53,31	53,93		50,2	28
Macaristan	59,47	59,33	58,31	56,68	56,04	56,79	56,43	57,52	56,97	55,25	55,5		57,1	21
Malta	56,81	51,22	56,45	52,93	54,38	55,65	56,54	59,11	60,72	62,61	62,59		57,18	19
Hollanda	68,12	69,08	69,76	69,86	71,13	68,76	67,45	68,15	66,54	66,26	66,81		68,3	4
Avusturya	60,11	60,61	61,18	61,86	62,24	62,65	62,75	62,68	62,70	59,93	59,79		61,5	11
Polonya	56,38	54,18	53,16	53,13	52,68	52,58	52,02	51,65	50,81	50,43	49,43		52,4	27
Portekiz	63,25	65,38	65,90	66,33	69,13	69,98	71,69	72,77	73,84	73,58	73,45	73,70	69,9	3
Romanya	58,90	60,25	58,38	56,11	55,13	55,65	55,36	55,02	54,52	54,83	54,34		56,2	24
Slovenya	60,77	60,08	58,84	59,27	58,72	58,13	56,29	55,59	54,68	54,22	53,54		57,2	18
Slovakya	64,43	62,70	61,86	61,81	60,61	60,45	58,56	58,75	58,90	58,59	58,45		60,4	13
Finlandiya	67,38	67,29	67,20	67,73	67,05	65,18	64,01	63,65	62,22	62,22	61,56		65	6
İsveç	73,77	73,62	73,69	73,69	72,48	71,62	72,26	71,91	71,75	74,12	73,44		72,9	1
İngiltere	75,26	75,73	75,29	69,79	68,68	67,69	69,55	67,77	67,41	69,33	69,27		70,5	2
Türkiye		29,54	29,93	31,43	32,56	32,79	32,86	32,54	34,15	35	35,88		32,6	29
AB Ortalaması	62,60	62,79	62,70	61,97	61,77	61,26	61,22	60,95	60,55	60,71	60,30		61,5	

Kaynak: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics> Erişim Tarihi: 28.08.2017

(Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama)

Orta öğretim düzeyinde olan kadınların iş gücüne katılım durumu ise yukarıdaki Tablo 3.18’de izlenmektedir. Orta öğretim düzeyi; lise ve mesleki lise mezunlarını ifade etmektedir. Orta öğretim mezunu kadınların ortalama olarak işgücüne katılım oranı en yüksek ülkeler sırasıyla İsveç, İngiltere, Portekiz, Hollanda ve Danimarka’dır. En düşük olan ülkeler ise sırasıyla Türkiye, Lüksemburg, Polonya, Yunanistan ve Belçika’dır. Türkiye’de orta öğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı AB ülkeleri içerisinde en son sırada yer aldığı gözlenmektedir. Ancak, tüm ülkeler için dikkat çeken bir durum vardır. Bu durum, kadınların temel eğitim seviyesinden orta öğretim seviyesine geçişi ile işgücüne katılım oranının da artmış olmasıdır. Örneğin Türkiye’de temel eğitim seviyesinde ortalama olarak kadınların işgücüne katılım oranı yüzde 23.8 iken, orta

öğretim seviyesinde ortalama kadınların işgücüne katılım oranı yüzde 32.6'dır. Bu farkı yaratan esas faktör kadınların eğitim seviyesindeki artıştır.

Tablo 3.19: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde İleri Eğitim Seviyesindeki Kadınların İş Gücüne Katılma Oranı (Yüzde) (2005-2016)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Orta*	Sıra*
Belçika	76,91	76,58	77,65	77,01	76,76	75,87	75,11	75,12	74,79	75,08	74,29		75,9	22
Bulgaristan	72,06	73,33	74,16	74,81	73,79	74,06	72,90	72,79	72,66	72,23	73,05		73,2	25
Çek Cumhuriyeti	73,23	72,62	72,20	71	70,09	68,61	68,23	69,44	70,79	71,16	70,75		70,7	28
Danimarka	80,37	80,20	80,26	79,86	78,55	77,97	78,86	78,52	78,12	76,16	76,05	80,05	78,7	12
Almanya	73,95	74,62	74,13	73,79	74,23	74,19	75,15	74,87	74,62	74,40	74,08		74,3	23
Estonya	77,19	79,69	79,23	76,83	77,08	77,08	77,23	78,69	77,66	75,94	78,13		77,7	15
İrlanda	79,12	79,29	80,41	79,36	78,87	78,22	77,48	76,41	76,27	76,51	76,70		78	14
Yunanistan	80,69	81,55	81,01	80,37	81,29	80,63	79,40	79,23	77,86	76,87	76,90		79,6	11
İspanya	79,69	80,48	80,51	80,86	81,55	81,56	81,63	82,22	81,76	81,22	81,23	82,48	81,2	7
Fransa	76,12	75,66	76,56	77,61	76,72	76,55	76,16	76,66	76,51	76,23	76	78,54	76,6	19
Hırvatistan	74,69	75,45	78,01	78,22	78,25	77,91	75,65	75,45	74,19	76,69	75,30		76,3	20
İtalya	74,52	73,31	72,05	73,81	73,01	72,13	72,55	72,95	72,66	72,45	71,93		72,8	26
Güney Kıbrıs	83,01	83,23	84,69	84,37	84,19	82,47	81,91	81,52	81,73	82,90	83,05		83	2
Letonya	79,80	82,41	83,76	84,16	82,81	82,31	83,69	84,26	81,91	81,48	82,19		82,6	4
Litvanya	81,29	81,94	81,23	80,90	81,69	83,12	83,31	82,40	82,30	80,40	80,48		81,7	6
Lüksemburg	75,11	79,79	79,62	75,87	76,33	76,30	75,69	75,84	75,91	76,81	78,66		76,9	16
Macaristan	77,12	75,23	73,25	73	72,69	72,70	72,62	72,09	71,62	70,05	69,81		72,7	27
Malta	73,43	71,08	74,47	73,73	73,37	73,83	79,16	77,83	78,98	80,30	83,16		76,3	21
Hollanda	78,95	79,61	79,06	79,73	79,41	79,84	79,48	80,12	81,55	80,48	80,40		79,8	10
Avusturya	76,69	77,31	77,51	75,51	76,40	74,59	76,51	77,76	78,13	77,51	77,31		76,8	17
Polonya	79,04	78,83	78,41	78,48	79,11	78,58	78	77,69	77,80	78,01	78,36		78,3	13
Portekiz	85,81	83,98	84,73	85,05	84,20	84,20	82,04	82,08	81,12	81,69	82,02	84,33	83,4	1
Romanya	80,26	82,5	81,56	81,12	81,37	80,69	80,08	79,27	79,05	78,80	80,58		80,4	9
Slovenya	81,08	81,90	83,41	82,48	81,62	80,86	81,58	80,15	78,48	77,55	77,25		80,5	8
Slovakya	78,23	77,37	78,09	77,44	74,29	73,77	72,80	71,80	70,56	70,84	70,81		74,1	24
Finlandiya	79,95	78,94	78,48	78,06	77,33	76,22	75,66	75,5	74,69	74,37	74,48		76,7	18
İsveç	82,40	82,56	82,93	83,12	82,51	81,66	81,48	81,45	81,88	81,94	82,66		82,2	5
İngiltere	88	87,98	87,73	82,01	81,69	81,62	81,29	79,80	80,69	80,51	80,41		82,8	3
Türkiye		67,02	67,79	68,58	69,26	69,45	69,55	69,48	70,76	71,11	71,19		69,4	29
AB Ortalaması	78,59	78,68	78,52	77,93	77,79	77,49	77,43	77,30	77,25	76,98	76,92		77,7	

Kaynak: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics> Erişim Tarihi: 30.08.2017

(Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama)

İleri eğitim düzeyi; üniversite mezunu kadınları ifade eder. AB ülkeleri içerisinde ortalama olarak ileri eğitim seviyesine sahip olan kadınların işgücüne katılım oranı en yüksek olan ülkeler sırasıyla, Portekiz, Güney Kıbrıs, İngiltere, Letonya ve İsveç'dir. AB ülkeleri içerisinde ileri eğitim seviyesine sahip olan kadınların işgücüne katılım oranı en düşük olan ülkeler ise Türkiye, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, İtalya ve Bulgaristan'dır. İşgücüne katılım oranı itibarıyla Türkiye'nin konumu AB ortalamasının altındadır. Yukarıda belirtildiği üzere, yükseköğrenim arttıkça işgücüne katılımın da arttığı izlenmektedir.

Tablo 3.20: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Temel Eğitim Seviyesindeki Kadınların İşsizlik Oranı (Yüzde) (2005-2016)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Orta*	Sıra*
Belçika	16,31	15,26	14,14	13,18	13,80	15,14	13,81	13,55	15,13	14,81	14,77		14,5	14
Bulgaristan	19,62	22,18	19,92	15,42	15,89	22,31	26,02	26,27	27,84	27,06	25,25		22,5	5
Çek Cumhuriyeti	24,38	23,19	19,29	18,37	22,28	23,61	21,37	25,92	24,87	20,88	22,39		22,4	6
Danimarka	7,69	7,57	6,30	5,96	8,38	10,0	11,3	11,8	11,56	10,13	10,14	10,14	9,26	25
Almanya	17,20	17,46	15,86	14,21	13,80	12,77	11,65	10,89	10,14	9,88	9,52		13	17
Estonya	11,07	13,48	9,51	12,44	25,11	22,54	21,80	20,5	13,18	10,53	14,17		15,8	13
İrlanda	6,57	6,78	6,82	7,28	10,51	13,97	16,22	17,67	16,94	15,90	13,34		12	19
Yunanistan	14,27	12,73	12,47	11,78	13,26	15,10	19,25	27,52	30,20	29,70	28,48		19,5	7
İspanya	15,77	15,14	14,71	17,88	25,5	27,89	29,39	34,00	36,22	34,84	33,40	31,62	26,3	2
Fransa	12,81	13,03	11,52	11,18	12,92	14,17	14,02	14,63	15,98	16,14	15,86	17,23	14,1	15
Hırvatistan	10,96	11,71	12,14	10,60	8,93	10,61	15,35	16,92	19,29	26,01	21,45		16,4	12
İtalya	12,65	11,17	10,13	11,48	12,06	12,21	12,61	15,77	17,13	18,57	16,80		13,6	16
Güney Kıbrıs	7,59	6,03	5,78	5,73	5,30	5,19	4,78	9,77	13,0	12,72	14,55		8,2	28
Letonya	18,45	15,97	10,64	12,98	24,64	29,70	28,26	33,74	29,29	26,80	26,57		23,3	4
Litvanya	13,97	10,52	8,310	12,81	24	34,56	33,43	30,63	34,47	31,56	27		23,7	3
Lüksemburg	7,55	12,15	7,76	11,81	10,13	6,30	10,77	8,90	10,77	9,65	11,47		9,7	23
Macaristan	12,88	16,17	16,30	17,45	21,61	22,77	24,47	24,37	22,67	18,64	18,06		19,5	8
Malta	11,18	11,97	11,52	10,39	11,48	11,52	11,53	12,46	11,56	9,75	10,18		11,2	21
Hollanda	8,32	7,36	6,25	5,21	5,61	7,5	8,59	10,14	11,15	12,52	11,69		8,5	26
Avusturya	10,44	9,82	9,39	8,72	9,82	8,32	8,68	9,09	9,81	9,93	9,57		9,4	24
Polonya	27,54	23,12	16,07	12,44	15,47	17,46	18,26	19,43	21,25	19	17,19		18,8	10
Portekiz	9,59	9,67	10,31	9,30	11,47	13,42	14,72	15,98	16,45	15,18	13,40	11,85	12,6	18
Romanya	4,96	4,82	4,69	4	4,84	3,94	4,53	3,98	4,34	4,15	5,92		4,5	29
Slovenya	8,72	7,07	6,09	5,88	7,40	9,17	11,40	13,68	18,05	14,22	13,15		10,4	22
Slovakya	48,38	43,70	42,22	37,08	40,84	42,93	38,25	40,77	39,02	36,77	35,52		40,5	1
Finlandiya	15,89	15,43	13,97	13,68	15,18	16,72	17,04	17,93	18,42	18,89	19,90		16,6	11
İsveç	14,92	16,28	16,02	17,65	19,37	21,39	21,02	21,51	23,76	21,20	21,73		19,5	9
İngiltere	7,21	8,31	9,25	10,3	12,89	13,56	14,25	15,52	15,59	10,46	9,02		11,5	20
Türkiye	7,53	7,46	6,84	7,98	10,35	9,47	7,84	7,34	8,60	9,56	10,31		8,4	27
AB Ortalaması	16,60	15,39	13,52	13,32	16,25	17,76	18,46	20,94	22,16	21,19	20,12		17,7	

Kaynak: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics> Erişim Tarihi: 30.08.2017

(Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama)

Temel eğitim seviyesinde olan kadınların ortalama işsizlik oranları en fazla olan ülkeler sırasıyla, Slovakya, İspanya, Litvanya, Letonya ve Bulgaristan'dır. Temel eğitim seviyesindeki kadınların ortalama işsizlik oranı en düşük olan ülkeler ise Romanya, Güney Kıbrıs, Türkiye, Hollanda ve Danimarka'dır. Türkiye'nin temel eğitim seviyesinde kadın işsizlik oranları AB ülkeleri içerisinde 27. sırada yer almaktadır. İşsizlik rakamlarının oldukça düşük olması her zaman olumlu bir sonucu göstermemektedir Kadın iş gücünün kendi isteğiyle iş arama faaliyetinde bulunmaması işsiz olmadığının bir göstergesidir. Nitelsiz iş gücü aradığı işi bulamadığı zaman bir süre sonra iş arama faaliyetinden vazgeçmektedir. Böylece işsizlik rakamlarında da bir düşüşe neden olacaktır.

Tablo 3.21: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Orta Eğitim Seviyesindeki Kadınların İşsizlik Oranı (Yüzde) (2005-2016)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Orta*	Sıra*
Belçika	10,34	10,0	9,67	8,60	8,96	9,44	7,76	8,63	8,56	8,80	8,97		9,06	15
Bulgaristan	9,56	8,35	6,26	4,76	6,15	9,47	9,47	10,4	11,72	10,43	8,02		8,5	18
Çek Cumhuriyeti	9,15	8,13	6,13	4,82	7,28	8,15	7,78	7,90	8,39	7,65	5,92		7,3	20
Danimarka	5,34	3,85	3,66	3,29	4,90	5,82	6,46	6,92	7,05	6,78	5,78	5,82	5,4	26
Almanya	10,61	9,56	8,23	7,23	6,98	6,23	5,30	4,94	4,73	4,23	3,75		6,5	24
Estonya	8,64	6,46	4,23	5,82	12,3	18,7	12,9	10,4	9,85	8,55	7,17		9,5	12
İrlanda	4,07	4,42	4,61	5,32	9,38	11,90	13,4	13,94	13,97	12	9,86		9,3	14
Yunanistan	18,42	16,6	15	13,5	15,67	19,46	25,5	33,11	37,18	36,09	33,65		24	1
İspanya	11,59	11,1	10,67	12,6	18	20,86	23,1	25,56	27,71	26,63	24,29	22,2	19,5	2
Fransa	9,14	9,17	8,02	7,57	9,30	9,31	9,56	10,0	10,4	11,03	11,06	10,9	9,6	11
Hırvatistan	17,72	15,1	12,14	11,9	12,78	14,35	14,8	17,87	18,42	20,53	20,11		15,9	4
İtalya	9,06	8	7,28	7,88	8,64	9,31	9,14	11,5	12,97	13,39	12,60		9,9	10
Güney Kıbrıs	6,78	5,21	4,32	4,38	5,80	6,96	9,18	11,25	17,28	17,78	16,51		9,5	13
Letonya	10,88	6,36	5,63	7,59	16,3	18,38	17,0	17,45	12,93	11,14	9,59		12,12	8
Litvanya	10,59	6,88	5,34	6,88	13,68	19,06	17,8	15,78	13,56	12,10	11,15		12	9
Lüksemburg	6,13	5,36	4,19	5,80	5,51	4,96	6,07	6,30	7,44	6,11	7,03		5,9	25
Macaristan	7,63	7,84	7,44	7,76	9,43	10,60	10,9	10,5	10,35	7,82	6,88		8,8	17
Malta	6,94	5,98	6,05	4,98	6,19	6,15	6,30	5,48	4,05	3,23	3,20		5,3	27
Hollanda	4,53	3,97	3,32	2,65	3,13	4,07	4,94	5,90	7,5	8,02	7,59		5	28
Avusturya	5,09	4,76	4,38	3,66	4,19	4,11	3,88	4,23	4,5	4,67	5		4,4	29
Polonya	21,71	17,0	11,69	9,03	9,81	11,69	12,1	12,85	13,23	11,71	9,35		12,7	7
Portekiz	9,26	9,15	9,30	9,25	11,23	13,34	14,5	18,78	19,12	16,80	15,51	13,4	13,3	5
Romanya	7,67	7,09	6,26	5,48	6,78	7,71	7,86	7,30	7,46	7,07	6,38		7	22
Slovenya	8,19	8,84	6,80	5,11	6,76	7,90	9,52	10,05	12,25	11,88	12,17		9	16
Slovakya	15,55	13,3	10,98	9,72	12,43	14,72	13,6	14,47	14,44	13,42	12,93		13,2	6
Finlandiya	9,14	8,90	7,84	7,07	8,39	8,14	7,65	7,55	8,25	8,94	9,89		8,3	19
İsveç	6,73	6,90	6,07	6,03	8,10	8,64	7,82	7,75	7,75	6,96	6,26		7,1	21
İngiltere	4,69	5,51	5,61	5,69	7,40	8,26	8,76	8,78	8,81	6,78	6,03		6,9	23
Türkiye	23,36	18,4	18,05	17,9	23,52	21,31	18,8	16,77	18,29	19,12	19,27		19,5	3
AB Ortalaması	11,56	10,04	8,49	8,27	10,48	11,96	12,9	14,84	16,03	15,41	14,26		12,2	

Kaynak: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics> Erişim Tarihi: 02.09.2017

(Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama)

Türkiye ve AB ülkelerinde orta öğretim mezunu kadınların işsizlik oranlarına bakıldığında, orta öğretim mezunu kadınların ortalama işsizlik oranı en yüksek olan ülkeler sırasıyla, Yunanistan, İspanya, Türkiye, Hırvatistan ve Portekiz'dir. Orta öğretim mezunu kadınların ortalama işsizlik oranları en az olan ülkeler ise sırasıyla, Avusturya, Hollanda, Malta, Danimarka ve Lüksemburg'dur. Türkiye'de orta öğretim mezunu ortalama kadın işsizlik oranı AB ülkeleri içerisinde 3. sırada yer almaktadır. Tüm ülkeler için kadınlarda temel eğitimden orta eğitime geçişte işsizlik sorununun da arttığı gözlenmektedir.

Tablo 3.22: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde İleri Eğitim Seviyesindeki Kadınların İşsizlik Oranı (Yüzde) (2005-2016)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Orta*	Sıra*
Belçika	4,55	4,94	3,86	3,69	4,59	4,63	3,80	3,92	5,17	4,71	4,30		4,3	16
Bulgaristan	4,23	4,13	2,49	2,52	3,03	4,53	4,96	5,53	6,38	4,82	3,89		4,2	17
Çek Cumhuriyeti	2,73	2,75	1,69	1,82	2,31	2,95	3,22	3,39	3,35	3,36	2,75		2,7	28
Danimarka	3,79	3,77	3,15	2,20	3,35	4,28	5,46	5,05	4,63	4,96	5,19	5,19	4,2	18
Almanya	6,01	5,28	4,46	3,94	3,72	3,24	2,66	2,59	2,58	2,75	2,53		3,6	23
Estonya	3,97	3,17	2,24	2,85	5,80	7,80	8,57	6,21	5,86	4,75	4,21		5	14
İrlanda	2,48	2,57	2,72	3,49	6,30	6,86	7,05	7	6,82	6,03	5,11		5,13	12
Yunanistan	11,72	10,32	10,06	8,39	9,93	12,94	17,70	22,15	24,48	23,01	23,13		15,8	1
İspanya	8,18	7,53	6,46	7,53	10,44	12,14	13,56	16,32	17,54	16,29	14,94	13,21	12	3
Fransa	6,11	5,55	5,26	4,5	5,32	5,26	5,34	5,44	5,88	6,28	6,07	5,84	5,5	11
Hırvatistan	6,46	6,88	7,40	5,71	7,01	8,77	9,59	11,25	11,8	10,18	9,31		8,5	5
İtalya	7,69	6,46	5,59	5,73	6,67	6,84	6,57	7,76	8,60	9,18	8,5		7,2	7
Güney Kıbrıs	5,59	5,28	4,26	3,36	5,34	6,63	7,61	11,44	14,39	14,05	13,75		8,3	6
Letonya	4,82	4,38	3,68	4,42	7,59	10,13	6,46	5,86	6,26	5,88	5,36		5,8	9
Litvanya	3,96	2,59	2,17	3,01	4,42	6,86	5,15	5,15	5,25	4,28	3,94		4,2	19
Lüksemburg	4,23	3,90	3,88	3,47	4,88	4,69	4,61	4,44	4,15	3,83	5,17		4,2	20
Macaristan	3,04	2,66	3,17	3,10	4,05	4,30	4,36	4,71	4,28	3,43	2,59		3,6	24
Malta	3,54	2,96	2,51	1,41	3,04	1,87	2,21	2,89	2,56	2,81	2,40		2,5	29
Hollanda	2,80	2,29	1,89	1,70	2,17	2,69	3,41	3,73	4,28	4,28	4,09		3,03	27
Avusturya	3,29	3,61	3,38	2,15	3,25	2,82	3,16	2,80	4,17	4,17	3,73		3,3	25
Polonya	7,98	6,40	5,25	4,23	4,71	5,32	5,82	6,21	6,36	5,30	4,32		5,6	10
Portekiz	6,71	7,23	8,71	8,06	6,46	7,63	8,63	11,96	13,89	11,17	9,63	8,59	9,05	4
Romanya	4,25	4,26	3,10	2,86	4,34	4,86	5,11	5,40	5,65	5,88	4,34		4,5	15
Slovenya	3,15	3,83	3,83	3,63	3,32	4,44	4,94	7,07	7	7,61	6,65		5,04	13
Slovakya	5,69	4,32	5,17	4,26	4,63	5,51	6,57	7,61	8,18	7,65	6,92		6,05	8
Finlandiya	4,76	4,07	3,83	3,63	4,09	4,26	3,71	3,5	4,05	4,57	5,65		4,19	21
İsveç	4,03	4,21	3,34	3,31	4,09	4,40	3,90	3,92	4,15	4	3,82		3,93	22
İngiltere	2,29	2,60	2,36	2,71	3,42	3,65	4,15	4,26	3,67	3,18	2,94		3,20	26
Türkiye	14,21	10,78	11,92	12,57	14,39	14,13	13,67	13,03	13,39	15,15	15,97		13,5	2
AB Ortalaması	6,25	5,51	4,89	4,76	5,89	6,65	7,41	8,92	9,72	9,28	8,65		7,09	

Kaynak: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics> Erişim Tarihi: 02.09.2017

(Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama)

Yukarıdaki Tablo 3.22’de ileri eğitim seviyesindeki kadınların işsizlik oranları görülmektedir. İleri eğitim seviyesine sahip olan kadınların ortalama işsizlik oranları en fazla olan ülkeler sırasıyla Yunanistan, Türkiye, İspanya, Portekiz ve Hırvatistan’dır. İleri eğitim seviyesine sahip olan kadınların ortalama işsizlik oranları en az olan ülkeler ise Malta, Çek Cumhuriyeti, Hollanda, İngiltere ve Avusturya’dır. Türkiye, yükseköğrenim mezunu kadınların işsizlik oranı bakımından AB ülkeleri içerisinde ikinci sırada yer almaktadır. Bu bağlamda; Türkiye ve AB ülkelerinde lisans ve dengi seviyede mezun olan kadınların payına da bakmak yerinde olacaktır. Aşağıdaki tablolarda lisans, yüksek lisans ve doktora mezunu kadın oranlarını görmek mümkündür.

Tablo 3.23: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde (15-64) Yaş Arasındaki İlk ve Orta Öğretim Seviyesinden Daha Az Eğitim Seviyesine Mensup Olan Kadınların Oranı (Yüzde) (2005-2017)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Ortalama	Sıralama
Belçika	35,9	35,0	34,4	33,0	31,7	31,7	30,7	30,1	29,0	28,1	27,3	27,1	26,3	30,79	11
Bulgaristan	32,7	30,2	28,2	28,0	27,5	25,0	23,9	22,9	21,9	22,0	21,5	21,3	21,1	25,09	19
Çek Cumhuriyeti	19,7	19,1	18,8	18,4	17,4	16,7	16,0	15,3	14,4	13,9	13,9	13,6	13,2	16,18	26
Danimarka	26,3	26,4	32,6	33,2	32,4	31,6	30,1	28,7	28,2	26,5	25,5	25,2	24,2	28,53	12
Almanya	27,3	26,9	25,5	24,1	23,7	22,6	19,7	19,5	19,1	20,8	20,8	20,6	20,4	22,38	21
Estonya	17,2	17,1	16,9	17,8	16,2	15,0	14,9	13,8	12,6	13,3	14,1	13,0	13,4	15,02	28
İrlanda	33,7	32,1	31,0	29,1	28,4	27,7	26,9	26,2	24,6	22,7	22,3	21,6	21,0	26,71	15
Yunanistan	40,1	40,1	39,4	38,3	37,8	36,6	35,1	34,1	32,9	31,6	30,1	28,7	28,2	34,84	6
İspanya	50,6	49,5	49,0	48,4	47,7	46,2	44,9	44,2	43,2	42,3	40,9	39,7	39,3	45,06	4
Fransa	36,6	35,8	34,7	33,4	32,8	32,4	31,7	30,5	28,4	27,0	26,2	25,5	25,4	30,8	10
Hırvatistan	34,5	32,5	30,6	29,2	28,5	28,7	28,0	26,0	24,8	23,4	23,0	22,9	22,0	27,23	14
İtalya	49,9	48,7	47,7	46,7	46,1	45,1	44,0	42,5	41,6	40,5	39,8	39,5	39,0	43,93	5
Güney Kıbrıs	36,6	33,5	31,0	30,7	31,4	29,5	27,5	26,4	25,0	25,3	24,8	22,8	22,5	28,23	13
Letonya	21,0	20,5	20,3	19,1	18,0	15,9	15,7	13,7	13,0	12,6	12,3	12,2	12,2	15,88	27
Litvanya	18,9	18,6	17,8	16,6	16,0	15,5	14,3	13,3	12,8	12,5	11,7	10,5	10,1	14,50	29
Lüksemburg	41,7	41,4	40,9	39,2	31,0	31,0	30,4	29,5	26,7	26,6	30,1	28,7	30,4	32,89	8
Macaristan	31,1	29,7	28,7	28,0	27,0	26,3	26,1	25,0	24,3	23,2	23,0	23,0	22,7	26,00	17
Malta	72,5	70,9	70,2	67,4	63,7	61,5	59,1	57,5	55,0	53,4	51,4	49,3	48,5	60,03	2
Hollanda	34,8	33,9	32,9	32,5	32,0	32,6	32,3	31,2	29,5	29,2	28,5	27,9	26,6	31,06	9
Avusturya	28,2	29,6	30,0	28,8	28,0	27,0	26,6	25,9	25,4	23,2	22,5	22,1	21,6	26,06	16
Polonya	22,0	20,9	20,2	19,4	18,4	17,6	17,1	16,1	15,4	14,9	14,6	14,0	13,5	17,23	25
Portekiz	69,8	68,8	68,5	67,8	66,5	64,1	60,9	57,8	55,3	52,2	50,9	49,3	47,9	59,98	3
Romanya	37,2	35,9	34,8	33,7	33,5	34,1	33,1	32,2	31,7	33,3	31,4	29,8	28,6	33,02	7
Slovenya	25,9	24,6	24,0	23,2	22,1	22,2	20,9	19,8	19,1	19,5	18,3	18,1	17,5	21,16	22
Slovakya	22,1	21,0	20,1	19,4	18,0	17,5	17,1	16,2	16,0	16,3	15,6	15,1	15,6	17,69	24
Finlandiya	24,7	23,9	23,0	22,8	22,2	21,6	20,6	19,6	18,6	17,6	16,8	16,4	16,1	20,3	23
İsveç	19,3	26,6	26,4	26,0	25,2	24,8	24,0	23,1	22,0	21,1	20,4	20,2	20,3	23,03	20
İngiltere	31,5	30,2	29,1	29,3	27,8	26,0	25,2	23,0	22,3	21,6	20,5	20,2	19,6	25,1	18
Türkiye	:	77,4	76,5	76,1	75,9	75,8	75,0	73,6	72,5	72,2	70,5	68,9	67,9	73,52	1
AB Ortalaması	35,2	34,4	33,6	32,7	32,0	31,1	29,9	28,8	27,8	27,3	26,6	26,0	25,6		

Kaynak: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> Erişim Tarihi: 14.04.2018

Yukarıdaki Tablo 3.23’de 15-64 yaş arasındaki kadınların ilk ve orta öğretim seviyesinden daha az eğitilmiş olma oranları görülmektedir. Türkiye ve AB ülkeleri içerisinde 15-64 yaş arasındaki kadınların ortalama olarak en az eğitim seviyesi oranına sahip olan ülkeler sırasıyla Türkiye, Malta, Portekiz, İspanya ve İtalya’dır. 15-64 yaş grubuna göre Türkiye ve AB ülkeleri içerisinde 15-64 yaş grubuna göre en iyi eğitim seviyesine sahip ortalama kadın oranı sırasıyla Litvanya, Estonya, Letonya, Çek Cumhuri-

yeti ve Polonya'dır. Bu kapsamda, Türkiye'de 15-64 yaş grubundaki kadınların eğitim seviyesi AB ortalamasından düşüktür.

Tablo 3.24: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Lisans ve Dengi Seviyede Mezun Olan Kadınların Oranı (Yüzde) (2013-2015)

Yıl/Ülkeler	2013	2014	2015	Ortalama	Sıralama
Belçika	60,8	61,7	62,5	61,66	10
Bulgaristan	59,1	58,3	57,8	58,4	18
Çek Cumhuriyeti	63,3	62,9	62,9	63,033	7
Danimarka	60,7	61,0	60,6	60,76	12
Almanya	48,9	48,6	48,4	48,63	29
Estonya	65,4	66,3	66,7	66,13	2
İrlanda	55,9	51,3	51,0	52,73	27
Yunanistan	59,1	57,6	:	58,35	19
İspanya	57,8	60,3	58,9	59	16
Fransa	60,7	60,9	60,9	60,83	11
Hırvatistan	57,9	58,3	57,8	58	20
İtalya	59,9	60,0	59,1	59,66	14
Güney Kıbrıs	58,5	56,6	58,3	57,8	21
Letonya	68,5	63,3	63,4	65,06	4
Litvanya	62,3	61,6	62,3	62,06	9
Lüksemburg	56,7	57,4	54,4	56,16	26
Macaristan	64,6	62,9	62,3	63,26	5
Malta	57,3	55,9	55,8	56,33	25
Hollanda	57,5	56,9	55,9	56,76	23
Avusturya	59,8	59,2	59,3	59,43	15
Polonya	65,7	65,2	64,9	65,26	3
Portekiz	58,8	58,6	59,3	58,9	17
Romanya	57,7	56,8	57,0	57,16	22
Slovenya	63,4	62,0	61,4	62,26	8
Slovakya	63,4	63,5	62,9	63,26	6
Finlandiya	60,4	60,8	60,2	60,46	13
İsveç	69,7	69,4	68,6	69,23	1
İngiltere	56,3	55,9	56,9	56,36	24
Türkiye	-	50,0	49,0	49,5	28

Kaynak: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/education-and-training/data/database>

Erişim Tarihi: 01.12.2017

Türkiye ve AB ülkelerinde lisans mezunu olan ve ortalama olarak kadın oranı en yüksek olan ülkeler sırasıyla, İsveç, Estonya, Polonya, Letonya ve Macaristan'dır. AB ülkeleri içerisinde ortalama olarak lisans mezunu olan kadınların en az olduğu ülkeler ise sırasıyla, Almanya, Türkiye, İrlanda, Lüksemburg ve Malta'dır.

Tablo 3.25: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Yüksek Lisans Mezunu Olan Kadınların Oranı (Yüzde) (2013-2015)

Yıl/Ülkeler	2013	2014	2015	Ortalama	Sıralama
Belçika	55,2	55,6	55,3	55,36	24
Bulgaristan	63,4	62,6	63,6	63,2	8
Çek Cumhuriyeti	60,7	57,6	58,7	59	16
Danimarka	56,2	57,2	56,5	56,63	20
Almanya	54,3	54,3	53,8	54,13	26
Estonya	65,9	67,5	65,3	66,23	5
İrlanda	57,8	55,0	54,8	55,86	23
Yunanistan	59,3	59,8	:	59,55	15
İspanya	57,2	56,0	55,7	56,3	22
Fransa	54,6	54,6	54,7	54,63	25
Hırvatistan	60,1	61,8	61,7	61,2	10
İtalya	59,8	60,1	59,4	59,76	13
Güney Kıbrıs	63,7	70,2	69,6	67,83	2
Letonya	69,3	68,4	69,0	68,9	1
Litvanya	66,9	67,2	66,3	66,8	4
Lüksemburg	52,3	52,0	52,7	52,33	28
Macaristan	60,9	59,6	58,3	59,6	14
Malta	56,4	57,4	58,0	57,26	18
Hollanda	56,9	57,1	57,3	57,1	19
Avusturya	54,6	53,7	53,2	53,83	27
Polonya	67,6	67,5	67,7	67,6	3
Portekiz	60,8	60,0	59,9	60,23	12
Romanya	63,1	61,4	60,7	61,73	9
Slovenya	65,4	64,4	66,0	65,26	6
Slovakya	64,3	63,6	62,9	63,6	7
Finlandiya	60,7	60,4	60,2	60,43	11
İsveç	55,6	56,8	57,3	56,56	21
İngiltere	57,5	58,4	58,4	58,1	17
Türkiye	:	43,5	45,3	44,4	29

Kaynak: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/education-and-training/data/database>

Erişim Tarihi: 01.12.2017

AB ülkeleri içerisinde ortalama olarak yüksek lisans mezunu olan kadınların en yüksek olduğu ülkeler sırasıyla, Letonya, Güney Kıbrıs, Polonya, Litvanya ve Estonya'dır. AB ülkeleri içerisinde ortalama olarak yüksek lisans mezunu olan kadınların en az olduğu ülkeler ise sırasıyla Türkiye, Lüksemburg, Avusturya, Almanya ve Fransa'dır.

Tablo 3.26: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Doktora Mezunu Olan Kadınların Oranı (Yüzde) (2013-2015)

Yıl/Ülkeler	2013	2014	2015	Ortalama	Sıralama
Belçika	42,8	44,1	43,4	43,43	26
Bulgaristan	51,2	52,8	49,9	51,3	12
Çek Cumhuriyeti	42,7	42,8	43,9	43,13	27
Danimarka	45,1	47,1	48,4	46,86	19
Almanya	44,2	45,5	44,7	44,8	23
Estonya	59,7	53,1	51,4	54,73	4
İrlanda	48,8	49,6	51,3	49,9	14
Yunanistan	45,3	49,0	:	47,15	17
İspanya	49,9	49,2	50,1	49,73	15
Fransa	43,8	45,0	44,0	44,26	24
Hırvatistan	54,7	52,6	56,6	54,63	5
İtalya	52,0	52,3	51,6	51,96	9
Güney Kıbrıs	50,0	55,0	54,5	53,16	8
Letonya	57,5	60,2	55,3	57,66	2
Litvanya	59,0	59,1	59,5	59,2	1
Lüksemburg	39,1	37,8	44,9	40,6	29
Macaristan	46,3	47,9	46,4	46,86	20
Malta	50,0	27,3	53,3	43,53	25
Hollanda	46,2	47,3	49,1	47,53	16
Avusturya	43,7	41,9	43,6	43,06	28
Polonya	55,1	53,3	54,9	54,43	6
Portekiz	55,0	53,8	53,6	54,13	7
Romanya	52,3	51,2	52,2	51,9	11
Slovenya	53,7	56,0	56,8	55,5	3
Slovakya	51,5	49,6	49,8	50,3	13
Finlandiya	50,6	52,7	52,6	51,96	10
İsveç	46,1	46,5	45,5	46,03	22
İngiltere	46,5	47,0	47,0	46,83	21
Türkiye	:	47,7	46,1	46,9	18

Kaynak: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/education-and-training/data/database>

Erişim Tarihi: 01.12.2017

AB ülkeleri içerisinde ortalama olarak doktora mezunu olan kadınların en fazla olduğu ülkeler sırasıyla, Litvanya, Letonya, Slovenya, Estonya ve Hırvatistan'dır. AB ülkeleri içerisinde ortalama olarak doktora mezunu olan kadınların en az olduğu ülkeler ise sırasıyla Lüksemburg, Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Belçika ve Malta'dır. Türkiye'de doktora mezunu kadınların ortalama olarak AB ülkeleri içerisinde 18. sırada yer aldığı gözlenmektedir.

Kadınların sosyal statüsüyle ilgili önemli sorunlardan birisi de sosyal dışlanmışlık sorunudur. Bu nedenle, kadınların sosyal statüsü değerlendirilirken sosyal dışlanmışlık konusunun ele alınması zorunluluğu vardır. Aşağıdaki Tablo 3.27'de Türkiye ve AB ülkelerinde 18 yaş ve üzeri kadınların sosyal dışlanmışlık risk oranları düzenlenmiştir.

Tablo 3.27: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde 18 Yaş ve Üzeri Kadın Nüfusunun Sosyal Dışlanılmışlık Riski Altında Bulunma Oranı (Yüzde) (2005-2015)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Orta*	Sıra*
Belçika	23.9	24.1	23.8	22.6	22.0	20.9	20.9	22.2	21.1(b)	21.3	21.8	22.24	17
Bulgaristan	-	62.8	62.5	46.8(b)	48.5	51.0	50.2	50.6	48.7	39.8(b)	43.0	50.39	2
Çek Cumhuriyeti	20.1	18.5	16.4	17.1	15.4	15.3	16.4	16.6	16.1	15.6	14.9	16.58	28
Danimarka	18.7	18.5	18.3	17.8	19.1	20.2	18.4(b)	17.9	19.4	18.7	18.2	18.65	25
Almanya	20.0	21.6	23.0	22.1	21.7	20.7	21.2	21.5	22.2	22.0	21.6	21.60	20
Estonya	27.2	24.0	25.4	25.7	25.9	21.6	22.3	24.8	25.3	28.4(b)	26.7	25.21	15
İrlanda	24.9	23.6	23.7	24.0	24.8	25.0	27.9	29.3	28.7	27.4	25.6	25.90	13
Yunanistan	32.9	31.9	30.4	30.1	28.6	29.1	32.7	36.1	36.3	36.6	36.2	32.80	6
İspanya	25.2	25.0	24.0	23.9(b)	24.6	25.4	26.1	26.0	25.9	27.7	27.1	25.54	14
Fransa	20.0	20.2	20.0	19.1(b)	19.1	19.1	19.1	18.9	18.3	18.9	17.2	19.09	23
Hırvatistan	-	-	-	-	-	32.5	33.8	32.9	30.3	29.7	29.9	31.52	7
İtalya	27.2	27.7	27.9	27.2	26.2	26.0	29.3	31.2	29.3	29.0	28.7	28.15	12
Kıbrıs	28.4	29.2	29.5	27.0(b)	27.8	27.8	27.4	29.5	28.9	29.4	29.5	28.58	11
Letonya	49.4	45.1	38.5	37.7(b)	39.9	38.2	39.6	36.5	35.7	34.2	33.8	38.97	4
Litvanya	42.8	37.8	31.2	31.0	31.3	33.4	32.6	33.5	32.1	28.6	30.5	33.17	5
Lüksemburg	16.8	16.4	15.2	15.0	18.1	16.8	16.7	17.9	18.0	17.9	18.2	17.00	26
Macaristan	31.8	30.4	29.1	27.9	28.3	28.5	30.3	32.3	33.6	30.2	26.7	29.91	9
Malta	21.8	21.0	20.5	20.8	20.7	21.6	22.2	22.7	23.4	23.8	22.3	21.90	18
Hollanda	17.0	17.1	16.8	15.2	15.2	15.8	16.2	15.9	17.0	17.2	16.8	16.39	29
Avusturya	18.9	19.8	19.0	22.0(b)	20.3	20.0	20.0	19.5	19.5	19.8	18.6	19.77	22
Polonya	45.5	39.8	34.7	30.9(b)	28.5	28.3	27.5	27.0	25.4	24.0	22.9	30.40	8
Portekiz	26.3	26.1	25.7	26.6	25.2	25.7	24.5	25.4	26.7	27.4	26.7	26.03	10
Romanya	-	-	47.1	43.7	42.5	40.8	40.1	41.9	40.7	38.8	36.3	41.32	3
Slovenya	21.4	19.6	20.0	21.1	19.8	21.3	21.8	22.0	22.3	22.6	21.9	21.26	21
Slovakya	32.7	26.8	22.5	21.4	20.2	20.6	20.7	20.2	19.0	17.5	17.0	21.70	19
Finlandiya	19.1	18.9	19.6	19.9	19.2	18.5	19.2	18.5	17.1	18.2	17.4	18.70	24
İsveç	15.3	16.2	13.9	16.3	18.0	17.2	18.6	17.4	18.1	17.9	17.6	16.96	27
İngiltere	24.5	24.1	23.5	24.1	21.9	22.8	23.4	23.2(b)	24.0	23.8	22.5	23.44	16
Türkiye	-	64.1	62.5	62.2	62.0	64.1	62.3	59.6	49.7(b)	-	-	60.82	1
AB Ortalaması	26.8(e)	26.4(e)	25.8	24.8	24.2	24.1	24.8	25.1	24.9	24.6	23.8	25.03	

Kaynak: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do> (b): zaman serisinden kopma (e):Tahmini Erişim Tarihi: 04.07.2017 (Orta*: Ortalama- Sıra*: Sıralama)

Bireylerin sosyal yaşam tarzları elde ettikleri gelire göre farklılık göstermektedir. Orta gelir grubunda bulunan bireylere göre tiyatro, sinema veya yaz tatili lüks ihtiyaçlar grubunda yer alırken, geliri yüksek olan bireylere göre ise bu ihtiyaçların gerekli olduğu görülmektedir. Böylece orta gelir grubunda yer alan bireylerin bu ihtiyaçları karşılayamaması durumunda sosyal anlamda dışlanılmışlık hissi uyandıracaktır. Sosyal dışlanılmışlık durumu gelir adaletsizliğinin olması halinde daha fazla ortaya çıkmaktadır. Türkiye ve AB ülkelerinde kadınların sosyal dışlanılmışlık risk oranları karşılaştırıldığında, sosyal dışlanılmışlık risk oranı en yüksek olan ülkeler Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Letonya ve Litvanya'dır. En düşük olan ülkeler ise Hollanda, Çek Cumhuriyeti, İsveç, Lüksemburg ve Danimarka'dır. Sosyal dışlanılmışlık itibariyle en fazla risk altında olan kadınlar Türk kadınlarıdır.

Kadınların sosyal statüsü ele alınırken eğitimin yanında sağlık seviyesinin dikkate alınması gerekir. Kadınların sağlık seviyesini incelerken, kadınlarda doğurganlık hızı,

anne ölüm oranları, doğumda beklenen yaşam süresi ve HIV/AIDS hastalıklarına yakalanma oranları dikkate alınacaktır.

Tablo 3.28: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde (15-19) Yaş Arası Kadınların Erken Yaşta Doğurganlık Hızı (1000 Kadına Göre Doğum Sayısı) (2005-2015)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ortalama	Sıralama
Belçika	10,61	10,49	10,38	10,11	9,83	9,56	9,29	9,01	8,69	8,37	8,05	9,49	20
Bulgaristan	42,12	42,52	42,92	42,75	42,58	42,42	42,25	42,08	40,33	38,58	36,83	41,40	1
Çek Cumhuriyeti	11,21	11,16	11,11	11,09	11,08	11,06	11,04	11,02	10,57	10,13	9,68	10,83	15
Danimarka	6,16	6,01	5,86	5,58	5,29	5,00	4,72	4,43	4,27	4,11	3,96	5,04	27
Almanya	10,81	10,29	9,77	9,42	9,07	8,72	8,37	8,02	7,49	6,96	6,42	8,67	21
Estonya	22,94	22,75	22,56	21,27	19,99	18,70	17,41	16,13	14,89	13,66	12,43	18,43	7
İrlanda	17,35	16,80	16,25	15,43	14,60	13,78	12,95	12,13	11,45	10,77	10,09	13,78	12
Yunanistan	11,20	11,43	11,66	11,03	10,41	9,78	9,16	8,53	8,104	7,66	7,23	9,65	17
İspanya	11,41	11,80	12,18	11,53	10,88	10,23	9,59	8,94	8,73	8,52	8,31	10,19	16
Fransa	10,30	10,15	9,99	9,90	9,80	9,70	9,61	9,51	9,28	9,04	8,81	9,64	18
Hrvatistan	14,83	14,70	14,57	13,94	13,32	12,69	12,06	11,43	10,68	9,92	9,17	12,48	14
İtalya	6,94	6,92	6,90	6,80	6,69	6,59	6,48	6,38	6,23	6,08	5,93	6,54	24
Güney Kıbrıs	6,82	6,68	6,55	6,33	6,12	5,90	5,68	5,47	5,27	5,08	4,89	5,89	25
Letonya	17,80	17,98	18,15	17,59	17,03	16,47	15,91	15,36	14,66	13,97	13,28	16,20	9
Litvanya	19,78	19,35	18,92	17,93	16,95	15,97	14,99	14,01	12,80	11,60	10,39	15,70	10
Lüksemburg	10,45	10,04	9,62	9,09	8,57	8,045	7,51	6,99	6,57	6,14	5,72	8,07	22
Macaristan	20,15	19,86	19,57	19,50	19,43	19,36	19,29	19,22	18,71	18,21 ₂	17,70 ₇	19,18	6
Malta	19,14	18,75	18,36	18,24	18,12	18,00	17,88	17,76	17,30	16,84	16,38	17,89	8
Hollanda	6,00	5,65	5,29	5,13	4,97	4,81	4,65	4,49	4,29	4,08	3,88	4,84	28
Avusturya	12,01	11,57	11,12	10,61	10,10	9,58	9,07	8,56	7,97	7,37	6,78	9,52	19
Polonya	15,76	15,85	15,94	15,69	15,45	15,20	14,96	14,72	14,19	13,66	13,13	14,96	11
Portekiz	17,82	17,02	16,23	15,37	14,52	13,66	12,80	11,95	11,11	10,28	9,44	13,66	13
Romanya	38,30	38,68	39,06	38,71	38,35	38,00	37,64	37,29	36,20	35,12	34,03	37,40	2
Slovenya	5,303	5,11	4,93	4,84	4,758	4,67	4,58	4,49	4,20	3,92	3,63	4,58	29
Slovakya	20,67	20,67	20,66	20,80	20,93	21,06	21,20	21,33	20,87	20,40	19,93	20,77	5
Finlandiya	9,77	9,50	9,23	8,83	8,43	8,04	7,64	7,25	6,95	6,66	6,37	8,06	23
İsveç	6,16	6,08	6,012	5,90	5,79	5,68	5,57	5,46	5,54	5,61	5,69	5,77	26
İngiltere	26,01	25,82	25,62	24,12	22,61	21,11	19,60	18,10	16,71	15,33	13,94	20,82	4
Türkiye	41,85	40,76	39,67	38,06	36,45	34,84	33,23	31,62	30,02	28,41	26,81	34,70	3
AB Ortalaması	15,30	15,11	14,87	14,29	13,73	13,19	12,66	12,14	11,55	10,98	10,41	13,11	

Kaynak: <http://data.worldbank.org/indicator/SP.ADO.TFRT> Erişim Tarihi: 07.09.2017

15-19 yaş grubunda kadınlarda doğurganlık hızı itibariyle Türkiye ve AB ülkeleri arasında karşılaştırma yapıldığında en yüksek doğurganlık hızına sahip ülkeler sırasıyla, Bulgaristan, Romanya, Türkiye, İngiltere ve Slovakya olarak gözlenmektedir. En düşük olan ülkeler ise Slovenya, Hollanda, Danimarka, Güney Kıbrıs ve İtalya'dır. Tab-

İçerisindeki oranlara bakıldığında Türkiye’de erken yaşta doğum oranı AB ülkeleri içerisinde üçüncü sırada bulunmaktadır. Bu bağlamda, erken yaş doğumun Türkiye için önemli bir sorun olduğu görülmektedir. Benzer sorun Bulgaristan, Romanya, İngiltere ve Slovakya’da da diğer AB ülkelerine göre bulunmakta ve daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

Tablo 3.29: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kadınların Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (Yıl) (2005-2015)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ortalama	Sıralama
Belçika	81,9	82,3	82,6	82,6	82,8	83	83,3	83,1	83,2	83,9	83,9	82,96	9
Bulgaristan	76,3	76,3	76,3	76,6	77,1	77,2	77,8	77,9	78,6	78	78	77,28	29
Çek Cumhuriyeti	79,1	79,7	79,9	80,1	80,1	80,6	81,1	81,2	81,3	82	82,7	80,70	19
Danimarka	80,2	80,4	80,5	80,7	80,8	81,2	81,9	82,1	82,4	82,8	83,2	81,47	18
Almanya	81,8	82	82,3	82,4	82,5	82,6	83,1	83,1	83	83,6	83,6	82,72	13
Estonya	78,1	78,3	78,5	79,2	80,1	80,5	81,3	81,5	81,7	81,9	82,1	80,29	21
İrlanda	81,3	81,7	82,1	82,4	82,7	83,1	83	83,1	83,1	83,5	83,5	82,68	15
Yunanistan	81,8	82	82	82,5	82,8	83	83,6	83,4	84	84,1	84,2	83,03	8
İspanya	83,5	84,1	84,1	84,3	84,6	84,7	85,6	85,5	86,1	86,2	86,3	85	2
Fransa	83,8	84,5	84,8	84,8	85	85,3	85,7	85,4	85,6	86	86	85,17	1
Hırvatistan	78,8	79,3	79,2	79,6	79,6	79,6	79,9	80,1	80,2	80,5	80,4	79,75	22
İtalya	83,6	84,1	84,2	84,2	84,3	84,7	84,8	84,8	85,2	85,6	86	84,68	3
Güney Kıbrıs	80,74	80,89	81,05	81,23	81,42	81,63	81,83	82,04	82,22	82,39	82,55	81,63	17
Letonya	77,4	76,5	76,5	77,9	78,1	78,4	78,8	78,9	78,9	79,4	79,4	78,2	26
Litvanya	77,4	77,1	77,2	77,6	78,6	78,8	79,3	79,6	79,6	80,1	80,6	78,71	24
Lüksemburg	82,3	81,9	82,2	83,1	83,3	83,5	83,6	83,8	83,9	85,2	85,2	83,45	5
Macaristan	76,9	77,4	77,3	77,8	77,9	78,1	78,7	78,7	79,1	79,4	79,7	78,27	25
Malta	81,4	82	82,2	82,3	82,7	83,6	83	83	84	84,2	84,2	82,96	10
Hollanda	81,6	81,9	82,3	82,3	82,7	82,7	83,1	83	83,2	83,5	83,5	82,70	14
Avusturya	82,2	82,8	83,1	83,3	83,2	83,5	83,8	83,6	83,8	84	84,2	83,40	6
Polonya	79,4	79,6	79,7	80	80,1	80,6	81,1	81,1	81,2	81,7	82,2	80,60	20
Portekiz	81,4	81,8	81,6	81,7	81,8	82,1	83,8	83,6	84	84,4	84,8	82,81	12
Romanya	75,5	75,8	76,1	76,1	77,1	77,3	78,2	78,1	78,7	78,7	78,7	77,30	28
Slovenya	81,3	81,8	82,3	82,3	82,3	82,7	83,3	83,3	83,6	84,1	84,1	82,82	11
Slovakya	77,9	78,2	78,1	78,7	78,7	78,8	79,8	79,9	80,1	80,5	80,9	79,23	23
Finlandiya	82,3	82,8	82,9	83	83,1	83,2	83,8	83,7	84,1	84,1	84,1	83,37	7
İsveç	82,8	82,9	83	83,2	83,4	83,5	83,8	83,6	83,8	84,2	84,6	83,52	4
İngiltere	81,2	81,4	81,6	81,7	82,1	82,4	83	82,8	82,9	83,2	83,5	82,34	16
Türkiye	75,9	76,3	76,7	77,0	77,3	77,5	77,8	78,0	78,2	78,5	78,7	77,49	27
AB Ortalaması	81,50	81,87	82,06	82,21	82,45	82,70	83,23	83,15	83,38	83,75	83,93	82,75	

Kaynak: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics> Erişim Tarihi: 07.09.2017

Kadın sağlığı ile ilgili değerlendirmeye alınması gereken bir başka gösterge beklenen yaşam süresidir. Yukarıdaki Tablo 3.29’da kadınların doğumda beklenen yaşam süresi ele alınacaktır. Kadınlarda doğumda beklenen yaşam süresi en fazla olan ülkeler sırasıyla Fransa, İspanya, İtalya, İsveç ve Lüksemburg’dur. Kadınların doğumda beklenen yaşam süresi en az olduğu ülkeler ise sırasıyla Bulgaristan, Romanya, Türkiye, Letonya ve Macaristan’dır. Türkiye’nin ortalama olarak AB ülkeleri içerisinde kadınların doğumda beklenen yaşam süresi 27. sırada yer almaktadır. Yani, Türkiye’deki kadınların beklenen yaşam süreleri Bulgaristan ve Romanya’dan sonra beklenen yaşam süresi en düşük olan ülkedir. Bu çerçevede AB ile değerlendirildiğinde Türkiye’deki kadınlara

rın sağlıkla ilgili sorunlarının varlığı kabul edilebilir. Oysa, kadın sağlığı gelecek neslin daha sağlıklı olmasına katkı sağlayan ve g¼c veren çok önemli bir unsurdur. Yaşam s¼resinin artışı ve ¼lkedeki sağlık koşullarının iyileşmesi ekonomik kalkınmanın önemli bir göstergesidir.

Kadın sağlığı ile ilgili analize dahil edilen bir başka veri anne l¼m oranlarıdır. Söz konusu oranlar aşağıdaki Tablo 3.30’da gr¼lmektedir.

Tablo 3.30: T¼rkiye ve Avrupa Birliği ¼lkelerinde Anne l¼m Oranı (100.000 Canlı Doğumda l¼m) (2010-2015)

Yıl/¼lkeler	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ortalama	Sıralama
Belçika	8	8	7	7	7	7	7,33	16
Bulgaristan	11	11	10	11	11	11	10,83	5
ek Cumhuriyeti	5	5	4	4	4	4	4,33	23
Danimarka	7	8	7	7	7	6	7	19
Almanya	7	7	7	6	6	6	6,5	20
Estonya	8	10	9	9	9	9	9	12
İrlanda	7	8	8	8	8	8	7,83	15
Yunanistan	3	3	3	3	3	3	3	28
İspanya	5	5	5	5	5	5	5	22
Fransa	9	9	9	9	9	8	8,83	13
Hırvatistan	10	10	9	9	9	8	9,16	11
İtalya	4	4	4	4	4	4	4	24
G¼ney Kıbrıs	8	7	7	7	7	7	7,16	18
Letonya	19	21	18	18	18	18	18,66	3
Litvanya	9	11	10	10	10	10	10	8
L¼ksemburg	11	11	11	10	10	10	10,5	6
Macaristan	15	16	16	16	16	17	16	4
Malta	11	11	11	9	9	9	10	9
Hollanda	8	8	7	7	7	7	7,33	17
Avusturya	4	4	4	4	4	4	4	25
Polonya	4	3	3	3	3	3	3,16	27
Portekiz	11	10	11	10	10	10	10,33	7
Romanya	30	30	30	31	31	31	30,5	1
Slovenya	9	9	8	9	9	9	8,83	14
Slovakya	6	6	6	6	6	6	6	21
Finlandiya	3	3	3	3	3	3	3	29
İsveç	4	4	4	4	4	4	4	26
İngiltere	10	10	10	9	9	9	9,5	10
T¼rkiye	23	21	19	18	17	16	19	2

Kaynak: <http://hdr.undp.org/en/data> Erişim Tarihi: 12.09.2017

Yukarıdaki Tablo 3.30 incelendiğinde anne l¼m oranının ortalama olarak en fazla olduğu ¼lkeler sırasıyla, Romanya, T¼rkiye, Letonya, Macaristan ve Bulgaristan’dır. Anne l¼m oranının ortalama olarak en az olduğu ¼lkeler ise Finlandiya, Yunanistan, Polonya, İsveç ve Avusturya’dır. T¼rkiye’de anne l¼m oranı AB ¼lkeleri içerisinde 2. sırada yer almaktadır.

Tablo 3.31: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Cinsiyete Göre Kadınların AIDS'e Bağlı Ölüm (HIV-hastalığı), (100 000) Nüfusa Göre Standart Ölüm Oranı (Yüzde) (2011-2015)

Yıl/Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	Ortalama	Sıralama
Belçika	0,29	0,22	0,29	0,23	0,18	0,24	12
Bulgaristan	0,06	0,16	0,08	0,1	0,09	0,09	22
Çek Cumhuriyeti	0,03	0,03	:	0,09	0,02	0,04	28
Danimarka	0,07	0,11	0,22	0,17	0,15	0,14	19
Almanya	0,2	0,17	0,15	0,19	0,15	0,17	16
Estonya	1,71	2,08	1,87	1,64	1,58	1,77	3
İrlanda	0,18	0,03	0,11	0,04	0,13	0,09	23
Yunanistan	0,09	0,14	0,13	0,13	0,09	0,11	21
İspanya	0,77	0,81	0,58	0,67	0,47	0,66	6
Fransa	0,35	0,38	0,44	0,31	0,3	0,35	11
Hrvatistan	0,05	0,05	0,14	:	0,05	0,07	24
İtalya	0,56	0,58	0,48	0,46	0,48	0,51	9
Güney Kıbrıs	1,67	:	:	0,48	:	1,07	4
Letonya	2,04	2,22	4,33	3,12	2,61	2,86	1
Litvanya	0,18	0,32	0,2	0,32	0,21	0,24	13
Lüksemburg	0,39	0,68	0,68	:	:	0,58	8
Macaristan	0,05	0,02	:	0,02	0,02	0,03	29
Malta	1,88	:	:	0,41	0,39	0,89	5
Hollanda	0,1	0,07	0,04	0,1	0,04	0,07	25
Avusturya	0,32	0,22	0,24	0,15	0,24	0,23	15
Polonya	0,18	0,14	0,16	0,17	0,18	0,16	17
Portekiz	2,14	1,9	1,71	1,8	1,57	1,82	2
Romanya	0,76	0,61	0,59	0,63	0,55	0,62	7
Slovenya	0,09	0,17	:	:	:	0,13	20
Slovakya	0,15	0,33	:	:	:	0,24	14
Finlandiya	0,04	0,04	0,04	0,12	:	0,06	27
İsveç	0,19	0,02	0,08	0,06	0,04	0,07	26
İngiltere	0,15	0,18	0,17	0,13	0,17	0,16	18
Türkiye	0,02	1,73	0,05	0,03	0,05	0,37	10
AB Ortalaması	0,37	0,36	0,34	0,33	0,29		

Kaynak: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> Erişim Tarihi: 14.04.2018 (:) Veri yok

Kadın sağlığı ile ilgili bir başka gösterge kadınların AIDS/HIV'e bağlı ölüm oranlarıdır. Söz konusu veriler yukarıdaki Tablo 3.31'de düzenlenmiştir. Bu çerçevede, Türkiye ve AB ülkeleri içerisinde ortalama olarak kadınların AIDS/HIV'e bağlı ölüm oranı en fazla olan ülkeler sırasıyla Letonya, Portekiz, Estonya, Güney Kıbrıs ve Malta'dır. Türkiye ve AB ülkeleri içerisinde ortalama olarak kadınların AIDS/HIV'e bağlı ölüm oranı en az olan ülkeler sırasıyla Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, İsveç ve Hollanda'dır. Türkiye AB ülkeleri içerisinde ortalama olarak 10. sırada yer almaktadır. Türkiye dahil toplam 29 ülke arasında Türkiye'nin onuncu sırada olması,

AİDS/HIV hastalığına bağlı kadın ölümlerinin aslında önemli bir sorun olduğunu göstermektedir.

Kadınların sosyo-ekonomik statüsünü güçlendiren önemli değerlerden bir diğeri ise cinsiyete dayalı insani kalkınma indeksidir. İnsani Kalkınma indeksi, eğitim, sağlık ve gelir verileri dikkate alınarak hesaplanan ve bir toplumun ekonomik büyümesindeki kaliteyi gösteren ve çoğu iktisatçı tarafın kabul gören bir göstergedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 2014 yılından beri insani kalkınma indeksinin yanı sıra, aynı verilerle cinsiyete dayalı insani kalkınma indeksini de yayınlamaktadır. Cinsiyete dayalı insani kalkınma indeksi verileri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 3.32: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Cinsiyete Dayalı İnsani Kalkınma Endeksi (2010-2015)

Yıl/Ülkeler	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ortalama	Sıralama
Belçika	0.872	0.874	0.877	0.879	0.881	0.881	0.877	11
Bulgaristan	0.771	0.773	0.776	0.782	0.787	0.789	0.779	28
Çek Cumhuriyeti	0.848	0.852	0.853	0.862	0.866	0.869	0.858	15
Danimarka	0.905	0.911	0.913	0.915	0.909	0.910	0.910	1
Almanya	0.897	0.901	0.903	0.904	0.907	0.908	0.903	3
Estonya	0.857	0.864	0.870	0.873	0.876	0.878	0.869	12
İrlanda	0.881	0.882	0.888	0.897	0.906	0.909	0.893	4
Yunanistan	0.837	0.836	0.839	0.840	0.844	0.844	0.840	19
İspanya	0.856	0.859	0.862	0.864	0.868	0.870	0.863	13
Fransa	0.877	0.880	0.882	0.884	0.888	0.892	0.883	9
Hırvatistan	0.805	0.810	0.814	0.818	0.822	0.827	0.816	25
İtalya	0.854	0.859	0.858	0.859	0.864	0.865	0.859	14
Güney Kıbrıs	0.830	0.835	0.837	0.839	0.844	0.846	0.838	20
Letonya	0.824	0.825	0.825	0.832	0.838	0.840	0.830	22
Litvanya	0.842	0.845	0.848	0.854	0.859	0.861	0.851	17
Lüksemburg	0.879	0.878	0.878	0.878	0.882	0.881	0.879	10
Macaristan	0.816	0.817	0.819	0.828	0.828	0.830	0.823	23
Malta	0.785	0.782	0.789	0.807	0.814	0.817	0.799	26
Hollanda	0.883	0.893	0.893	0.894	0.894	0.895	0.892	5
Avusturya	0.840	0.847	0.853	0.860	0.865	0.870	0.855	16
Polonya	0.831	0.836	0.840	0.852	0.854	0.857	0.845	18
Portekiz	0.813	0.816	0.819	0.828	0.831	0.833	0.823	24
Romanya	0.793	0.792	0.789	0.793	0.794	0.796	0.792	27
Slovenya	0.880	0.883	0.881	0.887	0.889	0.891	0.885	8
Slovakya	0.826	0.828	0.832	0.835	0.836	0.838	0.832	21
Finlandiya	0.878	0.883	0.888	0.890	0.894	0.895	0.888	6
İsveç	0.901	0.902	0.904	0.905	0.906	0.909	0.904	2
İngiltere	0.891	0.886	0.881	0.880	0.889	0.890	0.886	7
Türkiye	0.693	0.707	0.712	0.714	0.722	0.724	0.712	29

Kaynak: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics> Erişim Tarihi: 08.09.2017

Cinsiyete dayalı insani kalkınma indeksi “0” ile “1” arasında değer almaktadır. Sıfıra yaklaştıkça düşük cinsiyete dayalı insani kalkınma; “1’e yaklaştıkça ise yüksek insani kalkınma endeksini ifade etmektedir. Yukarıdaki tablo incelendiğinde kadınların insani kalkınma indeksi en yüksek olan ülkeler sırasıyla, Danimarka, İsveç, Almanya, İrlanda ve Hollanda’dır. Kadınların insani kalkınma indeksi en düşük olan ülkeler ise ortalama olarak Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Malta ve Hırvatistan’dır. Türkiye’de

kadınların insani kalkınma indeksi ortalama olarak 0.712 ile AB ülkeleri içerisinde en son sırada yer almaktadır.

3.5 Kadınların Siyasi Statüsü Bakımından Türkiye-Avrupa Birliği Karşılaştırması

Kadınların ekonomik ve sosyal anlamda statüsünü güçlendirerek kadın yoksulluğu başta olmak üzere kadın sorunlarının çözümünü kolaylaştırmak önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Bu bakış açısıyla çalışmanın bu kısmında Türkiye ve AB ülkeleri arasında kadınların siyasi statüsüne ilişkin bir karşılaştırma yapılacaktır. Söz konusu karşılaştırma; kadınların parlamentodaki sandalye oranı ve kadın bakan oranına göre yapılacaktır.

Tablo 3.33: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Ulusal Parlamentoda Kadınların Tuttuğu Sandalye Oranı (Yüzde) (2005-2016)

Yıl/Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Ortalama	Sıralama
Belçika	34,7	34,7	35,3	35,3	38	39,3	38	38	38	39,3	39,3	-	37,26	5
Bulgaristan	22,1	22,1	21,7	21,7	20,8	20,8	20,8	22,9	24,6	20	20,4	20,4	21,52	16
Çek Cumhuriyeti	17	15,5	15,5	15,5	15,5	22	22	22	19,5	19,5	20	20	18,67	20
Danimarka	36,9	36,9	38	38	38	38	39,1	39,1	39,1	39,1	37,4	37,4	38,09	4
Almanya	31,8	31,6	31,6	32,2	32,8	32,8	32,9	32,9	36,5	36,5	36,5	36,5	33,72	7
Estonya	18,8	18,8	20,8	20,8	22,8	22,8	19,8	20,8	20,8	19	23,8	23,8	12	26
İrlanda	13,3	13,3	13,3	13,3	13,9	13,9	15,1	15,1	15,7	15,7	16,3	22,2	15,01	23
Yunanistan	13	13	14,7	14,7	17,3	17,3	18,7	21	21	21	19,7	19,7	17,59	22
İspanya	36	36	36,6	36,3	36,6	36,6	36	36	36	39,7	41,1	39,1	37,17	6
Fransa	12,2	12,2	18,2	18,2	18,9	18,9	18,9	26,9	26,9	26,2	26,2	26,2	20,83	18
Hırvatistan	21,7	21,7	20,9	20,9	23,5	23,5	23,8	23,8	23,8	23,8	15,2	12,6	21,27	17
İtalya	11,5	17,3	17,3	21,3	21,3	21,3	21,6	21,4	31,4	31,4	31	31	23,15	12
Güney Kıbrıs	16,1	14,3	14,3	14,3	12,5	12,5	10,7	10,7	10,7	12,5	12,5	17,9	13,25	24
Letonya	21	19	20	20	22	20	23	23	23	18	18	18	20,42	19
Litvanya	22	24,8	22,7	17,7	19,1	19,1	19,1	24,5	24,1	24,1	23,4	21,3	21,83	15
Lüksemburg	23,3	23,3	23,3	23,3	20	20	25	21,7	23,3	28,3	28,3	28,3	24,00	10
Macaristan	9,1	10,4	11,1	11,1	11,1	9,1	8,8	8,8	8,8	10,1	10,1	10,1	9,89	29
Malta	9,2	9,2	9,2	8,7	8,7	8,7	8,7	8,7	14,3	14,3	12,9	12,9	10,46	28
Hollanda	36,7	36,7	39,3	41,3	42	40,7	40,7	38,7	38,7	38,7	37,3	37,3	39,00	3
Avusturya	33,9	32,2	32,8	27,3	27,9	27,9	27,9	27,9	33,3	32,2	30,6	30,6	30,38	8
Polonya	20,4	20,4	20,4	20,2	20	20	23,7	23,7	23,7	24,3	27,4	27,4	22,64	13
Portekiz	21,3	21,3	28,3	28,3	27,4	27,4	28,7	28,7	28,7	31,3	34,8	34,8	28,42	9
Romanya	11,2	11,2	9,4	11,4	11,4	11,4	11,2	13,3	13,3	13,5	13,7	13,7	12,06	25
Slovenya	12,2	12,2	12,2	13,3	14,4	14,4	32,2	32,2	32,2	35,6	36,7	36,7	23,69	11
Slovakya	16,7	20	19,3	19,3	18	15,3	16	18,7	18,7	18,7	18,7	20	18,29	21
Finlandiya	37,5	38	41,5	41,5	40	40	42,5	42,5	42,5	42,5	41,5	41,5	40,96	2
İsveç	45,3	47,3	47	47	46,4	45	44,7	44,7	44,7	44,7	43,6	43,6	45,34	1
İngiltere	19,7	19,7	19,5	19,5	19,5	22	22,3	22,5	22,5	22,6	29,4	29,6	22,4	14
Türkiye	4,4	4,4	9,1	9,1	9,1	9,1	14,2	14,2	14,4	14,4	14,9	14,9	11,02	27

Kaynak: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics> Erişim Tarihi: 12.09.2017

Ulusal parlamentoda ortalama olarak parlamentoda yer alan kadın oranı en yüksek olan ülkeler sırasıyla, İsveç, Finlandiya, Hollanda, Danimarka ve Belçika'dır. En düşük olan ülkeler ise sırasıyla, Macaristan, Malta, Türkiye, Estonya ve Romanya'dır. Kadın parlamenter itibarıyla Türkiye'nin AB içindeki konumunun yirmi yedinci sırada ve düşük olduğu gözlenmektedir.

Tablo 3.34: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Kadın Bakanların Oranı (Yüzde)
(2005-2015)

Yıl/Ülkeler	2005	2008	2010	2012	2014	2015	Ortalama	Sıralama
Belçika	21,4	23,1	33,3	41,7	41,7	23,1	30,72	9
Bulgaristan	23,8	23,5	17,6	18,8	41,2	35	26,65	10
Çek Cumhuriyeti	11,1	12,5	17,6	13,3	7,1	18,8	13,4	23
Danimarka	33,3	36,8	42,1	39,1	45,5	26,3	37,19	4
Almanya	46,2	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	35,45	7
Estonya	15,4	23,1	8,3	8,3	16,7	46,2	19,67	19
İrlanda	21,4	21,4	21,4	14,3	14,3	28,6	20,24	18
Yunanistan	5,6	11,8	31,3	5,6	5,3	10	11,6	26
İspanya	50	43,8	52,9	30,8	30,8	30,8	39,85	3
Fransa	17,6	46,7	26,3	20,8	48,6	50	35	8
Hırvatistan	33,3	23,5	15,8	19,2	20	20	21,97	14
İtalya	8,3	24	21,7	16,7	30	43,8	24,084	12
Güney Kıbrıs	0	18,2	9,1	27,3	9,1	9,1	12,14	24
Letonya	23,5	22,2	21,4	30,8	30,8	23,1	25,3	11
Litvanya	15,4	23,1	14,3	14,3	7,1	21,4	15,94	22
Lüksemburg	14,3	14,3	26,7	26,7	26,7	26,7	22,57	13
Macaristan	11,8	21,4	0	10	11,1	0	9,05	27
Malta	15,4	15,4	25	22,2	14,3	7,1	16,57	21
Hollanda	36	33,3	23,5	33,3	46,7	46,7	36,59	6
Avusturya	35,3	38,5	38,5	46,2	30,8	30,8	36,69	5
Polonya	5,9	26,3	27,8	22,2	16,7	27,8	21,12	17
Portekiz	16,7	12,5	31,3	18,2	21,4	28,6	21,45	16
Romanya	12,5	0	6,3	16,7	22,2	14,3	12	25
Slovenya	6,3	17,6	22,2	7,7	18,2	43,8	19,3	20
Slovakya	0	13,3	13,3	14,3	7,1	0	8	28
Finlandiya	47,1	57,9	63,2	50	50	62,5	55,12	1
İsveç	52,4	47,6	45	52,2	56,5	52,2	50,99	2
İngiltere	28,6	22,7	22,6	17,2	15,6	22,7	21,57	15
Türkiye	4,3	4,2	7,7	4	4	4	4,7	29

Kaynak: <https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics> Erişim Tarihi: 16.09.2017

Kadın bakan oranı itibarıyla bir karşılaştırma yapıldığında ortalama olarak kadın bakan oranı en yüksek olan ülkeler sırasıyla Finlandiya, İsveç, İspanya, Danimarka ve Avusturya'dır. Kadın bakan oranı ortalama olarak en düşük olan ülkeler ise sırasıyla Türkiye, Slovakya, Macaristan, Yunanistan ve Romanya'dır. Bu kapsamda, Türkiye ve AB ile birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'de kadın bakan oranı düşüktür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kadınların gerek ekonomik gerekse sosyal statüsü ülke ekonomilerinin geleceği ve toplumların gelişimi için en önemli unsurlardan bir tanesidir. Her ne kadar kadın konusu bilimsel yazımlarda özellikle geçmişte görmezden gelinse de bugün itibariyle konunun önemi kısmen anlaşılmış ve gerek akademik gerekse politik çevrelerce ön plana çekilen konulardan birisi olarak belirlenmiştir.

Kadınlarla ilgili en önemli konulardan birisi kadın yoksulluğudur. Kadın yoksulluğu; kadınların var olan gelirleri ile temel ihtiyaçlarını karşılayamaması ve bunun sonucunda sosyal dışlanmışlık olgusunu ağırlıklı olarak yaşaması halidir. Aslında, genelde yoksulluk ve özelde kadın yoksulluğu ile ilgili çok sayıda tanımlama olmakla birlikte, bunların tek bir çatıda birleşemediği ve tüm akademik çevrelerce kabul gördüğünü söylemek yanlış olacaktır. Ancak, bu çalışmada kadın yoksulluğu yukarıdaki belirtilen şekliyle kabul edilmiştir.

Kadın yoksulluğu tüm dünyanın bir gerçeği olmakta birlikte, Türkiye’de de önemli sosyo-ekonomik konulardan birisidir. Bu çalışmada, Türkiye’de kadın yoksulluğunun nedenleri üç kategoride değerlendirilmiş olup; ekonomik, sosyal ve politik nedenlere dayandırılmıştır. Ekonomik nedenlerin arasında; kadınların işgücü piyasasına katılım oranlarının düşük olması, işsizlik oranlarının yüksek olması, kadın istihdamının sektörel dağılımının tarım sektörü lehine olması, kadınların milli gelirden aldıkları payın düşük olması ve bu bağlamda kadınların kişi başına düşen gelir düzeylerinin düşük olması gibi ekonomik nedenler sayılabilir. Kadın yoksulluğunun sosyal açıdan nedenleri ise daha ziyade kadınlarda eğitim seviyesinin düşük olmasına dayandırılmaktadır. Bunun haricinde, kadınların elverişli ve kaliteli sağlık hizmeti alamaması, sağlık koşullarının yetersiz olması gibi nedenlere de dayandırılabilir. Diğer taraftan; toplumdaki geleneksel değer yargıları da kadın yoksulluğunu etkiler niteliktedir. Politik açıdan Türkiye’de kadın yoksulluğunun nedenleri ise kadınların politik katılımlarının düşük olmasına dayandırılabilir. Şöyle ki; kadın parlamenter sayısının düşük olması, sorunlara kadın gözüyle bakılmasını engellemektedir. Dolayısıyla, kadınların politik katılımının düşük olması kadın yoksulluğunun çözümünde etkinliği zayıf kılabilir.

Türkiye’de istatistiki veriler analiz edilerek kadın yoksulluğunun nedenleri belirlenirken, Türkiye’de gerek ekonomik, gerek sosyal ve gerekse politik açıdan kadınlarla

erkekler arasında önemli açıklarda cinsiyet eşitsizliği de görülmüştür. Söz konusu eşitsizlik çalışma konumuzu da kapsayan kadın yoksulluğu itibariyle de bulunmaktadır. Örneğin (Tablo 2.1) yüzde 50 medyan gelire göre; Türkiye’de 2006 yılında kadın yoksulluğu erkek yoksulluğundan daha düşük iken; 2015 yılında kadın yoksulluk oranı erkekleri geçmiştir. Aynı değerlendirme yüzde 60 medyan gelire göre yapıldığında; 2006 yılında az bir farkla erkeklerin yoksulluk oranı yüksek iken, 2015 yılında kadın yoksulluk oranı erkeklere daha yüksek olup, ikisi arasındaki farkın oldukça büyük olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle, Türkiye’de 2006 yılından itibaren 2015 yılına kadar hem kadın yoksulluğu artmış hem de erkeklerle olan fark artmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde de belirtildiği üzere, Türkiye’de kadın yoksulluğu erkeklere göre daha büyük bir sorundur. O’nun ötesinde ekonomik, sosyal ve politik anlamda kadın ve erkekler arasında önemli bir eşitsizlik söz konusudur. Dolayısıyla, Türkiye’de kadın yoksulluğu sorununun çözülmesi için sadece ekonomik anlamda değil, sosyal ve politik anlamda da çözüm üretilmeli, özellikle bu alanlarda cinsiyet eşitsizliği sorunu çözülmelidir. Başka bir ifadeyle, Türkiye’de kadınların eğitim seviyesi artırılmalı, geleneksel değer yargılarının hem kadın hem de erkeklerin lehine olması sağlanmalı ve kadınların politik sürece katılımı artırılmalıdır.

Türkiye’de kadın yoksulluğu sorunu AB ülkeleriyle karşılaştırıldığında, bu sorunun Türkiye için çarpıcı bir sorun olduğu gözlenmektedir. Söz konusu saptamaya çalışmanın üçüncü bölümünde hem kadın yoksulluğu itibariyle, hem de kadınların sosyo-ekonomik ve sosyo-politik açıdan Türkiye ve AB ülkeleri arasında karşılaştırma yapılarak ulaşılmıştır.

Türkiye ve AB Ülkeleri arasında kadın yoksulluğu bakımından karşılaştırma yapıldığında; (Tablo 3.1, Tablo 3.2, Tablo 3.3, Tablo 3.4) yüzde 40, yüzde 50, yüzde 60 ve yüzde 70 medyan gelire göre Türkiye ve AB ülkeleri arasında Türkiye aleyhine önemli bir çarpıklık gözlenmektedir. Örneğin, tüm medyan gelir gruplarında ortalama olarak 2005-2015 döneminde kadın yoksul sayısı AB ülkeleri içinde en yüksek olan ülke Türkiye’dir. Bu kapsamda, Türkiye’de kadın yoksul sayısının azaltılması ve söz konusu sorunun çözülmesi uzun vadede önemli bir zorunluluktur. Diğer yandan, Türkiye hariç sadece AB ülkelerinde kadın yoksulluğuna bakıldığında; 2005-2015 dönemi için ortalama olarak yüzde 40 medyan gelire göre kadın yoksulluğunun en yüksek oldu-

ğu ilk beş ülke sırasıyla, İtalya, Almanya, İngiltere, İspanya ve Portekiz olarak saptanmıştır. Kadın yoksulluğu sorunu AB ülkeleri için de bir sorun olmakla birlikte sorunun derinliği Türkiye için çok daha büyüktür. Yüzde 50 medyan gelire göre karşılaştırma yapıldığında; yine Türkiye’de kadın yoksul sayısı tüm AB ülkelerinin üzerindedir. Türkiye hariç tutulduğunda AB Ülkelerinde en fazla kadın yoksul sayısı olan ülkeler, sırasıyla, Almanya, İtalya, İngiltere, İspanya ve Fransa’dır. AB ülkeleri içinde yüzde 50 medyan gelire göre kadın yoksul sayısı en düşük olan ülke ise Malta’dır. Yüzde 60 medyan gelire göre karşılaştırma yapıldığında AB ülkeleri içinde kadın yoksul sayısı en fazla olan ülke Türkiye’dir. Sadece AB Ülkeleri dikkate alındığında yüzde 60 medyan gelire göre; kadın yoksul sayısı en yüksek olan ülkeler sırasıyla; Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa ve İspanya’dır. En düşük olan AB Ülkeleri ise; Malta, Lüksemburg, Güney Kıbrıs, Slovenya ve Estonya olarak saptanmıştır. Kadın yoksulluğu itibariye benzer karşılaştırma yüzde 70 medyan gelire göre yapıldığında; Türkiye ve tüm AB Ülkeleri birlikte değerlendirildiğinde en yüksek kadın sayısına sahip olan ülke Türkiye’dir. Türkiye hariç tutulup, sadece AB Ülkeleri değerlendirildiğinde en yüksek kadın yoksul sayısına sahip AB ülkeleri; Almanya, İtalya, İngiltere, Fransa ve İspanya’dır. En düşük olan ülke ise Malta’dır.

Kadın yoksulluğu bir sorun olmakla birlikte, kadın yoksulluğu ile ilgili değerlendirmeye katılması gereken bir başka gösterge kadın yoksulluğu riskidir. Bu kapsamda, Türkiye ve AB Ülkelerinde 18-24 yaş arasındaki kadınların çalıştıkları halde gelecekte yoksulluk riski altında olma oranları (Tablo 3.5) da değerlendirilmiştir. Buna göre, 2005-2015 yılına ait istatistiki veriler göz önüne alındığında ortalama olarak kadınların yoksulluk riski altında olma oranı en yüksek olan ülkeler sırasıyla Romanya, Danimarka, İsveç, Türkiye ve İspanya olarak gözlenmektedir. Sadece AB Ülkeleri değerlendirildiğinde en yüksek yoksulluk riskine sahip ülke Romanya olarak saptanmıştır. Riskin en düşük olduğu ülke ise Malta’dır. AB Ülkeleri içerisinde Türkiye’nin konumu değerlendirildiğinde 18-24 yaş aralığında ve bugün çalışmakla birlikte gelecekte yoksulluk riski altında bulunan kadın oranı AB ortalamasının üzerinde görülmektedir. Yani, bu verilerle hareket edildiğinde gelecekte de kadın yoksulluğu Türkiye için önemli bir sorun olarak gözlenmektedir.

Benzer şekilde, Türkiye ve AB Ülkelerinde kadın yoksulluğu itibariyle 25-29 yaş arası için karşılaştırma yapıldığında; 25-29 yaş grubuna göre kadınların yoksulluk

riski altında olma oranları (Tablo 3.6) en yüksek olan ülkeler sırasıyla Türkiye, Romanya, Almanya, İspanya ve İsveç'tir. En az yoksulluk riski altında olan ülke Malta'dır. Buradan hareketle, Türkiye'nin medyan gelir gruplarına göre kadın yoksul sayısı itibarıyla tüm AB Ülkelerinin önünde yer aldığı gibi, yoksulluk riski bakımından da AB ortalamasının üzerinde yer almaktadır.

Türkiye ve AB Ülkelerinde genç kadınların yoksulluk oranının yanı sıra yaşlı kadınların da yoksulluk durumları dikkate alınmalıdır. Tablo 3.7'de 65 yaş ve üzerindeki emekli kadınların yüzde 60 medyan gelire göre yoksulluk riski altında olma durumları dikkate alındığında, 2005-2015 yılları arasında 65 yaş ve üzerindeki kadınların ortalama olarak en fazla yoksulluk riskine sahip olan ülkeler sırasıyla; Güney Kıbrıs, Estonya, Letonya, Bulgaristan ve Hırvatistan'dır. Türkiye ve AB Ülkeleri içerisinde 65 yaş ve üzerindeki kadınların yoksulluk riski en az olan ülkeler ise Türkiye ve Macaristan'dır. Burada Türkiye ile ilgili çarpıcı bir sonuç görülmektedir. Türkiye kadın yoksulluğu bakımından AB Ülkeleri içerisinde ilk sıralarda yer alan bir ülke olmasına rağmen, 65 yaş üzeri kadınlar için yoksulluk riskinin düşük olması, Türkiye'de emekli kadın sayısının düşük olmasından kaynaklanır. Benzer şekilde, Türkiye'de yüzde 60 medyan gelire göre 65 yaş ve üzerindeki emekli kadınların yoksulluk riski altında olmadığı gözlenmiştir. Bu durumun asıl sebebi Türkiye'de kadınların işgücü piyasasında uzun süreli yer almaması ve buna bağlı olarak emekli olma oranlarının düşük olmasıdır.

Ülkelerde yoksulluk sorunu değerlendirilirken, kadınların ekonomik, sosyal ve politik statüsünün de dikkate alınması gerekir. Bu nedenle, çalışmada Türkiye ve AB Ülkelerinde kadınların belirtilen statüleri istatistiki verilerden yararlanarak karşılaştırma yapılmıştır. Söz konusu karşılaştırma; en zengin ve en fakir kadın arasındaki gelir farkı (Tablo 3.8) ve kişi başına gayri safi milli gelir (Tablo 3.9) itibarıyla yapılmıştır. Bu çerçevede, en zengin ve en fakir kadınlar arasında gelir farkı en büyük olan Türkiye'dir. Türkiye hariç AB ülkelerinde kadınlar arasında ortalama olarak en fazla gelir adaletsizliği olan ülkeler sırasıyla Romanya, Letonya, Bulgaristan, Portekiz ve Litvanya'dır. Türkiye ve AB Ülkeleri içerisinde gelir adaletsizliğinin ortalama olarak en düşük olduğu ülke ise İsveç'tir.

Kadınların gelir adaletsizliğinden yola çıkarak milli gelirden aldıkları pay dikkate alındığında; Türkiye ve AB Ülkelerinde 2005-2015 yıllarına ait kadınların kişi başı-

na düşen gayri safi milli gelirleri ortalama olarak en yüksek olan ülkeler sırasıyla Lüksemburg, İsveç, Danimarka, Almanya, Finlandiya, Belçika, Hollanda ve Fransa'dır. Türkiye ve AB Ülkelerinde kadınların kişi başına düşen gayri safi milli gelirleri ortalama olarak en az olan ülkeler ise Türkiye ve Bulgaristan'dır. Bu noktada, kadın yoksulluğu en fazla olan ülke Türkiye olmakla birlikte; Türkiye'nin kadınlar arasındaki gelir eşitsizliği yüksek ve kadınlarda kişi başına düşen gayri safi milli gelir AB ülkeleri arasında düşüktür. Başka bir ifadeyle; Türkiye'de kadın yoksulluğu bir sorun olmakla birlikte; kadınlar arasında var olan gelir eşitsizliği de önemli bir sorundur.

Kadınların ekonomik statüsü dikkate alındığında karşılaştırma yapılan diğer göstergeler; Türkiye ve AB Ülkelerinde kadın istihdamı, kadın işverenlerin oranı, kendi hesabına çalışan kadınların oranı, kadınların sektörel istihdamı gibi verilerdir. Karşılaştırma yapıldığında; Türkiye ve AB ülkelerinde kadınlarda aktif nüfusun istihdam oranı (Tablo 3.10) en yüksek olan ülkeler; sırasıyla, Hollanda, Danimarka, İngiltere, Avusturya ve İsveç'tir. En az kadın istihdamına sahip olan ülke ise Macaristan'dır. Türkiye ise ortalama olarak AB ülkeleri içerisinde kadın istihdamı bakımından 23. sırada yer alarak, kadın istihdamı itibariyle en düşük olan ülkeler arasında bulunmaktadır. Türkiye ve AB Ülkelerinde kadın işveren oranı (Tablo 3.11) karşılaştırıldığında; kadın işveren oranı en yüksek olan ülkeler sırasıyla; Yunanistan, İtalya, İspanya, Macaristan ve Portekiz'dir. En az kadın işveren oranına sahip olan ülkeler ise Romanya ve Türkiye'dir. Kendi hesabına çalışan kadın oranı (Tablo 3.12) karşılaştırıldığında ise Türkiye ve AB Ülkelerinde kendi hesabına çalışan kadın işçilerin ortalama olarak en fazla olduğu ülkeler; Yunanistan, Portekiz, Polonya, Hırvatistan ve Romanya'dır. En az orana sahip olan ülke ise Danimarka'dır. Türkiye ise AB Ülkeleri içerisinde yedinci sırada yer almaktadır. Türkiye'de kendi hesabına çalışan kadın oranının yüksek olmasının temel nedeni tarım sektöründe istihdam edilen kadın oranının yüksek olmasından kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Temel ekonomik sektörlerde kadın istihdamı bakımından Türkiye ve AB Ülkelerinde karşılaştırma yapıldığında; tarım sektöründe kadın istihdamının ortalama olarak (Tablo 3.13) en fazla olduğu ülkeler sırasıyla Türkiye, Romanya, Hırvatistan, Polonya ve Yunanistan'dır. Tarım sektöründe en az kadın istihdamına sahip olan AB ülkesi ise Malta'dır. Bu durum kadınların hali hazırda ücretsiz emek işçisi konumunda hanehalkının refahını arttırmak için çalıştığını göstermektedir. Türkiye ve AB Ülkelerinde endüst-

ri sektöründe ortalama olarak (Tablo 3.14) en fazla kadın istihdamına sahip olan ülkeler sırasıyla Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Romanya ve Slovenya'dır. Ortalama olarak en az kadın istihdamına sahip olan AB ülkesi ise Lüksemburg'dur. Türkiye ise AB Ülkeleri içerisinde ortalama olarak on ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye ve AB Ülkeleri içerisinde hizmet sektöründe ortalama olarak (Tablo 3.15) en fazla kadın istihdamına sahip olan ülkeler sırasıyla Lüksemburg, İsveç, İngiltere, Belçika ve İrlanda'dır. Hizmet sektöründe ortalama olarak en az kadın istihdamına sahip olan ülke ise Türkiye ve Romanya'dır. Bu çerçevede Türkiye'de kadınların daha ziyade tarım sektöründe istihdam edildiği anlaşılmaktadır.

Kadın işsizliği bakımında bir karşılaştırma yapıldığında; Türkiye ve AB ülkeleri içerisinde ortalama olarak kadın işsizlik oranı (Tablo 3.16) en fazla olan ülkeler sırasıyla, Yunanistan, İspanya, Hırvatistan, Slovakya ve Portekiz'dir. Kadın işsizliğinin en düşük olduğu ülke ise Avusturya'dır. Türkiye ise AB Ülkeleri içerisinde ortalama olarak kadın işsizlik oranı bakımından altıncı sırada yer almaktadır. Bu bağlamda; kadın işsizliği sorunu Türkiye için AB Ülkeleriyle karşılaştırıldığında önemli bir sorun olarak görülmektedir.

Kadınların ekonomik statüsü yanında sosyal statüsünün de dikkate alınması gerekir. Zira; kadın yoksulluğunun nedenleri sadece ekonomik olmayıp, var olan sosyal sorunlarında etkilediği düşünülebilir. Bu nedenle kadınların ekonomik statüsünün yanında sosyal statüsünün de incelemeye alınması ve değerlendirilmesi bir zorunluluktur. Türkiye ve AB Ülkelerinde kadınların sosyal statüsü değerlendirilirken dikkate alınan göstergeler; kadın eğitimi, kadın sağlığı, kadınlarda sosyal dışlanmışlık, kadınların insani kalkınma seviyesi, eğitim seviyesine göre kadınların işgücüne katılımı ve yine eğitim seviyesine göre kadınların işsizlik oranları, erken yaşta doğurganlık hızı, doğumda beklenen yaşam süresi, anne ölüm oranı, HIV/AIDS hastalığına bağlı ölüm oranıdır.

Belirtilen göstergeler itibariyle Türkiye ve AB Ülkeleri arasında yapılan karşılaştırma sonuçları şunlardır. Buna göre; Türkiye ve AB ülkelerinde temel eğitim seviyesindeki kadınların işgücüne katılım oranları ortalama olarak (Tablo 3.17) en fazla olan ülkeler sırasıyla Portekiz, İngiltere, Danimarka, İsveç ve Hollanda'dır. Temel eğitim seviyesindeki kadınların işgücüne katılım oranı en az olan ülke ise Litvanya'dır. Türkiye ise AB ülkeleri içinde ortalama olarak on sekizinci sırada yer almaktadır. Türkiye ve

AB Ülkelerinde orta öğrenim seviyesindeki kadınların ortalama olarak (Tablo 3.18) işgücüne katılım oranları en yüksek olan ülkeler ise sırasıyla İsveç, İngiltere, Portekiz, Hollanda ve Danimarka'dır. Orta öğrenim seviyesindeki kadınların işgücüne katılım oranı ortalama olarak en az olan ülkeler ise Türkiye ve Lüksemburg'dur. Türkiye ve AB ülkelerinde ileri eğitim düzeyindeki kadınların işgücüne katılım oranları ortalama olarak (Tablo 3.19) en fazla olan ülkeler sırasıyla, Portekiz, Güney Kıbrıs, İngiltere, Letonya ve İsveç'tir. İleri eğitim düzeyindeki kadınların işgücüne katılım oranları ortalama olarak en az olan ülkeler ise Türkiye, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, İtalya, Bulgaristan ve Slovakya olarak saptanmıştır. Türkiye hariç tutulduğunda yükseköğrenim düzeyinde işgücüne katılım oranı en yüksek olan ülke Portekiz ve en düşük olan ülke Çek Cumhuriyeti'dir. Türkiye'de ileri eğitim düzeyinde kadınların işgücü piyasasına katılım oranının düşük olmasının nedeni yükseköğrenim mezunu kadın sayısının düşük olmasına bağlı olabilir.

Türkiye ve AB Ülkelerinde temel eğitim seviyesindeki kadınların işsizlik oranı ortalama olarak (Tablo 3.20) en fazla olan ülkeler sırasıyla, Slovakya, İspanya, Litvanya, Letonya ve Bulgaristan'dır. Temel eğitim seviyesindeki kadınların ortalama işsizlik oranı en düşük olan ülke ise Romanya'dır. Türkiye ise AB ülkeleri içerisinde 27. Sırada yer almaktadır. Bu çerçevede ilköğretim düzeyinde Türkiye'de kadın işsizliği önemli bir sorun olarak görülmektedir. Kanımızca, bunun önemli nedeni ilk öğretim düzeyindeki kadınların daha ziyade tarım sektöründe ve kendi adlarına çalışmaları veya sosyal güvencesi olmaksızın enformel sektörde istihdam edilmelerinin bir sonucudur. Diğer yandan, Türkiye'de ilköğretim düzeyindeki kadınların geleneksel değer yargılarından daha fazla etkilendikleri tahmin edilebilir. Türkiye ve AB Ülkelerinde orta eğitim seviyesindeki kadınların işsizlik oranına bakıldığında, ortalama olarak (Tablo 3.21) en fazla kadın işsizliği olan ülkeler sırasıyla Yunanistan, İspanya, Türkiye, Hırvatistan, Portekiz ve Slovakya'dır. Orta eğitim seviyesindeki kadınların ortalama işsizlik oranı en düşük olan ülke ise Avusturya'dır. İleri eğitim seviyesi itibariyle değerlendirme yapıldığında, Türkiye ve AB Ülkelerinde ileri eğitim seviyesindeki kadınların işsizlik oranı ortalama olarak (Tablo 3.22) en fazla olan ülkeler sırasıyla Yunanistan, Türkiye, İspanya, Portekiz, Hırvatistan ve Güney Kıbrıs'tır. İleri eğitim seviyesindeki kadınların ortalama işsizlik oranları en düşük olan ülke ise Malta'dır. Bu noktada, Türkiye'de kadınların eğitim

seviyesi yükseldikçe istihdam olanaklarının daraldığı ve işsizlik sorununu çok daha kapsamlı yaşadıkları izlenimi elde edilmiştir.

Kadın yoksulluğunu etkileyen bir başka unsur ise kadınların eğitim seviyesidir. Bu çerçevede Türkiye ve AB Ülkelerinde kadınların eğitim seviyesiyle ilgili bazı göstergeler dikkate alınarak Türkiye-AB Ülkeleri arasında yapılan karşılaştırma sonuçları şu şekildedir. 15-64 yaş arasındaki kadınların ilk ve orta öğretim seviyesinden daha az eğitim düzeyine sahip olma oranlarına bakıldığında, kadınlarda ortalama ilk ve orta öğretim altı ortalama olarak (Tablo 3.23) en düşük eğitim düzeyine sahip olan ülkeler sırasıyla Türkiye, Malta, Portekiz, İspanya, İtalya ve Yunanistan'dır. Türkiye ve AB Ülkeleri arasında kadınlarda ortalama olarak en yüksek eğitim düzeyine sahip olan ülke ise Litvanya'dır. Kadınların eğitim seviyesiyle ilgili bir başka gösterge lisans mezunu kadın oranıdır. Bu kapsamda, Türkiye ve AB Ülkelerinde lisans mezunu olan kadın oranı (Tablo 3.24) en yüksek olan ülkeler sırasıyla İsveç, Estonya, Polonya, Letonya ve Macaristan'dır. Türkiye ve AB Ülkelerinde kadınlarda ortalama olarak en az lisans mezunu olan ülkeler ise Almanya ve Türkiye'dir. Bu noktada Türkiye ile ilgili çarpıcı bir sonuç görülmüştür. Türkiye'de lisans mezunu kadın oranı AB ortalamasının altında görülmektedir. Türkiye ve AB Ülkelerinde Yüksek lisans mezunu itibariyle bir değerlendirme yapıldığında (Tablo 3.25); kadınlarda yüksek lisans mezun oranı en yüksek olan ülkeler sırasıyla Letonya, Güney Kıbrıs, Polonya, Litvanya ve Estonya'dır. Türkiye ve AB ülkeleri içerisinde ortalama olarak en düşük yüksek lisans mezunu oranına sahip olan ülkeler ise Türkiye ve Lüksemburg'dur. Benzer şekilde Türkiye'de yüksek lisans mezunu kadın oranı da AB ortalamasının altındadır. Doktora mezunu kadın oranına bakıldığında (Tablo 3.26); Türkiye ve AB Ülkelerinde Doktora mezunu oranı en yüksek olan ülkeler sırasıyla Litvanya, Letonya, Slovenya, Estonya ve Hırvatistan'dır. Doktoralı kadın oranı en düşük olan ülke ise Lüksemburg'dur. Türkiye, AB Ülkeleri içerisinde orta on sekizinci sırada yer almaktadır. Başka bir ifadeyle Türkiye için doktoralı kadın oranının düşük olması bir sorun olarak nitelendirilebilir.

Eğitim seviyesinin düşük olması kadın yoksulluğunun bir nedeni iken sosyal dışlanmışlık ise kadın yoksulluğunun bir sonucudur. Dolayısıyla, kadınlarda sosyal dışlanmışlık oranı da çalışmada karşılaştırma konusu olarak dikkate alınmıştır. Buna göre, Türkiye ve AB Ülkelerinde 18 yaş ve üzerindeki kadınların sosyal dışlanmışlık riski altında olma oranı (Tablo 3.27) en fazla olan ülkeler sırasıyla Türkiye, Bulgaristan,

Romanya, Letonya, Litvanya ve Yunanistan'dır. Türkiye ve AB Ülkelerinde en az sosyal dışlanmışlık riski altında olan ülke ise Hollanda'dır. Bu noktada Türkiye'de sosyal dışlanmışlık riskinin yüksek olması, aslında kadın yoksulluğu sorununun çözülmesi gerektiğinin de bir göstergesidir.

Çalışmada kadınların sosyal statüsünü de belirlemek amacıyla eğitimin yanında kadın sağlığı ile ilgili göstergeler karşılaştırma konusu olmuştur. Bu çerçevede ilk olarak kadınlarda doğurganlık hızı itibariyle karşılaştırma yapılmıştır. Buna göre, Türkiye ve AB Ülkelerinde 15-19 yaş grubundaki kadınlarda erken yaşta en yüksek doğurganlık hızına sahip ülkeler sırasıyla (Tablo 3.28), Bulgaristan, Romanya, Türkiye, İngiltere ve Slovakya'dır. Türkiye ve AB Ülkeleri içerisinde kadınlarda erken yaşta en düşük doğurganlık hızına sahip olan ülke ise Slovenya'dır. Bu çerçevede, Türkiye'de erken yaşta doğurganlık önemli bir sorun olarak tespit edilmiştir. Sağlıkla ilgili bir başka gösterge kadınların doğumda beklenen yaşam süresidir. Kadınların doğumda beklenen yaşam süresi (Tablo 3.29) en yüksek olan ülkeler sırasıyla Fransa, İspanya, İtalya, İsveç ve Lüksemburg'dur. Türkiye ve AB Ülkelerinde kadınların doğumda beklenen yaşam süresi ortalama olarak en düşük olan ülke ise Bulgaristan'dır. Türkiye ise AB Ülkeleri içerisinde 27. sırada yer alıp; AB ortalamasının altındadır. Bu noktada, Türkiye'de kadınların beklenen ortalama yaşam sürelerinin AB gerisinde olması, aslında Türkiye'deki kadınların sağlık koşullarının yeterince elverişli olmadığı gözlenmektedir. Kadın sağlığı ile ilgili bir başka gösterge anne ölüm oranıdır. Bu çerçevede bir değerlendirme yapıldığında, anne ölüm oranı ortalama olarak (Tablo 3.30) en yüksek olan ülkeler; Romanya, Türkiye, Letonya, Macaristan ve Bulgaristan'dır. En düşük olan ülke ise Finlandiya'dır. Türkiye'nin anne ölüm oranının yüksek olması anne sağlığı ile ilgili çözüm üretilmesi gerektiğini göstermektedir. Sağlıkla ilgili dikkate alınması gereken bir başka gösterge kadınlarda HIV/AIDS hastalığına bağlı ölüm oranlarıdır. Kadınların HIV/AIDS hastalığına bağlı ölüm oranı ortalama olarak (Tablo 3.31) en yüksek olan ülkeler sırasıyla Letonya, Portekiz, Estonya, Güney Kıbrıs ve Malta'dır. Türkiye ve AB Ülkelerinde HIV/AIDS hastalığına bağlı ölüm oranlarının en düşük olduğu ülke ise Macaristan'dır. Türkiye ise AB Ülkeleri içerisinde 10. sırada yer almaktadır. Bu sonuç, aslında kadın sağlığı ile ilgili Türkiye'de HIV/AIDS sorununun önemli bir sorun olduğunu göstermektedir.

Doğrudan sosyal statüyle ilgili olmamakla birlikte eğitim sağlığı da içermesi nedeniyle kadınlarda insani kalkınma seviyesi de bir karşılaştırma unsuru olarak dikkate alınmıştır. Bu çerçevede Türkiye ve AB Ülkelerinde cinsiyete dayalı insani kalkınma endeksi (Tablo 3.32) en yüksek olan ülkeler sırasıyla, Danimarka, İsveç, Almanya, İrlanda ve Hollanda'dır. Türkiye ve AB Ülkelerinde cinsiyete dayalı insani kalkınma endeksi en düşük olduğu ülkeler ise Türkiye ve Bulgaristan'dır. Dolayısıyla; Türkiye'de gerçekleşen ekonomik büyümenin kadına yansıtılma oranının düşük olduğu gözlenmektedir.

Çalışmamızda yoksulluğun nedenlerinden bir tanesi de kadınların politik katılımlarının düşük olmasına bağlanmıştır. Dolayısıyla, çalışmada kadınların politik katılımlarıyla ilgili veriler de karşılaştırma konusu olmuştur. Bu kapsamda, Türkiye ve AB Ülkeleri karşılaştırmasında ele alınan veriler şunlardır: Kadınların parlamentodaki sandalye oranları ve kadın bakan oranıdır. Türkiye ve AB Ülkelerinde parlamentoda kadınların sandalye oranı (Tablo 3.33) en yüksek olan ülkeler sırasıyla İsveç, Finlandiya, Hollanda, Danimarka ve Belçika'dır. Türkiye ve AB Ülkeleri içerisinde parlamentoda kadın sandalye oranı en düşük olan ülke ise Macaristan'dır. Türkiye, AB Ülkeleri içerisinde 27. sırada yer almaktadır. Bu çerçevede, Türkiye'de kadınların parlamentodaki sandalye oranı AB ortalamasının altında izlenmektedir. Türkiye'de kadınlarla ve özellikle kadın yoksulluğu ile ilgili sorunların çözümünde kadınların karar verme sürecinde bulunma oranlarının düşük olması sorunun çözümünü geciktirecektir. Kadınlarla ilgili politik göstergelerden ikincisi kadın bakan oranıdır. Türkiye ve AB Ülkelerinde kadın bakan (Tablo 3.34) olgusu değerlendirildiğinde, ortalama olarak kadın bakan oranı en yüksek olan ülkeler sırasıyla Finlandiya, İsveç, İspanya, Danimarka ve Avusturya'dır. Türkiye ve AB Ülkelerinde kadın bakan oranı ortalama olarak en az olduğu ülkeler ise Türkiye ve Slovakya'dır. Kadın bakan oranının Türkiye'de düşük olması bir sorun olmakla birlikte kadından sorumlu bir devlet bakanlığının olması ise olumlu bir sonuç olarak nitelendirilebilir.

Kadın yoksulluğu sorunu hem Türkiye hem de AB ülkeleri için bir sorun olmakla birlikte, söz konusu sorun Türkiye için çok daha çarpıcı bir gerçektir. Dolayısıyla; Türkiye'de kadın yoksulluğunu azaltabilmek adına, öncelikli olarak kadınların ekonomik, sosyal ve politik statüsünü güçlendirmekle başlanmalıdır. Bu çerçevede, özellikle kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesi bir zorunluluktur. Eğitim seviyesiyle ilgili

en fazla odaklanması gereken konu kadınlarda yüksek öğrenim oranını artırmak olmalıdır. Bunun yanında kadınların işsizlik oranlarını azaltabilmek adına kadın istihdamını artıracak yatırımlar ve düzenlemeler yapılmalıdır. Özellikle, kadınların ev ve iş arasındaki dengeyi kurabilecekleri düzenlemelerin genişletilmesi gerektiği ifade edilebilir. Aslında kadın yoksulluğu ve kadınların sosyo- ekonomik ve sosyo-politik sorunlarıyla karşılıklı etkileşim olduğunu belirtmek yanlış olmaz kanısındayız. Şöyle ki; kadınların sosyal, ekonomik ve politik sorunları kadın yoksulluğunu etkilerken, kadın yoksulluğu da kadınların ekonomik, sosyal ve politik statüsünü etkilemektedir. Bu nedenle, kadın yoksulluğu için yukarıda da ifade edildiği gibi sağlık koşullarından tutalım da, eğitim seviyesi, politik katılım ve istihdamı artırıcı yeni düzenlemelere kadar mevcut düzenlemelere ilave olarak yeni adımlar gerektiği düşüncesindeyiz. Türkiye’de kadınların eğitim seviyesi arttıkça iş gelirlerinin de arttığı izleniminin elde edilmesi, dikkat çekilmesi gereken bir konu olarak saptanmıştır. Oysa, çalışmada kadınların eğitim seviyeleri erkeklerin gerisinde saptanmış olup, Türkiye’de kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesi ile bunların ekonomik ve sosyal statüsünü güçlendirici bir etki yaratmak mümkün olabilir. Bu nedenle, kadın yoksulluğu konusu değerlendirilirken kadın eğitimi özellikle önemsenmesi gereken bir konu olarak belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Reşat ve Ömer Şükrü Yusufoglu (2012), "Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplum-sal Yansımaları", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı.1, ss.76-117
- Açıkgöz, Reşat, (2010) “Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme” *T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Hakemli Araştırma Dergisi*, Cilt:1 Sayı:2, ss:45-60
- Adaman, Fikret, Çağlar Keyder, (2006), ‘*Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma*’ ss:1-144
[http://www.spf.boun.edu.tr/_img/1439211320_study_turkey_tr.pdf] Erişim Tarihi: 06.03.2018
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, *Türkiye’de Kadın*, Mart 2017, Ankara [<https://kadininstatusu.aile.gov.tr/uygulamalar/turkiyede-kadin>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Akses, Selen (2014) *Avrupa 2020 Stratejisi*, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Yayın No: 269, İstanbul [<http://www.ikv.org.tr/images/files/2020stratejisi.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Aktan, Coşkun Can (2002), ‘Dünyada Gelir Dağılımında Adaletsizlik’, *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara
- Aktan, Coşkun Can ve İstiklal Yaşar Vural (2002), "Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri", (Editör: Coşkun Can Aktan), *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Hak- İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara [<http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-yoksulluk.pdf>] Erişim Tarihi: 06.03.2018
- Alcock, Pete (1997), *Understanding Poverty*, (Second Edition), Palgrave, New York
- Coudouel Aline, Jesko Hentschel ve Quentin Wodon, (2002) “Poverty Measurement and Analysis”,
[<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/EXTPRS>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Alpagut, Gülsevil (2008), ‘*AB’nde Güvenceli Esneklik ve Türkiye’deki Yasal Düzenlemeler*’, TİSK Akademi (2008/I), 3 (5), TİSK Yayınları, Ankara.
- Altay, Asuman (2007) “ Küreselleşen Yoksulluk Olgusunun Önlenmesinde Mikrofinansman”, *Finans Politik& Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Cilt 44, Sayı 510, ss.57-67

- Barrientos Armando ve Shepherd, Andrew (2003) "Chronic Poverty and Social Protection" *CPRC Conference on Chronic Poverty, University of Manchester*, April [https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09578810500066456] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Balkır, Zehra Gönül ve Apaydın Deniz Tekin (2011), "Küreselleşmenin Kadın Yoksulluğuna Etkisi". *Kadın ve Yoksulluk Konferansı Bildirileri* .(Ed. Nazan Moroğlu) Avrupa Üniversitesi Kadınlar (UWE) ss.41-56, Antalya 2011 Genel Kurulu, İstanbul.
- Humphries, Barbara (2001) "Kadın ve Kapitalizm", [http://www.sendikanet.org/sendikanet-yazilar/htm] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Başaran, Alparslan A. ve Murat Çetinkaya (2013), "Türkiye’de Subjektif Yoksulluk Profili: 2003-2008", *Sosyo-Ekonomi Dergisi*, S.19, ss. 243-262
- Bayrak, Sabahat ve Atilla Yücel (2000) 'Kadın Cinsiyet, Yöneticilik ve Güç Bir Paradoks mu', 8. *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, Nevşehir [https://www.researchgate.net/publication/312028988_Kadin_Cinsiyeti_Yoneticilik_ve_Guc_Bir_Paradoks_mu] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Beken, Hikmet Gülçin (2006), "*Yoksulluk Olgusuna Kavramsal Bir Bakış*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Beneria, Lourdes ve Gita Sen (2010) Accumulation, Reproduction, and "Women's Role in Economic Development": Boserup Revisited Source: Signs, Vol. 7, No. 2, Development and the Sexual Division of Labor (Winter, 1981), ss. 279-298 Published by: The University of Chicago Press Stable [https://womin.org.za/images/the-alternatives/ecofeminism-social-reproduction-the-ory/Beneria%20and%20Sen%20%20Accumulation,%20Reproduction%20and%20Womens%20Role%20in%20Economic%20Development.pdf] Erişim Tarihi: 09.04.2018
- Bildirici, Zeki (2011) '*Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamaları*', İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Bircan, İsmail (2002), "*Türkiye’de, Yoksulluk ve Kadınlar*" (Editör Yasemin Özdek); Yoksulluk Şiddet ve İnsan Hakları 1. Basım, TODAİ: Ankara
- Bodkin, R. G., (1999) "Women’s Agency in Classical Economic Thought: Adam Smith, Harriet Taylor Mill, and J. S. Mill," *Feminist Economics*", 5(1), ss.45-60,

- Boserup, Ester (1970), "*Women's Role in Economic Development* ", St. Martin's Press, Newyork.
- Buğra Ayşe ve Çağlar Keyder (2003) "Yeni Yoksulluk ve Türkiye'nin Değişen Refah Rejimi" *Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı için Hazırlanan Proje Raporu* (UNDP)
- Buğra, Ayşe (2007), 'Yoksullukla Mücadele Yöntemi Olarak Mikrokredi: Acıklı Bir Hikâye', *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu Bülteni*, 2, ss. 1-4.
- Buğra, Ayşe (2014) ,'*Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika*', İstanbul: İletişim Yayınevi
- Canbay, Tülin ve Selim, Sibel (2010) 'Türkiye'de Hanehalkı Yoksulluğu' *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 10(2): ss: 628-650 [http://www.onlinedergi.com/MakaleDosyaları/51/PDF2010_2_11.pdf]
- Canbey Özgüler, Verda (2013) '*Avrupa Birliği ve Türkiye İşgücü Piyasalarının Karşılaştırmalı Analizi*', 1. Baskı, Cinius yayınları, İstanbul.
- Candan, Esin ve Günal, Semiha Özalp, (2013) 'Tarımda Kadın Emeği' *Tarım Ekonomisi Dergisi*; 19(1), ss:93-101.
- Caner, Asena (2008) 'Yoksulluk ve Gelir Dağılımı' *TOBB-Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi*, ss: 1-24 Ankara [<https://acaneretuedutr.weebly.com/uploads/9/0/1/5/9015786/tryoksulluk-gelirdagbolum17tekitap27nov.pdf>] Erişim Tarihi: 03.01.2018
- Chant, Sylvia (2003) '*Book Review: Globalization and Development Studies:Challenges for the 21st Century*' *Progress in Development Studies*, Sage Publications.
- Cinsiyet Eşitliği ve Ayrımcılıkla Mücadele Alanında Avrupa Birliği Politikası İyi Uygulamalar, [http://www.genderequality-cbc.eu/images/Docs/Research_Equity_1_TR.pdf] Erişim Tarihi:10.05.2018
- Cinsiyet Eşitliği ve Ayrımcılıkla Mücadele Alanında Avrupa Birliği Politikaları [<https://rm.coe.int/1680590177>] Erişim tarihi: 02.01.2018
- Çağatay, Nilüfer (1998) '*Gender and Poverty*' ,UNDP Social Development and Poverty Elimination Division,, [<http://www.undp.org/content/dam/aplaws/publication/en/publications/poverty-reduction/poverty-website/gender-and-poverty/GenderandPoverty.pdf>] Erişim Tarihi:10.05.2018
- Çakır, Özlem (2008), 'Türkiye'de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması' *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: (31), ss: 25-47

- Çelik, Aziz (2004) “Avrupa Birliği Sosyal Politikası: Gelişimi, Kapsamı ve Türkiye’nin Uyum Süreci-1” *Sendikal Notlar*, Sayı:24 ss:1-22
- Çınar, Hazal (2015) ‘2000-2012 Döneminde Türkiye’de Yoksulluk ve Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik Sorunsalı’, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul
- Demir Nesrin ve İ.Alper Arısoy (2007), “Avrupa Birliği Sosyal Hukukunda Ayrımcılıkla Mücadele Kapsamında Kadın Erkek Eşitliği”, *Ege Akademik Bakış*, Cilt 7 Sayı:2, ss.715-733
- Dimand, Robert W., Forget, Evelyn L., Nyland, Chris (2004) “Retrospectives: Gender in Classical Economics”, *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 18, No. 1, Winter, , ss. 229-240.
- Dinçoflaz, N. Janset (2009) ‘*Kentteki Kadının Yoksulluğu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün Kadın yoksulluğuyla Mücadele Politikaları*’ Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara
- Dolun, Leyla (2005) ‘*Mikro Finansman*’, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Genel Araştırmalar Raporu, Ankara, ss:1-41 [http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/ga/2007-GA/GA-07-05-28_Mikro_Finansman.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Domar, Evsey D. (1946) " *Capital Expansion, Rate of Growth, and Employment* " *Econometrica*, Vol. 14, No. 2, The Econometric Society, ss:137-147 [<https://laprimaradice.myblog.it/media/00/00/2491562877.pdf>] Erişim Tarihi: 09.06.2018
- Dorfman, Robert (1989) “Thomas Robert Malthus and David Ricardo”, *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 3, No. 3, Summer, , S. 153164
- DPT (2001), ‘*Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele*’, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No: 2599, Ankara
- DPT ve World Bank, (2009), ‘*Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımı: Eğilimler, Belirleyici Faktörler ve Politika Çerçevesi*’, Rapor No: 48508-TR, 23 Kasım 2009, [http://siteresources.worldbank.org/TURKEYEXTN/Resources/361711-1268839345767/Female_LFP-tr.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- DREWNOWSKI, Jan (1977), “*Poverty: It’s Meaning and Measurement*”, *Development and Change*. Vol. 8, No:2, ss:183-208 [<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1467-7660.1977.tb00736.x>] Erişim Tarihi:01.06.2018
- Dura, Cihan (1990), ‘*Bilgi Toplumu*’ Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara.

- Dündar, Seher Ozan (2007) "Mikrofinansman", Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü Araştırma Raporu, [<http://www.kalkinma.com.tr/data/file/raporlar/ESA/ga/2007-GA/GA-07-05-28MikroFinansman.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Ecevit, F. Yıldız, (1995), "Kentsel Üretim Sürecinde Kadın Emeginin Konumu ve Değişen Biçimleri", Kadın Bakış Açısından Kadınlar, (Editör: Şirin Tekeli), İletişim Yayınları, İstanbul
- Ecevit, Yıldız (2003) 'Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir?', *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), ss. 83-88
- Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (ETCEP) (etcep.meb.gov.tr) Erişim Tarihi: 14.03.2017
- Erdoğan, Güzin (2002), "Türkiye'de ve Dünyada Yoksulluk Ölçümü Üzerine Değerlendirmeler", Yoksullukla Mücadele Stratejileri, (Editör: Coşkun Can Aktan), *Hak-İş Konfederasyonu Yayını*, Ankara. [<http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ucuncu-bol/erdogan.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Erdoğan, Necmi (2011) "Garibanların Dünyası Türkiye'de Yoksulların Kültürel Temsilleri Üzerine İlk Notlar" Editör: Necmi Erdoğan "*Yoksulluk Halleri* " 2. Baskı, İletişim Yayınevi: İstanbul
- Eryıldız, Fatma Gül (2015) 'Ulusal ve Yerel Düzeyde Yoksulluk Azaltma Stratejileri: İstanbul'da Sosyal Yardım Uygulamaları', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Bölge Planlama Programı, İstanbul
- Es, Muharrem, Mustafa Başkurt ve Eyüp Zengin (2013), "Kentsel Yoksulluğun Önlenmesinde Sosyal Belediyecilik Uygulamaları", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt(2) Sayı (1): 29 ss:21-39 [<http://oaji.net/articles/2017/2519-1522152395.pdf>] Erişim Tarihi:10.05.2018
- European Commission Strategic Engagement for Gender Equality 2016-2019 [<http://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/strategic-engagement-gender-equality-2016-2019>] Erişim Tarihi: (28.03.2017)
- European Council Meeting On 9 And 10 December 1994 In Essen Presidency Conclusions (<http://www.consilium.europa.eu/media/21198/essen-european-council.pdf>) Erişim tarihi: 02.01.2018
- Eurostat, (<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>) Erişim Tarihi: 03.07.2017
- Eurostat, (<http://ec.europa.eu/eurostat/data/browse-statistics-by-theme>) Erişim Tarihi: 10.09.2017

- Eurostat, (<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>) Erişim Tarihi: 02.01.2018
- Eurostat, (http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=sprt_emp_age) Erişim Tarihi: 02.01.2018
- Eurostat, (<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?nodecode=unerta>) Erişim Tarihi: 04.01.2018
- Eurostat, (<http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions /data/ database>) Erişim Tarihi: 02.12.2016
- Eurostat, (http://ec.europa.eu/eurostat/statistics--explained/index.php/Europe_2020_indicators_-_poverty_and_social_exclusion) Erişim Tarihi: (02.12.2016)
- Flik, Robert J ve Van Praag Bernard M. S. (1991) ‘Subjective Poverty Line Definitions’ *De Economist* 139 (3), ss:311-330 [<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F01423569.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Forget, E. L., (1997) “The Market For Virtue: Jean- Baptiste Say On Women in The Economy and Society,” *Feminist Economics*, 3(1), ss.95-111 [<https://doi.org/10.1080/135457097338834>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Foster, J. , Greer, J., Thorbecke, E. (2010) ‘*The Foster-Greer-Thorbecke (FGT) Poverty Measures: Twenty-five Years Later*’ *Institute for International Economic Policy Working Paper Series* Elliott School of International Affairs The George Washington University, April, ss:1-57 [https://www2.gwu.edu/~iiep/assets/docs/papers/Foster_IIEPWP2010-14.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Foster, James, E. (1998), “Absolute versus Relative Poverty”, *The American Economic Review*, Papers and Proceedings of The Hundred and Tenth Annual Meeting of The American Economic Association, Vol 88, No:2, ss.335-341 [<https://www.jstor.org/stable/pdf/116944.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Gedikoğlu, Gülbahar (2015) ‘*Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele: Biga Örneği*’ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Teorisi Bilim Dalı, İstanbul
- Giddens, Anthony (2008) *Sosyoloji* (Çev. Cemal Güzel) (1. Baskı), Kırmızı Yayınları: İstanbul
- Global Compact Network Türkiye, (<http://www.Globalcompactturkiye .org/global-compact-turkiye/calismagruplari/skh-ve-hedef-5-toplumsal-cinsiyet-esitligi/>) Erişim Tarihi: (28.03.2017)

- Gökyay, Çağatay (2008) ”*Türkiye’de Mikrokredi Uygulamaları Ve İstihdam Yansımaları*”,
Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi
- Gunes, Huseyin Hasimi, (2009)‘İktisat Tarihi Açısından Nüfus Teorileri ve Politikaları’ *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:8 Sayı:28 ss:126-138
[<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/70106>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Gül, Levent (2010), ‘*Leyden Yoksulluk Çizgisinin Belirlenmesi*’ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Antalya
- Günday, Pınar Doğan (2011) ‘*Ekonomik Kalkınmada Kadın’ın Önemi ve Katkısı*’ ,Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Genel İktisat Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir
- Gürsel, Seyfettin, Levent Haluk, Selim Raziye ve Özlem Sarıca (2000), ‘*Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Avrupa Birliği ile Karşılaştırma*’, TÜSİAD Yayınları, Yayın No 12-295, İstanbul [<https://www.tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/1865-turkiyede-bireysel-gelir-dagilimi-ve-yoksulluk--avrupa-birligi-ile-karsilastirma>] Erişim Tarihi:10.05.2018
- Halat, Çağatay (2007), “Kadın ve Erkek İçin Eşit Ücret İlkesinin Uygulanmasına Dair 75/117 Sayılı Direktif, *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Bülteni*”, Sayı 23, [http://ab.calisma.gov.tr/bultenler/csgb_ab_bulten23.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Harrod, R.F. (1939), " *An Essay in Dynamic Theory*" *The Economic Journal*, Vol. 49, No. 193, *Blackwell Publishing for the Royal Economic Society*, ss:14-33
[<http://piketty.pse.ens.fr/files/Harrod1939.pdf>] Erişim Tarihi: 09.06.2018
- Heyzer, Noeleen (2006), “Poverty and Women’s Work in The Informal Economy”, World Bank, Washington, DC,(UNIFEM) United Nations Development Fund for Women ss:1-5
[<http://siteresources.worldbank.org/INTGENDER/Resources/NoeleenHeyzer.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Hiç, Mülkerrem (1994) ‘*Büyüme ve Gelişme Ekonomisi*’ Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Hülya Karataş, (1989) ‘*İktisadi Hayatta Kadın ve Sorunları*’, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- İbrişim, Nur (2008) ‘*Yoksulluk, Yoksulluğun Ölçülmesi ve Türkiye Üzerine Analizi*’ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, Çukurova Üniversitesi

- İLO, [http://www.ilo.org/ilostat/faces/ilostat-home/home?_afrc=1178641369931945#!] Erişim Tarihi: (28.03.2017)
- James Heintz (2006) '*Globalization, Economic Policy and Employment: Poverty and Gender Implications*', Employment Strategy Papers, Employment Policy Unit Employment Strategy Department ss:1-83 [<https://pdfs.semanticscholar.org/f445/50a3dab36caead5f3d6996fe46ca7bcacfe6.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Jefferson & John E. King (2001) "Never Intended to be a Theory Of Everything": Domestic Labor in Neoclassical and Marxian Economics, *Feminist Economics*, 7:3, ss:71-101, [<http://dx.doi.org/10.1080/13545700110103504>] Erişim Tarihi: 23.02.2017
- Joseph E. Stiglitz, (2002) '*Globalization and Its Discontents*' W. W. Norton & Company New York London
- Kabakçı, Eylül (2012) "*Mikro Kredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü ve Eskişehir Uygulaması*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
- Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı, (<http://www.kedv.org.tr/maya/mayanin-hedef-kitlesi/>) (Erişim Tarihi: 02.05.2017)
- Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği, (<http://www.kadinininsanhaklari.org/programlar/savunuculuk/ulusal-duzeyde-savunuculuk/kadina-karsi-her-turlu-ayrimciligin-onlenmesi-sozlesmesi-cedaw/>) Erişim Tarihi: 14.03.2017
- Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018 (2013) [[http://kdp.tarim.gov.tr/sp/Onuncu%20Kalkinma%20Planı\(2014-2018\).pdf](http://kdp.tarim.gov.tr/sp/Onuncu%20Kalkinma%20Planı(2014-2018).pdf)] Erişim Tarihi: 10.02.2017
- Karabıyık, İlyas (2012) 'Türkiye'de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı' *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: XXXII, SAYI:1,, ss:231-260. [<http://dosya.marmara.edu.tr/ikf/iib-dergi/2012-1/12-karabiyik.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Kasalak, Çiğdem (2013), '*Türkiye'de Kentsel Yoksullukla Mücadele de Yerel Yönetimler*', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kaya, Ersin (2009), "*Yoksullukla Mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli*", T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara

- Kaymak, Özgür (2011) ‘*Yoksulluğun Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi*’ İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Kocacık, Faruk ve Gökkaya, Veda B. (2005), “Türkiye’de Çalışan Kadınlar ve Sorunları,” *Cumhuriyet Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 6 /1, ss:195-219.
- Koray, Meryem (2011) ‘Avrupa Birliği ve Türkiye’de “Cinsiyet” Eşitliği Politikaları: Sol-Feminist Bir Eleştiri’ *Çalışma ve Toplum*, 2011/2, ss:13-54 [<http://www.calismatoplum.org/sayi29/koray.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Kovancı, Onur (2003) “Kapitalizm, Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelede Tarihsel Bir Deneyim: İngiliz Yoksul Yasaları”, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Tezler Dizisi:14, Ankara, [<http://mulkiye.org.tr/wp-content/uploads/2015/09/32.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Kümbetoğlu, Belkıs (2002), " *Afetler Sonrası Kadınlar ve Yoksulluk* ", Editör Yasemin Özdek; Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları 1. Basım, Todaie Yayın:Ankara
- LİPTON, Michael (1997), " Defining and Measuring Poverty: Conceptual Issues " , (UNDP) Human Development Paper
- Lipton, M. (2005) “Can Small Farms Survive, Prosper, or Be The Key Channel to Cut Mass Poverty?” Presentation to FAO Symposium on Agricultural Commercialisation and the Small Farmer, Rome
- Mabughi, Nyiwul ve Selim, Tarek (2006), “Poverty as Social Deprivation: A Survey”, Review of Social Economy, LXIV(2), Vol:64, No:2 ss:182-204 [<https://www.jstor.org/stable/pdf/29770366.pdf?refreqid=excelsior:778d4b8657ddd1ebd2346f1c2012151f>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Malthus, Thomas R. (1798)“An Essay on the Principle of Population”, 1798, Bristol University Documents for the History of Economics, [<http://www.esp.org/books/malthus/population/malthus.pdf>], Erişim Tarihi: 02.12.2016
- Marks, Engels ve Lenin (2006) ‘*Kadın ve Aile*’ Üçüncü baskı Aralık 2006, Eriş Yayınları
- Marks, Gary N. (2005), " *Income Poverty, Subjective Poverty and Financial Stress* ", Australian Government Social Policy Research Paper No 29, [https://www.dss.gov.au/sites/default/files/documents/05_2012/sprp29.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Marx, Karl (2013), ‘*Kapital*’, (Çevirenler:_Mehmet Selik, Nail Satlıgan) 3. Baskı Yordam Kitap, İstanbul

- Menton, (2007) [https://books.google.ie/books?id=z208aU2WfTEC&pg=PR3&hl=tr&source=gbs_selectedpages&cad=2#v=onepage&q&f=false] Erişim Tarihi: 08.12.2016
- Moroğlu, Nazan “Avrupa Birliği Antlaşmalarında ve Yönergelerde Kadın Erkek Eşitliği” [<http://www.tukd.org.tr/dosya/AvrupaBirligiAntlasmalarindaveYonergelerindeKadinErkekEsitligi.doc>] Erişim Tarihi: 21.09.2017
- Nader, F. Yasmine (2007) ‘Microcredit and The Socio-economic Wellbeing of Women and Their Families in Cairo’ The Journal of Socio Economics, 37 (2008) ss:644-656 [<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1053535707002016>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Ofluoğlu, Gökhan ve Balcı, Ali İhsan (2016) ‘Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Çalışan Yoksullar’, *Emek ve Toplum Dergisi*, Cilt: 5, Yıl: 5, Sayı: 11, ss.56-75, [<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/263385>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Olufemi, Olusola (2000), “Feminisation of Poverty Among the Street Homeless Women in South Africa”, *Development Southern Africa*, Vol. 17, No. 2, ss:223-234 [<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/713661399?needAccess=true>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Ören, Kenan, Negiz, Nilüfer ve Akman, Elvettin (2012), “Kadınların Yoksullukla Mücadele Aracı Mikro Kredi: Deneyimler Üzerinden Bir İnceleme”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(2), ss: 313–338 [http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-14238_71090.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Örücü, Edip; Recep Kılıç ve Taşkın Kılıç(2007), “Cam Tavan Sendromu ve Kadınların Üst Düzey Yönetici Pozisyonuna Yükselmelerindeki Engeller: Balıkesir İli Örneği,” *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14 /2, ss: 117-135 [<http://www2.bayar.edu.tr/yonetimekonomi/dergi/pdf/C14S22007/EORKTK.PDF>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Özdoğan, Fatih, (2009), "Yoksulluk Kültürü Yaklaşımı Üzerine Bir Değerlendirme", *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, ss:97-113, [http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/data/54291865369dc32358ee29b1/yardim_ve_dayanisma_1_sayi.pdf#page=97] Erişim Tarihi:10.05.2018
- Özer, Mustafa ve Biçerli, Kemal (2003) “Türkiye’de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:3, Sayı:1, 2003, ss. 55-86 [<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423869751.pdf>] Erişim Tarihi:10.05.2018

- Özgül Baltacı, Nediha (2011) 'Kadınları Güçlendirme Mekanizması Olarak Mikro kredi' Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara
[http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/585284_ac369dc524d057a5f9/ozgun_baltaci_tez.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Özhasar, Bayram (2013), 'Yoksul Hanelerde Sosyal Dışlanmanın Boyutları: Aydın İli Örneği', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın
- Öztürk, Nazım (2009), *İktisatta Bölüşüm*, Ankara: Palme Yayıncılık
- Öztürk, Şinasi (2008), "Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research* Volume 1/5 Fall 2008, ss.(605-634)
[http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi5/sayi5pdf/ozturk_sinasi.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Townsend, Peter (1979), "*Poverty in United Kingdom*", New York, Penguin
- Sapancalı, Faruk (2005), "Avrupa Birliği'nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri", *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2005/3 :ss:51-106
[<http://www.calismatoplum.org/sayi6/Makale%202.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Sayın, Aysun (2007) 'Avrupa Birliği'nde Çalışma Yaşamında Kadın Erkek Eşitliği: Türkiye Açısından Bir İnceleme' Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Sen, Amartya (1976) "Poverty: An Ordinal Approach to Measurement", *Econometrica*, vol: 44, no:2, ss: 219-231. Published by: The Econometric Society Stable
[<http://www.ophi.org.uk/wp-content/uploads/Sen-1976.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Sen, Amartya (2004), *Özgürlükle Kalkınma*, (Çeviren: Yavuz Alagon) 1. Basım, Ayrıntı Yayınları: İstanbul
- Seyyar, Ali (2003) "Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele", *Yoksulluk* 1. Cilt, Deniz Feneri Yayınları, İstanbul
- Strategic Engagement for Gender Equality 2016-2019 European Commission (2015),
[<http://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/strategic-engagement-gender-equality-2016-2019>]
- Şahin, Metin ve Arabacı Kariman, Rabia (2013), Her Alandaki Kadın İstihdamının Artırılması ve Çözüm Önerileri Komisyon Raporu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayınları No:12 Baskı: TBMM Basımevi, Ankara [https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_raporu_2014_1.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018

- Şener, Ülker (2009) Kadın Yoksulluğu (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı) (TEPAV) [http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271312994r5658.Kadin_Yoksullugu.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Şengül, Seda (2004) 'Türkiye'de Yoksulluk Profili ve Gelir Gruplarına Göre Gıda Talebi' Çukurova Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri Bölümü, Ankara YAYIN NO: 119 [<http://www.tepge.gov.tr/Dosyalar/Yayinlar/e5b4cdc8f59e45ccb179ad2db302f.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Şenses, Fikret (2001), *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk* 1. Baskı: İletişim Yayınları, İstanbul
- Şimşek, Mevlüdiye (2008), *Küreselleşen Dünyada Kadının Ekonomik Konumu*, Bursa, Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Şiyve, Ozan Çağım (2004), "Kadın-Erkek Liderlik Tarzları ve Cam Tavan" Tügiad Elegans, Magazin, Sayı:66, Mart-Nisan, [<http://www.elegans.com.tr/arsiv/66/haber018.html>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Tansel, Aysıt, (2002), 'Economic Development and Female Labour Force Participation in Turkey: Time Series Evidence and Cross Province Estimates', ODTÜ Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Working Papers in Economics No: 01/05, Ankara [<http://www.erc.metu.edu.tr/menu/series01/0105T.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Taş, H. Yunus ve Özcan, Selami (2012), "Türkiye'de ve Dünyada Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma", Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı Bildiriler Kitabı, Kazakistan, ss. 423-43 [<http://avekon.org/papers/544.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Taşçı, Mehmet ve Darıcı, Burak (2015) "Kendi Hesabına Çalışan İşçiler: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama" Yönetim ve Ekonomi Cilt:22 Sayı:1 [http://www2.bayar.edu.tr/yone_timekonomi/dergi/pdf/C22S12015/15-30.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ,(<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-programlarimiz/esi-vefat-etmis-kadinlara-yonelik-nakdi-yardim-programi>) Erişim Tarihi:13.03.2017
- TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (kadininstatu-su.aile.gov.tr) Erişim Tarihi: 13.03.2017

- TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, (sosyalyardimlar.aile.gov.tr) (Erişim Tarihi: 13.03.2017)
- TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/sosyal-yardim-program-larimiz/doğum-yardimi-uygulaması>) (Erişim Tarihi:13.03.2017).
- TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (<http://www.kadininstatusu.gov.tr/haberler/buyukanne-projesi-nedir>) (Erişim Tarihi: 13.03.2017)
- Tekin, Akay (2008) ‘*Avrupa Birliği İstihdam Politikası Genel Esasları*’, TİSK, Yayın No:291
- Temiz, Hasan Ejder (2008), "Dünyada Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri", Çalışma ve Toplum, 2008/2:63 ss:61-100 [<http://www.calismatoplum.org/sayi17/temiz.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- The Chronic Poverty Report 2014-2015: The Road to Zero Extreme Poverty [<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/8834.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- The World Bank (<http://data.worldbank.org/indicator/SP.ADO.TFRT>) Erişim Tarihi: (07.09.2017)
- The World Bank (<http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=gender-statistics&Type=TABLE&preview=on>) Erişim Tarihi: (09.09.2017)
- The World Bank, (<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.ZS>) Erişim Tarihi: 24.07.2017
- The World Bank, (<http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/brief/global-poverty-line-faq>) Erişim Tarihi: 02.12.2016
- The World Bank, (<https://data.worldbank.org/data-catalog/gender-statistics>) Erişim Tarihi: 21.07.2017
- Todaro, Michael P. ve Smith Stephen C. (2003)‘*Economic Development*’ / 11th ed. p. cm. Includes index
- Toksöz, Gülay (2011), *Kalkınmada Kadın Emeği*, İstanbul: Varlık Yayınevi
- Topgül, Seda, (2013), “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 14, Sayı1.
- Tömen, Gülfem, (2013) ‘*Türkiye Grameen Mikrofinans Programının (TGMP) Kadın Yoksulluğu ve Girişimciliği Üzerine Etkilerinin Antalya İli Bağlamında Araştırılması*’, Akdeniz

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya

TÜİK İstatistiki Göstergeler 1923-2011 Yılına Ait Veriler (http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=0&KITAP_ID=158) Erişim Tarihi: (12.05.2017)

TÜİK İşgücü İstatistikleri, (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007) Erişim Tarihi: (09.10.2017)

TÜİK Yoksulluk İstatistikleri, (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013) Erişim Tarihi: (30.11.2016)

TÜİK, (<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>) Erişim Tarihi: (08.04.2017)

Türkdoğan, Orhan, (2004) 'Türk Toplumunda Yoksulluk Kültürü', İstanbul Deniz Feneri Derneği, İstanbul, 2004, ss.106-107

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, (<http://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/4180>) Erişim Tarihi: 01.12.2018

Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do;jsessionid=vQVQYG9NQzhD32MVgcLfYSGpLHrqNSpQ6BJpT5GG2XQPBNRnhWbg1455235016?id=21867>) Erişim Tarihi:30.11.2016

Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21584>) Erişim Tarihi: (08.12.2016)

Ulutaş, Çağla Ünlütürk, (2009) 'Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek', Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2009/2 ss:25-40 [<http://calismatoplum.org/sayi21/ulutas.pdf>] Erişim Tarihi: 10.05.2018

UNDP (1997), *Human Development Report*, New York Oxford Oxford University Press

UNDP (2009), *Human Development Report 2009*, New York [http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/269/hdr_2009_en_complete.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018

UNDP (2010), *Human Development Report 2010*, New York, [http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/270/hdr_2010_en_complete_reprint.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018

UNDP (<http://hdr.undp.org/en/content/multidimensional-poverty-index-mpi>) Erişim Tarihi: 06.12.2016

- UNDP *Türkiye Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu* (2014) , (www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/mdg/millennium-development-goals-report-2014.html) (Erişim Tarihi: 09.03.2017)
- UNDP *Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri*, (www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals) Erişim Tarihi: 09.03.2017
- UNDP (2013), *Human Development Report 2013*, New York [http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/14/hdr2013_en_complete.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- UNDP (2013), *Human Development Report 2015*, Technical Notes, [http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2015_technical_notes.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- UNDP (2015), *Human Development Report 2015*, New York [http://hdr.undp.org/sites/default/files/2015_human_development_report_1.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- UNDP, (1997), *Human Development Report*, [http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/258/hdr_1997_en_complete_nostats.pdf] Erişim Tarihi: 02.03.2017
- UNDP, *Binyıl Kalkınma Hedefleri 2010 Türkiye* (<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/mdg/mdgreportTurkey2010.html>) Erişim Tarihi: 10.02.2017
- UNDP, *Human Development Report 2015*, (2015) Work for Human Development Programme, UNDP, New York [http://hdr.undp.org/sites/default/files/2015_human_development_report.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- UNDP, *Human Development Reports*, (<http://hdr.undp.org/en/data>) Erişim Tarihi: (12.09.2017)
- Valentine. M. Moghadam, (2005), “*The ‘Feminization of Poverty’ and Women’s Human Rights*”, s.5, ss:1-39 [http://www.cpahq.org/cpahq/cpadocs/Feminization_of_Poverty.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018
- Rostow, W.W. (1960) ‘*The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto*’(Cambridge University Press, 1960)
- Wirth, Linda, (2001), *Breaking Through The Glass Ceiling: Women in Management*, International Labour Office, Geneva [http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2001/101B09_102_engl.pdf] Erişim Tarihi: 10.05.2018

- Wiggins, Steve (2006), "Agricultural Growth and Poverty Reduction. Working Paper 2, IDRC Globalization, Growth and Poverty", *Working Paper Series*, Ottawa: International Development Research Centre
- Wolff, Richard D. ve Resnick, Stephen A. (2016), *Çatışan İktisadi Teorileri* (Çeviren: Can Evren) 1. Baskı İletişim Yayınevi:İstanbul
- World Bank- Advancing Gender Inequality, (1995) *Advancing Gender Inequality From Concept to Action*
- Yaman Öztürk, Melda (2010) 'Kapitalist Gelişme ve Kriz Sürecinde Kadın Emeği: Asya Deneyiminden Çıkarılacak Dersler' *Çalışma ve Toplum*, 2010/1,
- Yıldırım, Kemal ve Karaman Doğan ve Taşdemir Murat (2012) *Makro Ekonomi*, 10. Baskı İstanbul: Seçkin Yayıncılık
- Yorgun, Sayım (2010), 'Sömürü, Koruma ve Pozitif Ayrımcılıktan Çalışma Hayatının Ege-men Gücü Olmaya Doğru Kadınlar: 21. Yüzyıl ve Pembeleşen Çalışma Hayatı', *Sosyo-Ekonomi*, 2010-1, ss: (169-190)
- Zanbak, Mehmet (2014) 'Yetenekler Yaklaşımı Perspektifi ile Yoksulluğun Ölçülmesi: Yoksulluğun Kayıp Boyutları Üzerine Ampirik Bir Uygulama ' ,Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı: Meltem Bayır Doğum Yeri ve Tarihi: Bakırköy/23.03.1991

Eğitim Bilgileri

Lisans Eğitimi: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi/İktisat

Yüksek Lisans Eğitimi: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi/İktisat-Tezli YL

Yabancı Dil: İngilizce

Staj: Başakşehir Belediyesi/ Destek Hizmetleri Müdürlüğü (Başlangıç Tarihi: 29.07.2013- Bitiş Tarihi: 11.09.2013)

Muhasebe: LUCA Programını Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi 2014-2015 Eğitim Öğretim Yılında 42 saatlik eğitim alarak öğrenmiştir.

Sertifikalar:

Sermaye Piyasası Kurulu Eğitim Semineri (02-06 Şubat 2015)

Cem Öğretir Tarafından Beden Dili, Diksiyon ve Etkili İletişim Semineri (03.2014)

İletişim Bilgileri

E-Posta Adresi: meltembayir1@gmail.com